

WYDAWNICTWO
USTAW AUSTRYACKICH

w polskim przekładzie.

Tom II

Procedura cywilna.

LWOW.
JAKUBOWSKI & ZADUROWICZ
1895.

odmiana 88.

USTAWA

z dnia 1 sierpnia 1895

o postępowaniu sądowym w cywilnych
sprawach spornych

(PROCEDURA CYWILNA)

razem

z Ustawą zaprowadzającą

z dnia 1. sierpnia 1895

Na język polski przełożył i dodatkowymi objaśnieniami
opatrzył

Dr. August Balašits

c k. zwyczaj. Prof. uniw. lwowsk.

Galiczyjskie Towarzystwo
Kredytowe ziemskie i osadnicze

LWÓW.

JAKUBOWSKI & ZADUROWICZ

1895.

~~~~~  
~~~~~  
Wszystkie prawa zastrzeżone.
~~~~~  
~~~~~


1634

1180066432

PAd

JASNIE WIELMOZNEMU PANU

D^{ROWI} ALEKSANDROWI MNISZEK

TCHORZNICKIEMU

C K. PREZYDENTOWI KRAJOWEGO SĄDU WY-
SZEGO WE LWOWIE

PRACE TE POSWIECA

WDZIECZNY

AUTOR

Słowo wstępne.

Proszę czytelników o odczytanie uwag do §§. 1, 11, 15, 44, 50, 74, 78, 133, w których staram się usprawiedliwić spolszczenie niektórych wyrazów, a potem o życzliwą poślizliwość ze względu na wielkie trudności.

Znają je najlepiej pp. Drowie Aleksander Balko i Ernest Till; wierni towarzysze mej pracy, przyjacielską mi nieśli pomoc. Dzięki Im za to serdeczne!

Gorące też podziękowanie należy się ode mnie p Józefowi Munzowi, koncypientowi adwokackiemu, za podjęcie się korekty i rewizyi. Uczynił daleko więcej. Porównywał tłumaczenie z tekstem autentycznym, zwracał moją uwagę na niejedno opuszczenie i na niejedną niedokładność, czem pracę mi ułatwił i jej wydanie przyspieszył.

Pisałem we Lwowie, dnia 31 października 1895.

Autor.

SPIS RZECZY.

	str.
Ustawa z 1 sierpnia 1895 dz. u. p. nr. 112 zaprowadzająca Ustawę o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych (Procedura cywilna) Art. I—LV	1
Ustawa o postępowaniu sądowym w cywil- nych sprawach spornych (Procedura cy- wilna) z dnia 1. sierpnia 1895 dz. u. p. nr. 113	37

Część pierwsza.

Postanowienia ogólne (§§. 1—225).

Rozdział pierwszy.

Strony. (§§. 1—73).

Tytuł pierwszy.

Zdolność procesowa (§§. 1—10)	37
---	----

Tytuł drugi.

Towarzystwo sporu i interwencya główna (§§. 11 do 16)	42
--	----

	str.
Tytuł trzeci.	
Udział osób trzecich w sporze. Interwencya uboczna (§§. 17—20)	44
Oznajmienie sporu (§. 21)	46
Wymienienie poprzednika (§§. 22—25)	47
Tytuł czwarty.	
Pełnomocnicy (§§. 26—39)	49
Tytuł piąty.	
Koszta procesowe (§§. 40—55)	57
Tytuł szósty.	
Zabezpieczenie (§§. 56—62.)	
Sposób zabezpieczenia (§ 56)	67
Zabezpieczenie kosztów procesowych (§§ 57 do 62).	68
Tytuł siódmy.	
Prawo ubogich (§§. 63—73).	72
Rozdział drugi.	
Postępowanie (§§. 74—170).	
Tytuł pierwszy.	
Pisma (§§. 74—86)	79
Tytuł drugi	
Doręczenie (§. 87).	87

1. W Państwie (§§. 88—119).	
Pełnomocnik dla doręczeń (§§. 94—99)	90
Czas doręczenia (§. 100)	93
Miejsce doręczenia (§. 101)	94
Doręczenie zastępcze (§§. 102—105)	95
Doręczenie skargi (§§. 106—108) ,	98
Odmówienie przyjęcia (§. 109)	100
Dowód doręczenia (§. 110)	100
Zmiana pomieszkania (§. 111)	101
Doręczenia między adwokatami (§§. 112, 113)	101
Bezpośrednie wydawanie w Sądzie (§. 114) .	102
Doręczenie przez publiczne oznajmienie (§. 115)	103
Doręczenie do rąk kuratora (§§. 116—118) .	104
Doręczenia osobom z prawem zakrajowości (§. 119)	106
2. Z a g r a n i c ą (§§. 120—122)	107

Tytuł trzeci.

Czasokresy i audyencye (§§. 123—143).	
Czasokresy (§§. 123—129)	108
Audyencye (§§. 130—139)	112
Postanowienia wspólne (§§. 140—143)	118

Tytuł czwarty.

Skutki zaoczności, przywrócenie do stanu poprzedniego (§§. 144—154).	
Skutki zaoczności (§§. 144, 145)	120
Przywrócenie do stanu poprzedniego (§§. 146 do 154)	121

Tytuł piąty.**Przeiwa i spoczywanie procesu
(§§ 155—170)**

Śmierć strony spóí wiodącej (§§ 155—157) .	126
Utrata zdolności procesowej, zmiana w osobie prawnego zastępcy (§ 158) . . .	127
Orzeczenie upadłości (§. 159) . . .	128
Zmiana w osobie adwokata (§. 160) . . .	128
Zastanowienie czynności urzędowych w Sądzie (§. 161)	129
Przypadkowe przeszkody dla strony (§ 162) .	130
Skutki przeiwania procesu (§ 163) . . .	130
Podjęcie przeiwanego postępowania (§ 164 do 167)	131
Spoczywanie postępowania (§ 168—170)	133

Rozdział tizeci

Ustna rozprawa (§§. 171—225).**Tytuł pierwszy.**

Jawnosc (§§ 171—175)	135
----------------------	-----

Tytuł drugi.**Przemówienia stron i kienownictwo
procesu (§§ 176—196)**

Przemówienia stron spor wiodących (§§ 176 do 179)	137
--	-----

Kierownictwo procesu

1 Ze strony przewodniczącego (§§ 180—186)	138
2 Ze strony senatu (§§ 187—192)	144
Zakończono rozprawę (§§ 193—195)	147
Naganienie braków (§. 196)	148

Tytuł trzeci.

Polityka sesyjna (§§. 197—203)	149
--------------------------------	-----

Tytuł czwarty.

Uгода (§§ 204—206)	152
--------------------	-----

Tytuł piąty.

Protokoły (§§ 207—217)

Protokoły rozpraw (§§ 207—215)	153
Protokoły po za rozprawą spisane (§. 216)	160
Treść protokołu (§ 217)	160

Tytuł szósty.

Akta (§§ 218, 219)	161
--------------------	-----

Tytuł siódmy.

Kary (§ 220)	162
--------------	-----

Tytuł ósmy.

Odpoczynek niedzielny i ferie sądowe (§§. 221 do 226)	163
--	-----

Część druga.

Postępowanie przed Trybunałami instancyi pierwszej (§§. 226—460).

Rozdział pierwszy

Postępowanie aż do wyroku (§§. 226—389).**Tytuł pierwszy.**

Skarga odpowiedz na skargę, postępowanie przygotowawcze i rozprawa kontradyktoryjna (§§. 226—265)

	str
Skarga (§§ 226—231)	166
Stan sprawy wiszącej (§§ 232—234)	170
Zmiana skargi (§. 235)	171
Wniosek wpadkowy na ustalenie (§ 236)	172
Cofnięcie skargi (§§ 237, 238)	173
Pierwsza audyencya (§§ 239—242)	174
Odpowiedz na skargę (§ 243)	176
Wprowadzenie rozprawy kontradyktoryjnej (§ 244)	177
Postępowanie przygotowawcze (§§ 245—256)	178
Ustna rozprawa kontradyktoryjna (§§ 257—264)	187
Ustalenia w protokole (§ 265)	193

Tytuł drugi.

Ogólne postanowienia o dowodach
i o przeprowadzeniu dowodów
(§§ 266—291)

Dowód (§§. 266—273)	194
Uprawdopodobnienie (§. 274)	198

Przeprowadzenie dowodów (§§. 275—281)	198
Przeprowadzenie dowodów za pośrednictwem sędziego wezwanego lub wyznaczonego (§§. 282—287)	202
Postępowanie podczas przeprowadzenia dowo- dów (§§. 288—291)	206

Tytuł trzeci.

Dowód z dokumentów (§§. 292—319).

Dowodność dokumentów (§§. 292—296)	209
Podjęcie dowodu (§. 297)	211
Przedłożenie dokumentu przez dowodzącego (§§. 298—302)	212
Przedłożenie dokumentu przez przeciwnika (§§. 303—307)	214
Przedłożenie dokumentu ze strony osoby trze- ciej (§§. 308, 309)	217
Dowód prawdziwości (§§. 310—313)	219
Porównanie pism (§§. 314, 315)	221
Sądowe przechowanie dokumentów (§. 316)	222
Odnowienie dokumentów (§. 317)	222
Rzeczy wywiadowcze (§§. 318, 319)	223

Tytuł czwarty.

Dowód ze świadków (§§. 320—350).

Niedopuszczalność i odmówienie świadectwa (§§. 320—326)	224
Ocenienie zeznania świadka (§. 327)	228

Przeprowadzenie dowodów za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego (§ 328)	229
Zawezwanie (§§. 329—331)	230
Skutki niestawiennictwa (§§. 333—335)	232
Przesłuchanie (§§. 336—345)	234
Należytości świadka (§§. 346, 347)	240
Forma wystąpienia (§. 348)	241
Środki prawne (§. 349)	242
Świadkowie biegli (§. 350)	242

Tytuł piąty.

Dowód z znanawców (§§. 351—367)

Zamianowanie znawców (§§. 351—353)	243
Skutki niestawiennictwa i oporu (§. 354)	245
Nieprzyjęcie (§§. 355, 356)	246
Przeprowadzenie dowodu (§§. 357—364)	247
Należytości (§. 365)	250
Środki prawne (§§. 366, 367)	250

Tytuł szósty.

Dowód z oględzin (§§. 368—370)	251
--	-----

Tytuł siódmy.

Dowód z wysłuchania stron (§§. 371—383)	253
---	-----

Tytuł ósmy.

Ubezpieczenie dowodów (§§. 384—389)	259
---	-----

Rozdział drugi.

Tytuł pierwszy.

Wyroki (§§. 390—424).

Wyrok końcowy (§. 390)	264
Wyrok częściowy (§§. 391, 392)	264
Wyrok pośredni (§. 393)	265
Wyroki na zasadzie zrzeczenia się (§. 394)	266
Wyrok na zasadzie uznania (§. 395)	267
Wyroki zaoczne (§§. 396—403)	267
Treść wyroku (§§. 404—410)	272
Prawomocność wyroku (§. 411)	274
Wydanie, ogłoszenie i doręczenie wyroku (§§. 412—416)	275
Pisemne wydanie (§§. 417, 418)	277
Sprostowanie wyroku (§. 419)	279
Sprostowanie stanu faktycznego (§§. 420—422)	279
Uzupełnienie wyroku (§. 423, 424)	281

Tytuł drugi.

Uchwały (§§. 425—430)	282
-----------------------	-----

Część trzecia.

Postępowanie przed Sądami powiatowymi (§§. 431—447)	284
Osobne przepisy dla postępowania w sprawach drobiazgowych (§§. 448—453)	293

Osobne postanowienia dla postępowania na skargi o naruszone posiadanie (§§. 454 do 460)	295
---	-----

Część czwarta.

Środki prawne (§§. 461—528).

Rozdział pierwszy

Apelacya. (§§. 461—501).

Dopuszczalność (§§. 461, 462)	298
Ogólne postanowienia o postępowaniu apelacyjnym (§. 463)	298
Termin apelacyjny (§. 464)	299
Zakładanie apelacyi (§§. 465—469)	299
Postępowanie przed Sądem apelacyjnym.	
Postępowanie wstępne (§. 470—479)	302
Rozpisanie rozprawy apelacyjnej (§§. 480, 481)	310
Ustna rozprawa apelacyjna (§§. 482—493)	311
Rozstrzygnięcie apelacyjne (§§. 494—501)	319

Rozdział drugi

Rewizya (§§. 502—513).

Dopuszczalność (§§. 502—504)	323
Wnoszenie rewizyi (§§. 505—513)	325

Rozdział trzeci

Rekurs (§§. 514—528).

Dopuszczalność (§§ 514—519)	.	329
Wnoszenie rekursu (§§ 520—525)	.	332
Postępowanie przed Sądem rekursowym (§§. 526—528)		335

Część piąta.

Skarga nieważności i skarga o wznowienie (§§ 529—533)	.	336
Postępowanie (§§. 533—547)		340

Część szоста.**Szczegółowe rodzaje postępowania
(§§. 548—602).**

Rozdział pierwszy

Postępowanie nakazowe (§§ 548—554)	.	349
------------------------------------	---	-----

Rozdział drugi

Postępowanie w sprawach wekslowych (§§ 555 do 559)		352
---	--	-----

Rozdział trzeci

**Postępowanie w sporach z kontraktów
najmu i dzierżawy (§§ 560—576)**

Wypowiedzenie (§§ 560—564)	.	355
Wypowiedzenie zasądowe (§§ 565, 566)		358

	str.
Nakaz oddania lub odbioru przedmiotu najmu lub dzierżawy (§§. 567)	359
Stosunek do podnajemcy lub poddzierżawcy (§. 568)	360
Domniemane odnowienie kontraktów najmu lub dzierżawy (§. 569)	361
Czasokresy w sprawach najmu lub dzierżawy (§. 570)	361
Postępowanie (§§. 571—575) ,	361
Umowy o czynsz w płodach (§. 576)	365

Rozdział czwarty

Postępowanie przed Sądem polubownym (§§. 577—586).

Umowa na Sąd polubowny (§§. 577—586) .	366
Postępowanie przed sędziami polubownymi (§§. 587—594)	371
Bezkuteczność wyroku polubownego (§§. 595 do 599)	374

Rozdział piąty

Postępowanie w sporach o krzywdy prawne przez urzędników sędziowskich zadane (§§. 600 do 602)	377
---	-----

Treść objaśnień.

sti.

- Wstęp.** Powstanie niniejszej ustawy, — pogląd na treść ustawy, — zadanie tych objaśnień 379
- I. Stosunek do prawa poprzedniego.**
Kiedy te ustawy wejdą w życie i na jakim terytoryum? — Powszechna klauzula uchylająca art. I. u. z.; — czyli i o ile dalej obowiązuje d. n. z dnia 23. sierpnia 1819, przepisy niniejszego prawa dotyczące się postęp. w sprawach małżeńskich; — o przepisach dawniejszych niezniesionych i wyraźnie nadal utrzymanych; — nowe przepisy o Sądach polubownych giełdowych; — zmiany w dekr. nadw. z dnia 4. października 1833 r.; — o stosowaniu nowego prawa do spraw dawniejszych . 382
- II. Powszechne zasady sterujące nowego procesu cywilnego w okresie rozpoznawczym.**
- A. Zasada zrównania z dolności procesowej ze zdolnością do dzia-**

łan prawnych, — przymus adwokacki — zastępy prawni i procesowi, o pełnomocnictwie procesowem, — pełnomocnictwo adwokackie a zwykłe

337

B. Zakaz pieniędźnictwa Środki prewencyjne

1. zakreslenie terminu sądowego, 2. zaoczność przeciwko stronie wydalonej 3. odrzucenie spóźnionych przełożeń, 4. odrzucenie spóźnionych dowodów 5. odrzucenie dowodów po zamkniętej rozprawie ofiarowanych 6. pienna prośba restytucyjna wzbroniona 7. pienna skarga nieważności wzbroniona, 8. pienna skarga o wznowienie wzbroniona — Środki represyjne

1. kary za pieniędźnictwo, 2. obowiązek zwrotu kosztów rozprawy głównej mimo wygranej, 3. obowiązek zwrotu kosztów sprawy ubocznej, 4. obowiązek zwrotu kosztów rozprawy unieważnionej 5. obowiązek zwrotu kosztów pieniędźnictwem spowodowanych, 6. odpowiedzialność świadka i znawcy za pieniędźnictwo

402

C Zasada możebnego ułatwienia w popieraniu sprawy 1. kuratorowie procesowi 2. zawiadowca bez zlecenia, 3. pełnomocnicy dla dołączeń, 4. peł-

nomocnictwa prawnie nieograniczone i trwałe; 5. ułatwienia w doręczeniu; 6. ulgi przy składaniu kaucyj; 7. zapewnienie dowodów; 8. ubezpieczenie dowodów; 9. ułatwione wydobycie dokumentu; 10. i rzeczy wywiadowczych; 11. przyjmowanie wniosków do protokołu sądowego . 408

D. Zasada socyalnej sprawiedliwości: 1. zasada postępowania z urzędu; 2. pomoc sędziego; 3. ułatwione zawieranie ugód; 4. zaoczność dopiero na ostrzeżenie; 5. przyjmowanie wniosków do protokołu sądowego; 6. prawo ubogich; 7. bezpłatne i urzędowe zastępstwo dla strony ubogiej; 8. przysądzenie prestacyj przyszłych; 9. ubezpieczenie renty; 10. względy przy wyznaczaniu *temporis judicati* 412

E. Zasada ześrodkowania spraw ze sobą w związku będących do jednej rozprawy: 1. towarzystwo sporu; 2. łączenie sporów przez Sąd; 3. interwencya główna; 4. interwencya uboczna; 5. wymienienie poprzednika; 6. skarga na ustalenie; 7. skarga wpadkowa na ustalenie 414

- III. Zasada wolnej rozprawy:** znaczenie tejże, w jakich rozmiarach potrzebną w procesie cyw. ? jej następstwa
- A.* Pod względem żądań 1. *ne eat iudex* i t. d.; 2. pod względem odwołania się do instancyi wyższej, 3. co do dopuszczenia zaoczności; 4. co do wydania wyroku na uznanie 428
- B.* Pod względem faktów 431
- IV. Zasada obowiązku sędziowskiego o ile potrzebna;**
- A.* W sprawie o proces 1. odrzucanie czynności niedopuszczalnych, 2. Sąd z urzędu stara się o postęp sprawy, 3. Sąd z urzędu uwzględni nieważność 433
- B.* W sprawie dowodowej 436
- C.* W zakresie sprawy głównej i ubocznej 436
- V. Zasada prawdy rzeczywistej; dla niej istnieją**
- A* Zasada ustnej i bezpośredniej rozprawy: 1. istność nie jest celem procesu lecz środkiem do celu; 2. bezpośrednie postępowanie dowodowe 438
- B* Zasada obowiązku prawdomówności; jej rękojmie 1. wypytywanie stron;

2. wzajemne wypytywanie się stron, 3 rozkazy sądowe, 4 zasada postępowania z urzędu w postęp. dow., 5. dowód z wysłuchania stron, 6. ocenieme sędziowskie niepewnego zachowania się stron . . . 441
- C* Zasada konieczności dowodu prawnego na fakty wątpliwe. Które fakty niewątpliwe? 1. wyraźnie przyznane, 2. domniemanie przyznane, 3. notoryjne, 4 domniemanem prawem poparte, 5. na zaoczność za prawdziwe przyjęte. Nie potrzeba wyraźnego zaprzeczania, aby fakt za wątpliwy uchodził. — Znaczenie zaprzeczania — Dowód prawny, — rozdzaje dowodów — Przyznanie zasądowe 444
- D* Zasada swobodnego ocenienia przeprowadzonych dowodów. Jak ją prawo pojmuje? — Wyjątki od tej zasady co do dokumentów publicznych i prywatnych. Z reguły ma do dokumentów prywatnych pełne zastosowanie 448
- E* Zasada dopuszczania odwołu . 450
- F*. Zasada spójności dowodów . 450
- VI. Podziały postępowań.** Postępowania trybunalskie czyli adwokackie . 453
- VII. Ustna rozprawa;** kiedy się odbywa i kiedy jej nie ma? — Nie ma zasady

	str
przezorności — Zasady jedności i koncentracji rozprawy ustnej — Przed kim się odbywa?	457
<i>A. Skargi kontradyktoryjne i nakazowe</i> Wewnętrzne urządzenie skargi — Przedmiotowe łączenie skargi. — Kiedy skarga uważa się za zamiesioną przed Sąd? — Skutki zamiesienia skargi 1. stan sprawy wiszącej, 2, zakaz istotnej zmiany skargi, 3. zakaz cofnięcia skargi	458
<i>B. Odroczenie terminów</i> Podział terminów. — Termina peremtoryjne i konieczne. Odroczenie tylko z rozporządzenia Sądów	462
<i>C. Przerwa i spoczywanie procesu</i> Przypadki. — Różnice. — Następstwa	464
<i>D. Przygotowanie rozprawy za pomocą rozmaitych załadzeń sądowych</i>	466
<i>E. Przygotowanie rozprawy za pomocą pism przygotowawczych w post trybunalskim</i> Treść i rodzaje pism przygotowawczych. Pisma przygotowawcze konieczne i dobrowolne	466
<i>F. Przygotowanie pisemne ustnej rozprawy w post przed Sądami powiatowymi</i>	468

<i>G.</i> Przygotowanie rozprawy kontradiktoryjnej przez t. z. pierwszą audyencyę. W zwyczajnym procesie tryb. obowiązkowe; w Sądach pow. zależy od woli Sądu. — Czem jest pierwsza audyencya? — Przedmioty teje i cel . . .	469
<i>H.</i> Pisemna odpowiedź na skargę w zwycz. procesie tryb. . . .	472
<i>I.</i> Pisemne postępowanie przygotowawcze w zwycz. procesie tryb. urządzenie, przebieg i skutki . . .	472
<i>K.</i> Przebieg i zakończenie rozprawy kontradiktoryjnej. Rozprawa oczna i zaoczna; zamknięcie rozprawy kontr. . .	478
VIII. Protokoły rozpraw ustnych. Rodzaje protokołów. — Znaczenie . . .	486
<i>A.</i> Co protokół zawiera?	489
<i>B.</i> Jak ma być sporządzony?	489
<i>C.</i> Gdzie się sporządza	489
<i>D.</i> Kto pisze protokół?	489
<i>E.</i> Ułatwienia przy ułożeniu stanu sprawy	490
<i>F.</i> Osobne ułatwienia w Sądach pow. . . .	490
<i>G.</i> Kiedy ma być spisany?	491
<i>H.</i> Postępowanie sprostowawcze	492
<i>I.</i> Skutki spisanego protokołu	492

IX. Załatwienie sprawy głównej. Wyroki. Uchwały. Ugody. —	
Rodzaje wyroków. — Uchwały	449
X. Środki prawne. Co ustawa przez nie rozumie? — Jakie są od wyroków:	
<i>A.</i> Apelacya i rewizya w ogólności.	
Zasady postępowania odwoławczego	498
<i>B.</i> Przyczyny apelacyi i rewizyi	501
<i>C.</i> Zniesienie wyroku połączone z orzeczeniem <i>in merito</i>	504
<i>D.</i> Protokół apelacyjny i rewizyjny	505
<i>E.</i> Rekurs. Zakazy osobnego rekursu;	
Bezwzględny zakaz rekursu	505
XI. Środki zaradcze bez skutku dewolucyi.	
<i>A.</i> Opozycya. — <i>B.</i> Naganienie. —	
<i>C.</i> Zarzuty. — <i>D.</i> Restitutio ob elapsum tempus. — <i>E.</i> Usprawiedliwienie opóźnienia — <i>F.</i> Skarga nieważności. — <i>G.</i> Skarga o wznowienie	507

Sprostowanie pomyłek podane jest na końcu dziełka.

USTAWA

*z dnia 1-go sierpnia 1895 r., Dz ust. p. nr. 112. *)*

zaprowadzająca Ustawę o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych (Procedura cywilna).

Za zgodą obu Izb Rady państwa widzę się spowodowanym rozporządzić co następuje:

Artykuł I.

Ustawa o postępowaniu w cywilnych sprawach spornych (Procedura cywilna) wejdzie w życie dnia, który Minister sprawiedliwości rozporządzeniem oznaczy, najpóźniej zaś pierwszego dnia trzeciego roku kalendarzowego, jaki po jej ogłoszeniu nastąpi, i będzie odtąd prawem dla postępowania w cywilnych sprawach spornych, które w królestwach i krajach, w Radzie państwa reprezentowanych, Sądom zwyczajnym do sądenia są przekazane.

O ile niniejsza Ustawa albo Procedura cywilna nie zawierają od tego wyjątków, stracą

*) Ogłoszona dnia 9. sierpnia 1895 w zesz. LIX Dz. u. p.

z dniem powyższym moc obowiązującą wszelkie w innych przepisach prawnych zawarte postanowienia, dotyczące się przedmiotów, w Procedurze cywilnej uporządkowanych.

Artykuł II.

Ilekroć ustawy i rozporządzenia, które przez Procedurę cywilną, gdy ona wejdzie w życie, nie będą naruszone, tudzież statuta szczegółowych spółek, zakładów albo stowarzyszeń, od Państwa zatwierdzonych, powołują się na postępowanie w sprawach spornych, prawem przepisane, albowież ilekroć rzeczzone ustawy, rozporządzenia i statuta, chociażby z ograniczeniami i zmianami, nakazują zastosowanie przepisów ustaw sądowych, tudzież przepisów o zwyczajnym procesie pisemnym albo ustnym, lub też przepisów ustawy o procesie summarycznym albo drobiazgowym, to we wszystkich tych przypadkach, powołane wyżej postanowienia, przepisami pierwszej do piątej części Procedury cywilnej, a to w sposób niżej podany, zastąpione będą:

1) stosownie do tego jaki Sąd stanie się właściwym, odbędzie się proces albo według przepisów Procedury cywilnej o postępowaniu przed Trybunałami *) albo według przepisów tejże Pro-

*) Proces trybunalski.

cedury o postępowaniu przed Sądami powiatowymi;

2) w przypadkach, w których postępowanie drobiazgowo ma być zastąpione postępowaniem przed Sądami powiatowymi według Procedury cywilnej, należy nadto przestrzegać szczegółowych postanowień §§. 449 do 453 p. c.

Artykuł III.

W szczególności, na skutek postanowień art. I., ust. 2, tracą moc obowiązującą:

1) przepisy patentu z dnia 1. listopada 1781 r., Zb. ust. s. nr. 27, o postępowaniu przed Sądami górnymi;

2) przepisy patentu z dnia 9. kwietnia 1782 r., Zb. ust. s. nr. 41 i min. rozp. z dnia 25. stycznia 1850 r., Dz. ust. p. nr. 52, i z dnia 18. lipca 1859 r., Dz. ust. p. nr. 132, o postępowaniu w sporach handlowych i wekslowych;

3) przepisy instrukcyi o usiłowaniu ugody przed procesem, ogłoszone rozp. Gubernium Dalmatyńskiego z dnia 14 kwietnia 1829 r., l. 6783 (dalmatyński Zb. ust. z r 1829, str. 140);

4) przepisy o postępowaniu audyencyonalnem, wydane dla Tyrolu i Vorarlbergu w dekr. nadw. z dnia 8. sierpnia 1837 r., Zb. ust. s. nr. 218.

Artykuł IV.

Pozostaną nietkniętymi:

1) przepisy o zastępstwie, którego Państwo przez Prokuratorye skarbowe używa funduszom, przez się administrowanym albo zasilanym, tudzież kościołom, prebendom i innym ogółom majątkowym (Vermögenschaften). Osobne przepisy określa, o ile państwowe (landesfürstliche) urzędy podatkowe będą upoważnione czynić kroki sądowe w celu ściągnięcia podatków, należności i innych danin publicznych;

2) przepisy prawne o sądowym zastępstwie gmin, spółek, stowarzyszeń, kas brackich i zapomogowych, jakoteż o doręczaniu tymże wezwań i innych aktów (Behandigung von Ladungen und anderen Zustellungen);

3) przepisy ustawy z dnia 26. marca 1890 r., Dz. ust. p. nr. 58, dotyczące się wydania taryfy o wynagradzaniu szczegółowych czynności adwokatów i tychże kancelaryj w postępowaniach sądowych;

4) przepisy ustaw z dnia 24. kwietnia 1874 r., Dz. ust. p. nr. 48 i 49, o ustanowieniu wspólnego kuratora dla posiadaczy listów zastawnych i dłużnych obligacyj częściowych, opiewających na okaziciela albo przez indos przenoszonych;

5) przepisy §§. 1, 2, 3 i 5 rozp. Min. spraw. z dnia 8. czerwca 1857 r., Dz. ust. p. nr. 114, o traktowaniu pisarzy pokątnych. Od uchwały skazującej na karę za pokątne pisarstwo, służy rekurs po myśli §§ 514 do 528 p. e.

Artykuł V.

Przepisy dekr. nadw. z dnia 4. października 1833 r., Zb. ust. s. nr. 2633 o likwidacyi i ściągnięciu należności adwokackich w postępowaniu sądowem w sprawach spornych i niespornych, pozostaną w mocy, atoli z następującymi dodatkami:

Wniosek na likwidacyę wolno uczynić tak stronie jak i adwokatowi.

Jeżeli strona wniosek na likwidacyę podała, wezwie Sąd adwokata, ażeby rachunek swych należności w terminie odpowiednim przedłożył, gdyż inaczej odbędzie się ustalenie owych należności na podstawie tego, co i jak strona wykazała (auf Grund der von der Partei beigebrachten Behelfe).

Termin ten może być przedłużony z przyczyn uwzględnienia godnych.

Przystępując do tego ustalenia, Sąd zarazem rozstrzygnie kwestyę, ażali czynności zastępcze (Vertretungshandlungen), które adwokat przedsiębrał, do obrony prawnej a celowi odpowiedniej

były koniecznymi, albo też w ogóle dadzą się usprawiedliwić, uwzględniając przytem właściwości danego przypadku i zachodzące okoliczności (Beschaffenheit des Falles und die vorhandenen Umstände).

Artykuł VI.

Nietkniętymi pozostaną:

1) przepisy §§. 99, 157 i 158 pow. ks. ust. cyw. Na wymienioną tam przeszkodę małżeńską (§. 99 p. k. u. c.) nie ma dowodu z wysłuchania małżonków według §§ 371 i nast. Procedury cywilnej.

2) przepisy reskr Min. spraw. z dnia 14. maja 1854 r., l. 8346 o zaprzysięganiu członków Domu cesarskiego;

3) przepisy, według których o skargach, wniesionych przeciwko sługom Dworu cesarskiego, osobom wojskowym lub obrony krajowej, tudzież o skargach, wniesionych przeciwko powiatom i gminom, należy zawiadomić Urząd Naczelnego Marszałka Dworu, przełożoną władzę wojskową pozwanego albo organa autonomiczne, przełożone pozwanym powiatom albo gminom.

Artykuł VII.

Nietkniętymi pozostaną przepisy praw cywilnych:

1) które pewne dokumenty jako publiczne uznają albo też na równi ze swojskimi publicznymi dokumentami stawiają;

2) które dla dokumentów prywatnych ustanawiają szczegółowe warunki dowodności;

3) które obok oświadczenia wystawcy dokumentu, wymagają osobnego dowodu na datę dokumentu;

4) które opisują sposób przedłożenia ksiąg handlowych i skutki nieprzedłożenia takowych;

5) przepisy o przekładaniu dzienników stręczycieli handlowych i pierwopisów dokumentów notaryalnych.

Artykuł VIII.

Nietkniętymi pozostaną przepisy traktatów państwowych o tem, że funkcyonaryusze zagranicznych konsulatów mają być jako świadkowie przesłuchiwani w swoich mieszkaniach albo że im wolno złożyć świadectwo na piśmie.

Artykuł IX.

Nietkniętymi pozostaną przepisy art. II. i IV. lit. a i e rozp. Min. z dnia 28. października 1865 r. Dz. ust. p. nr. 110, przyzwalające zakładom, trudniącym się interesami kredytowymi, na wyjątki od powszechnych ustaw sądowniczych (Justizgesetze).

Przy wydaniu nakazu zapłaty wierzytelności hipotecznej (art. IV. lit. a) odbędzie się postępowanie według §§. 548 do 554 p. c.

Artykuł X.

Przepisy Procedury cywilnej o rozwiązaniu kontraktów najmu i dzierżawy, tudzież o postępowaniu w sporach z owych kontraktów nie będą stosowane do stosunków kontadynów i kolonów w Dalmacyi, tak, że w sprawach rozwiązania tych stosunków dotychczas istniejące ustawy i rozporządzenia nietkniętymi pozostaną.

Artykuł XI.

Tak samo pozostaną bez zmiany:

1. Termina i czasokresy, ustanowione dla wypowiedzenia kontraktów dzierżawy gruntów, najmu budowli i innych rzeczy nieruchomości lub rzeczy, które prawo za nieruchome poczytuje, niemniej terminu i czasokresy do oddania lub objęcia takich przedmiotów najmu lub dzierżawy. Gdzie jeszcze takich terminów i czasokresów nie ustanowiono, albo już zaprowadzone mają uleść zmianie, tam może polityczna Władza krajowa w porozumieniu ze Sądem krajowym wyższym wydać rozporządzenie o terminach i czasokresach, jakie mają być zachowane w sprawach wypowiedzenia najmu lub dzierżawy, tudzież oddania wyżej

oznaczonych przedmiotów najmu i dzierżawy. W ten sam sposób wolno politycznej Władzy krajowej w porozumieniu ze Sądem krajowym wyższym, postanowić o tem, o jakiej porze dnia i o ile oglądanie wyżej oznaczonych przedmiotów najmu lub dzierżawy, ze strony komornika lub dzierżawcy (Bestandnehmer), już po wypowiedzeniu najmu lub dzierżawy, chętnym najmu lub dzierżawy ma być dozwolonem *). Takie rozporządzenia będą ogłoszone w dzienniku ustaw krajowych i w urzędowym dzienniku krajowym.

2. Przepisy ustawy z dnia 18. kwietnia 1869 r., Dz. ust. p. nr. 44, o zastanowieniu postępowania sądowego w przypadku, gdy do Trybunału państwa uczyniono wniosek na rozpoznanie dodatniego sporu kompetencyjnego.

3. Przepis §. 11, ust. 1, ustawy z dnia 28. maja 1881 Dz. ust. p. nr. 47, o uchylaniu nie-

*) „In gleicher Weise kann die polit. Landesstelle im Einvernehmen mit dem Oberlandesgerichte Bestimmungen darüber treffen, zu welcher Zeit und in welchem Umfange der Bestandnehmer nach der Kündigung die Besichtigung der bezeichneten Bestandgegenstände durch Mietslustige zu gestatten habe“.

Mimo wyrazu „Mietslustige“, li do najmu się odnoszącego, wynika z porównania ze zdaniem poprzedniemi, tudzież z wyrazów „Bestandnehmer“ i „Bestandgegenstand“, że się ten ustęp odnosi zarówno do najmu jak do dzierżawy.

rzetelnych praktyk przy zawieraniu interesów kredytowych.

4. Przepisy §. 35 ustawy z dnia 16. marca 1884 r., Dz. u. p. nr. 36 o zaczepianiu czynności prawnych, dotyczących się majątku dłużnika niewypłacalnego.

5. Przepisy §§. 1—6, jakoteż §. 9 ustawy z dnia 6. czerwca 1887, Dz. ust. p. nr. 72, dotyczącej się skutków orzeczeń zwrotu, które władze armii czynnej, marynarki wojennej lub obrony krajowej, w drodze administracyjnej wydały, tudzież tego, o ile te orzeczenia mogą być wzruszonymi

Artykuł XII.

Nietkniętymi pozostana następujące przepisy o rozstrzyganiu sporów prawnych przez Sądy polubowne:

1. przepisy o polubownem wyrokowaniu w sporach między galicyjskiem Towarzystwem kredytowym ziemskim z jednej a jego członkami i dłużnikami z drugiej strony (§§. 41—43, tudzież §§ 53—56 statutów Zakładu kredytowego Stanów galicyjskich, ogłoszonych patentem z dnia 3. listopada 1841 r., Zb. ust. s. nr. 569, a wzgl. §§. 41—43, tudzież §§ 53—55 statutów gal. Towarzystwa kredytowego ziemskiego).

2. Przepisy §. 60 statutów c. k. uprzyw. austr. Zakładu kredytowego dla handlu i prze-

mysłu, ogłoszonych min. rozp. z dnia 6. listopada 1855 r., Dz. ust. p. nr. 186.

3. Przepisy art. II, §. 7, l. 7 ustawy z dnia 6. września 1885 r., Dz. ust. p. nr. 122, określające warunki nowej koncesyi do prowadzenia ruchu na Północnej Drodze żelaznej im. Ces. Ferdynanda tudzież warunki wykonania prawa wykupna tej drogi żelaznej, w owej koncesyi Państwu zastrzeżonego.

4. Przepisy artykułów 53 i 108 statutów austro-węgierskiego Banku, ogłoszonych ustawą z dnia 21. maja 1887 r., Dz. ust. p. nr. 51.

5. Przepisy o Sądach polubownych dla zakładów ubezpieczeń robotników od wypadków (§ 38 ust. z dnia 28. grudnia 1887 r., Dz. u. p. nr 1 z 1888 r; §. 39 ust. z dnia 30. marca 1888 r., Dz. ust. p. nr 33, i min. rozp. z dnia 10 kwietnia 1889 r., Dz. ust. p. nr. 47), dla kas chorych (§. 41 ust. z dnia 30. marca 1888 r., Dz. ust. p. nr. 33) i dla kas brackich (§§ 19 i 20 ust. z dnia 17. stycznia 1890 r., Dz. ust. p. nr 14, wzgl. ust. z dnia 17 września 1892 r., Dz. ust. p. nr 178).

6. Przepisy ustawowe, nadające korporacyom, zakładom i towarzystwom prawo ustanowienia Sądów polubownych do sądzenia niektórych sporów.

Artykuł XIII.

Przepisy o giełdowych Sądach polubownych pozostaną nietkniętymi, o ile się mieszczą w §. 2, l. 7 tudzież w §. 6, ust. 1 do 3 ustawy giełdowej z dnia 1. kwietnia 1875 r., Dz. ust. p. nr. 67.

Ustęp ostatni §. 6 powołanej ustawy straci moc obowiązującą. Dalej stracą giełdowe Sądy polubowne prawo dozwalańa egzekucyi swych wyroków polubownych, nadane im w statutach, od Państwa zatwierdzonych.

Artykuł XIV.

Działalność giełdowych Sądów polubownych może być w tym kierunku rozszerzoną, że giełdowemu Sądowi polubownemu wolno poddać również spory z interesów towarowych, po za giełdą zawartych, atoli jedynie pod następującymi warunkami:

- 1) jedną i drugą stroną spór wiodącą musi być albo jaki organ publicznej administracyi, albo jaka spółka handlowa, zarobkowa lub gospodarcza, albo członek lub gość jakiegokolwiek bądź giełdy, albo w końcu osoba, trudniąca się z zawodu produkcją, handlem lub przerabianiem rzeczy ruchomych, które były przedmiotem odnośnego interesu;

2) interes, o który przed Sądem polubownym spór się toczy, ma się odnosić do towarów, którymi się na odnośnej giełdzie prowadzi handel;

3) obydwie strony winny się poddać orzeczeniu Sądu polubownego a to w pisemnej umowie na Sąd polubowny, która przy zawarciu interesu albo przed rozwikłaniem tegoż przyszła do skutku; protokołowani kupcy, tudzież członkowie i goście jakiegokolwiek bądź giełdy, poddali się Sądowi polubownemu już przez to samo, że bez wszelkich zastrzeżeń przyjęli terminatkę, zawierając postanowienie, jako spory prawne z danego interesu giełdowy Sąd polubowny sędzić będzie.

Sąd polubowny, na wniosek lub z urzędu, wniesioną skargę jako nie nadającą się do postępowania polubownego odrzuci, jeżeli jedna ze stron jest zawodowym rolnikiem, a przytem jest rzeczą oczywistą, że interes towarowy, o który spór się toczy, nie zostaje w żadnym stosunku do gospodarstwa rolnego odnośnej strony (in offenbarem Missverhältnisse zum landwirtschaftlichen Betriebe der betreffenden Partei steht).

Wolno w statutach giełdowych przepisać, że ograniczenia w ust. 1, l. 1, tudzież w przedostatnim ustępie zawarte, nie odnoszą się do obcych (Auslander). Również wolno w statutach posta-

nowić, że obcy już przez to poddał się giełdowemu Sądowi polubownemu, gdy bez zastrzeżenia przyjął terminatkę, zawierającą postanowienie, że spory prawne z danego interesu giełdowy Sąd polubowny sędzić będzie.

Artykuł XV.

W skład giełdowego Sądu polubownego wejdzie sekretarz tegoż Sądu, a to pod nieważnością Urząd ten zajmie urzędnik Izby giełdowej, na urząd sędziowski uzdatniony, którego Izba giełdowa zamianuje, a Ministerjum skarbu, w porozumieniu z Ministerjum sprawiedliwości na tym urzędzie zatwierdzi

Sekretarz giełdowego Sądu polubownego przyjmuje skargi, udziela stronom potrzebnych wskazówek, prowadzi nadzór nad doręczeniami, ma staranie o to, ażeby podczas rozprawy wszystko, co konieczne, było spisane, bierze udział w uchwałach Sądu polubownego z głosem doradczym i zajmuje się wygotowaniem orzeczeń Sądu polubownego.

Artykuł XVI.

Osobom, nie będącym ani członkami, ani gośćmi giełdy, służy prawo wybrania tych sędziów polubownych, zamianowanie których do nich należy, z listy osób, nienależących do giełdy.

Lista ta będzie zawierała taką część ogólnej liczby sędziów polubownych, jaką statuta giełdowe oznaczają.

Osoby, na tę listę przeznaczone, zamianują Izby handlowe i przemysłowe, które w razie potrzeby zasięgną przedtem zdania stowarzyszeń przemysłowych (Gewerbegenossenschaften), rady kultury krajowej, albo towarzystw rolniczych.

Drogą rozporządzeń będą wydane postanowienia o założeniu i uzupełnieniu tej listy, a w szczególności także o tem, które korporacye przy jej utworzeniu mają być wysłuchane co do kwalifikacyi osób, do listy przyjąć się mających, tudzież co do tego, jak długo te osoby w charakterze sędziów polubownych mają funkcyonować.

Lista ma być wywieszona w lokalnościach Sądu polubownego.

Statuta giełdowe postanowią co potrzeba na ten przypadek, gdy prawo wybierania z tej listy nie będzie w czasie należytym wykonane, albo wybrani sędziowie polubowni nie zjawią się do rozprawy.

Jeżeli Sąd polubowny ma być złożony z członków giełdy tudzież z osób do giełdy nie należących, a sędziowie polubowni na zwierzchnika zgodzić się nie mogą, zamianuje go prezydent kolegium sędziów polubownych jak z po-

rządku spraw wypadnie, na przemian, to z grona sędziów polubownych, do giełdy należących, to z grona sędziów polubownych, do listy przyjętych.

Artykuł XVII.

Statuta giełdowe normują postępowanie przed giełdowymi Sądami polubownymi. Przepisy §§ 587 do 599 p. c. nie będą się doń stosowały; postępowanie to jednak ma się opierać na następujących przepisach.

Artykuł XVIII.

Statuta giełdowe będą zawierały także postanowienia o doręczeniach, które dokładne wykonanie doręczeń zapewnić są wstanie. Niemniej postanowią statuta o przyczynach, dla których wolno będzie stronie nie przyjąć członka Sądu polubownego. Statuta będą obejmowały przepisy o zawieraniu ugód.

Artykuł XIX.

Rozprawy przed Sądem polubownym są jawnymi. Pod względem wykluczenia jawności obowiązują przepisy Procedury cywilnej (§§. 172 i 173).

W razie wykluczenia jawności, służy każdej stronie prawo, w 174 p. c. opisane.

Zwierzchnikowi Sądu polubownego służy władza około utrzymywania karności podczas posiedzeń Sądu, w zakresie, oznaczonym w §§. 197 i 198 p. c.

Artykuł XX.

Strony są upoważnione do wysłania zastępców do rozprawy. Jako zastępcy stron przed Sądem polubownym są dopuszczone osoby, na zasadzie art. XVI do listy przyjęte, adwokaci, jawni spółnicy strony, jej prokuranci, pomocnicy handlowi i inne, u niej zatrudnione osoby, potem: członkowie albo goście giełdowi, sędownie ustanowieni kuratorowie albo osoby, sędownie do prowadzenia pertraktacyj powołane (Abhandlungspfleger).

Artykuł XXI.

Zwierzchnik Sądu polubownego i sekretarz tegoż Sądu będą mieli staranie o należyte wygotowanie orzeczenia, które wykaże nazwiska wszystkich sędziów polubownych, jacy brali udział w rozprawie. Wygotowane orzeczenie podpisze zwierzchnik i sekretarz.

Ugody, przed Sądem polubownym zawarte, mają ważność li wtedy, gdy je obydwie strony podpiszą.

Artykuł XXII.

Sądowi polubownemu wolno słuchać strony, świadków i znawców, ale bez przysięgi. Gdyby wypadło wysłuchać stronę pod przysięgą albo też odebranie przysięgi od świadka lub znawcy okazało się koniecznem, należy o to wezwać Sąd powiatowy zamieszkania albo pobytu osoby, którą przesłuchać albo zaprzysiądz trzeba.

Również wolno wystosować wezwanie do Sądu powiatowego wtedy, gdy dowód po za miejscem siedziby Sądu polubownego ma być przeprowadzony.

Artykuł XXIII.

Orzeczenie giełdowego Sądu polubownego może być zacepione zażaleniem nieważności:

1. jeżeli zapis na Sąd polubowny jest nieważny; w szczególności, nieważnym jest zapis na Sąd polubowny, jeżeli wnoszący zażalenie na takowy się zgodził przez wzgląd na umowę między członkami jakiegoś związku przedsiębiorców (kartel), w której postanowiono, że materiały, narzędzia i inne środki pomocnicze, do jego produkcji potrzebne, li pod tym warunkiem w obrocie na terytorjum Państwa mają być pozbywane, jeżeli kupujący w celu załatwienia sporów z odnośnego interesu, podda się giełdowemu Sądowi polubownemu; przed rozpoczęciem rozprawy przed

Sądem polubowym nie wolno zrzec się prawa dochodzenia nieważności z tej przyczyny, ze skutkiem ważnym;

2. jeżeli Sąd polubowny bezprawnie uznał albo też nie uznał swej właściwości;

3 jeżeli Sąd polubowny nie odrzucił skargi w myśl przepisu art. XIV, ustęp przedostatni;

4. jeżeli skarga nie była doręczoną według przepisów statutowych, albo też stronie przez proceder, statutom przeciwny, odjęto możność rozprawiania się przed Sądem;

5. jeżeli rozprawiła się osoba, nie mająca do tego prawnej zdolności albo upoważnienia;

6. jeżeli w rozprawie brał udział sędzia, na zasadzie statutów słusznie nieprzyjęty;

7. jeżeli Sąd polubowny nie był prawidłowo obsadzony;

8 jeżeli wykluczono jawność w sposób nieusprawiedliwiony.

Zażalenie nieważności należy podać do dni 14 po doręczeniu wyroku polubownego, w Trybunale pierwszej instancji (Sąd handlowy), w okręgu którego Sąd polubowny ma swą siedzibę. Trybunał wyda swą decyzję we formie uchwały, po wysłuchaniu stron, a w razie potrzeby, także po wysłuchaniu zwierzchnika i sekretarza Sądu polubownego.

Wniesienie zażalenia nieważności od wyroku polubownego nie wstrzymuje egzekucyi. Jednakowoż w przypadkach, w których strona wygrywająca, na skutek dokonanej czynności egzekucyjnej lub w inny sposób jest ubezpieczoną, albo też sumę pieniężną, w wyroku polubownym przyznaną, do depozytu sądowego złożono, będzie egzekucya, na wniosek, odłożoną aż do prawomocnego rozstrzygnięcia zażalenia nieważności.

Artykuł XXIV.

Sądowi zwyczajnemu nie wolno odmówić przeprowadzenia i rozpoznania sprawy, jeżeli w niej Sąd polubowny prawomocnie swą niewłaściwość orzekł, albo skargę na podstawie art. XIV, ustęp przedostatni, prawomocnie odrzucił.

Artykuł XXV.

Wolno zaskarżyć bezskuteczność wyroku polubownego przed sędzią zwyczajnym, i żądać zwrotu tego, co z mocy wyroku świadczone, jeżeli wyrok polubowny uwłacza przepisom bezwzględnie obowiązującym, jakoteż w przypadku, gdy Sąd polubowny w sporze, nie pochodzącym z interesu giełdowego (§. 12 ust. z d. 1. kwietnia 1875 r., Dz. ust. p. nr. 67), albo wcale żadnej nie wydał decyzji o wniesionym zarzucie, że zaskarzone roszczenie opiera się na umowie

o różnicę kursu, którą za grę lub zakład poczytać należy, albo też zarzut ten mylnie rozstrzygnął.

Taka skarga ma być podana do dni trzydziestu po doręczeniu wyroku polubownego, w Trybunale pierwszej instancji (w Sądzie handlowym), w okręgu którego Sąd polubowny ma swą siedzibę. Wniesienie tejże nie wstrzymuje egzekucji wyroku polubownego; jednakowoż i w tym przypadku należy się zastosować do przepisów art. XXIII, ust. 3.

Artykuł XXVI.

We wszystkich sprawach, dotyczących się giełdowego Sądu polubownego, ma się kierownictwo giełdy udawać do Ministerium skarbu, które takowe w porozumieniu z Ministerjami sprawiedliwości i handlu, a gdyby tego sprawa wymagała, także w porozumieniu z Ministerjum rolnictwa rozstrzygać będzie.

Ministerjum sprawiedliwości wolno, za pośrednictwem delegata zasięgać wiadomości o orzecznictwie Sądu polubownego, przeglądać jego akta i przekonywać się o tem, azali przepisany porządek czynności bywa zachowywany. W tym celu ma być w każdym statucie zamieszczone postanowienie, że giełdowe Sądy polubowne co-

rocznie przedkładają Ministerjum sprawiedliwości dokładne statystyczne wykazy swej działalności.

Zresztą powyższe postanowienia w niczem nie naruszają przepisów prawnych o państwowym nadzorze nad giełdami.

Artykuł XXVII.

Obecnie istniejące statuta giełdowe, o ile się do Sądów polubownych odnoszą, winny być w duchu powyższych postanowień zmienione i do trzech miesięcy po ogłoszeniu niniejszej ustawy do zatwierdzenia przedłożone.

Postanowienia o Sądach polubownych, które wejdą do nowych statutów giełdowych, potrzebują przyjęcia ze strony Ministerjów, w art. XXVI ust. 1 wskazanych.

Artykuł XXVIII.

Ustawa o postępowaniu wezwawczem (Mahnverfahren) z dnia 27 kwietnia 1873 r., Dz. ust. p. kr. 67, pozostanie w mocy w dotychczasowym zakresie ale z następującymi zmianami:

1. do wydawania warunkowych wezwań płatniczych są również właściwymi Sądy powiatowe do spraw handlowych i morskich.

2. W doręczeniach warunkowych wezwań płatniczych dłużnikowi (§. 7, ust. 2. ust. z dnia 27. kwietnia 1873 r., Dz. ust. p. nr. 67) będą

obowiązywały przepisy procedury cywilnej o doręczaniu skargi.

3. Termin dla próśby o przywrócenie do stanu poprzedniego z powodu zaniechania zarzutów (§ 14. cyt. ust.) przedłuża się do dni 14.

4. Znosi się przepis §. 20 cyt. ust. o właściwości Sądów drobiazgowych w sprawach handlowych.

Artykuł XXIX.

Wyraz „Państwo“ (Inland) w rozumieniu niniejszej Ustawy znaczy tyle, co obszar królestw i krajów reprezentowanych w Radzie państwa. Odnośnie do przepisów procedury cywilnej pozytują się osoby, które na tym obszarze nie używają prawa obywatelstwa państwowego, za obce.

Obywatele państwa węgierskiego, należący do czynnej armii albo do marynarki wojennej, albo którzy zajmują urzędowe posady u władz dla spraw spólnych, są uwolnieni od ubezpieczenia kosztów procesowych, gdy występują przed Sądami swojskimi jako pozywający

Artykuł XXX.

Ilekróć Procedura cywilna powołuje się na postanowienia prawa cywilnego rozumia się przez nie nie tylko przepisy Powszechnej księgi ustaw cywilnych, ale zarówno też przepisy prawa han-

dłowego i ustawy wekslowej, tudzież prywatnoprawne przepisy w innych ustawach zawarte.

Artykuł XXXI.

Wynikający z prawa cywilnego obowiązek strony do żądania zastępstwa, w celu wykonania prawa ewikycy znaczy tyle, co obowiązek do oznajmienia sporu. Zaniechanie oznajmienia sporu jest połączone ze skutkami, w prawie cywilnem na przypadek zaniechania żądania zastępstwa opisanymi.

Artykuł XXXII.

Postanowienia Procedury cywilnej o adwokatach i tychże zastępcach, będą stosowane zgodnie z ich duchem również do Prokuratury Skarbu.

Artykuł XXXIII.

Adwokat, dla strony ubogiej po myśli §. 64, l. 3 ustanowiony, może w Sądzie procesowym pierwszej instancji prosić o uwolnienie od zastępstwa, jeżeli powierzone mu dochodzenie praw lub obrona prawna wydaje się być swawolną lub nie ma żadnych widoków powodzenia. Sąd rozstrzygnie taką prośbę we formie uchwały, po wysłuchaniu strony ubogiej, której także w Trybunałach wolno od tej uchwały wnieść rekurs do protokołu.

O ile w danej sprawie zastępstwo adwokackie jest prawem przepisane, zgaśnię udzielone prawo ubogich równocześnie z prawomocnem uwolnieniem adwokata od zastępstwa.

Artykuł XXXIV.

Drogą rozporządzeń będą wydane postanowienia o strawnem, drogowem i doręcznem (Zehr- und Ganggelder und Zustellungsgebühren) jako też postępowanie w celu przypisania i ściągnięcia takowych zostanie uporządkowane drogą rozporządzeń; aż do wydania nowych przepisów pozostaną w mocy dotychczasowe rozporządzenia.

Artykuł XXXV.

Bliższe postanowienie o sposobie znoszenia się Sądów z władzami zagranicznymi i z osobami, za granicą przebywającymi, są zawarte w rozporządzeniach, bądź już istniejących bądź w przyszłości wydać się mających (traktaty państwowe, deklaracje rządowe, rozporządzenia ministeryalne).

Artykuł XXXVI.

Przepisy Procedury cywilnej o feryach sądowych nie stosują się ani do spraw postępowania karnego (Angelegenheiten des strafgerichtlichen Verfahrens), ani do postępowania konkursowego, ani w końcu do załatwiania spraw hipotecznych.

Inne sprawy niesporne będą jako feryalne traktowane, jeżeli odłożenie sądowego zarządzenia mogłoby być niekorzystnym dla strony.

Artykuł XXXVII.

Upoważnienie posiadacza nieruchomości albo prawa rzeczowego, do żądania sądowego zakazu zamierzonej budowy w myśl §§. 340 do 342 p. k. u. c., ustanie zupełnie, jeżeli prowadzący budowę, zgodnie z treścią przepisów budowniczych, prośbę o udzielenie konsensu budowlanego przedstawił, a posiadacz, ta budową rzekomo zagrożony, do komisji budowlanej prawidłowo i w czasie należytych wezwany, albo się przed nią wcale nie jawił, albo też nie wniósł żadnych zarzutów przeciwko prośbie o konsens budowlany.

Artykuł XXXVIII.

Skarga z §. 228 p. c. zastąpi skargę wywoławczą, dozwoloną w dekr. nadw. z dnia 6 marca 1789 r., Zb. u. s. nr. 984, w patencie z dnia 31 grudnia 1800 r., Zb. ust. s. nr. 514, i w patencie z dnia 16 stycznia 1786 r., Zb. ust. s. nr. 516; dla skargi tej odpada potrzeba wykazania, że powód ma prawny interes w rychłym ustaleniu stosunku prawnego.

W tego rodzaju procesach (In solchen Processen) mocen jest sędzia, a w postępowaniu

przed Trybunałami, przewodniczący, na wniosek powoda albo z urzędu, rozkazać pozwanemu, ażeby przedłożył dokumenty i akta, które się znajdują w jego posiadaniu a tyczą się przedmiotu sporu prawnego. Oprócz tego wolno wymienionym osobom sądowym, na wniosek powoda lub z urzędu, spowodować dostarczenie dokumentów, przedmiotu sporu się tyczących, u władzy publicznej lub u notaryusza przechowywanych.

Artykuł XXXIX.

W przypadku §. 48, ust. 2, u. hip., wolno właścicielowi posiadłości (Liegenschaft) albo prawa hipotecznego wnieść skargę o uznanie nieistnienia prawa, które zostało prenotowanem, a w razie uzyskania korzystnego wyroku, wolno mu nadto żądać adnotacyi tego wyroku w księdze gruntowej, która to adnotacya zapobiegnie powtórnemu dozwoleń prenotacyi.

Artykuł XL.

Ilekoć przepisy Procedury cywilnej nakazują wykonanie przysięgi, mają być przy odebraniu przysięgi zachowane przepisy ustawy z dnia 3 maja 1868 r., Dz. ust. p. nr. 33.

Artykuł XLI.

Opiekunowie i kuratorowie nie potrzebują upoważnienia Sądu opiekuńczego lub kuratellar-

nego do ofiarowania dowodu z wysłuchania stron w procesach swych pupilów i kurandów.

Artykuł XLIII.

Kto z mocy przepisów prawa cywilnego ma obowiązek wyjawienia majątku lub długów, nie mniej kto prawdopodobnie wie o zamilczeniu lub zatajeniu jakiegoś majątku, ten może być wyrokiem zniewolony do wyjawienia tego, co mu o tym majątku, o tych długach albo o zamilczeniu lub zatajeniu majątku jest wiadomem, jakoteż do wykonania przysięgi na to, że podania jego są prawdziwemi i dokładnemi; w każdym z owych przypadków może mu zarazem Sąd nakazać przedłożenie wykazu majątku albo długów.

Do tej skargi jest upoważniony każdy, kto ze stanowiska prawa prywatnego ma w tem interes, ażeby majątek lub stan dłużny został wysledzony.

Jeżeli powód ze skargą o wyjawienie majątku pod przysięgą połączył skargę o wydanie tego, co mu pozwany z odnośnego stosunku prawnego jest winien (aus dem zugrunde liegenden Rechtsverhältnisse schuldet), wolno mu zastrzedz sobie dokładne określenie świadczenia pozwanego aż do czasu, kiedy pozwany wyjawí swój majątek pod przysięgą.

Artykuł XLIII.

Skargę o przedłożenie dokumentu spólnego (§. 304 p. c.) wolno wnieść, chociażby żaden spór nie wisiał.

Artykuł XLIV.

W przypadkach art. 348, 365 i 407 u. h. właściwym jest Sąd, w §. 384, ust. 3 p. c. wskazany. Mianowanie, zaprzysiężenie i wysłuchanie znawców odbędzie się według przepisów Procedury cywilnej o ubezpieczeniu dowodów (§§. 384 do 389).

Artykuł XLV.

Pod względem wekslowego przedawnienia, wystąpienie z odpowiednim roszczeniem podczas ustnej rozprawy (§. 232, ust. 2 p. c) równa się wżeczeniu skargi wekslowej (art. 80 u. w.).

Artykuł XLVI.

Zasiedzenie albo przedawnienie prawa, w ciągu procesu albo dopiero po jego ukończeniu zapadłe, nie może być dochodzonem na niekorzyść osoby, na rzecz której Sąd dodatkowo dozwolił wznowienia procesu, o to prawo odbytego.

Artykuł XLVII.

O ile niżej podane przepisy inaczej nie stanowią, nie będzie procedura cywilna stosowaną przy załatwianiu spraw spornych, w których na dniu, kiedy Procedura cywilna zaczęła obowiązywać, obronę już wniesiono albo postępowanie w sprawie głównej już się rozpoczęło; spory takie należy przeprowadzić i rozstrzygnąć według dotychczas obowiązujących przepisów procesowych.

Do wszelkich innych spraw spornych, przed dniem, kiedy Procedura cywilna w życie weszła, już w Sądzie rozpoczętych, będą od tegoż dnia przepisy Procedury cywilnej tym trybem stosowane że:

1. rozprawa nad zarzutami odkładającymi (processhindernde Einreden), skoro się jeszcze rozpoczęła przed dniem, w którym Procedura cywilna w życie weszła, ma być według dotychczas obowiązujących przepisów procesowych ukończona tak, że nawet skutki odnośnego rozstrzygnięcia według tych przepisów ocenione będą, a

2. cofnięcie skargi po myśli §. 237 Procedury cywilnej, w przypadku pod l. 1. przewidzianym, może mieć miejsce aż do pierwszej audyencji, którą w sprawie głównej rozpisano.

Z dniem, w którym Procedura cywilna zacznie obowiązywać, staną się bezkutecznymi wszy-

stkie, w sprawach w ust. 2 oznaczonych, przed owym dniem wydane rezolucye, które pozwanemu wniesienie obrony polecają; równocześnie ustanie bieg czasokresu, do obrony wyznaczonego. Sąd procesowy na skargę z urzędu rozprawę ustną rozpisze.

W szczególności będą niniejsze postanowienia obowiązywać również w innych przypadkach, o ile w nich po myśli art II. tej Ustawy, dotychczas istniejące procedery odmienne, przepisami Procedury cywilnej zastąpić wypadnie.

Artykuł XLVIII.

Przepisy Procedury cywilnej znajdują zastosowanie w postępowaniach, które się odbędą w następujących sprawach, rozpoczętych jeszcze przed dniem, kiedy Procedura cywilna w życie weszła, a w szczególności: gdy jeszcze przed owym dniem wniesiono skargę do postępowania nakazowego, wekslowego albo do postępowania w sprawach najmu lub dzierżawy, albo wypowiedziano kontrakt najmu lub dzierżawy, lub też podano wniosek oddania lub odbioru przedmiotu najmu lub dzierżawy, atoli dopiero po owym dniu zarzuty przeciwko nakazowi zapłaty lub zabezpieczenia, przeciwko

wypowiedzeniu albo przeciwko wnioskowi oddania lub odebrania przedmiotu najmu lub dzierżawy, w terminie przepisany wniesione zostały; powtóre: gdy rozprawa na zarzuty przed ową chwilą, ale w terminie przepisany podane, w dniu kiedy Procedura cywilna w życie weszła, jeszcze się nie rozpoczęła.

To samo się stosuje do postępowania na zarzuty w postępowaniu wezwawczem; a w szczególności tak samo się tam wszystko co wyżej opisano odbędzie, jeżeli wierzyciel, w celu ściągnięcia swej wierzytelności przedstawił żądanie wydania warunkowego wezwania płatniczego w skardze, wniesionej jeszcze przed dniem, w którym Procedura cywilna weszła w życie, ale zarzuty przeciwko wezwaniu płatniczemu dopiero po owym dniu w terminie zostały wniesione, albo też rozprawa na zarzuty, przed ową chwilą w terminie podane, w dniu, kiedy Procedura cywilna w życie weszła, jeszcze się nie rozpoczęła.

Artykuł XLIX.

W sprawach spornych, w których na dniu, kiedy Procedura cywilna w życie weszła, obrona już była wniesioną albo postępowanie w sprawie głównej już rozpoczęte, wolno będzie stronom,

na zasadzie obopólnego układu i za odstąpieniem od dotychczasowego postępowania procesowego, zażądać, ażeby sprawę sporną według przepisów Procedury cywilnej przeprowadzono i rozpoznano a przytem, w razie potrzeby, ku temu celowi, przeniesiono do Sądu, w myśl przepisów Normy jurysdykcyjnej właściwego.

Taki układ nie uchyla przerwy przedawnienia, wniesieniem skargi uzasadnionego.

Artykuł L

Jeżeliby w przypadkach z artykułów XLVIII i XLIX, sprawa na skutek dotychczasowych przepisów procesowych, do postępowania sumarycznego albo drobiazgowego należała, będzie takowa odtąd, albo w postępowaniu przed Trybunałami albo według postanowień o postępowaniu przed Sądami powiatowymi przeprowadzoną, co znowu zawisło od tego, jakim będzie Sąd właściwy. Gdyby w ten sposób postępowanie drobiazgowie miało być zastąpione postępowaniem przed Sądami powiatowymi według Procedury cywilnej, należy prócz tego przestrzegać szczegółowych przepisów §§. 449 do 453 p. c.

Artykuł LI.

Przeciwko wyrokom końcowym, zapadłym przed dniem, w którym Procedura cywilna w życie weszła, jakoteż przeciwko wyrokom końcowym ferowanym w procesach, które mimo to, że Procedura cywilna już zaczęła obowiązywać, według dotychczasowych przepisów procesowych zostały przeprowadzone i rozstrzygnięte, może być przywrócenie do stanu poprzedniego, według dotychczas obowiązujących przepisów procesowych uzyskanem. Natomiast wolno takie wyroki, po dniu w którym Procedura cywilna w życie weszła, tak samo zaczepiać skargą nieważności (§. 529 p. c) jak te wyroki, które z mocy przepisów Procedury cywilnej do skutku przyszły.

Artykuł LII.

Okoliczność, że Procedura cywilna zaczęła obowiązywać, pozostanie bez wpływu na bieg i trwanie niektórych czasokresów ustawowych i sądowych do wniesienia skarg a w szczególności: skargi z powodu naruszonego posiadania, albo skargi o usprawiedliwienie prenotacji w księdze gruntowej lub środka tymczasowego ubezpieczenia; również pozostanie to bez wpływu na czasokresy do wnoszenia zarzutów a mianowicie: zarzutów przeciwko nakazowi zapłaty

lub zabezpieczenia, tudzież przeciwko wypowiedzeniu najmu lub dzierżawy, albo przeciwko nakazowi oddania lub odebrania przedmiotu najmu lub dzierżawy.

Artykuł LIII.

Wyroki polubowne, wydane przed dniem, w którym Procedura cywilna w życie weszła, mogą być zacepione w tych wszystkich przypadkach, w których dotychczasowe prawo na to pozwala.

Artykuł LIV.

Postanowienia artykułów XIII do XXIV, wejdą w życie po sześciu miesiącach po ogłoszeniu niniejszej Ustawy, natomiast przepisy artykułów II, V, XXVIII, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XLII, XLIII, XLIV, XLV i XLVI, dopiero wtedy, gdy Procedura cywilna zacznie obowiązywać.

Artykuł LV.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam mojemu Ministrowi sprawiedliwości.

O ile niniejsza ustawa inaczej nie przepisuje, wyda Minister sprawiedliwości wszelkie rozporządzenia, do zaprowadzenia i przeprowadzenia

niniejszej Ustawy potrzebne; o ileby zaś te rozporządzenia miały dotyczyć zakresu działania innych Ministrów, wyda je Minister sprawiedliwości w porozumieniu z owymi Ministrami

Dan w Ischl, d. 1 sierpnia 1895.

Franciszek Józef r. w

Kielmansegg r. w

Krall r. w.

USTAWA

o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych

(*Procedura cywilna*)

z dnia 1-go sierpnia 1895 r., Dz. ust. p. nr 113 *)

Za zgodą obydwóch Izb Rady państwa, wi-
dzą się spowodowanym rozporządzić co następuje:

Część pierwsza.

Postanowienia ogólne.

Rozdział pierwszy.

Strony.

Tytuł pierwszy

Zdolność procesowa.

§. 1. Osoba o tyle jest zdolną do samoistnego działania wobec Sądu jako strona spór wiodąca, o ile jej wolno samoistnie przyjmować obowiązki ze skutkiem ważnym **). O ile niniejsza ustawa

*) Ogłoszona d. 9 sierpnia 1895 w zesz. LX Dz. u. p.

***) „Als sie selbständig gültige Verpflichtungen eingehen kann“. Zatem jeszcze dokładniej należałoby powie-

nie zawiera odmiennych rozporządzeń, należy według istniejących przepisów prawnych ocenić, ażali strony zdolność przyjmowania obowiązków posiadają, lub też koniecznem jest zastępstwo dla stron, nie mających zdolności procesowej, tudzież o ile zachodzi potrzeba osobnego umocowania do prowadzenia procesu albo do szczegółowych czynności procesowych.

§. 2. W szczególności, małoletni nie potrzebuje spóldziałania swego zastępcy prawnego w sporach, mających za przedmiot jedynie to, czem małoletni na skutek §§. 151, 246 i 247 p. ks. u. c. swobodnie rozporządzać może.

§. 3. Z obcym, któremu jego prawo krajowe zdolności procesowej odmawia, będą Sądy swoje tak się obchodzić, jak gdyby zdolność procesową posiadał, jeżeli mu służy zdolność proce-

dzieć: „zaciągać ważne powinności“. Ale to za długie i niewygodne. Mniemam, że tłumaczenie w tekście również niedwuznaczne. „Zaciągać zobowiązania“ nie byłoby odpowiedniem, ze względu na to, że przez „zobowiązanie“ rozumiemy pospolicie obowiązki, ze stosunków obligatoryjnych wynikające. Tak zwrot do tekstu przyjęty jak i w niniejszej uwadze naprowadzony, jest pod względem językowym zupełnie prawidłowy. Ob. L i n d e, s. v. „zaciąg“ i „przyjąć“.

sowa z mocy postanowień prawnych w Państwie obowiązujących.

§. 4. O ile to w Sądzie nie jest jeszcze notoryjnym, winni prawni zastępcy osób, którym zdolności procesowej braknie, przy pierwszej czynności, jaką w procesie przed Sądem spełniają, dokumentnie wykazać, że posiadają umocowanie do zastępstwa jakoteż osobne upoważnienie do prowadzenia procesu, o ileby to ostatnie w szczegółowym przypadku było potrzebnem.

W ten sam sposób ma być osobne upoważnienie, któregooby prawo dla szczegółowej czynności procesowej wymagało, zaraz przy spełnieniu teje wykazane.

§. 5. O ile niniejsza ustawa nie czyni różnicy, odnoszą się przepisy o stronach również do ich prawnych zastępców.

§. 6. W jakimkolwiekby się okresie spór prawny znajdował, Sąd zawsze z urzędu zwróci uwagę na brak zdolności procesowej, albo na brak prawnego zastępstwa lub też na brak osobnego upoważnienia do prowadzenia procesu, o ile to ostatnie jest potrzebnem.

Jeżeli brak ten może być uchylony, wyda Sąd stosowne polecenia i z urzędu termin do speł-

nienia takowych naznaczy. Orzeczenie o skutkach prawnych szczegółowego braku wyda Sąd dopiero wtedy, gdy termin powyższy bezowocnie upłynie. O ileby zaś zwłoka była dla strony połączona z niebezpieczeństwem, może Sąd albo stronie samej albo osobie, na jej korzyść zastępczo działającej, pozwolić na spełnienie czynności koniecznych jeszcze przed upływem owego terminu, atoli pod warunkiem, że brak odpowiedni w czasie późniejszym będzie usunięty.

Zarządzenia sądowe, w ust. 2. określone, nie mogą być zaczepione osobnym środkiem prawnym. Sąd jedynie wtedy dozwoli przedłużenia czasokresu, dla uchylenia braku zapewnionego, gdy takiemu uchyleniu stoją na przeszkodzie okoliczności, które za wpływem strony lub jej zastępcy nie mogą być usunięte.

§. 7. Sąd pierwszej, albo też Sąd wyższej instancji, w którym się sprawa właśnie znajduje, orzeknie we formie uchwały nieważność postępowania, brakiem dotkniętego, jeżeli brak zdolności procesowej albo prawnego zastępstwa, lub też brak upowaznienia do procesu albo nie da się uchylić, albo też termin, w tym celu dozwolony, bezowocnie przeminął.

Sąd nie może wydać takiego orzeczenia wtedy, gdy temu się sprzeciwia ciągle jeszcze

obowiązujące rozstrzygnięcie tego samego lub innego Sądu swojskiego, tyżące się tej samej przyczyzny nieważności.

§. 8. W przypadkach, w których wypada spełnić jaką czynność procesową przeciwko osobie, niemającej prawnego zastępcy, a przytem zwłoka z niebezpieczeństwem dla przeciwnika tej strony niezdolnej jest połączona, ustanowi Sąd procesowy na wniosek tego przeciwnika, kuratora dla strony niezdolnej.

Kurator będzie na rzecz owej strony uczestniczył w postępowaniu sądowem aż do czasu, gdy je zastępca prawny obejmie; w razie zachodzącej potrzeby postara się ten kurator o ustanowienie prawnego zastępcy i w tym celu przedstawi odpowiednie wnioski.

§. 9. Sąd rozstrzygnie wniosek, w myśl §. 8. uczyniony, we formie uchwały bez poprzedniej rozprawy ustnej, chyba że taki wniosek podczas ustnej rozprawy się pojawił. Atoli przed rozstrzygnięciem wniosku mogą być wdrożone dochodzenia, do wyjaśnienia sprawy potrzebne.

W postępowaniu przed Trybunałami *), załatwi taki wniosek, po za ustną rozprawą przed-

*) Proces trybunalski

stawiony, przewodniczący senatu, któremu odpowiednią sprawę przydzielono.

Tak samo ma być we wszystkich innych przypadkach, w których Sąd procesowy, zgodnie z przepisami prawa cywilnego albo niniejszej ustawy, ustanawia dla strony kuratora do spornej sprawy cywilnej.

§. 10. Koszta, z ustanowieniem kuratora połączone, tudzież koszta z czynności kuratora urosłe, ponosi strona, która swoim wystąpieniem w procesie dała powód do ustanowienia kuratora; co jednakowo nie uwłącza prawu żądania zwrotu owych kosztów, gdyby takie prawo jej służyło.

Tytuł drugi.

Towarzystwo sporu *) i interwencya główna.

§. 11. Obok przypadków, w innych ustawach szczegółowo oznaczonych, wolno kilku osobom spółnie pozywać albo też kilka osób spółnie zapozwać (towarzysze sporu):

*) Przyjąłem ten termin (towarzystwo, towarzysze sporu) zamiast w praktyce używanego „uczestnictwo, uczestnik sporu“, raz dla tego, że to na jedno wyjdzie, a potem, że dla krótkości tłumaczę „der an der Rechtssache Beteiligte“ przez „uczestnik sprawy“ (np. w § 46).

1. gdy te osoby zostają w prawnej spółności względem przedmiotu spornego, albo też ich uprawnienia lub obowiązki z tej samej faktycznej i prawnej zasady pochodzą;

2. gdy przedmiot sporu tworzą jednorodza-jowe, na istotnie jednakiej zasadzie faktycznej i prawnej oparte roszczenia lub obowiązki a za-razem Sąd dla każdego z pozwanych jako wła-ściwy jest uzasadniony.

§. 12. Wolno zapozwać dłużnika głównego wspólnie z poręczycielem, o ile rodzaj zaciągniętej poręki temu nie stoi na przeszkodzie.

§. 13. W procesie każdy towarzysz używa wobec przeciwnika takiej swobody (derart selbständig), że działania i opuszczenia jednego towarzysza innym ani korzyści ani szkody przynieść nie mogą.

§. 14. Towarzysze sporu tworzą jednolitą stronę procesową, jeżeli skutki spodziewanego wyroku albo dla tego że sporny stosunek prawny jest tego rodzaju, albo z mocy przepisów prawnych, wszystkich towarzyszy ogarną. W tym przypadku, skutki czynności procesowych towarzyszy działających obejmą zarówno towarzyszy opieszłych.

§. 15. Każdemu towarzyszu służy prawo popierania procesu

Gdy zachodzą warunki § 14., wzywa się do audyencyi, na wniosek jednego towarzysza albo przeciwnika rozpisanej, obok innych uczestników sprawy, zawsze wszystkich towarzyszy sporu, a mianowicie także wtedy, gdy na jakiej poprzedniej audyencyi w tej samej sprawie stanąć omieszkali

§. 16. Az do prawomocnego rozstrzygnięcia sporu wiszącego, mogą obydwie strony tegoż procesu uleść spólnemu zapozwaniu przez osobę trzecią, która rzecz lub prawo, między owemi stronami w sporze będące, w części lub w całości dla siebie poząda*) (Intewencya główna).

Tytuł trzeci

Udział osob trzecich w sporze.

Interwencya uboczna.

§ 17. Kto ma w tem jaki prawny interes, azeby w sporze, który między innemi osobami

*) „Für sich in Anspruch nimmt“ Wyraz „Anspruch“ tłumacze zazwyczaj przez „roszczenie“ Ale w obecnym przypadku, jak mi sie zdaje, nie jest uzyty wyraz „Anspruch“ w jego technicznym znaczeniu (ob Objasnienia) lecz w tem zwykłym znaczeniu, jakie ma w mowie potocznej, gdy się używa zwrotu „in Anspruch nehmen“, t z czegoś poządać

się toczy, jedna z nich odniosła zwycięstwo, temu wolno przystąpić do tego sporu obok owej strony (Interwencya uboczna).

Również są do takiego przystąpienia upowaznione wszystkie osoby, którym ustawy nadają prawo interwencji ubocznej

§ 18 Az do prawomocnego rozstrzygnięcia sporu może interwencya nastąpić w każdym okresie postępowania, a to przez doręczenie pisma obydwom stronom spór wiodącym. W tym piśmie określi interwenient dokładnie interes, jaki ma dla niego zwycięstwo jednej ze stron spór wiodących.

Nie wstrzymując biegu postępowania głównego, Sąd na wniosek odrzucenia zgłoszonej interwencji ubocznej, który jedna ze sporujących się stron uczyniła, rozprawę ustną między oponentem a interwenientem zarządzi, a potem wniosek ten uchwałą załatwi.

Dopóki ten wniosek odrzucenia interwencji ubocznej nie będzie prawomocnie przyjętym, nie może być interwenient od działania w procesie usunięty, lecz należy go wzywać do postępowania głównego.

Rozstrzygnięcie, przyzwalające na interwencję uboczną, nie może być zaczepione osobnym środkiem prawnym.

§. 19. Interwenient będzie zniewolony przyjąć spór prawny w takim stanie, w jakim go w chwili swego przystąpienia zastaje. On jest upoważniony wspierać stronę, zwycięstwo której leży w jego interesie prawnym (strona główna); wolno mu w tym celu używać środków zaczepnych i odpornych, ofiarowywać dowody i wszelkie inne czynności procesowe przedsiębrać. Jego w procesie działanie służy stronie głównej o tyle, o ile się nie sprzeciwia jej własnemu działaniu.

Za zgodą obydwóch stron procesowych wolno interwenientowi wstąpić do sporu w charakterze strony w miejsce tej osoby, do której się przypowiedział.

§. 20. Interwenient zajmie stanowisko towarzysza sporu, jeżeli spodziewany w procesie wyrok, albo z przyczyny, że sporny stosunek prawny jest tego rodzaju, albo z mocy prawa, skutkami swoimi również stosunek interwenienta do przeciwnika strony głównej obejmie.

Oznajmienie sporu.

§. 21. Kto w celu uzasadnienia skutków prawa cywilnego ma trzeciego o sporze powiadomić (oznajmienie sporu), może to uczynić przez

doręczenie odpowiedniego pisma, w którym poda przyczynę oznajmienia, a zarazem stan sporu prawnego, gdyby takowy już był rozpoczęty, w krótkości opisać.

O ile to się z przepisami ustaw cywilnych zgadza, wolno z takim oznajmieniem połączyć wezwanie do dania zastępstwa w sporze już wydanym albo zamierzonym (Interwencya uboczna).

Oznajmienie sporu nie nadaje stronie oznajmniającej prawa żądania ani wstrzymania sporu bieżącego, ani przełożenia (Verlegung) audyencyi, do rozprawy wyznaczonej.

Wymienienie poprzednika.

§. 22. Kto został pozwany jako posiadacz rzeczy lub prawa rzeczowego, ale nie chce się w spór wdawać z przyczyny, że jak utrzymuje, w imieniu trzeciego posiadanie wykonywa, winien ową trzecią osobę (poprzednika) przywołać natychmiast po otrzymaniu skargi, ażeby na pierwszej audyencyi, przed Sądem procesowym rozpisanej, zeznała oświadczenie o swym stosunku do przedmiotu sporu albo do roszczenia, w skardze przedstawionego.

Przywołanie (Aufforderung) poprzednika i jego zawezwanie do Sądu odbywa się przez doręczenie pisma, zawierającego uzasadnienie tego wyzwania potrzebnymi do tego wiadomościami

o sporze rozpoczętym. Jedno wydanie *) tego piśma będzie udzielone powodowi, jeszcze przed pierwszą audyencyą.

§. 23. Poprzednik, który istnienie stosunku prawnego zgodnie z twierdzeniami pozwanego uznał, może za zgodą pozwanego wstąpić w jego miejsce do procesu jako strona spór wiodąca. Na to potrzeba zgody powoda o tyle, o ile powód wystąpił z roszczeniami, których stosunek zastępstwa (Vertretungsverhältniss), między pozwanym i jego poprzednikiem istniejący, wcale nie dotyka.

Na skutek tego, że poprzednik objął proces na siebie, uwolni Sąd pozwanego we formie uchwały na jego prośbę od skargi. Natomiast nie może pozwany więcej odmówić wdania się w sprawę, jeżeli porozumienie co do objęcia procesu przez poprzednika, na pierwszej audyencyi nie przyszło do skutku.

§. 24. Pozwanemu służy prawo uwolnienia się od skargi przez zaspokojenie roszczenia powoda, jeżeli poprzednik mimo należytego przywołania, na wyznaczonej audyencyi nie stanął, albo twierdzeniom pozwanego zaprzeczył albo wcale żadnego oświadczenia nie złożył.

*) tyle co „ekspedycya“ (Ausfertigung).

O ile w takich przypadkach poprzednik przez to nabędzie roszczenia o wynagrodzenie szkody, ocenia się według prawa cywilnego.

§. 25. Doręczenie pism, w §§. 18, 21 i 22 wymienionych, zarządzi przewodniczący bez poprzedniej uchwały senackiej.

Tytuł czwarty.

Pełnomocnicy.

§. 26. O ile niniejsza ustawa inaczej nie postanawia, wolno stronom przedsiębrać czynności procesowe albo we własnej osobie albo przez pełnomocników.

Stronie, mającej pełnomocnika, nie jest wzbronionem jawie się przed Sądem w towarzystwie pełnomocnika i obok niego składać ustne oświadczenia, nawet w przypadkach, w których zastępstwo adwokackie jest nakazane.

§. 27. Strony są zniewolone zastępywać się adwokatami w obec Trybunałów pierwszej instancji i w obec wszystkich Sądów instancji wyższych (proces adwokacki).

Przepis ten wszakże nie ma zastosowania w postępowaniu w sprawach małżeńskich przed instancją pierwszą, tudzież w tych czynnościach procesowych, które się odbywają przed sędzią wezwanym lub wyznaczonym, przed naczelnikiem

Sądu albo przed przewodniczącym senatu, chyba że niniejsza ustawa co innego w tej mierze postanawia; przepis ten również nie obowiązuje dla oświadczeń i czynności, które się zeznaje lub spełnia w kancelaryi sądowej.

Przepisy o zastępstwie adwokackiem, stro-
nom nakazanem, nie naruszają upoważnienia do zastępstwa, służącego Prokuratoryom Skarbu.

§. 28. Adwokaci, notaryusze, tudzież osoby, na urząd sędziowski uzdatnione a przytem posady w Sądach zajmujące, gdy w sporze prawnym jako strony występują, nie potrzebują zastępstwa adwokackiego, ani w pierwszej ani w wyższych instancjach.

W sporach, dla których zastępstwo adwokackie jest nakazane, osoby te ustanowią adwokata na dalszy ciąg postępowania, jeżeli w trakcie procesu uległy karze dyscyplinarnej wykreślenia z listy adwokackiej, złożenia z urzędu, przeniesienia w stan spoczynku albo uwolnienia ze służby.

§. 29. O ile przymus adwokacki nie obowiązuje, wolno w sporach o sumy pieniężne do pięciuset złotych włącznie albo o inne przedmioty takiejże wartości pieniężnej, ustanowić pełnomocnikiem każdą własnowolną osobę rodzaju męskiego. W sporach powyżej pięciuset złotych będą w miejscach, gdzie przynajmniej dwaj adwokaci

osiedli, jedynie adwokaci jako pełnomocnicy dopuszczeni.

Osoby znane sędziemu jako pisarze pokątni, nie mogą być dopuszczone jako pełnomocnicy ani do rozprawy ani w ogóle do czynności procesowych. Od rozporządzenia Sądu, nie dopuszczającego do udziału w procesie, nie ma osobnego środka prawnego.

§. 30. Adwokaci i inni pełnomocnicy wykazą swe umocowanie przy pierwszej czynności, jaką w szczegółowej sprawie spełniają, pierwopisem albo wierzytelnym odpisem odpowiedniego dokumentu (pełnomocnictwo), który Sąd może dla siebie zatrzymać.

Gdyby powstały wątpliwości, ażali dokument prywatny, umocowanie zawierający, jest prawdziwym, wolno Sądowi, na wniosek albo z urzędu, nakazać sądową albo notaryalną legalizację podpisu. Potrzeba stosowania tego przepisu odpadnie, gdy w charakterze pełnomocnika występuje adwokat albo notaryusz, w Sądzie znany, i zapewni Sąd o prawdziwości podpisu z powołaniem się na swą przysięgę. Rozporządzenie Sądu, nakazujące legalizację podpisu, nie może być żadnym środkiem prawnym zacepione.

W Sądach powiatowych, jeżeli strona w towarzystwie pełnomocnika w sprawie na wyzna-

czoney audyencyi stanęła, moze byc jej zeznanie o udzielonem pełnomocnictwie przyjęte do protokołu sądowego

§. 31. Pełnomocnictwo do prowadzenia procesu, udzielone adwokatowi (pełnomocnictwo procesowe) upowaznia go z mocy prawa

1. do wydania i przyjęcia skargi i do wszystkich czynności procesowych, tyczących się sporu prawnego; obejmuje również czynności, skargą wzajemną, wznowieniem postępowania, prośbą o tymczasowe zarządzenie albo zapozwaniem pomysłi § 16 spowodowane,

2. do zawierania uгод o przedmiot spory, do uznania i oszczen przeciwnika, jako tez do zizeczenia się i oszczen mocodawcy,

3. do rozpoczęcia egzekucyi przeciwko adwersarzowi procesowemu, a podczas postępowania egzekucyjnego do przedsiębrania wszelkich czynności dla strony egzekucyę popierającej, tudziez do uzyskania postępowania ubezpieczającego;

4 do przyjmowania kosztow procesowych od przeciwnika procesowego

Adwokatowi wolno otrzymane pełnomocnictwo przeniesc na innego adwokata albo dla szczegolowych aktow albo dla całych okresow postępowania; w sprawach, dla ktorych przyzwanie adwokata jest przepisaniem, wolno mu również dać

się zastąpić przez kandydata adwokackiego, który u niego jest zatrudniony i posiada potrzebne do substytucyi uzdatnienie; w czynnościach zaś, dla których zastępstwo adwokackie jest zbędnem, wolno mu się z mocy swego pełnomocnictwa wyreżczyć innymi substytutami.

Uzdolnionymi do substytucyi są wymienieni w §. 15 Ordynacyi adwokackiej kandydaci adwokatury, którzy już egzamin adwokacki ze skutkiem odbyli, a nie mieli żadnej kary dyscyplinarnej, w §. 12 lit. c) ust. z d. 1 kwietnia 1872 r., Dz. ust. p. nr. 40 postanowionej. Z przyczyn, uwzględnienia godnych, może Wydział Izby adwokackiej, za zgodą Sądu krajowego wyższego, uwolnić kandydata adwokatury od egzaminu adwokackiego, jeżeli adwokat, u którego kandydat jest zatrudniony, o to prosił, a nadto ów kandydat adwokacki wykazał, że otrzymał stopień doktora praw w jednym z Uniwersytetów Państwa, i odbył przynajmniej jednoroczną praktykę cywilną i karną w Trybunale, a prócz tego dwuletnią praktykę u adwokata albo w Prokuratoryi Skarbu. Wszakże uwolnienie od egzaminu adwokackiego ważnem jest tylko na czas, przez który kandydat adwokacki zostaje u adwokata, na prośbę którego ono zostało przyznane.

§. 32. Ograniczenie prawnego zakresu upoważnienia pełnomocnika procesowego, nawet

gdyby je wyrażono w odnośnym dokumencie, jest w obec przeciwnika jedynie o tyle prawnie skutecznem, o ile się tyczy upoważnień, w §. 31, l. 2 i 3 opisanych i o niem przeciwnika osobno powiadomiono.

§. 33. Stronie wolno udzielić osobom, które nie są adwokatami, albo pełnomocnictwo procesowe albo też jedynie umocować je do szczegółowo określonych czynności procesowych.

Zakres, skutki i czas trwania pełnomocnictwa procesowego ocenia się według postanowień obecnej ustawy; atoli o zakresie, skutkach i trwaniu pełnomocnictwa do szczegółowych czynności procesowych rozstrzyga treść takowego i przepisy praw cywilnych, chyba że w tem, co później nastąpi, odmienne się mieszczą rozporządzenia.

§. 34. Czynności procesowe, które pełnomocnik na podstawie pełnomocnictwa procesowego spełnił, mają w stosunku do przeciwnika takie same skutki, jak gdyby je sama strona była wykonała. To się jednak stosuje do przyznania i do innych oświadczeń faktycznych jedynie o tyle, o ile im wespół stawająca strona natychmiast nie zaprzeczyła lub ich nie sprostowała.

§. 35. Pełnomocnictwo procesowe nie gaśnie ani ze śmiercią mocodawcy, ani też przez to,

że jego zdolność procesowa albo zastępstwo prawne uległy zmianie.

Wszakże zastępca prawny strony, która zdolność procesową utraciła, tudzież osoba, która po dotychczasowym zastępcy prawnym objęła zastępstwo prawne strony, może każdego czasu odwołać pełnomocnictwo procesowe.

§. 36. Uchylenie pełnomocnictwa procesowego albo pełnomocnictwa do szczegółowych czynności procesowych, które nastąpiło na skutek odwołania albo wypowiedzenia, nabiera w procesie znaczenia prawnego w obec przeciwnika dopiero wtedy, gdy mu zgaśnięcie pełnomocnictwa oznajmiono, a nadto w sprawach, w których zastępstwo adwokackie obowiązuje, aż z chwilą, gdy go za wiadomiono o powołaniu innego adwokata do zastępstwa. Zawiadomienie to będzie uczynione w piśmie doręczyć się mającem. Co do tego doręczenia obowiązują przepisy §. 25

Po wypowiedzeniu pełnomocnik jeszcze przez dni 14 jest upowazniony i obowiązany do działania na korzyść mocodawcy, o ile tego zachodzi potrzeba w celu odwrócenia niekorzyści prawnych od tegoż.

§. 37. Sąd uwzględni brak pełnomocnictwa w każdym okresie procesowym z urzędu.

Podaną w procesie adwokackim (Anwalts-process) skargę lub pisemną odpowiedź na skargę, w których ustanowienie adwokata nie jest wykazane, odrzuci przewodniczący senatu odpowiednią sprawą zajętego, jeżeli strona w terminie, który ten przewodniczący naznaczy, nie ustanowi adwokata i Sądowi go nie wymieni, przedkładając równocześnie pełnomocnictwo. Przedłużenie tego terminu nie jest dozwolonem.

§. 38. Kto, nie mogąc wykazać umocowania, zgłosił się z chęcią spełnienia naglących czynności procesowych na korzyść strony spór wiodącej, tego Sąd stosownie do swego uznania może dopuścić tymczasowo jako pełnomocnika, albo pod warunkiem, że uprzednio złoży kaucyę za kosztą i szkodę, albo też bez takiej rękojmi.

Równocześnie Sąd mu poleci, ażeby dodatkowo przedłożył pełnomocnictwo, do owych czynności procesowych upoważniające, albo też wezwie stronę, ażeby na owe czynności przyzwoliła; Sąd wstrzyma się z wydaniem rozstrzygnięcia albo zarządzenia, aż upłynie czasokres, który Sąd do przedłożenia pełnomocnictwa albo przyzwolenia strony naznaczył. Jeżeli termin ten bezowocnie upłynął, Sąd z pominięciem owego działania, dalej sprawę poprowadzi; przeciwnik ma prawo żądania wynagrodzenia kosztów i szkody,

które jemu z rzeczzonego tymczasowego dopuszczenia urosły.

Za wyjątkiem uchwały o wynagrodzeniu kosztów i szkody, nie mogą być uchwały sądowe, w myśl poprzednich przepisów powzięte, zaczezione osobnym środkiem prawnym.

§. 39. O ile niniejsza ustawa nie czyni wyraznej różnicy, stosują się przepisy o stronach również do ich pełnomocników.

Tytuł piąty.

Koszta procesowe.

§. 40. Każda strona kosztą, ze swoim działaniem w procesie połączone, naprzód sama pokryje. Strony wspólnie pokrywać będą kosztą, spowodowane czynnościami sądowymi, które obydwie strony wspólnie spowodowały, albo które Sąd, w interesie stron obydwóch na wniosek lub z urzędu przeprowadził.

O ile niniejsza ustawa osobnych w tej mierze przepisów nie zawiera, należy według przepisów niniejszego tytułu osądzić, o ile stronie służy prawo żądania zwrotu poniesionych kosztów.

§. 41. Strona, która w sporze prawnym całkowicie upadła, winna zwrócić przeciwnikowi, tu-

dzień interwenientowi ubocznemu, który do niej przystąpił, wszelkie koszta, prowadzeniem procesu spowodowane, a w celu dochodzenia praw lub obrony prawnej niezbędnie potrzebne. Które koszta za konieczne poczytać należy, oceni Sąd, gdy do oznaczenia ogólnej kwoty kosztów przystąpi, według swego uznania, po troskliwym rozważeniu wszelkich okoliczności, nie dopuszczając w tym celu żadnego dowodzenia.

O ile taryfy wymiar wynagrodzenia adwokata albo w ogóle ilość kosztów (Hohe der Kosten) normują, należy przy oznaczeniu ogólnej kwoty kosztów trzymać się owych taryf.

W szczególności, odnoszą się przepisy pierwszego ustępu również do kosztów, przez to urosłych, że przywołano adwokata, który nie mieszka w miejscu siedziby Sądu procesowego lub Sądu wezwanego Koszta, tem spowodowane, że dla jednej i tej samej strony przywołano kilku adwokatów, mają być w każdym razie jedynie o tyle zwrócone, o ile nie przewyższają kosztów pomocy jednego adwokata albo o ile w osobie adwokata musiała nastąpić zmiana.

§. 42. Przy oznaczeniu ogólnej kwoty strona interwenient uboczny nie mogą żądać wynagrodzenia za swe trudy osobiste. Zwrot szkody, ze straty czasu rzeczywiście powstałej, tudzież zwrot wydat-

ków na podróże, należy się stronie, która osobiście stanąć była zniewolona, a w szczególności tej stronie, która w postępowaniu przed Sądami powiatowymi stawała bez pełnomocnika

Prawem pokonany przeciwnik będzie przynaglony jedynie do zwrotu wydatków stempłowych i innych należności rządowych, tudzież do zwrotu tego, co z powodu procesu z konieczności w gotówce wyłożono, jeżeli strona *) miała pełnomocnika, który nie należał ani do stanu adwokackiego ani notaryalnego. Wszakże postanowienie to nie tyczy się prawa żądania zwrotu kosztów, służącego stronom, które Prokuratorya Skarbu zastępuje.

§. 43. Sąd kosztą wzajemnie zniesie albo stosunkowo rozdzieli, jeżeli każda strona w części spór wygrała a w części w nim upadła. Ta część kosztów, która do zwrotu przypada, może być oznaczona albo liczebnie albo w stosunku do całości.

Jednakowoż mimo że spór w ten sposób wypadł, Sąd mocen jest rozkazać stronie, ażeby przeciwnikowi lub interwenientowi ubocznemu zwróciła wszystkie kosztą, jakie dla nich powstały, jeżeli się przeciwnik tylko ze stosunkowo

*) sc. spór wygrywająca

nieznaczną częścią swego roszczenia nie utrzymał a nadto dochodzenie tejże nie wymagało osobnych kosztów, albo jeżeli ostateczne oznaczenie ilości pretensyi, z którą wystąpił, zależało albo od uznania sędziego albo od ocenienia znawców, albo w końcu od wzajemnego obciachunku.

§. 44 Sąd na wniosek lub z urzędu mocen jest nałożyć kosztą w całości lub w części do zwrotu na stronę, nawet gdyby ona spor wygrała, jeżeli strona faktycznie twierdzenia i środki dowodowe w takich okolicznościach przytoczyła, że Sąd nabrał przekonania, iż strona była w możności z tem, co Sądowi przedłożyła, wcześniej wystąpić, a zarazem przez to, że jej przedłożenie dopuszczono, załatwienie sporu prawnego uległo opóźnieniu

To się szczególnie stosuje do przypadku, w którym strona spor wygrywająca wystąpiła z przywodami lub ofiarowała dowody, gdy snadnie to wszystko już we wniesionem piśmie przygotowawczem uczynić była w stanie, a zarazem okoliczność że swe przywody i dowody po niewczasie przedstawiła (späteres Vorbringen), rozprawę albo załatwienie sporu prawnego opóźniła¹⁾

*) W tym § po raz pierwszy zdruzają się wyrazy „Vorbringen“ i „Anführungen“ Na te i inne spowinowa-

§. 45. Koszta procesowe spadną na stronę pozywającą, jeżeli pozwany swoim zachowaniem się nie dał powodu do skargi, a przytem rozszczenie skargi zaraz na pierwszej audyencyi uznał. W tym przypadku będzie powód również zniewolonym wynagrodzić pozwanemu koszta, które mu wydaniem procesu narobił.

§ 46 Jeżeli strona, do zwrotu kosztów obowiązana, z kilku osób się składa, a te osoby

cone wyrazy tekstu będę stale używał następującej terminologii polskiej: na „Anfuhrungen“ przywody (czasownik: przywieść, naprowadzić); na „Vorbringen“ przedłożenie, (co innego jest przedłożenie, ob Linde s v. przełożyć i przedłożyć); czasownik: przekładać, przełożyć Sądowi, także przedstawić, jednakowo należy unikać rzeczownika „przedstawienie“, chociaż w procesie nie ma śladka prawnego tej nazwy, bo mamy ten wyraz ze znaczeniem technicznym w postępie w spr. niesp. Na wyraz „Ausfuhrung“ (Ausfuhrungen) mamy już utarty: wywód (wywody se. prawne, dowodowe, faktyczne itd.). Na wyraz „Angaben“ mamy: podania (czasownik: podać, np. to co strona podała w skardze itd.). — Chcąc zupełnie wiernie tłumaczyć, można się częstokroć posługiwać czasownikiem „czynić“, „uczynić“ np. strona czyniła (uczyniła, poczyniła) wnioski, przywody, przedłożenia. Równie obszernie można użyć wyrazu „przedstawić“ (wnioski, fakty, dowody); nie tak już obszernie. „przytoczyć“ „naprowadzić“ (fakty, dowody).

w sprawie głównej nie odpowiadają solidarnie, nałoży Sąd na te osoby koszta według głów. Gdyby zaś pod względem ich udziałów w sporze znaczne zachodziły różnice, natenczas Sąd między te osoby koszta w stosunku do tych udziałów rozłoży.

Jeżeli osoby, do zwrotu kosztów obowiązane, z przepisu prawa cywilnego w sprawie głównej solidarnie odpowiadają, rozciąga się ta odpowiedzialność również na koszta, przeciwnikowi przyznane. Za koszta, niektórym uczestnikom sprawy (Betheiligte) z powodu wykonania szczegółowych czynności procesowych urosłe, inni uczestnicy (Betheiligte) nie są odpowiedzialnymi.

§. 47. Koszta zawartej ugody znoszą się wzajemnie, chyba że się strony inaczej ułożyły. To samo się stosuje do kosztów sporu, ugodą załatwionego, o ile takowe już jednej ze stron prawnomocnie do zwrotu nie zostały nałożone.

Obowiązek zwrotu kosztów połączonych z rokovaniem i ugodowem, które pozostały bez skutku, zależy od treści rozstrzygnięcia w sprawie głównej.

§. 48. Jeżeli w ciągu postępowania miały miejsce sprawy wypadkowe, które jednemu stronie narobiły koszta jedynie na skutek przewinienia

przeciwnika albo na skutek przypadku, który się u niego wydarzył, natenczas wolno Sądowi na wniosek lub z urzędu i niezależnie od wyniku sporu prawnego, przyznać te koszta wyżej wymienionej stronie.

Strona, której w ciągu sporu tego rodzaju koszta przyznano, nie będzie do ich powrócenia nawet wtedy obowiązana, gdy ją Sąd w sprawie głównej na zwrot kosztów zasądził.

§. 49. Na wniosek lub z urzędu, wolno Sądowi orzec, że prawni zastępcy, adwokaci, tudzież inni pełnomocnicy winni ponosić albo zwrócić koszta spowodowane ich rażącym przewinieniem (grobes Verschulden).

To się szczególnie odnosi do kosztów dodatkowych (Mehrkosten), które przez to powstały, że na skutek rażącego przewinienia zawierają pisma albo nienależące do rzeczy przywody (Anführungen) albo grzeszą zbyteczną rozwlekłością.

Sąd o tem orzeka we formie uchwały, chyba że orzeczenie sądowe ma być zamieszczone w wyroku. Sąd wysłucha odnośnego zastępcę albo pełnomocnika, zanim wyda to orzeczenie. Prawomocna uchwała może być na majątku owych osób wykonaną.

§. 50. Postanowienia §§ 40 do 49 obowiązują również w postępowaniu odwoławczem, jakoteż wtedy, gdy Sady drugiej i trzeciej instancji orzekają o kosztach postępowania odwoławczego, niemniej też w przypadkach, gdy Sady te, zmieniając rozstrzygnięcia Sądów niższych, sprawę kosztów całego poprzedniego postępowania rozpoznac będą powołane. Okoliczność, że strona ma korzystne orzeczenia instancji niższych, nie jest stanowczą w sprawie zwrotu kosztów *).

§ 51 Jeżeli postępowanie na skutek siodka prawnego lub z urzędu zostało zniesione albo też jego nieważność została orzeczoną, a zaizatem

*) Wyraz „Rechtsmittelverfahren“ tłumacze przez „postępowanie odwoławcze“ Ze strony bardzo do tego powołanej zwrócono uwagę na takie tłumaczenie W samej rzeczy, w tej ustawie, jedynie siodki prawne odwoławcze (dewolutywne) pod tę nazwę podchodzą (apelacya, rewizya, rekurs — ob napis nad cesarza IV §§ 461 do 528) Wszystkie inne siodki dochodzenia i obiony praw, a w szczególności t z siodki prawne niedewolutywne (naganienie, opozycya, restytucya, skarga nieważności i skarga o wznowienie) nie są środkami prawnymi w znaczeniu, jakie ustawa dla tego wyrazu przyjęła Nie można tłumaczyć przez „postępowanie w instancji wyższej“ z powodu, że postępowanie po wniesieniu siodka prawnego rozpoczyna się i mekiedy odbywa przed sędzią *a quo*

jednej ze stron można to poczytać za winę, że wdrożono albo dalej prowadzono postępowanie, mimo że istniała przyczyna jego zniesienia lub unieważnienia, albo też gdy przyczyna zniesienia tkwi w przewinieniu jednej ze stron, natenczas mocen jest Sąd na wniosek lub z urzędu, nałożyć na ową stronę do zwrotu kosztów postępowania zniesionego, a w danym razie także postępowania odwoławczego.

O ileby zaś przeoczenie istniejącej przyczyny zniesienia lub nieważności pochodziło z rażącego przewinienia Sądu albo też rażące przewinienie Sądu dało powód do zniesienia postępowania, natenczas kosztów zniesionego postępowania, a w danym razie także odwoławczego, mogą być, na wniosek lub z urzędu, Sądowi do zwrotu nałożone.

Po za tymi przypadkami kosztów wzajemnie się znoszą

§. 52. Każdy wyrok i uchwała, sprawę sporną dla instancyi całkowicie załatwiająca, również orzeczenie co do zwrotu kosztów zawierać będą. W innych uchwałach wolno Sądowi orzekać o kosztach jedynie o tyle, o ile obowiązek do ich zwrotu nie zależy od tego, jak sprawa główna wypadnie.

Jeżeli Sąd, ferując wyrok częściowy (Theilurtheil) o jakim roszczeniu lub o części jakiegoś roszczenia, jeszcze nie jest w położeniu

sprawę kosztów równocześnie rozstrzygnąć, ma Sąd w tym wyroku wypowiedzieć, o ile rozstrzygnięcie w tej mierze zachowuje dla wyroku późniejszego.

Orzeczenie obowiązku zwrotu kosztów zapadnie bez odnośnego wniosku strony, gdy Sądowi wykaz kosztów w czasie należytych przedłożono (§. 54.).

§ 53. O ile koszta nie zostały wzajemnie zniesione, Sąd wydając rozstrzygnięcie o obowiązku zwrotu kosztów, równocześnie ogólną kwotę tychże ustanowi.

Jeżeli ustnie ogłoszony wyrok lub uchwała, obowiązek zwrotu kosztów orzekające, jeszcze na piśmie mają być wygotowane, wolno we wszystkich takich przypadkach, ustanowienie ogólnej kwoty kosztów zastrzedz dla tego pisemnego wydania (Ausfertigung).

§. 54. Strona, roszcząca sobie prawo do kosztów, przedłoży, pod utratą tego prawa, wykaz kosztów razem z załączkami, do uprawdopodobnienia pozycji i podań tego wykazu potrzebniemi, a to jeszcze przed zamknięciem rozprawy, która się bezpośrednio przed wydaniem orzeczenia o kosztach odbyła (§. 52.); gdyby zaś Sąd o kosztach bez poprzedniej rozprawy miał postanowić, przedłoży strona taki wykaz wtedy, gdy

się zjawi do przesłuchania albo też równocześnie z wnioskiem, który Sądowi do uchwały przedstawia.

§. 55. Sądowe rozstrzygnięcie o kosztach, zawarte bądź w wyroku Sądu procesowego pierwszej instancji, bądź w wyroku Sądu apelacyjnego (Berufungsgericht), może być jedynie zaczepione rekuresem, jeżeli wydane w nim rozstrzygnięcie sprawy głównej nie zostaje równocześnie zaczepionem.

Tytuł szosty.

Z a b e z p i e c z e n i e.

Sposób zabezpieczenia.

§. 56. Ilekroć postanowienia tej ustawy żądają zabezpieczenia, a strony się inaczej nie ułożyły, będzie takowe w ten sposób dane, że się w Sądzie złoży albo gotówkę albo takie papiery wartościowe swojskie, które się według odpowiednich przepisów do lokacyj pieniędzy małoletnich nadają; jedynie w braku takowych złoży się inne swojskie papiery wartościowe, na giełdzie notowane, które według uznania Sądu dostateczne pokrycie przedstawiają. Papiery wartościowe nie mogą być wywołane z obiegu a nadto muszą być zaopatrzone w bieżące kwity procentowe lub dywidendowe (Zins-

oder Gewinnantheilscheine) tudzież w talony. Oblicza się takowe według kursu dnia złożenia.

Pozostawia się uznaniu Sądu, ażeali na zabezpieczenie zechce przyjąć książeczki wkładkowe swojskich kas oszczędności albo jakiej swojskiej kasy zaliczkowej rolniczej lub też jakiegokolwiek innej. Sędziemu wolno dopuścić zabezpieczenie za pomocą hipoteki na grun'ach, w Państwie położonych, która przedstawia prawne bezpieczeństwo, albo stawieniem wypłatnych ręcycieli, mających Sąd powszechny w Państwie, ale jedynie wtedy, gdy osoba, do dania zabezpieczenia obowiązana, innego rodzaju zabezpieczenia albo wcale nie jest w stanie dostarczyć albo tylko z trudnością to uczynić może.

Złożenie do Sądu uzasadnia na tem co złożono, prawo zastawu dla roszczenia, które tym sposobem zabezpieczonem zostało.

Zabezpieczenie kosztów procesowych.

§. 57. O ile traktaty państwowe inaczej nie stanowią, winni obcokrajowcy, na żądanie pozwanego, dać mu zabezpieczenie na koszta procesowe, gdy na obszarze, niniejszemu prawu podległym, przed Sądem jako powodowie występują.

Jednakowo ten obowiązek zabezpieczenia niema miejsca:

1) jeżeli według praw państwa, do którego powód należy, obywatele austriacy w takim samym przypadku do zabezpieczenia kosztów procesowych nie są obowiązani;

2) jeżeli powód na obszarze, niniejszemu prawu podległym, posiada majątek w dobrach nieruchomości lub w wierzytelnościach hipotecznych, na pokrycie kosztów procesowych wystarczający;

3) na skargi w sporach małżeńskich;

4) na skargi nakazowe i wekslowe, na skargi wzajemne, jakoteż na skargi, wniesione na skutek publicznego sądowego zawezwania.

O ileby się zdarzyły wątpliwości pod względem ustawodawstwa, urzędzeń albo zachowania się państwa, do którego powód należy, zasiągnie Sąd deklaracyi Ministra sprawiedliwości, która będzie dla niego obowiązującą.

§. 58. Pozwany będzie miał prawo domagać się zabezpieczenia również wtedy, gdy powód w ciągu sporu stracił przymiot obywatela Państwa (Inlander) albo też odpadły warunki, które obcego od dania zabezpieczenia uwalniają a zarazem nie pozostała bezsprzeczną taka część podniesionego roszczenia, któraby do pokrycia była wystarczającą.

§. 59. Po za obydwoma przypadkami §. 58, należy wniosek zabezpieczenia kosztów procesowych

wych, pod jego wyłączeniem (bei sonstigem Ausschlusse), przedstawić na pierwszej audyencji i przed wdaniem się w sprawę główną.

W tym wniosku ma być zawsze podana wysokość sumy zabezpieczenia. Sąd rozstrzygnie wniosek uchwałą.

§. 60. Uwzględniając wniosek, Sąd zarazem postanowi o tem, w jakiej kwocie ma być dane zabezpieczenie, i określi termin, w ciągu którego powód tę kwotę ma do Sądu złożyć lub zaręczyć pod przysięgą, że nie jest w stanie to uczynić.

Przy oznaczeniu wysokości sumy zabezpieczenia, uwzględni Sąd koszta, które pozwany prawdopodobnie na swą obronę wyłoży, a pominie koszta, któreby przypadkowo ze skargi wzajemnej urosć mogły. W celu zaręczenia pod przysięgą o swej niemożności złożenia sumy zabezpieczenia, poda powód w Sądzie procesowym prośbę o wyznaczenie audyencji, a to w czasie, który mu do tego w myśl sądowej uchwały stoi otworem. Powód może wykonać przysięgę w Sądzie swego zamieszkania albo pobytu.

W uchwale, powodowi na piśmie doręczyć się mającej, Sąd mu oznajmi, że w razie bezowocnego upływu terminu, w ust. 1. wspomnianego, Sąd na wniosek pozwanego skargę za cofniętą uzna, albo też gdyby się taki wniosek

w ciągu postępowania odwoławczego pojawił (§. 58), że środek prawny, przez powoda wniesiony, za odwołany uznany będzie. Jedno i drugie dzieje się za pomocą uchwały; przed uchwałą Sąd wysłucha powoda ustnie lub za pomocą pisma.

§. 61. Aż do rozstrzygnięcia prośby o danie zabezpieczenia, w czasie należywym przedstawionej, nie ma pozwany obowiązku brać udział w dalszem postępowaniu w sprawie głównej.

W razie odmówienia tej prośbie wolno Sądowi rozporządzić, ażeby się to postępowanie dalej odbywało, nie czekając na prawomocność uchwały odmawiającej. Od takiego rozporządzenia nie ma rekursu.

§. 62. Na wniosek jednej ze stron należy dalej prowadzić postępowanie w sprawie głównej, jeżeli złożenie sumy zabezpieczającej lub wykonanie przysięgi nastąpiło w czasie należywym.

Gdyby się w ciągu sporu prawnego okazało, że dane zabezpieczenie nie wystarcza, wolno pozwanemu żądać uzupełnienia takowego, chyba że taka część podniesionego roszczenia pozostała bezsprzeczną, jaka na zabezpieczenie jest dostateczną. Taki wniosek nie wstrzymuje postępowania; uchwała uzupełnienie prawomocnie nakazująca jest wykonalną.

Tytuł siódmy.

Prawo ubogich.

§ 63. Prawo ubogich może ten uzyskać dla szczegółowej sprawy procesowej, kto bez umniejszenia swego i swej rodziny utrzymania, od biedy wystarczającego (erforderlichen nothdurftigen Unterhaltes), nie jest w stanie pokrywać kosztów danego procesu.

Obcym przyznaje się to prawo pod warunkiem wzajemności. Gdyby zachowanie wzajemności było wątpliwem, należy o to zapytać Ministerjum sprawiedliwości. Deklaracya otrzymana jest dla Sądu obowiązującą.

§. 64. Z prawem ubogich otrzyma strona w szczegółowym procesie:

1) tymczasowe uwolnienie od stempli i innych należności rządowych, z powodu sporu prawnego opłacać się mających;

2) uwolnienie od zabezpieczenia kosztów procesowych;

3) w sprawie, dla której zastępstwo adwokackie jest nakazanem, prawo żądania, iżby dla niej ustanowiono adwokata, który na razie praw jej bezpłatnie bronić będzie;

4) w sprawie, dla której zastępstwo adwokackie nie jest nakazanem, a przytem skarga w Sądzie po za miejscem zamieszkania lub stałego pobytu ma być podaną, upoważnienie do protokolarnego zeznania skargi w Sądzie powiatowym swego zamieszkania lub stałego pobytu; równocześnie otrzyma strona uboga prawo żądania, ażeby protokół do Sądu procesowego wysłano, a następnie ten Sąd zamianował zastępcę do bezpłatnej prawnej obrony; w tym przypadku powierzy Sąd zastępstwo urzędnikom Prokuratury Państwa lub sądowym;

5) tymczasowe uwolnienie od płacenia należności za wysłanie urzędnika lub sługi sądowego (Gebühren abgeordneter gerichtlicher Beamten und Diener), należności organów wykonawczych, świadków i znawców, kosztów sądowych za sporządzenie odpisów, protokołów i załączników jakoteż za napisanie rubryk, kosztów potrzebnych ogłoszeń, w końcu też uwolnienie od dostarczenia gotówki na potrzebne wydatki prawnych zastępców, przez Sąd procesowy ustanowionych, jakoteż na wydatki adwokata lub zastępcy, stronie ubogiej przydanego. Należności te i wydatki pokrywa na razie skarb państwa.

§. 65. Prośbę o przyznanie prawa ubogich należy wnieść do Sądu właściwego instancyi pier-

wszej na piśmie lub do protokołu. Stronie, która w okręgu Sądu procesowego ani mieszka ani stale nie przebywa, wolno prośbę o przyznanie prawa ubogich zeznać do protokołu, w Sądzie powiatowym jej zamieszkania lub stałego pobytu.

W prośbie tej oznaczy strona sprawę, dla której prawo ubogich ma być przyznane. Zarazem należy dołączyć świadectwo o stosunkach majątkowych strony, której prawo ubogich ma być udzielone. Świadectwo to poda dochody strony, któreby z pracy lub z innych źródeł płynęły, a zarazem wymieni osoby, o utrzymanie których winna strona mieć staranie, potwierdzając przytem wyraźnie, że nie jest w stanie pokrywać kosztów procesowych (§. 63, ust. 1).

Świadectwo wystawi przełożenie tej gminy, w której strona w owej chwili mieszka lub przebywa; jeżeli ta gmina nie rządzi się własnym statutem, potrzeba zatwierdzenia ze strony państwowej władzy politycznej powiatowej. Szczegółowe przepisy o postępowaniu przy wystawianiu i zatwierdzaniu takich świadectw będą wydane drogą rozporządzeń.

Dla osób, pod opieką zostających, może takie świadectwo także władza opiekuńcza wystawić.

§. 66. Sąd procesowy pierwszej instancji również orzeknie, ażali stronie, o prawo ubogich

proszącej, ma być adwokat przydany. Sąd ten będzie do wydania takiego orzeczenia również i w tym przypadku powołany, gdy ustanowienie adwokata, już po uzyskaniu prawa ubogich, będzie spowodowane potrzebą rozpoczęcia postępowania odwoławczego lub też innemi przyczynami.

Adwokata zamianuje dla strony Wydział Izby adwokackiej, do tego powołany.

§. 67. Jeżeliby w ciągu sporu prawnego okazała się potrzeba przedsiębrania czynności procesowych po za okręgiem Trybunału pierwszej instancyi, gdzie adwokat strony ubogiej mieszka, a czynności te spółdziałania adwokackiego wymagały, natenczas Wydział odpowiednio właściwej Izby adwokackiej, na wniosek owego adwokata albo strony, zamianuje adwokata zamieszkałego w okręgu Trybunału pierwszej instancyi, w którym czynność procesowa ma być dokonaną.

§ 68. Prawo ubogich gaśnie ze śmiercią strony, której takowe było przyznane, jakoteż na skutek takich zmian w stosunkach majątkowych, które następnie uchyliły pierwotne warunki udzielenia prawa ubogich. W tym ostatnim przypadku orzeknie Sąd procesowy instancyi pierwszej zgaśnięcie prawa ubogich na wniosek lub z urzędu, we formie uchwały.

Na wniosek lub z urzędu i we formie uchwały, zostanie prawo ubogich przez Sąd procesowy pierwszej instancji stronie odjętem, gdy się pokaże, jako warunki udzielenia prawa ubogich, za prawdziwe przyjęte, już wówczas wcale nie istniały.

§. 69. Sąd zasądzi stronę na grzywnę za pieniactwo (Muthwillensstrafe), jeżeli prawo ubogich nieprawdziwemi podaniami wyłudziła.

Kto w świadectwie, w §. 65 opisanem, świadomie nieprawdziwe podania zamieścił albo to, co nie jest prawdziwem, świadomie zatwierdził, odpowiada na przypadek udzielenia prawa ubogich, za kwoty, od płacenia których strona była na razie uwolnioną, niemniej za koszta zastępstwa adwokackiego, jeżeli takowe miało miejsce, i za wszelką inną ztąd powstałą szkodę.

§. 70. W przypadku, w którym przeciwnikowi strony ubogiej koszta do zwrotu nałożono, wolno bezpośrednio od tego przeciwnika pobrać koszta, w §. 64, l. 1 i 5 określone, od pokrywania których strona uboga była na razie uwolnioną, jakoteż należitości i wydatki adwokata, dla strony ubogiej ustanowionego.

Przytem wolno przeciwstawić adwokatowi zarzuty, ze stosunków prawnych między stroną

ubogą a jej przeciwnikiem pochodzących, jedynie o tyle, o ileby się rozchodziło o zarachowanie kosztów, które w tym samym sporze stronie ubogiej na rzecz jej przeciwnika do zwrotu nałożone zostały.

§. 71. Jeżeli zachodzą okoliczności, późniejsze odjęcie prawa ubogich uzasadniające, natenczas będzie strona, do prawa ubogich przypuszczona, na wniosek jednego z uczestników sprawy, zniewolona dopłacić te kwoty, od płacenia których z mocy prawa ubogich była na razie uwolniona. Sąd mocen jest nakazać stronie ubogiej tylko dopłatę częściową, jeżeli to odpowiada jej stosunkom majątkowym.

Jeżeli w ten sposób obowiązek dopłaty został unormowany, nałoży Sąd stronie do zwrotu przedewszystkiem wydatki w gotówce, które w myśl §. 64, l. 5, kasie państwowej do wypłaty przypadły, a potem stronie tej poleci, ażeby wyrównała należności adwokata, a na sam koniec opłaciła stemple i należności.

Prawomocna uchwała, po myśli ust. 1. zapadła, może być wykonaną na majątku osoby, do dopłaty obowiązanej.

§. 72. W przypadkach §§. 65, 66, 68 i 71 zapadła na uczynione wnioski uchwała bez poprzedniej

ustnej rozprawy. Sądowi wolno z urzędu zasięgnąć wyjaśnień, któreby mu się wydały potrzebnymi.

Uchwała, przyznająca stronie prawo ubogich jakoteż uchwała uznająca potrzebę ustanowienia adwokata dla strony ubogiej nie mogą być zaczepione żadnym środkiem prawnym.

Do czynności, z przepisów niniejszego tytułu przedsiębrać się mających, nie potrzebują strony zastępstwa adwokackiego nawet wtedy, gdy Trybunał jako Sąd procesowy występuje.

§. 73 Okoliczność, że w Sądzie podano prośbę o przyznanie prawa ubogich albo też uczyniono jaki inny wniosek, przepisami niniejszego tytułu dozwolony, jeszcze żadnej ze stron nie nadaje ani prawa odmówienia wdania się w sprawę ani prawa odmówienia udziału w dalszem postępowaniu ani też prawa żądania przedłużenia czasokresów lub odroczenia audyencyj.

Jednakowoż w postępowaniu przed Trybunałami nie może na niekorzyść strony ubogiej zapaść wyrok zaoczny, ani z przyczyny, że odpowiedzi na skargę w terminie do Sądu nie wniesiono, ani z tej przyczyny, że strona zapozwana bez adwokata na pierwszej audyencyi do ustnej rozprawy się jawiła, jeżeli tylko prośba, o przyznanie prawa ubogich bezzwłocznie po doręczeniu skargi podana, albo jeszcze nie doznała załatwie-

nia, albo po przyznaniu prawa ubogich stronie ubogiej jeszcze nie przyszło do ustanowienia adwokata

Rozdział drugi

Postępowanie

Tytuł pierwszy

Pisma *).

§ 74. Wnioski, prośby lub oznajmienia, dotyczące się sprawy spornej a poza ustną rozprawą przedstawić się mające, strony za pomocą pisma do Sądu podawac będą, chyba że ustawa w szczególowych przypadkach na ich zeznanie do protokołu pozwala.

§. 75 Każde pismo zawierac będzie

1) oznaczenie Sądu, potem imiona i nazwiska stron spor wiodących, ich zatrudnienie, miej-

*) „Schriftsatze“ W tłumaczeniach ustawy francuskiej przyjęto nazwę „nota“ W rozumieniu ustawy znaczy „Schriftsatz“ tyle, co pismo od strony podane, zawierające wniosek lub oświadczenie na wniosek Ogólniejszą nazwą jest „Schriftstück“ (akt pisemny), obejmuje wszelkie pisma, więc również pisma, przez Sąd sporządzone, dokumenty i t d Nie pozostaje nic innego jak tylko wyraz „pismo“ uczynić konwencyonalnym na oznaczenie aktów pisemnych powyższej treści

sce zamieszkania, wzmiankę czyli stronę w procesie jako powódka lub pozwana występuje (Parteistellung) i kto na rzecz strony jako jej zastępca działa; w końcu oznaczenie przedmiotu spornego,

2) oznaczenie załączek i tychże ilości, jakoteż wzmiankę, czyli dodane załączki są pierwopisami lub odpisami,

3) podpis strony albo jej prawnego zastępcy lub pełnomocnika, w procesie adwokackim zaś podpis adwokata, chyba że przepis § 28 ust 1. znajdzie zastosowanie

§ 76 W każdym piśmie mają być również przedstawione faktyczne stosunki, którymi strona zawarte w piśmie wnioski uzasadnia; strona to uczyni krótko a zwięźle w poglądowym układzie*), a zarazem w przypadkach, w których na to, co strona przywiodła, potrzeba dowodów lub uprawdopodobnienia, oznaczy szczegółowo siodki dowodowe, któremi się w celu wykazania prawdziwości swoich przywodów (behufs Erbringung dieses Nachweises) lub ich uprawdopodobnienia posługiwać zamierza.

§. 77. W przypadku, gdy nad wnioskiem w piśmie zawartym ma się odbyć rozprawa, należy

*) „ in knapper, ubersichtlicher Fassung gediangt darstellen ‘ Zupełnie wierne tłumaczenie powinno by opiewać „krótko a węźłowato“, ale nie uchodzi w ustawie

do pisma dołączyć jedynie odpisy dokumentów, na które się pismo powołuje; gdyby zaś rozchodziło się tylko o szczegółowe części oznaczonego dokumentu, wystarczy dodanie wyciągu, który obejmuje wstęp, odnoszące się do sprawy ustępy, zakończenie, datę i podpisy.

Jezeli przeciwnik już zna owe dokumenty, albo też one są znacznych rozmiarów (von bedeutendem Umfange), wystarczy, gdy je strona w piśmie dokładnie oznaczy a zarazem oświadczy, że jest gotową przyzwolić przeciwnikowi na ich przejrzenie albo też, na żądanie, przedłożyć je Sądowi.

Co do dokumentów, nie znajdujących się w rękach strony, poda strona, w jaki sposób mają być sprowadzone.

§. 73. Pisma do przygotowania ustnej rozprawy przeznaczone (pisma przygotowawcze), będą, obok zwykłej treści*) każdego pisma, nadto zawierały:

1) wnioski, które strona podczas ustnej rozprawy czynić zamierza;

2) zgodne z przepisem §. 76 przedstawienie faktycznych stosunków, na które się strona

*) „... nebst den sonstigen Erfordernissen“. „Wymóg, wymogi“ nie są polskimi wyrazami i bismią po barba-
rzyńsku

chce powołać podczas ustnej rozprawy dla uzasadnienia swoich wniosków lub w celu zwalczania wniosków przeciwnika; strona wymieni zarazem środki dowodowe, którymi się podczas ustnej rozprawy w celu sprawdzenia tego, co sama przywiodła, lub w celu odparcia twierdzeń *) przeciwnika posługiwać zamierza;

3) stosownie do tego, w jakim stanie sprawa się znajduje, oświadczy strona, o ile twierdzenia przeciwnika, w jednym z poprzednich pism zawarte, za prawdziwe, rzetelne i dokładne uznaje, tudzież oświadczy się o dopuszczalności środków dowodowych, które przeciwnik wymienił.

Dla wywodów prawnych, tudzież dla wykazywania prawdopodobieństwa lub wiarogodności szczegółowych twierdzeń albo przypuszczalnej dowodności ofiarowanych dowodów, nie ma miejsca w pismach przygotowawczych.

§. 79. Protokołowane prośby (Anbringen), miejsce pisma zastępujące, będą sporządzane

*) „... thatsachlicher Behauptungen“. Mówimy: twierdzę, że się to a to stało, że taki a taki fakt się zdarzył; zatem zawsze odnosimy to do faktów. Mając wyrazić opinię swoją o rzeczach (po niemiecku również „Behauptung“), używamy wyrazów: sądzę, mniemam. Przeto „sądzę i mniemam“, że dodanie słowa „faktyczne“ jest w polskim języku zbytecznym.

według przepisów o pismach przygotowanych¹⁾,

W postępowaniu przed Trybunałami przyjmują do protokołu takie prośby, po za ustną rozprawą wniesione, urzędnicy sędziowscy, których przełożony Sadu lub przewodniczący senatu do tego wyznaczył.

§. 80. O ile niniejsza ustawa nie zawiera odmiennych przepisów, należy w przypadkach, w których się wniosek na piśmie przedstawia lub też, w których o tem, co się do Sądu za pomocą pisma wnosi również przeciwnik ma być powiadomiony²⁺⁾, i w ogóle wszelkie pisma przygotowawcze, podawac w tyłu równobrzmiących okazach (Ausfertigungen), izby kazdemu z przeciwników jeden okaz mógł być doręczony a nadto jeden zatrzymany w aktach sadowych Nadto doda stiona do pisma tyle rubryk, ilu do zawiadomienia innych uczestników spła wy potrzeba)

*) Wyraz „Anbringen“ czyli „Gesuch“ tłumacząc przez „prośbę“, termin w polskim języku sadowym utarty.

+*) „ oder eine auch dem Gegner zur Kenntniss zu bringende Mittheilung an das Gericht mittels Schriftsatzes erfolgt “

***) Wyraz „Ausfertigung“ odnosi ustawa tak do pisemnych rozporządzeń sadowych jak do pism, które stiona

W rubrykach oznaczy strona, w sposób w §. 75 określony, Sąd, strony spór wiodące i przedmiot sporny.

§. 81. Ilekroć według postanowień niniejszej ustawy jeden okaz wniesionego pisma przeciwnikowi doręczyć wypadnie, dołączy doń strona także odpisy załączek owego pisma.

Pierwopisy załączek, które Sąd u siebie zatrzymał, winny być, na żądanie, każdego czasu przeciwnikowi do przejrzenia przedłożone (vorzulegen).

§. 82. Strona, która się w piśmie powołała na dokumenty, które ma w swoich rękach, będzie na żądanie obowiązana złożyć pierwopisy takowych do trzech dni w Sądzie i o tem przeciwnika zawiadomić. Wolno potem przeciwnikowi, w ciągu trzech dni po otrzymanej wiadomości, te dokumenty przeglądać i brać z nich odpisy.

Termin do przejrzenia dokumentu może być na wniosek odpowiednio skróconym, gdy zostanie sprawdzonem, że strona bardzo pilnie dokumentu potrzebuje (dringend benoethigt); należy to do Sądu, a w postępowaniu przed Trybunałami do przewodniczącego senatu, odnośną sprawą zajętego. Od

wnosi. W pierwszym przypadku używam wyrazu „wydanie“ (zamiast „expedycya“) Ob. uwagę do §. 22.

uchwały na taki wniosek zapadłej nie ma żadnego środka prawnego.

§. 83. Adwokatom wolno sobie udzielać dokumenty od ręki do ręki za rewersem odbiorczym.

Na żądanie i po uprzednim ustnym lub piśmennym wysłuchaniu będzie adwokat przez Sąd we formie uchwały do natychmiastowego zwrotu dokumentu zniewolony, jeżeli wręczonego mu dokumentu w terminie umówionym, a w braku takiego układu, do trzech dni po otrzymaniu nie zwrócił. Do tej uchwały stosują się postanowienia §. 82, ust. 2. Uchwała będzie natychmiast wykonalną

§. 84. O ile ta ustawa inaczej nie rozporządza, Sąd z urzędu zarządzi co potrzeba w celu uchylenia formalnych niedostatków, któreby prawidłowemu urzędowemu traktowaniu wniesionego pisma mogły stanąć na przeszkodzie. Taka uchwała nie może być zacepiona osobnym środkiem prawnym.

Mianowicie tego rodzaju niedostatki zachodzą wtedy, gdy nie są zachowane przepisy §§. 75 i 77, albo też braknie wymaganej ilości okazów pisma lub rubryk.

W postępowaniu przed Trybunałami należy wydanie odnośnych zarządzeń do przewodniczącego senatu, któremu sprawę przydzielono.

§. 85. W celu uchylenia formalnych niedostatków. wolno Sądowi albo wezwać stronę do jawienia się albo też zwrócić jej pismo z równoczesnem poleceniem usunięcia wytkniętych niedostatków formalnych.

W wymienionym przypadku, gdy zarazem pismo w oznaczonym terminie podać należało Sąd nowy termin do powtórnego wniesienia zakresli; jeżeli strona tego ostatniego terminu dotrzyma, należy przyjąć, że pismo zostało podane w dniu, w którym się po raz pierwszy w Sądzie pojawiło. Przedłużenie tego terminu nie będzie dozwolonem.

Od uchwał, na zasadzie powyższych postanowień zapadłych, nie ma osobnego środka prawnego; o ile z przyczyny tychże można się odwołać do Sądów przełożonych, jako do władz nadzorczych, należy ocenić według przepisów o wewnętrznem urządzeniu Sądów i o porządku czynności sądowych.

§. 86. Stronę, która w piśmie swoim powadze Sądu obelżywemi wycieczkami ubliżyła albo która w piśmie swoim przeciwnika, zastępcę, pełnomocnika, świadka lub znawcę obraziła, może Sąd skazać na karę porządkową, a to niezależnie od tego, że strona za to samo w Sądzie karnym ściganą będzie.

Z tych samych przyczyn wolno na karę porządkową skazać adwokata, który odnośne pismo podpisał.

Tytuł drugi.

Doręczenia.

§. 87. O ile niniejsza ustawa inaczej nie postanawia, odbywają się doręczenia z urzędu.

1. W Państwie *).

§. 88. W Państwie, z reguły poczta doręczenia wykonywa. Osobne rozporządzenia postanowią, o ile doręczanie w miejscowości sądowej lub w ogóle w obrębie Państwa, przez woźnych sądowych, albo za pośrednictwem naczelników gmin lub administratorów wyłączonych obszarów ziemskich może być uskutecznionem.

Zanim się w myśl tego gminy bez własnego statutu lub wyłączone obszary ziemskie do tego pociągnie, należy przedtem zażądać zdania Wydziału krajowego.

Woźni sądowi będą dla doręczeń używani jedynie w okręgu Sądu, w którym służą, a organa gminne i funkcjonaryusze administracyi wyłączono-

*) Ob art XXIX. u. z

nych obszarów ziemskich, jedynie na terytorium swej gminy lub odnośnego obszaru ziemskiego.

§. 89. Sposób doręczenia postanowi Sąd, którego wyrok, uchwała lub zawezwanie mają być doręczone, albo w którym podano pismo lub spisano protokół, do doręczenia przeznaczony. Ten sam Sąd wyda też wszelkie z powodu szczegółowego doręczenia potrzebne zarządzenia.

W postępowaniu przed Trybunałami dozwala się, ażeby zamiast Sądu wydawał takie zarządzenia przewodniczący senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

§. 90. Jeżeli kilku uczestników sprawy *) ma spólnego zastępcę, natenczas z oddaniem jednego wydania (Ausfertigung) zawezwania, odpisu protokołu albo jednego okazu pisma temuż zastępcy, doręczenie ze skutkiem dla wszystkich za dokonane poczytanem będzie. Jeżeli jaki uczestnik sprawy ma kilku zastępców, do przyjmowania sądowych doręczeń upoważnionych, uzna się doręczenie za dokonane, gdy jeden okaz doręczyć się mającego aktu pisemnego do rąk jednego z owych zastępców oddany będzie.

*) nie „towarzyszy sporu“ (Streitgenossen), ale w ogóle osób w sprawie udział biorących (Betheiligte). Ob. uwagę do §. 11.

To samo się stosuje do odpisów załączek pisma lub protokołu, do doręczenia przeznaczonych.

§. 91. Jeżeli zachowanie się osoby, której doręczenie zlecono (organ doręczeń), da powód do zażalenia, natenczas albo przewodniczący senatu, albo sędzia, mający sobie powierzony nadzór nad kancelaryą sądową, albo też przełożony Sądu, gdy się o tem dowiedzą, zarządzają co potrzeba, aby przyczyna zażalenia została usuniętą (um Abhilfe zu gewahren). Przyczyna zażalenia może być ustnie przedstawiona.

§. 92. Doręczenia, przeznaczone dla osób wojskowych poniżej oficera, służących czynnie w szeregach armii, marynarki wojennej lub obrony krajowej, niemniej dla takichże osób w szeregach zandarmeryi czynnie służących, będą uskutecznione przez szefa komendy, bezpośrednio przełożonej.

Ziesztą, o ile jakie doręczenie ma być przedsiębrane w budynkach wojskowych albo wojskiem obsadzonych, należy je wykonać po uprzednim zawiadomieniu o tem komendanta budynku i w asystencyi osoby wojskowej, w tym celu od komendanta przydanej.

§. 93. Na rzecz strony, która dla danego sporu prawnego udzieliła pełnomocnictwo, odby-

wają się wszelkie doręczenia w tym sporze na ręce wymienionego pełnomocnika, a to aż do uchylenia pełnomocnictwa (§. 36).

W sprawach, dotyczących się prowadzenia handlu pewnej osoby, wolno doręczać prokuratorowi dla pryncypała.

Pełnomocnik dla doręczeń.

§. 94. Jeżeli jaka osoba, w miejscu siedziby Sądu procesowego zamieszkała, otrzyma pełnomocnictwo do odbierania aktów pisemnych, dla jednego z uczestników sprawy przeznaczonych (pełnomocnik dla doręczeń), odbywa się doręczenie do rąk tej osoby.

Pełnomocnikowi dla doręczeń, od kilku uczestników sprawy umocowanemu, oddaje się tyle okazów doręczyć się mającego aktu pisemnego, ilu jest tych uczestników. Atoli co się tyczy odpisów załączek pisma lub protokołu, dostatecznym jest doręczenie jednego odpisu każdej załączki spólnemu pełnomocnikowi dla doręczeń.

§. 95. Sąd, na żądanie lub z urzędu, mocen jest w następujących przypadkach nakazać stronie, ażeby w terminie oznaczonym wymieniła Sądowi pełnomocnika dla doręczeń, w miejscu siedziby Sądu procesowego zamieszkałego, a w szczególności:

1. jeżeli strona mieszka poza okręgiem Trybunału pierwszej instancji, który wkroczył jako Sąd procesowy, albo jeśli mieszka poza okręgiem Trybunału, pod którym się znajduje Sąd powiatowy, będący Sądem procesowym;

2. jeżeli strona w ciągu procesu przeniosła swe zamieszkanie poza okręg trybunalski, pod 1. 1. oznaczony.

Od takiego zarządzenia nie ma osobnego środka prawnego; w postępowaniu przed Trybunałami należy wydawanie takich zarządzeń do przewodniczącego senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

§. 96. W razie nieposłuszeństwa poleceniom, w myśl §. 95 wydanym, wolno wszystkie późniejsze doręczenia w ten sposób wykonać, że się akty pisemne nadaje na pocztę pod adresem strony, po raz ostatni Sądowi wymienionym. Doręczenie uważa się za dokonane z chwilą nadania na pocztę, chociażby przesyłkę jako niemożliwą do doręczenia zwrócono.

Gdyby w szczegółowym przypadku doręczenie pocztowe nie było dozwolone, należy po bezowocnym upływie terminu do wymienienia pełnomocnika dla doręczeń zawiadomić stronę, że odtąd przeznaczone dla niej akty pisemne ze skutkiem dokonanego doręczenia w Sądzie składane będą.

Nadanie pocztowe w myśl pierwszego ustępu nie ma zastosowania w doręczeniach poza obszarem, na którym niniejsza ustawa obowiązuje.

§. 97. Towarzysze sporu, nie mający wspólnego zastępcy, winni wymienić wspólnego pełnomocnika dla doręczeń, w miejscu siedziby Sądu procesowego zamieszkałego, a w szczególności: powodowie w skardze, inni towarzysze zaś wtedy, gdy pierwszą czynność w procesie spełniają. Jednakowoż wolno towarzyszom sporu ustanowić pełnomocnikiem dla doręczeń jednego ze swego grona nawet w przypadku, gdy tenże wprowadzenie nie mieszka w miejscu siedziby Sądu procesowego, ale mieszka w okręgu Trybunału pierwszej instancji, który jako Sąd procesowy wkroczył albo pod którym znajduje się Sąd powiatowy, Sądem procesowym będący, ale zarazem pod warunkiem, że w miejscu zamieszkania tego towarzysza sporu doręczanie przesyłek pocztowych przez służbę pocztową regularnie się odbywa.

Gdyby towarzysze procesowi wspólnego pełnomocnika dla doręczeń w czasie należytych nie wymienili, ustanowi Sąd, na wniosek przeciwnika, odpowiednią osobę, w miejscu siedziby Sądu procesowego zamieszkałą, ich wspólnym pełnomocnikiem dla doręczeń, a to na koszt i niebezpieczeń-

stwo towarzyszy sporu; uchwała ta nie może być zaczepioną.

W postępowaniu przed Trybunałami postanowi o tem przewodniczący senatu, odnośną sprawą zajętego.

§. 98. W przypadkach, w których interwenienta ubocznego za towarzysza sporu mieć należy, strona główna tak długo za jego pełnomocnika dla doręczeń poczytaną będzie, aż Sąd, za zgodą interwenienta ubocznego, kogo innego spólnym pełnomocnikiem dla doręczeń ustanowi.

§. 99. Pełnomocnik dla doręczeń winien osobie, dla której jest ustanowiony, każdą razą bezzwłocznie odsyłać akty pisemne, które mu dla niej doręczono. O ile drogą układow inaczey nie postanowiono, będzie również obowiązkiem spólnego pełnomocnika dla doręczeń, bezzwłocznie odsyłać odebrane akty pisemne tym osobom, na rzecz których przyjmowanie doręczeń objął, tudzież dozwalać im przeglądania odpisów załączek, które u siebie przechowywać winien, jako też pozwolić na branie dalszych odpisów.

Czas doręczenia.

§. 100. Za wyjątkiem doręczeń pocztowych, odbywa się doręczenie w niedziele i w dni świą-

teczne jedynie za pozwoleniem sędziego. Pozwolenie to mocen udzielić przewodniczący senatu, a zároveň też przełożony Sądu powiatowego, w okręgu którego doręczenie ma być uskutecznione; pozwolenie to ma być uwidocznione na akcie pisemnym, do doręczenia przeznaczonym.

Tak uchwała, pozwolenie takie udzielająca, jakoteż odmowna, nie mogą być zaczepione żadnym środkiem prawnym.

Powyższe przepisy stosują się również do doręczeń w porze nocnej.

Miejsce doręczenia.

§. 101. Doręczenie będzie uskutecznione w miejscowości doręczenia albo w mieszkaniu odnośnej osoby, albo w jej pracowni zawodowej (in der gewerblichen Betriebsstätte), albo w lokalnościach jej przedsiębiorstwa (Geschäftslokale) albo na placu jej robót (Arbeitsplatz), adwokatom zaś i notaryuszom w ich kancelaryach; doręczenia w innych miejscach będą waznemi li wtedy, gdy przyjęcia aktu pisemnego nie odmówiono.

W braku mieszkania, pracowni zawodowej, lokalności przedsiębiorstwa lub gdy osoba, dla której doręczenie jest przeznaczone, nie pro-

wadzi robót na oznaczonym placu, wolno jej doręczyć wszędzie, gdzie się ją spotka.

Doręczenie zastępcze.

§. 102. W przypadku gdy organ dla doręczeń osoby, której ma doręczyć, nie zostanie w jej mieszkaniu, wolno mu ze skutkiem prawnym w ten sposób doręczyć, że odda akt pisemny jakiegokolwiek bądź osobie dorosłej, która się znajduje w mieszkaniu, jest temuz organowi znaną, a zarazem albo należy do rodziny i domowników owej osoby, albo też pozostaje w służbie u jej rodziny.

Gdyby organ dla doręczeń żadnej z wymienionych osób nie zastał, wolno mu doręczyć się mający akt pisemny wręczyć albo temu, który owej osobie mieszkanie wynajął albo też temu, któremu wynajmujący mieszkanie to w dozór oddał, atoli to wszystko pod warunkiem, że te osoby w tym samym domu mieszkają i akt pisemny przyjąć są gotowe.

§. 103. Dla osób, których organ dla doręczeń nie zastał ani w lokalnościach ich przedsiębiorstwa ani w pracowni zawodowej, wolno doręczyć każdej z osób dorosłych, tamże obecnych, o której mu wiadomo, że albo należy do rodziny

adresata albo pełni służbę w jego interesie lub przedsiębiorstwie.

W celu doręczenia adwokatom i notaryuszom, gdy organ dla doręczeń w kancelaryi ich nie zostanie, wolno mu doręczyć każdej z obecnych tam osób, o której mu wiadomo, że albo jest zatrudnioną w kancelaryi adwokata lub notaryusza (Angestellten) albo u nich służy (Bediensteten).

Doręczenie członkom rodziny, domownikom, funkcyonaryuszom, służbie i t. d. w ust. 1. i 2. tudzież w §. 102 oznaczonym, nie może mieć miejsca wtedy, gdy te osoby w odnośnym sporze prawnym biorą udział jako przeciwnicy tego, dla którego doręczenie jest przeznaczone.

§. 104. Jeżeli doręczenie ani bezpośrednio osobie, dla której jest przeznaczone, ani też według przepisów §§. 102. i 103. nie da się uskutecznić, natenczas w przypadku, gdy je poczta miała wykonać, wolno je w ten sposób przeprowadzić, że doręczyć się mający akt pisemny będzie złożony w tym urzędzie pocztowym, któremu miejsce doręczenia jest urzędownie przydzielone, we wszystkich zaś innych przypadkach, albo u naczelnika gminy miejscowości doręczenia albo u administratora wyłączonego obszaru ziemskiego; razem będzie pisemne zawiadomienie o tem zło-

żeniu na drzwiach mieszkania albo drzwiach wchodowych do lokalu przedsiębiorstwa lub do pracowni zawodowej przytwierdzone, a w razie możliwości także sąsiedztwu ustnie oznajmione.

Na drzwiach wchodowych do lokalu przedsiębiorstwa, gdy ono jest zamknięte, wolno przytwierdzić owe pisemne zawiadomienie tylko w dzień powszedni.

Złożenie doręczyć się mającego aktu, z zachowaniem powyższych postanowień przeprowadzone, ma skutki doręczenia. Uszkodzenie albo zdarzenie ogłoszenia nie ma wpływu na ważność doręczenia.

§. 105. O ile w szczegółowych przypadkach nie innego nie jest postanowionem, odbędzie się doręczanie organom publicznym, do zastępstwa Skarbu powołanym, tudzież gminom, korporacyom i zakładom w ten sposób, że się akt pisemny, adresowany do władzy, gminy, korporacyi lub do jakiegoś zakładu wręczy urzędnikowi albo osobie tam zatrudnionej (Bedienstete), która do przyjmowania owych aktów jest upoważniona; gdyby zaś nie było wiadomem, że tego rodzaju funkcyonaryusz tam istnieje, doręczy się jakiegokolwiek bądź osobie tam obecnej, o której organowi dla doręczeń wiadomo, że jest albo urzędnikiem albo w ogóle zatrudnioną u władzy, w gminie, korporacyi albo

w zakładzie, dla których doręczyć się mający akt pisemny jest przeznaczony.

Doręczenie skargi.

§. 106. Skargę wolno jedynie doręczyć do rąk własnych pozwanego (§. 92), albo jego zastępcy, do przyjmowania skarg umocowanego, a w sprawach, odnoszących się do handlu, jaki pewna osoba prowadzi, do rąk prokuranta zapozwanej firmy.

Jeżeli doręczenie nie da się w ten sposób skutecznić, będzie osoba, dla której doręczenie jest przeznaczone, pisemnem zawiadomieniem, które się bądź w jej mieszkaniu bądź w lokalu jej przedsiębiorstwa lub interesu pozostawi, a gdyby ten lokal był zamknięty, na drzwiach u wejścia przytwierdzi, wezwaną, ażeby dla odbioru doręczenia znajdowała się w odnośnym lokalu w dniu i o godzinie, które się jej równocześnie wyznaczy. Jeżeliby strona temu wezwaniu nie uczyniła zadosyć, postąpi sobie organ dla doręczeń w myśl §. 104.

Uszkodzenie lub zdarzenie owego pisemnego wezwania nie ma wpływu na ważność procederu.

§. 107. W przypadku gdy doręczenie miało się odbyć przez pocztę lub woźnego, ale bądź z powodu za nadto wielkiej odległości miejsco-

wości doręczenia, bądź dla tego, że dostęp do niej trudny, rychło ponowionem być nie może, wolno skargę, natychmiast po pierwszym nadaremnie podjętem doręczeniu, w tym celu oddać naczelnikowi gminy lub administratorowi wyłączzonego obszaru ziemskiego, azeby spowodowali doręczenie pozwanemu.

Jeżeliby do czterech tygodni po oddaniu skargi naczelnikowi gminy lub administratorowi wyłączzonego obszaru ziemskiego, także i tą drogą doręczenie do rąk pozwanego lub jego umocowanego zastępcy nie mogło być uskutecznione, należy w myśl §. 104 powiadomić pozwanego, że doręczyć się mający akt pisemny znajduje się u naczelnika gminy lub administratora wyłączzonego obszaru ziemskiego i że to ma odtąd skutek dokonanego doręczenia. Naczelnik gminy lub administrator wyłączzonego obszaru ziemskiego zarządzają co potrzeba, azeby to zawiadomienie natychmiast po upływie wyżej oznaczonego terminu było uczynione. Dzień, w którym owe pisemne zawiadomienie przytwierdzono na drzwiach mieszkania albo na drzwiach u wejścia do lokalu interesu lub przedsiębiorstwa, będzie za dzień dokonanego doręczenia poczytanym

Upoważnienie do tego, azeby doręczyć się mającą skargę, w razie zachodzącej potrzeby, w celu jej doręczenia oddano naczelnikowi gminy

lub administratorowi wyłączzonego obszaru ziemskiego, należy udzielić już w chwili, gdy się doręczenie skargi zarządza (§. 89).

§. 108. Postanowienia §§. 106 i 107 obowiązują w sprawach wszelkich doręczeń, które na skutek prawnych rozporządzeń mają być przedsiębrane według przepisów o doręczeniu skargi.

Odmówienie przyjęcia.

§. 109. Jeżeli jakiej osobie ważnie doręczyć można, ale ona przyjęcia aktu pisemnego, dla niej do doręczenia przeznaczonego, bez prawnej przyczyny odmówiła, należy pozostawić odnośny akt pisemny w miejscu doręczenia *), a gdyby to nie było możebnem, w urzędzie pocztowym, w §. 104 określonym, u naczelnika gminy albo u administratora wyłączzonego obszaru ziemskiego. Takie pozostawienie albo złożenie ma skutek doręczenia.

Dowód doręczenia.

§. 110. Osoba, która miała sobie doręczenie zlecone, poświadczy wykonanie doręczenia na piśmie (Dowód doręczenia — Zustellungsschein).

*) Należy odróżnić „Zustellungsort“ od „Ort der Zustellung“. Pierwszem jest „miejscowość“ (gmina), gdzie się znajduje „miejsce doręczenia“ (mieszkanie, lokal interesu, pracownia, kancelarya i t. p.).

Zmiana pomieszkania.

§. 111. Jeżeli strona w ciągu procesu zmienia miejsce zamieszkania, winna to Sądowi donieść; to samo też się stosuje do zastępców i pełnomocników strony, do przyjmowania doręczeń uprawnionych.

Jeżeliby strona tego doniesienia zaniechała a osoby wymienione z powodu zmiany pomieszkania nie mogły być odszukane, należy wszystkie późniejsze doręczenia, tej sprawy się dotyczące, przedsiębrać według przepisów § 104 w dotychczasowej miejscowości doręczenia, ale z tą odmianą, że zawiadomienie, w §. 104 ust. 1 wymagane, ograniczy się do ustnego oznajmienia osobie, która stronie mieszkanie wynajęła (Vermieter) lub dozorca, od tejże ustanowionemu, o ile wynajmujący lub dozorca w tym samym domu mieszka.

Doręczenia między adwokatami.

§. 112. Jeżeli obydwie strony są zastąpione przez adwokatów, wolno uskutecznić doręczenia dla stron w ten sposób, że adwokat strony, która swoim działaniem procesowem doręczenie spowodowała (strona popierająca), doręczyć się mający akt pisemny adwokatowi strony przeciwnej przez posłańca lub pocztę poseła. W celu takiego przesłania wyda Sąd akt pisemny, do doręczenia przeznaczony, adwokatowi strony popierającej za poświadczeniem odbioru.

Na dowód dokonanego doręczenia wystarczy datowane poświadczenie pisemne odbioru z podpisem adwokata, któremu doręczono.

Jeżeli doręczenia odbywają się między adwokatami, uczyni Sądowi wszelkie doniesienia i oznajmienia (Anzeigen und Mittheilungen), do których w sprawach doręczeń odnośne organa są obowiązane, adwokat strony popierającej.

§. 113. Dopóki adwokat, w porozumieniu z adwokatem strony przeciwnej, nie oświadczy Sądowi swej gotowości do zajmowania się doręczeniami, należy nadarzające się w odnośnej sprawie doręczenia wykonywać z urzędu.

Koszta dodatkowe, któreby może doręczanie między adwokatami w porównaniu z kosztami zwykłego doręczania z urzędu za sobą pociągnęło, poniesie strona, której adwokat oświadczył swą gotowość trudnienia się doręczaniem, i nie będzie miała prawa żądania zwrotu tychże.

Bezpośrednie wydawanie w Sądzie.

§. 114. Wszelkie akty pisemne będą w Sądzie bezpośrednio wydawane osobie, której mają być doręczone, gdy się do odbioru odnośnego aktu pisemnego w Sądzie zgłosi, zanim go jeszcze nadano na pocztę lub też woźny sądowy wykonanie doręczenia rozpoczął, albo zanim odeszło wezwanie

o doręczenie do naczelnika gminy lub do administratora wyłączonego obszaru ziemskiego, albo też w ogóle zanim jeszcze nie poczyniono pierwszych zarządzeń w celu wykonania doręczenia.

W tych przypadkach będzie dokonane doręczenie poświadczone albo osobnym rewersem odbioru strony, której akt pisemny wydano, albo jej podpisem w urzędowym rejestrze, do tego przeznaczonym.

Doręczenie przez publiczne oznajmienie.

§. 115. Jeżeli strona uprawdopodobni, że nie jest wiadomem gdzie przebywa osoba, której ma być co doręczonem, wolno na wniosek dokonać doręczenia przez publiczne oznajmienie, które wszakże nie ma miejsca w przypadku, gdy przepisy §. 111 winny być przestrzegane. Jeżeli takiego wniosku nie uczyniono podczas ustnej rozprawy, Sąd takowy bez poprzedniej ustnej rozprawy rozstrzygnie; w postępowaniu przed Trybunałami rozstrzygnie go przewodniczący senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

Doręczenie przez publiczne oznajmienie odbywa się za pomocą zawieszenia doręczyć się mającego aktu pisemnego na tablicy sądowej (Gerichtstafel) w Sądzie procesowym.

Akt pisemny uznaje się za doręczony po dniach trzydziestu licząc od owego zawieszenia,

chyba że Sąd udzielając pozwolenia do publicznego oznajmienia dłuższy termin ustanowił, albo też osoba, dla której doręczenie jest przeznaczone, w Sądzie do odbioru odnośnego aktu pisemnego wcześniej się zgłosiła. Zdarzenie tego oznajmienia z tablicy sądowej przed upływem owego czasu lub uszkodzenie tegoż nie narusza ważności doręczenia.

Doręczenie do rąk kuratora.

§. 116. Dla osób, o których nie wiadomo gdzie przebywają, gdy im z tej przyczyny jedynie sposobem publicznego oznajmienia doręczać można, ustanowi Sąd kuratora, na wniosek lub z urzędu (§. 9), jeżeliby takim osobom, na skutek zamierzonego doręczenia, w celu obrony prawnej wypadało spełnić jaką czynność procesową, a w szczególności także wtedy, gdy doręczyć się mający akt pisemny zawiera zawezwanie *).

§. 117. Sąd ogłosi ustanowienie kuratora edyktem, w którym też poda nazwisko kuratora i jego zamieszkanie, tudzież zwięźłą treść doręczyć się mającego aktu pisemnego, również wymieni Sąd

*) „Ladung“ Właściwym na to wyrazem jest „pозew“, który się wszakże utarł w mowie potocznej jako synonym , skazni“.

procesowy i sprawę sporną. Edykt będzie zawierał wzmiankę o tem, że osobę, dla której ustanowiono kuratora, będzie tenże kurator tak długo na jej koszt i niebezpieczeństwo zastępował, aż sama czynnie wystąpi lub wymieni pełnomocnika.

Edykt będzie w Sądzie procesowym na tablicy sądowej zawieszony tudzież umieszczony w dzienniku, do ogłoszenia urzędowych oznajmień tegoż Sądu przeznaczonym. Jeżeliby to w szczegółowym przypadku okazywało się dogodnym a nie było połączone z kosztami, w stosunku do przedmiotu spornego zanadto wielkimi, wolno Sądowi, na wniosek lub z urzędu, polecić, ażeby edykt również w innych dziennikach lub też kilkakrotnie umieszczony został. Od tego zarządzenia nie ma żadnego środka prawnego. W postępowaniu przed Trybunałami należy wydawanie takich zarządzeń do przewodniczącego senatu, odpowiednią sprawą zajętego. Zawieszenie edyktu na tablicy sądowej i umieszczenie tegoż w dziennikach odbywa się z urzędu.

W sprawach do stu złotych wolno zamiast umieszczenia edyktu zarządzić, ażeby ogłoszenie odbyło się podług zwyczaju odpowiedniej miejscowości.

§. 118. Doręczenie uważa się za dokonane, gdy po zawieszeniu sądowego oznajmienia, dorę-

czyć się mający akt pisemny kuratorowi został wręczony.

Koszta oznajmienia i ustanowienia kuratora pokryje strona, która swoim działaniem jedno i drugie spowodowała, bez ujmy dla jej prawa żądania zwrotu tychże.

Doręczenia osobom z prawem zakrajowości.

§. 119. W celu doręczenia osobom, którym służy prawo zakrajowości, lub też osobom, znajdującym się w mieszkaniu u kogoś, co to prawo posiada użyje Sąd pośrednictwa Urzędu Naczelnego Marszałka dworu.

Jeżeli doręczenie w ten sposób nie może być uskuteczniomem, ustanowi Sąd sprawy wiszącej, na wniosek lub z urzędu, kuratora dla osoby, której co doręczyć należy (§. 9); temu kuratorowi wolno doręczać ze skutkiem prawnym.

Kurator zawiadomi niezwłocznie osobę, dla której doręczenie było przeznaczone, o swem ustanowieniu, udzielając jej wiadomości o treści wręzonego mu aktu pisemnego, o Sądzie procesowym i sprawie spornej; kurator ten będzie na rzecz tej osoby tak długo brał udział w postępowaniu sądowym, aż sama czynnie wystąpi lub wymieni swego pełnomocnika; nadto w przypadkach, gdy zajdą warunki, w §§ 115 lub 116 opisane, winien ów kurator podać wniosek na wy-

danie publicznego oznajmienia po myśli §§. 115 lub 117.

O kosztach ustanowienia kuratora i publicznego oznajmienia rozstrzyga §. 118 ust. 2.

2. Za granicą.

§. 120. Doręczenia obywatelom austriackim, przebywającym w obcym państwie i tamże praw zakrajowości używającym, skuteczni na żądanie Sądu Ministerjum spraw zagranicznych.

§. 121. Doręczenia osobom, które przebywają poza obszarem, niniejszemu prawu podległym, a nie należą do kategorii osób, w §. 120 wymienionych, odbywają się za pomocą wezwania, wystosowanego do właściwej władzy zagranicznej, chyba że w tym celu, zgodnie z odnośnymi przepisami, wolno użyć pośrednictwa austro-węgierskiej władzy konsularnej. Wezwanie do władzy zagranicznej wystosuje Sąd, w którym się sprawa w odpowiedniej chwili toczy, zachowując przy tem szczegółowe rozporządzenia, dotyczące się owego państwa.

Jeżeliby potwierdzenie dokonanego doręczenia nie nadeszło w czasie stosownym, wolno stronie popierającej prosić o doręczenie przez publiczne oznajmienie albo o ustanowienie kuratora po myśli §. 116, co zależy od tego, w jakim

okresie sprawa się znajduje. To samo stosuje się do przypadku, w którym przedsiębrane za granicą doręczenie nie przyszło do skutku albo też wezwanie władzy zagranicznej o pomoc prawną, z powodu że jej tam notoryjnie odmawiają, nie ma widoków powodzenia.

§. 122. W Trybunałach należy wzywianie o doręczenie według § 119 do 121 do przewodniczącego senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

W tych przypadkach stanowi dowód doręczenia albo pisemne poświadczenie wezwanej władzy albo jej pisemne oznajmienie o dokonaniem doręczenia. W celu wykazania odbytego doręczenia może być, dla użytku przy doręczeniu, do pisma wezwawczego dołączony dowód doręczenia (Zustellungsschein).

Tytuł trzeci

Czasokresy i audyencye *).

Czasokresy.

§. 123. O ile trwanie czasokresu nie jest bezpośrednio w ustawie przewidzianem (czaso-

*) „Fristen und Tagsatzungen“. Wyraz „termin“ obejmuje tak czasokresy jak audyencye.

kresy ustawowe), postanowi o tem Sędzia w każdym szczegółowym przypadku, uwzględniając zachodzące potrzeby i właściwości sprawy (czasokresy sądowe).

§. 124. Bieg czasokresu sądowego rozpoczyna się od doręczenia uchwały, wyznaczającej czasokres, tej stronie, której czasokres służy, chyba że Sąd przy określeniu takowego co innego postanowił; w przypadkach zaś, w których nie ma potrzeby doręczenia uchwały, rozpoczyna się czasokres od ogłoszenia owej uchwały.

§. 125. Do czasokresu, na dni ustanowionego, nie będzie wliczony ani dzień, według którego początek jego się oznacza, ani też dzień, w którym zaszło zdarzenie, początek terminu wskazujące *).

Na tygodnie, miesiące albo lata ustanowione czasokresy kończą się z upływem tego dnia w ostatnim tygodniu lub miesiącu, który w nazwie lub dacie zgadza się z dniem początkowym czasokresu. Gdyby takiego dnia w ostatnim mie-

*) Bei Berechnung einer Frist, welche nach Tagen bestimmt ist, wird der Tag nicht mitgerechnet, in welchen der Zeitpunkt oder die Ereignung fällt, nach der sich der Anfang der Frist richten soll.

siącu wcale nie było, upłynie czasokres z ostatnim dniem tegoż miesiąca.

Koniec czasokresu wolno również naznaczyć na nazwany dzień kalendarzowy.

§. 126. Niedziele i dni świąteczne nie wstrzymują ani początku ani biegu czasokresów ustawowych i sądowych.

Jeżeliby koniec czasokresu miał przypaść na niedzielę lub święto, przyjmie się najbliższy dzień powszedni za ostatni czasokresu.

§. 127. Każdemu z towarzyszków sporu, który dla spełnienia jednej i tej samej czynności procesowej nie mają terminów równocześnie zapadających, wolno tak długo ową czynność wykonać, dopóki bodaj jednemu z nich czasokres dla tej czynności stoi otworem.

§. 128. Sąd mocen jest przedłużać czasokresy ustawowe, za wyjątkiem takich, przedłużenie których w ustawie jest wyraźnie wzbronionem (czasokresy konieczne); również wolno przedłużyć każdy czasokres sądowy, co do którego nie ma w niniejszej ustawie odmiennych postanowień. Przedłużanie czasokresów za zgodą (durch Uebereinkommen) stron nie jest dozwolonem.

Sądowi wolno na wniosek pozwolić na takie przedłużenie, jeżeli strona, której dany termin służy, dla przeszkody, pochodzącej z nieuchronnej lub przynajmniej bardzo ważnej przyczyny, nie jest w stanie przedsiębrać terminowej czynności procesowej w czasie należytym, a w szczególności, gdy odmówienie tego przedłużenia mogłoby ją narazić na niepowetowaną szkodę^{*)}).

Taki wniosek ma być w Sądzie podany przed upływem czasokresu, o przedłużenie którego się rozchodzi. Sąd może ten wniosek rozstrzygnąć bez poprzedniej ustnej rozprawy; jednakowo przed dozwoleńiem powtórnego przedłużenia czasokresu, gdy na to nie ma zgodnego wniosku obydwóch stron, należy wysłuchać przeciwnika.

Sądowi wolno zażądać uprawdopodobnienia okoliczności, na usprawiedliwienie takiego wniosku przytoczonych. Sąd odrzuci wniosek, niedostatecznie poparty.

*) „... wenn die Partei, welcher die Frist zugute kommt, aus unabwendbaren oder doch sehr erheblichen Gründen an der rechtzeitigen Vornahme der befristeten Processhandlung gehindert ist und insbesondere ohne die Fristverlängerung einen nicht wieder gutzumachenden Schaden erleiden wurde“.

Sąd przyzwalając na przedłużenie terminu zawsze wymieni dzień, w którym się przedłużony czasokres skończy.

§. 129. Strony mogą między sobą omówić skrócenie każdego czasokresu. Sąd uwzględni taki układ, gdy mu będzie dokumentnie wykazany.

Na wniosek tylko jednej strony, mocen jest Sąd skracać sądowe i ustawowe czasokresy, gdy zostaną uprawdopodobnione okoliczności, wykazujące potrzebę takiego skrócenia w celu odwrócenia grożących niekorzyści znaczniejszych rozmiarów (erhebliche Nachtheile), a zarazem strona, do działania której czasokres jest przeznaczony, może snadnie bez trudności spełnić odnośną czynność procesową w terminie skróconym. Przed orzeczeniem skrócenia należy wysłuchać przeciwnika

Audyencye.

§. 130. O ile ustawa inaczej nie przepisuje, wyznacza Sąd audyencye na wniosek strony. Tak wyznaczenie audyencyi jakoteż wybranie dla niej miejsca, dnia i godziny jest rzeczą Sądu, ale w granicach przepisów, niniejszą ustawą objętych.

Wyznaczenie audyencyi, jakoteż zawezwanie na audyencyę, nie może być zaczepionem osobnym środkiem prawnym.

§. 131. Stronę, która o wyznaczenie audyencyi prosiła, zawiadamia się o wyznaczeniu tej audyencyi i wzywa do jawienia się na takowej (zawezwanie) za pomocą rubryki, przeciwnika zaś przez doręczenie mu jednego okazu pisma lub odpisu protokołu, z wypisanem na takowym zawezwaniem (eines mit der Ausfertigung der Ladung versehenen Exemplares). W przypadku wyznaczenia audyencyi z urzędu, wzywa się obydwie strony przez doręczenie im rubryk.

W szczególności w procesie adwokackim będzie nadto pierwsze zawezwanie do ustnej rozprawy, o ile już nie jest przeznaczone dla adwokata, zawierało wezwanie, ażeby strona w czasie należitym adwokata swoim zastępcą zamianowała; zarazem oznajmi Sąd stronom, jakie niekorzyści prawne z nieustanowieniem adwokata i z omieszkaniem audyencyi są połączone.

Na audyencye, które Sąd w ustnie ogłoszonej uchwale wyznaczył, mają być strony jedynie o tyle osobno wzywane, o ile ani same ani ich zastępcy lub pełnomocnicy nie byli obecnymi przy ogłoszeniu uchwały.

§. 132. O ile w ustawie niema odmiennego postanowienia, odbywają się audyencye w zabudowaniu sądowem.

Dla audyencyi do ustnej rozprawy może być wybrane miejsce po za budynkiem sądowym, jeżeli w owym miejscu rozprawa łatwiej da się przeprowadzić, lub też przez to można będzie uniknąć większych kosztów.

§. 133. Audyencya rozpoczyna się wywołaniem sprawy.

Strona omieszkała audyencyi*), jeżeli się nie jawiła w porze dnia, do odbycia audyencyi naznaczonej, albo gdy w Sądzie do audyencyi stanęła, ale mimo wezwania sędziego w sprawie udziału nie brała albo też po wywołaniu sprawy się wydała.

*) Dosłowne i najlepsze tłumaczenie wyrazu „versaumen“, rzeczownik: o m i e s z k a n i e, ale najlepiej „zaoczność“ (ob. §. 144). Np. omieszkać czasu, targu, lata, godziny (ob. Linde s. v. Omieszkać i Zamieszkać). W słowniku Akademii również: „omieszkać, „uchybić“. Ostatnie nie może być użytem w odniesieniu do czynności (ob. §. 144 „Versaumung einer Processhandlung“). Na wyraz opuścić nie mogłem się zdecydować. Zaniedbać znaczy tyle, co nieczynić czegoś rozmyślnie, a zaniedbać tyle co nieczynić czegoś z niedbalstwa; potrzeba zaś wyrazu, który sam przez się nie przesądza tym kwestyom. Na to mamy jedyne wyrażenie o m i e s z k a ć, dawniej w tem znaczeniu pospolicie używane, które w ludowym narzeczu bez przerwy się utrzymuje i już powróciło do języka literackiego. Zwrócił na to moją uwagę p. prof. Szomek, za co Mu serdecznie dziękuję.

Sąd również i w tym przypadku przyjmie, że strona audyencyi omieszkała, gdy jawiła się bez adwokata mimo że ma przedsiębrać czynności procesowe, do których według prawa adwokata przyzwać należy.

§. 134. Odłożenie audyencyi może nastąpić jedynie z rozporządzenia Sądu (odroczenie). Odroczenie może mieć miejsce w następujących przypadkach na wniosek lub z urzędu:

1) jeżeli dla przeszkód, których strona osobiście nie była w stanie ominąć (ein für sie unübersteigliches Hinderniss), albo przynajmniej dla bardzo znacznych przeszkód, jedna strona lub też obydwie strony w czasie właściwym albo na audyencyi się nie jawiły, albo też nie podjęły lub nie prowadziły dalej między sobą rozprawy, a w szczególności, jeżeliby odmówienie odroczenia mogło jedną ze stron narazić na niepowetowaną szkodę;

2) jeżeli Sądowi inne, niecierpiące zwłoki powinności urzędowe lub w ogóle inne ważne przyczyny na podjęcie lub dalsze prowadzenie sprawy nie pozwalają;

3) jeżeli Sąd zarządził przeprowadzenie dowodu, mającego istotne znaczenie dla dalszego prowadzenia sprawy, a takowe w Sądzie procesowym zaraz odbyć się nie może, albo

jeżeli w celu dalszego prowadzenia i przeprowadzenia rozprawy okazała się konieczna potrzeba sprowadzenia dokumentów, rzeczy wywiadowczych lub przedmiotów oględzin;

4) jeżeliby wprawdzie wyżej wymienione przeszkody nie istniały, ale rozprawa mimo to na wyznaczonej audyencji skończyć się nie mogła.

§. 135. Na usprawiedliwienie wniosku odroczenia audyencji z przyczyny, w § 134 l. 1 podanej, chociażby go obydwie strony zgodnie przedstawiły, winny strony podać okoliczności, które ich stawiennictwu, podjęciu lub dalszemu prowadzeniu rozprawy stanęły na przeszkodzie. Sąd może zazaćdać uprawdopodobnienia okoliczności, na usprawiedliwienie takiego wniosku naprowadzonych.

Sąd odrzuci wniosek niedostatecznie poparty.

§. 136. Wniosek odroczenia audyencji wolno przedstawić albo na tej samej audyencji albo przed nią

W pierwszym przypadku Sąd ten wniosek, po wysłuchaniu obecnego na audyencji przeciwnika, bezzwłocznie we formie uchwały rozstrzygnie; w razie odmowienia odroczenia, rozprawa bez żadnej dalszej przerwy podjętą albo dalej prowadzoną będzie Strona, która się

przed rozstrzygnięciem sądowem wydała albo po odrzuceniu wniosku odmawia udziału w rozprawie, poniesie skutki prawne omieszkania audyencyi.

Przepisy §. 128 ust. 3 będą odpowiednio stosowane do wniosków odroczenia, które przed audyencyą do Sądu weszły

§. 137. Odraczając audyencyę, Sąd stronom ile możności natychmiast, dzień i godzinę ponownej audyencyi ustnie oznajmi. Po za tym przypadkiem odbywa się to oznajmienie za pomocą rubryki.

W szczególności stosuje się niniejszy przepis również do przypadków, w których odroczenie audyencyi nastąpiło w celu przeprowadzenia dowodu.

§. 138. Jeżeli ponowna rozprawa nie stała się konieczną z powodu zmian osobistych w Sądzie, a mimo to odroczenie nastąpiło, natenczas sędzia albo przewodniczący senatu, przed którym rozprawa się toczy, przedstawi w ustnym wykładzie na audyencyi późniejszej istotne wypadki*)

*) Ergebnisse, — wynik znaczy tyle co „Ursprung“. Ereigniss znaczy tyle co zdarzenie, a przypadek tyle co Fall, albo Zufall. Wyraz wypadek nie ma innego znaczenia oprócz Erfolg, Ergebniss (Linde s. v. wypad).

poprzedniej ustnej rozprawy na podstawie protokołu rozprawy tudzież innych uwzględnie się mających aktów procesowych i do tego swego przedstawienia dalszy ciąg przerwanej rozprawy nawiąże.

§. 139. Na wniosek lub z urzędu nastąpi odroczenie audyencyi, zanim się jeszcze odbyła, z rozkazu Sądu, a w postępowaniu przed Trybunałami, na rozporządzenie przewodniczącego senatu, przed którym rozprawa ma się odbyć, jeżeli doręczenie pisma przygotowawczego lub odpisu protokołu, na które Sąd wydał zawezwanie, takiej doznało zwłoki, ze przeciwnik, który tej zwłoki w doręczeniu nie zawinił, w czasie między doręceniem zawezwania a wyznaczoną audyencyą nie jest w stanie do ustnej rozprawy dostatecznie się przygotować, albo też, gdy proces jest adwokackim, w czasie należytych adwokata swoim zastępcą ustanowić. O tem należy bezzwłocznie zawiadomić wszystkie osoby, na audyencyę zawezwane.

Postanowienia spólne.

§. 140. Jeżeli wyznaczenie czasokresu lub audyencyi nie opiera się na rozstrzygnięciu sądownem lub nie nastąpiło podczas ustnej rozprawy, należy takowe w postępowaniu przed Trybunałami do przewodniczącego senatu, któremu odpowiednią sprawę przydzielono.

Tak samo ma być pod względem rozpoznania wniosków przedłużenia lub skrócenia czasokresów, niemniej też odroczenia audyencji, jeżeli te wnioski nie pojawiły się podczas ustnej rozprawy.

§. 141. Pierwsze przedłużenie czasokresu jakoteż pierwsze odroczenie audyencji nie mogą być zaczepione żadnym środkiem prawnym, jeżeli dozwolone przedłużenie nie ma trwać dłużej niż czasokres pierwotny, a dozwolone odroczenie audyencji nie wynosi więcej niż cztery tygodnie. Przeciwno odmówieniu skrócenia czasokresu nie ma żadnego środka prawnego.

§. 142. Na stronę, która dała powód do przedłużenia czasokresu lub do odroczenia audyencji, Sąd, na wniosek jej przeciwnika, koszta z tej przyczyny urosłe do zwrotu nałoży i zarazem kwotę tychże ustanowi. Nie można żądać powrócenia tych kosztów nawet wtedy, gdy Sąd przeciwnika w sprawie głównej na koszta zasądzi.

Sąd taki wniosek zwrotu kosztów, gdy się podczas audyencji pojawił, po wysłuchaniu obecnego przeciwnika, bezzwłocznie rozstrzygnie.

Koszta audyencji, niestawiennictwem obydwóch stron udaremnionej, spadają na każdą stronę po połowie.

§. 143. Upowaznienia, udzielone w niniejszym tytule Sądowi, albo Przewodniczącemu senatu, służą również sędziemu wyznaczonemu i wezwanemu pod względem czasokresów i audyencyj, które oni wyznaczają.

Tytuł czwarty.

Skutki zaoeczności*), przywrócenie do stanu poprzedniego.

Skutki zaoeczności.

§. 144. Obok dalszych jeszcze skutków, dla niektórych przypadków niniejszem prawem opisanych, ma okoliczność, że strona jaką czynność procesową spełnić omieszkała, to następstwo, że strona będzie wyłączoną od czynności, którą miała przedsięwziąć**).

§. 145. Zagrozenie skutkami prawnymi zaoeczności potrzebnem jest jedynie w przypadkach, w ustawie szczegółowo wymienionych. Następstwa te same przez się wchodzą w życie, chyba że

*) Ob uw do § 133.

***) „Die Veräumung einer Processhandlung hat unbeschadet der in diesem Gesetze für einzelne Fälle bestimmten weiteren Wirkungen, zur Folge, dass die Partei von der vorzunehmenden Processhandlung ausgeschlossen wird“.

przepisy niniejszej ustawy czynią je zawisłemi od wniosku na urzeczywistnienie prawnych niekorzyści zaoczności.

W tym ostatnim przypadku wolno omieszkana czynność procesową, gdy dla niej był czasokres wyznaczony, spełnić aż do dnia, w którym wniosek w Sądzie podano; omieszkana zaś czynność procesowa, którą podczas audyencji przedsiębrać należało, może być dopełnioną aż do końca rozprawy, która się odbywa nad wnioskiem na urzeczywistnienie następstw zaoczności.

Przywrócenie do stanu poprzedniego.

§. 146. O ile ustawa nie innego nie przepisuje, należy stronie na jej prośbę udzielić przywrócenia do stanu poprzedniego, jeżeli w czasie należytych nie jawiła się na audyencji lub nie wykonała terminowej czynności procesowej z tej przyczyny, że temu nieprzewidziane albo nieuchronne zdarzenie stanęło na przeszkodzie, a zarazem na skutek tego omieszkania tę niekorzyść prawną ponosi, że od przedsiębrać się mającej czynności procesowej została wyłączoną.

Prośba o przywrócenie do stanu poprzedniego nie może się opierać na okolicznościach, które Sąd już raz uznał za niedostateczne do udzielenia tejże samej stronie przedłużenia cza-

sokiesu lub odroczenia audyencyi, ktorých ona potem omieszkała

§. 147. Prośba o dozwołenie restytucyi będzie bez dalszego postępowania odrzuconą, jeżeli stronie do bezpośredniego dopełnienia czynności procesowej, która wykonać omieszkała, w myśl §. 145, ust 2, jeszcze dosyć czasu pozostaje^{*)}.

Jeżeli jedna i ta sama strona prosi o restytucyę przeciwko wyrokowi, na skutek zaoczności zapadłemu, a przytem także prosi o restytucyę czasokresu do apelacyi od tego samego wyroku, należy odłożyć postępowanie na ten ostatni wniosek restytucyjny aż do czasu, gdy owa pierwsza prośba restytucyjna prawomocnie rozstrzygniętą zostanie.

Prośba o dozwołenie restytucyi nie będzie uwzględniona, jeżeli strona z powodu przeszkody, którą na usprawiedliwienie prośby restytucyjnej przytoczyła, mogła snadnie udać się do Sądu o przedłużenie czasokresu lub o odroczenie audyencyi, albo gdy przeszkoda znowu się ustąpiła, i to wtedy, gdy strona była jeszcze w stanie dopeł-

^{*)} Der Antrag auf Bewilligung der Wiedereinsetzung ist ohne weiteres zurückzuweisen, solange die Partei die versäumte Processhandlung im Sinne des § 145, Abs 2 unmittelbar nachholen kann

nić odnośnej czynności procesowej po myśli §. 145 ust. 2.

§. 148. Prośbę o dozwole nie restytucyi należy podać w Sądzie, w którym omieszkana czynność miała być przedsiębraną.

O ile ustawa inaczej nie postanawia, ma być prośba o restytucyę wniesiona do dni czter-nastu. Czasokres ten biegnie od dnia, w którym ustała przeszkoda, co spowodowała zaoczność; przedłużenie tego czasokresu nie jest możebnem.

Widocznie zapóźno wniesione prośby będą bez dalszego postępowania odrzucone.

§. 149. Prosząca o restytucyę strona, przytoczy w odnośnem piśmie lub w żądaniu protokołowaniem, miejsce pisma zastępującem, wszelkie okoliczności, prośbę restytucyjną uzasadniające i wymieni środki uprawdopodobnienia tychże. Wnosząc tę prośbę winna też strona opieszała dopełnić omieszkaney czynności procesowej, a w razie omieszkania audyencyi, dodatkowo Sądowi to wszystko przełożyć, co w celu przygotowania ustnej rozprawy przedstawić należało.

Prośbę o dozwole nie restytucyi rozstrzygnie Sąd po odbytej ustnej rozprawie, we formie uchwały.

§. 150. Na skutek dozwolonej restytucyi wraca spór prawny do stanu, w jakim się przed zapadnięciem zaoczności znajdował. W razie przyzwolenia restytucyi, będzie uchylony wyrok, na skutek zaoczności wydany.

W przypadku, gdy strona omieszkała audyencyi, wolno na audyencyi, do rozprawy nad prośbą restytucyjną wyznaczonej, postępowanie nad prośbą o dozwolenie restytucyi połączyć z tą rozprawą, dla której omieszkana audyencya była przeznaczona; co najmniej w razie dozwolenia restytucyi, powinna się ta rozprawa odbyć natychmiast.

§. 151. Z powodu, że strona omieszkała podać w terminie prośbę restytucyjną lub stanąć na audyencyi, do rozprawy nad prośbą restytucyjną wyznaczonej, nie ma żadnej restytucyi.

§. 152. Prośba o przywrócenie do stanu poprzedniego nie wstrzymuje dalszego ciągu sporu prawnego. Jednakowo Sąd mocen jest zarządzić jego tymczasowe przerwanie, jeżeli w przypadku, w którym prośba restytucyjna ma widoki powodzenia, okaże się tego niezbędna potrzeba dla zapewnienia restytucyi zupełnej skuteczności i gdy zarazem taka przerwa nie zada żadnej znaczniejszej niekorzyści przeciwnikowi strony, o restytucyę proszącej.

Jeżeli w tym czasie spór prawny znajduje się w wyższej instancji, należy ją bezzwłocznie zawiadomić o zarządzonej tymczasowej przerwie postępowania odwoławczego.

Po załatwieniu próśby restytucyjnej podejmie Sąd przerwane postępowanie na wniosek lub z urzędu.

§. 153. Od rozstrzygnięcia, na przywrócenie do stanu poprzedniego przyzwalającego, nie ma żadnego środka prawnego.

§. 154. Bez względu na to, czyli Sąd prośbę restytucyjną pomyślnie załatwił lub jej odmówił, nałoży na stronę, która o restytucję prosiła, do zwrotu wszystkie koszty, które dla przeciwnika z zaoczności*) i z powodu rozprawy nad prośbą restytucyjną urosły, niemniej też koszty postępowania, które na skutek restytucji stało się bezskutecznem.

*) *Versaumung*. Przez to rozumie ustawa niedotrzymanie wszelakich terminów, czyli do odpowiedzi na faktyczne twierdzenia przeciwnika, czyli też innych, a w szczególności też do wnoszenia środków prawnych. Na to zaś w polskim języku nie ma lepszego wyrazu od *zaoczności*.

Tytuł piąty.

Przerwa i spoczywanie procesu.

Śmierć strony spór wiodącej.

§. 155. Śmierć strony jedynie wtedy przerywa postępowanie, jeżeli zmarłej strony nie zastępował ani adwokat, ani żadna inna osoba, od niej w pełnomocnictwo zaopatrzona.

Postępowanie przerywa się na tak długo, aż następca prawny zmarłej strony proces podejmie, a w przypadku, gdy jej przeciwnik w celu dalszego prowadzenia postępowania o ustanowienie kuratora prosił (§ 811 p k. u. c.), az ten kurator postępowanie podejmie.

Ażeby następców zmarłej strony do podjęcia postępowania zniewolić, wolno przeciwnikowi prosić ten Sąd, w którym się sprawa w chwili śmierci zmarłej strony znajdowała, o zawezwanie (Ladung) tychże prawnych następców. Sąd, na skutek takiej prośby zawezwie ich do siebie w celu podjęcia postępowania a zarazem do rozprawy głównej albo do dalszego prowadzenia tejże.

Doręczenie tego zawezwania odbywa się według przepisów §§. 106 i 107.

§. 156. Jeżeliby z zawezwanych następców nikt się nie jawił, a zarazem twierdzenie, że

w samej rzeczy są następcami prawnymi, dostatecznie uprawdopodobnionem zostało, wypowie Sąd w uchwale, że ci prawni następcy zmarłej strony postępowanie podjęli.

Postępowanie w sprawie głównej może być podjętem zaraz na tej samej audyencyi, na której Sąd uchwale o podjęciu postępowania ogłosił.

§. 157. Zaprzeczenie obowiązku wstąpienia do procesu, które wnieśli na audyencyi albo wszyscy zawezwani następcy albo też niektórzy z nich, jacy do Sądu stanęli, rozstrzygnie Sąd po odbytej ustnej rozprawie. Jeżeli Sąd obowiązek podjęcia procesu uznał, może być zaraz po ogłoszeniu rozstrzygnięcia, na tej samej audyencyi, stosownie do tego jak sprawa stoi, albo postępowanie w sprawie głównej podjętem albo dalej prowadzonem. W szczególności tak ma być wtedy, jeżeli rekurs od ogłoszonej uchwały nie miałby widoków powodzenia.

Utrata zdolności procesowej, zmiana w osobie prawnego zastępcy.

§. 158. Jeżeli strona utraciła zdolność procesową albo jej zastępca prawny zmarł lub też jego upoważnienie do zastępstwa ustało a przytem strona zdolności procesowej nie uzyskała, przerywa się proces jedynie wtedy, gdy strona

takimi zmianami dotknięta, nie ma zastępcą ani adwokata ani żadnej innej osoby, w pełnomocnictwo od niej zaopatrzonej.

W takich przypadkach przerywa się proces na tak długo, aż zastępca prawny lub nowy zastępca prawny swe ustanowienie przeciwnikowi oznajmi i postępowanie podejmie.

W tych przypadkach może przeciwnik doprowadzić do podjęcia sprawy przez to, że poda w Sądzie prośbę o zawezwanie zastępcy prawnego strony, która zdolność procesową utraciła, lub też o zawezwanie nowego zastępcy prawnego.

Orzeczenie upadłości.

§. 159. Ordynacya konkursowa postanawia o tem, o ile otwarciem konkursu do majątku strony proces się przerywa.

Zmiana w osobie adwokata.

§. 160. O ile prawo zastępstwo adwokackie nakazuje, ma miejsce przerwa procesu w razie śmierci adwokata lub utraty zdolności do dalszego zastępstwa na tak długo, aż strona ustanowi innego adwokata, a nadto ten ostatni swe ustanowienie przeciwnikowi oznajmi, równocześnie sprawę podejmując.

Ażeby do podjęcia procesu doprowadzić, mocen jest Sąd, stronie mającej zamianować nowego

zastępcę, na wniosek jej przeciwnika, rozkazać, ażeby to uczyniła w terminie, który Sąd równocześnie określi. Prośbę tę należy wnieść do Sądu, w którym sprawa się znajdowała w chwili, gdy adwokat umarł lub utracił zdolność do dalszego zastępowania. Nowy zastępca ma być Sądowi w określonym terminie wymieniony i równocześnie jego pełnomocnictwo w Sądzie złożone, gdyż inaczej proces, po upływie owego terminu, za podjęty poczytanym będzie, a strona, która to doniesienie w terminie uczynić omieszkała, popada we wszystkie niekorzyści prawne, podług niniejszego prawa z nieustanowieniem adwokata w procesach adwokackich połączone. Sąd postąpi sobie z pismami, które strona opieszała po upływie terminu wniosła, w duchu przepisu §. 37, ust. 2.

W postępowaniu przed Trybunałami wyda nakaz ustanowienia nowego adwokata przewodniczący senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

Zastanowienie czynności urzędowych w Sądzie.

§. 161. Jeżeli jaki Sąd na skutek wojny lub innych wydarzeń swe czynności zastanowił, ulegają przerwie wszystkie u niego wiszące sprawy na czas trwania tego stanu rzeczy.

Po ustaniu przeszkody może każda strona uzyskać podjęcie procesu.

Przypadkowe przeszkody dla strony.

§. 162. Gdyby strona w czasach wojennych pozostawała w służbie wojskowej, albo przebywała w miejscowości, która z rozkazu zwierzchności, z powodu wojny lub innych wydarzeń jest odcięta od Sądu, w którym sprawa się toczy, i gdyby zarazem istniała obawa, że te okoliczności na sprawę strony nieobecnej niekorzystnie wpłynąć mogą, mocen jest Sąd, na wniosek lub z urzędu, przerwać postępowanie aż do usunięcia przeszkody, chociażby nawet stronę nieobecną zastępowała osoba, w pełnomocnictwo od niej zapatrzona.

Wniosek do tego celu zmierzający należy podać w Sądzie, w którym sprawa wisi; może być również do protokołu zeznany. Rozstrzygnięcie zapadnie bez poprzedniej rozprawy ustnej; Sąd jednakowo może przed swem rozstrzygnięciem zarządzić dochodzenia, do wyjaśnienia sprawy konieczne.

Każda strona może w Sądzie uzyskać podjęcie przerwane go postępowania.

Skutki przerwania procesu.

§. 163. Przerwa postępowania ma ten skutek, że jak długo ona trwa, nie mogą być wydawane wezwania do rozprawy, a wezwania wcześniej

wydane, ale na czas, gdy już się przerwa rozpoczęła, przypadające, tracą swe znaczenie; nakoniec ustaje na skutek przerwy bieg każdego czasokresu, dla spełnienia szczegółowej czynności procesowej przeznaczonego. Z chwilą podjęcia postępowania rozpoczyna się bieg całego czasokresu na nowo.

Czynności procesowe, które jedna strona odnośnie do sprawy wiszącej podczas przerwy przedsiębrała, nie mają żadnych skutków prawnych wobec drugiej strony.

Przerwa, która po skończonej ustnej rozprawie nastąpiła, nie przeszkadza ogłoszeniu rozstrzygnięcia, na podstawie tej rozprawy wydać się mającego.

Podjęcie przerwane postępowania.

§. 164. O ile poprzedzające przepisy inaczey nie rozporządzają, rozpoczyna się sprawa podjęcia przerwane procesu prośbą o wyznaczenie audyencyi do rozprawy ustnej albo do dalszego ciągu teży; gdyby zaś przerwa zaszła w ciągu terminu do szczegółowej czynności procesowej, prośbą o ponowne wyznaczenie terminu dla tej czynności procesowej. Okoliczność, że przyczyna przerwy istnieć przestała, należy uprawdopodobnić. Te postanowienia obowiązują również w przypadku, gdy po myśli §. 811 p. k.

u. c. z powodu śmierci strony lub z innych przyczyn ustanowiono kuratora spadku, po niej pozostałego; nie tylko kurator, bo zarówno i przeciwnik zmarłej strony mają prawo żądać podjęcia procesu.

§. 165. Prośbę, w myśl §. 164 do uzyskania podjęcia procesu potrzebną, należy podać w Sądzie, w którym się sprawa toczyła w chwili zaistnienia przyczyny odnośnej przerwy.

Sąd rozpoznaje wnioski, w §. 164 określony, bez poprzedniej ustnej rozprawy; gdyby jednakowo nasunęła się wątpliwość co do tego, ażali odnośna przyczyna przerywania procesu ustala, może Sąd wysłuchać przeciwnika, zanim wyda swe rozstrzygnięcie.

Sąd zapowie stronom skutki zaoczności tak przy wyznaczeniu audyencji do rozprawy nad wnioskiem podjęcia (§. 155) jakoteż w uchwałach, w których albo wnioski podjęcia, po myśli §§. 158, 159, 160, 161, 162 i 164 przedstawione, uwzględni lub też postępowanie z urzędu podejmuje.

§. 166. W przypadkach, przewidzianych w §§. 156, 157 i 158, ust. 3, wypowie Sąd w rozstrzygnięciu, w kwestyi obowiązku podjęcia postępowania zapadłem, w której chwili proces za podjęty się uznaje, chyba że postępowanie w spra-

wie głównej zostało podjętem zaraz na audyencyi, do rozprawy nad wnioskiem podjęcia wyznaczonej.

We wszystkich innych przypadkach czas ten ustanowi Sąd albo w rozstrzygnienu, na wniosek podjęcia wydanem, albo w uchwale, postępowanie z urzędu podejmującej, chyba że przepisy §. 160 mają być zastosowane.

§. 167. Sąd postąpi sobie w duchu poprzedzających przepisów, ilekroć według niniejszej ustawy z innych aniżeli w tym tytule opisanych przyczyn przerwa postępowania ma nastąpić a co do niej nie ma odmiennych rozporządzeń prawnych.

Spoczywanie postępowania.

§. 168. Stronom wolno się umówić, ażeby postępowanie spoczywało; układ taki nabiera skuteczności dopiero z chwilą, gdy obydwie strony o nim Sądowi doniosły. Spoczywanie procesu ma skutki prawne przerwy postępowania, ale z tym wyjątkiem, że bieg czasokresów koniecznych nie ustaje. Oprócz tego ma spoczywanie procesu jeszcze to następstwo, że nie wolno podjąć postępowania przed trzema miesiącami, licząc od doniesienia o zawartym układzie.

§. 169. Proces spoczywa tak długo, aż jedna ze stron poda prośbę o wyznaczenie audyencyi.

cyi do ustnej rozprawy, albo też prośbę o ponowne wyznaczenie czasokresu do spełnienia oznaczonej czynności procesowej, to ostatnie ma miejsce wtedy, gdy proces zastanowiono w czasie biegu czasokresu do wykonania owej czynności procesowej. Gdyby to się stało przed upływem trzech miesięcy (§. 168) albo przed czasem, który strony dla spoczywania procesu zgodnie ustanowiły, odrzuci Sąd odnośną prośbę z urzędu albo na wniosek przeciwnika i bez rozprawy, albo też, gdyby to już nastąpiło, wyznaczenie audyencyi lub czasokresu za bezskuteczne uzna.

§. 170. Jeżeli żadna ze stron nie jawiła się na audyencyi do ustnej rozprawy naznaczonej, następuje spoczywanie procesu, chyba że w danym przypadku według postanowień prawa niniejszego niestawiennictwo stron niema żadnego wpływu na dalszy bieg procesu.

O tem, że doniesienie o umówionem spoczywaniu postępowania weszło do Sądu, jakoteż o niestawiennictwie obydwóch stron na audyencyi zawiadomi Sąd nietylko pełnomocników ale też strony spór wiodące osobiście; nadto zapowie stronom skutki prawne spoczywania procesu.

Rozdział trzeci

Ustna rozprawa.

Tytuł pierwszy.

Jawność.

§. 171. Rozprawa przed Sądem orzekającym łącznie z ogłoszeniem wyroku, odbywa się jawnie.

Przystęp jako słuchacze mają tylko osoby dorosłe bez broni. Osobom, które z powodu służby publicznej są obowiązane do noszenia broni, nie może być przystęp wzbroniony

§. 172. Jawność wyklucza się, gdyby zagrażała moralności albo publicznemu porządkowi lub też zachodziła uzasadniona obawa, że mogłaby być nadużyta w celu zaburzenia rozprawy albo w celu stawiania trudności przy ustaleniu stanu sprawy.

Nadto Sąd może wykluczyć jawność, chociażby tylko na wniosek jednej strony, gdy w celu rozstrzygnięcia sprawy muszą być roztrząsane i udowodnione zajścia w życiu rodzinnem.

Wykluczenie jawności może obejmować całą rozprawę albo szczegółowe jej części; nie może być żadną miarą rozciągnięte na ogłoszenie wyroku. Opublikowanie treści rozprawy o tyle jest wzbronionem, o ile jawność była wykluczona.

§. 173. Rozprawa nad wnioskiem wykluczenia jawności odbywa się na posiedzeniu tajnem.

Uchwała wykluczenia jawności będzie jawnie ogłoszoną. Niema od niej osobnego środka prawnego.

§. 174. W razie wykluczenia jawności wolno każdej stronie żądać, ażeby obok jej pełnomocnika dozwolono wstępu trzem osobom jej zaufania.

Za wyjątkiem przypadku wykluczenia jawności z przyczyny, w §. 172, ust. 2 podanej, służy mimo wykluczenia jawności przystęp sędziom na rzeczywistych posadach urzędowych, urzędnikom conceptowym Prokuratorji państwa i Ministerjum sprawiedliwości tudzież adwokatom.

§. 175. Potrzeba jawności odpada, gdy chodzi o przesłuchanie lub wysłuchanie jednej lub obydwóch stron, które według przepisow niniejszej ustawy poprzedza rozstrzygnięcie odnośnych wniosków.

Również przesłuchanie stron, świadków, znawców i innych osób, gdy się odbywa po za rozprawą przed Sądem orzekającym, przeprowadza się z wykluczeniem jawności.

Tytuł drugi.

Przemówienia stron i kierownictwo
procesu.

Przemówienia stron spór wiodących.

§. 176. W sporze prawnym strony ustnie się rozprawiają przed Sądem orzekającym. W sprawach, dla których zastępstwo adwokackie jest nakazane, ma miejsce przygotowanie ustnej rozprawy za pomocą pism. Oprócz tego koniecznem jest podawanie pism przygotowawczych jedynie w przypadkach, w niniejszej ustawie wskazanych.

§. 177. Po wywołaniu sprawy Sąd wysłucha strony, z jakimi wnioskami występują, jakie fakty na ich uzasadnienie i na odparcie wniosków przeciwnika przytaczają, jakie mają dowody i jakie dowody ofiarują; Sąd też wysłucha ich wywody prawne, tyczące się spornego stosunku (przemówienia stron spór wiodących). Stronom nie wolno odczytywać pisemnych wypracowań, lecz tylko przemawiać.

Akty pisemne, na które się przemówienia stron powołują, winny być jedynie o tyle odczytane, o ile nie są jeszcze znane Sądowi lub przeciwnikowi, albo też o ile się rozchodzi o ich treść dosłowną.

§. 178. Każda strona poda w swych przemówieniach, zgodnie z prawdą a nadto w zupełności i stanowczo, wszystkie faktyczne okoliczności, jakich prawo w celu uzasadnienia jej wniosków żąda, zaofiaruje dowody, w celu sprawdzenia jej podań potrzebne, oświadczy się w sposób dobitny na twierdzenia przeciwnika i na dowody, które on zaofiarował, przedstawi wypadki przeprowadzonych dowodów i wypowie swe zdanie stanowcze o odnośnych wywodach przeciwnika.

§. 179. Stronom wolno aż do końca ustnej rozprawy występować z nowemi twierdzeniami (thatsachliche Behauptungen) i dowodami, dotyczącymi się przedmiotu rozprawy. Jednakowo Sąd, na wniosek lub z urzędu, mocen jest niedozwolić stronom takich przełożeń, jeżeli te ich nowe podania i dowody widocznie w zamiarze zwłóczenia procesu wcześniej nie były przedstawione a przystem ich dopuszczenie mogłoby znacznie opóźnić załatwienie procesu.

Nadto, gdyby w tem adwokat strony w sposób rażący zawinął, wolno Sądowi nałożyć na niego karę porządkową.

Kierownictwo procesu.

1. Ze strony przewodniczącego.

§. 180. W Trybunałach kieruje rozprawą przewodniczący senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

Przewodniczący otwiera rozprawę, kieruje nią i ją zamyka, udziela głosu i może go odebrać temu, kto jego rozporządzeniom nie jest posłusznym; przewodniczący słucha osoby, mającej zeznawać w celach dowodowych i ogłasza rozstrzygnięcia senatu.

Przewodniczący będzie miał staranie o to, ażeby sprawa była wyczerpująco wyświeconą, a przytem rozprawa nie przeciągała się rozwleklą gadaniną i bezcelowemi rozprawami ubocznemi, tudzież, o ile to być może, bez żadnej przerwy aż do końca była doprowadzona.

§. 181. Jeżeliby dalszy ciąg już rozpoczętej rozprawy do późniejszej audyencyi odłożyć wypadło, winien przewodniczący ile możności natychmiast nową audyencyę wyznaczyć, a zarazem z urzędu rozporządzić co potrzeba, ażeby sprawa sporna na najbliższej audyencyi mogła być załatwioną. Przed wydaniem owych zarządzeń wolno przewodniczącemu zasięgnąć uchwały senatu, jeśli tego uzna potrzebę.

W szczególności wolno przewodniczącemu nakazać stronom, ażeby w terminie, który im równocześnie zakreśli, złożyły w Sądzie dokumenty, w celach dowodowych użyć się mające, które tam przeciwnikowi przeglądać wolno, jakoteż wymieniły Sądowi nazwiska i zamieszkanie prze-

słuchać się mających świadków. Gdyby strona takiemu poleceniu w zamiarze zwłóczenia procesu nie uczyniła zadosyć, i zażądane środki dowodowe dopiero podczas dalszej ustnej rozprawy przytoczyła, wolno Senatowi, na wniosek lub z urzędu, nie dopuścić tych przełożeń, jeśliby przez to dalsza rozprawa mogła się opóźnić.

§. 182. Podczas ustnej rozprawy winien przewodniczący przez zadawanie pytań i w inny sposób dążyć do tego, azeby strony przedstawiły fakty, dla rozpoznania sprawy stanowcze, albo też uzupełniły swe podania o okolicznościach, na uzasadnienie lub odparcie roszczeń naprowadzonych, o ileby one były niedostatecznymi, wymieniły środki dowodowe na te swoje podania albo też ofiarowane dowody uzupełniły, i w ogóle udzieliły wszelkich niezbędnie potrzebnych wyjaśnień w celu zgodnego z prawdą ustalenia stanu faktycznego praw i roszczeń, z jakimi strony przed Sądem wystąpiły.

W danym przypadku zwróci przewodniczący uwagę strony na to, że w swem przemówieniu odstępuje od treści podanego pisma przygotowawczego albo że przemówienia stron nie są zgodne z aktami procesowymi, z urzędu uwzględnić się mającymi. Również winien przewodniczący zwrócić uwagę stron na wątpliwości, zachodzące

w punktach, na które Sąd z urzędu baczyć jest obowiązany.

Obok przewodniczącego wolno też innym członkom senatu zadawać stronom stosowne pytania w celu zbadania stosunku spornego i ustalenia stanu faktycznego.

§. 183. W szczególności mocen jest przewodniczący, spełniając obowiązki, jakie § 182 na niego nakłada:

1. zawezwać strony do osobistego jawienia się do ustnej rozprawy;

2. zarządzić, ażeby strony przedłożyły znajdujące się w ich rękach dokumenty, na które się jedna lub druga strona powołała, tudzież akty, rzeczy wywiadowcze lub przedmioty oględzin, dalej: drzewa rodowe, plany, zarysy i inne podobne rysunki i zestawienia, i te przedmioty na czas, który się zarazem oznaczy, w Sądzie pozostawiły;

3. spowodować sprowadzenie dokumentu przechowywanego u władzy publicznej lub notariusza, na który się jedna ze stron powołała, tudzież rzeczy wywiadowczych i przedmiotów oględzin;

4. rozporządzić, ażeby się przy udziale stron odbyły oględziny i Sąd otrzymał opinię znawców, jakoteż zawezwać do świadectwa osoby,

po których, uwzględniając treść skargi albo odbytej rozprawy, można się spodziewać wyjaśnień o faktach stanowczych.

Wszakże nie wolno przewodniczącemu wydawać powyższych zarządzeń co do dokumentów i świadków, jeżeli obydwie strony zaoponowały.

Przewodniczącemu wolno tego rodzaju dochodzenia (Erhebungen) rozporządzić nawet jeszcze przed rozpoczęciem ustnej rozprawy, gdy zachodzi obawa, że inaczej ważne dla rozpoznania sprawy okoliczności sprawdzić się nie dadzą albo też jaki środek dowodowy albo wcale nie da się użyć albo jedynie pośród znacznie trudniejszych warunków.

§. 184. W celu wyjaśnienia stanu sprawy, wolno każdej stronie za pośrednictwem przewodniczącego, a za jego przyzwoleniem, bezpośrednio zadawać pytania stronie przeciwnej, na rozprawie obecnej, lub jej zastępcy prawnemu, o wszelkie okoliczności, dotyczące się sporu prawnego i ustnej rozprawy a w procesie stanowcze, w szczególności także o to, ażali istnieją i jak wyglądają dokumenty, rzeczy wywiadowcze i przedmioty oględzin, któreby dla procesu mogły się przydać ¹⁾).

¹⁾),... der zur Processführung dienlichen.“ Obacz Linde s. v. przydać.

Stronie wolno się odwołać do senatu po rozstrzygnięciu, jeżeli przewodniczący odrzucił pytanie jako niestosowne albo przeciwnik zaoponował dopuszczeniu zadanego pytania.

§. 185. Jeżeli strona, która bez pełnomocnika do ustnej rozprawy stanęła, nie jest zdolną do zrozumiałych oświadczeń w przedmiocie sporu lub ustnej rozprawy, odroczy przewodniczący audyencyę na czas możebnie najkrótszy i poleci stronie, ażeby jawiąc się na przyszłej audyencji miała zdolnego zastępcę, a w razie potrzeby adwokata, gdyż w razie przeciwnym za niestawiającą uważaną będzie. Nie ma powtórnego odroczenia audyencyi z tej przyczyny.

W duchu poprzedzających postanowień Sąd też sobie pocznie, jeżeli pełnomocnik strony nie jest zdolnym do zrozumiałych oświadczeń w przedmiocie sporu prawnego lub ustnej rozprawy, i jeżeli strona albo sama nie jest obecną albo z nią rozprawa ze względu na przepisy §. 27, ust. 1., odbyć się nie może. Gdyby tego rodzaju przeszkoda zachodziła w osobie prawnego zastępcy strony procesowej, zarządzi przewodniczący równocześnie co potrzeba, ażeby zdolny pełnomocnik został ustanowiony.

§. 186. Opozycyę, wniesioną ze strony osoby, w rozprawie udział biorącej, przeciwko od-

powiedniemu zarządzeniu przewodniczącego w zakresie kierownictwa procesowego albo przeciwko pytaniu, zadanemu przez przewodniczącego lub członka senatu, rozstrzyga senat.

Od rozstrzygnięcia senatu nie ma osobnego środka prawnego. To samo się stosuje do uchwał senatu, zapadłych po myśli §§. 179, ust. 1, 181 ust. 2, i 184, ust. 2.

2. Ze strony senatu.

§. 187. Senat może uchwalić połączenie kilku sporów prawnych, u jednego i tego samego Sądu wiszących, do jednej wspólnej rozprawy, jeżeli są widoki, że się przez to albo ich załatwienie uprości lub przyspieszy albo też na kosztach procesowych oszczędzi, a zarazem te spory albo między jednemi i temi samemi osobami się toczą albo w nich jedna i ta sama osoba w obec kilku powodów lub pozwanych stawa.

Wszelako spólnym wyrokiem tylko spory między temi samemi stronami rozstrzygnięte być mogą.

§. 188. Senat mocen jest rozporządzić, ażeby nad każdym z kilku roszczeń, jedną i tą samą skargą objętych, osobna rozprawa się odbyła. W ten sam sposób może senat zarządzić

osobne rozprawy nad każdym z roszczeń wzajemnych, z którymi pozwany wystąpił.

§. 189. Jeżeli przy sposobności uzasadnienia lub zwalczania jednego i tego samego roszczenia kilka samoistnych punktów spornych na jaw wyjdzie, albo jeżeli strony z kilkoma samoistnymi środkami w celu dochodzenia lub odparcia jednego i tego samego roszczenia wystąpiły, wolno senatowi rozporządzić, ażeby się rozprawa ograniczyła na razie do jednego lub kilku z owych punktów spornych.

W szczególności gdy wniesiono zarzut niewłaściwości Sądu, sprawy wiszącej lub prawomocnie osądzonej, może Senat rozporządzić, ażeby się na razie odbyła osobna rozprawa nad tymi zarzutami.

§. 190. Jeżeli rozpoznanie sporu prawnego w zupełności lub w części zależy od istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego, który jest przedmiotem innego procesu już wiszącego, albo w już rozpoczętem postępowaniu administracyjnem ma być ustalony, wolno senatowi przerwać postępowanie na tak długo, aż co do owego prawnego stosunku prawomocne rozstrzygnięcie zapadnie.

Na wniosek wolno również senatowi zarządzić taką przerwę, gdy o dopuszczenie interwencji ubocznej spór wybuchnie, jakoteż gdy osoba

trzecia obydwie strony spór wiodące o roszczenie do spornego przedmiotu wspólnie zapozwie (§. 16).

Po prawomocnem załatwieniu odnośnego procesu lub sprawy administracyjnej, należy podjąć postępowanie w sprawie głównej, na wniosek lub z urzędu.

§. 191. Jeżeli w ciągu sporu prawnego powstanie podejrzenie o czyn karogodny, zbadanie i osądzenie którego, o ile da się przewidzieć, wpływ stanowczy na rozpoznanie tegoż sporu prawnego wywrze, wolno senatowi zarządzić przerwę procesu aż do załatwienia postępowania karnego.

W szczególności może nastąpić taka przerwa, gdy się pokażą poszlaki, że ważny dla rozstrzygnięcia sprawy dokument został podrobiony albo sfałszowany (falschlich angefertigt oder verfälscht), albo że fałszywe zeznania poczynili bądźto strona na istotne okoliczności słuchana, bądźteż świadek lub znawca, zeznanie którego byłby inaczej senat przy rozpoznaniu sprawy prawdopodobnie uwzględnił.

Po prawomocnem załatwieniu postępowania karnego, będzie przerwane postępowanie w sprawie głównej, podjętem na wniosek lub z urzędu.

§. 192. Na wniosek lub z urzędu wolno senatowi uchylić zarządzenie, na rozdzielenie, połączenie lub przerwanie rozprawy lub postępowania

nia wydane. Wszelako nie wolno więcej Senatowi orzec takiego uchylecia, gdy jest związany wyrokiem, który sam ferował, albo gdy jego zarządzenie poszło do instancyi wyższej do rozpoznania.

Zarządzenia, na podstawie §§. 187 do 191 wydane, o ile przerwy postępowania nie mają na celu, nie mogą być zaczepione żadnym środkiem prawnym.

Zakończenie rozprawy.

§. 193. Przewodniczący ogłosi zamknięcie rozprawy, gdy senat uzna, że sprawa sporna albo odrębnie załatwić się mający wniosek, nad którym się odbywa rozprawa, w zupełności są zbadane i na zasadzie przeprowadzonych dowodów do rozpoznania dojrzały.

Rozprawę poczytuje się aż do ogłoszenia jej zamknięcia za jedną całość.

Rozprawa może być zamkniętą przed przeprowadzeniem wszystkich dopuszczonych dowodów, jeżeli jeszcze tylko szczegółowe dowody nie są przeprowadzone a to sędzia wezwany miał skutecznie, i zarazem albo obydwie strony zrzekły się rozprawy nad wypadkami tego dowodzenia albo też senat taką rozprawę za zbytęcną uznał. W tym przypadku wyda Sąd rozstrzygnięcie po nadejściu aktów przeprowadzenia dowodu, nie rozpisując ponownej ustnej rozprawy.

§. 194. Senat może zamkniętą rozprawę na nowo otworzyć, gdy w celu rozstrzygnięcia sprawy okaże się konieczna potrzeba wyjaśnienia lub uzupełnienia tego, co strony Sądowi przedłożyły, lub też rozpatrzenia (Erörterung) dowodu na fakt, względem którego senat dopiero po zamknięciu rozprawy potrzebę dowodzenia uznał, tudzież wtedy, gdy senat w przypadku, w §. 193, ust. 3 przewidzianym, po otrzymaniu aktów przeprowadzenia dowodu, wypadki tego przeprowadzenia lub też oświadczenia stron przy tem uczynione uwzględniając, dalszą rozprawę za konieczną uzna.

§. 195. Upoważnienia, w §§. 180 do 194 przewodniczącemu senatu i senatowi przyznane, służą w postępowaniu przed Sądami powiatowymi sędziemu udziałnemu, przed którym się ustna rozprawa odbywa

Naganienie braków.

§. 196. Stronie, do zażalenia uprawnionej, nie wolno więcej wystąpić z tem, że został naruszony przepis, normujący postępowanie a w szczególności też formalności czynności procesowej, jeżeli się w dalszą rozprawę wdała, a przytem nie naganiała (rügen) owego naruszenia, chociaż o niem wiedziała lub wiedzieć musiała.

Postanowienie to nie będzie stosowaniem, jeżeli został naruszony przepis, zachowania którego stronie ze skutkiem zrzec się nie wolno.

Jeżeli naganienie podczas ustnej rozprawy miało miejsce, a Sąd takowego już podczas rozprawy przez usunięcie wytkniętego braku nie uwzględnił, ma być uwaga o podniesionem naganieniu zamieszczona w protokole.

Tytuł trzeci

Policja sesyjna.

§. 197. Gdy się sprawa toczy przed Trybunałem, winien przewodniczący senatu mieć staranie około utrzymania porządku podczas ustnej rozprawy. Jemu służy prawo napominać osoby, które nieprzyzwoitem zachowaniem rozprawę utrudniają i zarządzać co potrzeba do utrzymania porządku.

§. 198. Głośne oznaki zadowolenia lub niezadowolenia są wzbronione.

Kto się mimo napomnienia dopuszcza zaburzenia rozprawy, może być z izby rozpraw wydalony. Wydalenie osoby, w sprawie udział biorącej, może nastąpić dopiero za poprzedniem zagrożeniem i przypomnieniem skutków prawnych takiego skarcenia.

W szczególności należy zwrócić uwagę strony na to, że na skutek jej wydalenia może zapaść wyrok zaoczny albo też w sprawie po myśli §. 399 zawyrokować wypadnie.

Przeciwko uczestnikowi sprawy (eine an der Verhandlung beteiligte Person), który został wydalony, wolno na wniosek w ten sposób postępować, jak gdyby się był dobrowolnie wydał.

§. 199. Jeżeli się kto podczas rozprawy dopuści większej nieprzyzwoitości, mianowicie ubliży osobie sądowej, stronie, zastępcy, świadkowi lub znawcy, może być uchwałą senatu skazany na karę porządkową do pięćdziesięciu złotych, co nie przeszkadza ściganiu takiego przestępcy w drodze karnej lub dyscyplinarnej.

Kto stawia opór zarządzeniom przewodniczącego lub senatu około utrzymania porządku i spokojności, może być skazany na zaniknięcie do trzech dni.

§. 200. Pełnomocnik procesowy, który się dopuścił zaburzenia rozprawy (§. 198) albo nieprzyzwoitości lub obrazy (§. 199), może od senatu otrzymać nagane albo grzywnę do stu złotych.

Jeżeli pełnomocnik procesowy swego nieprzyzwoitego zachowania nie zaprzestaje albo stawia opór zarządzeniom przewodniczącego lub

senatu około utrzymania porządku i spokojności, może senat uchwalić odjęcie mu głosu i wezwać stronę, ażeby ustanowiła innego pełnomocnika, o ile to jest potrzebnem; jeżeli to się natychmiast stać nie może, będzie audyencya z urzędu odroczoneą. Koszta udaremnionej audyencyi i odroczenia spadną na pełnomocnika, który w tem zawinął.

Jeżeli pełnomocnikiem jest adwokat albo kandydat adwokatury, może nadto senat, w okolicznościach obciążających, przekazać sprawę właściwej władzy dyscyplinarnej.

§. 201. Uchwały, powzięte zgodnie z poprzednimi postanowieniami, są natychmiast wykonalnemi.

W postępowaniu przed Trybunałami może być uczestnik sprawy skazany na wydalenie jedynie za uchwałą senatu.

§. 202. Jeżeli kontrawencyi, po myśli § 199 skarcić się mającej, dopuszcza się osoba stanu wojskowego, w sprawach karnych sądownictwu wojskowemu podlegająca, uda się przewodniczący w celu jej skarcenia do najbliższej władzy wojskowej.

§. 203. Upoważnienia, w niniejszym tytule przewodniczącemu senatu i senatowi nadane,

służą również sędziemu udziałnemu, przed którym się ustna rozprawa odbywa, niemniej też sędziemu wezwanemu i wyznaczonemu, gdy się przed nimi odbywa rozprawa lub dowód przeprowadza i gdy czynności urzędowe po za ustną rozprawą bywają przedsiębiorane.

Tytuł czwarty.

U g o d a.

§. 204. W każdym okresie sprawy może Sąd podczas ustnej rozprawy, na wniosek lub z urzędu podjąć starania, by doprowadzić do zagodzenia sporu prawnego (gutliche Beilegung des Rechtsstreites) albo do ugody w szczegółowych punktach spornych. Treść zawartej ugody ma być na wniosek wciągniętą do protokołu rozprawy.

O ile strony na to przystały, może ich Sąd, w celu usiłowania (Vergleichsversuch) lub spisania ugody, odesłać do sędziego wyznaczonego lub wezwanego. O ile z powodu uczynionych propozycji ugodowych albo toczących się rokowań ugodowych podjęcie lub dalsze prowadzenie sprawy może być odłożone, należy ocenić według postanowień §§. 128 i 134.

§. 205. W ugodzie sądowej wolno uznanie stosunku prawnego albo przyjęcie obowiązku do jakiegoś świadczenia, znoszenia czegoś lub zaniechania, uczynić zawisłem od wykonania przysięgi ugodowej. Przysięga wyłącznie tylko fakty sporne za przedmiot mieć może.

W ugodzie musi być wyznaczona audyencya, na której złożenie przysięgi nastąpi, albo przynajmniej określony czas, w którym obowiązana do przysięgi strona winna podać o wyznaczenie audyencyi do wykonania tejże. Strona złoży przysięgę przed urzędnikiem sędziowskim, którego naczelnik Sądu, w ugodzie wymienionego, do odebrania przysięgi wyznaczy.

§. 206. Na żądanie wręczy się stronom ich kosztem sporządzone wydania protokołu ugody albo protokołu rozprawy ugodę zawierającego. Zarówno też w przypadku wykonania przysięgi ugodowej otrzyma strona o to prosząca odpis protokołu, z powodu złożenia przysięgi spisanego.

Tytuł piąty
P r o t o k o ł y.

Protokoły rozpraw.

§. 207. Na każdą ustną rozprawę przed Sądem spisuje się protokół (protokół rozprawy),

który obok innych zapisek i dat, w ustawie szczegółowo nakazanych, zawierać będzie

1. wymienienie Sądu, nazwiska sędziów, protokolanta i tłumacza, gdy był przyzwany, wzmiankę kiedy i gdzie rozprawa się odbyła, a w razie gdyby się toczyła przed Sądem orzekającym, czyli była jawną albo że jawność została wykluczoną,

2. nazwiska stron i tychże zastępców, jakoteż zwięzłe określenie przedmiotu spornego,

3. wymienienie osób, które jako strony albo jako ich zastępcy lub pełnomocnicy na audyencji stanęły.

§. 208. Przez wciągnięcie do protokołu należy stwierdzić

1. zeznane przez strony oświadczenia, które zawierają ograniczenia lub zmiany żądania skargi, wyrazne uznanie długu) lub części tegoż, albo zrzeczenie się podniesionego roszczenia lub części tegoż, albo zrzeczenie się siodełk prawnych, tudzież oświadczenia na wnioski wysłuchania strony pod przysięgą,

2. od stron pochodzące a w ciągu rozprawy czynione wnioski, których Sąd nie uwzględnił

*) „Anerkennung einer Schuld“, lepszym ale mniej używanym jest określenie jednym słowem „wyznanie“.

albo których strony do końca audyencyi nie cofnęły, o ile te wnioski tyczą się sprawy głównej albo na przebieg lub rozpoznanie sprawy wpływ stanowiący wywierają;

3. rozstrzygnięcia sądowe, podczas rozprawy zapadłe i ogłoszone, niemniej te zarządzenia i rozporządzenia przewodniczącego, od których środek prawny jest dozwolony.

Wymienione pod l. 1 i 2 oświadczenia i wnioski mogą być jako załączki do protokołu dodane, gdy się na nie osobne akta pisemne sporządzi. W tym przypadku odpadnie potrzeba stwierdzenia tychże w protokole rozprawy.

To samo się stosuje do ogłoszonych rozstrzygnięć sądowych, jeżeli równocześnie z ogłoszeniem w pisemnem wygotowaniu do protokołu dodane będą.

§. 209. W każdym protokole ustnej rozprawy będą zamieszczone caaty, z których przebieg rozprawy w ogólnym zarysie poznać można; oprócz tego ma być to, co przemówienia obydwóch stron o stanie sprawy zawierają, w zwięzłym układzie zebrane i tak w protokole zapisane (*).

*) Ważny ten ustęp, wolno ale wiernie przetłumaczony, brzmi w oryginale: „In jedes Protokoll über eine mündliche Verhandlung ist nebst den Angaben, welche den Gang der Verhandlung im allgemeinen erkennen las-

Następnie wskaże protokół środki dowodowe, które strony zaofiarowały na to, co w ich przywodach pozostało spornem *).

Na wniosek lub z urzędu może Sąd rozporządzić, ażeby niektóre części z tego, co strony pod względem faktów przedstawiły albo pod względem dowodów ofiarowały, obszerniej zostało zaprotokołowaniem.

Jeżeli rozprawa nie może być w jednym dniu ukończoną, należy na każdej audyencyi z osobna protokołować to, co podczas tejże przedstawiono.

§. 210. Gdy chodzi o podanie treści tego, co strony pod względem faktów przedstawiły i pod względem dowodów ofiarowały, należy, o ile to jest do zrobienia, powołać się na pisma przygotowawcze, na akta postępowania przygotowawczego, jakoteż na stan sprawy, w pisemnej uchwale na dowód (Beweisbeschluss) przedstawiony; jeżeli istnieją pisma przygotowawcze lub akta postępowania przygotowawczego, dostatecznym będzie, gdy się w protokole uwidoczni, o ile one zasad-

sen, der Inhalt des auf den Sachverhalt sich beziehenden beiderseitigen Vorbringens in gedrängt zusammenfassender Darstellung aufzunehmen“. Wyraz „Angaben“ tłumacząc przez „podania“, jeżeli rozchodzi się o to co strony przedstawiają.

*) „ für strengig gebliebene Anführungen“.

niczo się różnią od tego co strony ustnie przedstawiły (...wenn alle erheblichen Abweichungen des mündlichen Vorbringens protokolliert werden).

Protokołowanie przemówień stron z osobna nie jest dozwolonem. Gotowe zarysy (Entwürfe) do protokołów rozpraw nie będą przyjmowane.

Okoliczność, że strony odmówiły spółdziałania w ułożeniu protokołu, nie jest żadną przeszkodą w sporządzeniu tego dokumentu (...hindert die Beurkundung nicht).

§. 211. Przepisane w §. 209 protokołowanie może się również tym trybem odbyć, że przewodniczący lub kierujący rozprawą sędzia udzielnny, bezzwłocznie po ukończonej między stronami rozprawie, w obecności stron (§. 210, ust. 3), stan sprawy, jaki z ich przemówień wypada, w poglądowym streszczeniu wyłoży (in übersichtlicher Zusammenfassung darlegt) i w takim układzie, ile możności z powołaniem się na treść aktów procesowych, w protokole zapisać rozkaże.

Jeżeliby objętość materiału procesowego tego wymagała lub się z innych przyczyn okazało, że wcześniejsze zapisanie w protokole (Beurkundung) jest koniecznem albo może być korzystnem, wolno protokołowanie, jakie wyżej opisano, nawet jeszcze podczas ustnej rozprawy

w ten sposób urządzić, że treść szczegółowych części rozprawy (§§. 188, 189) będzie z osobna zebrana i w protokole zapisana.

§. 212. Spisany protokół będzie stronom do przejrzenia przedłożony lub odczytany i przez nie podpisany. Po przejrzeniu albo odczytaniu protokołu wolno stronom zwrócić uwagę Sądu na te ustępy, w których przedstawiona treść rozprawy, jak ją protokół podaje, nie jest zgodną z rzeczywistym przebiegiem rozprawy. Jeżeli Sąd sprostowanie osnowy protokołu za potrzebne uzna, uczyni to w dodatku (Anhang) do protokołu. Jeżeliby zaś Sąd nie uwzględnił odnośnych oświadczeń stron, wolno im wnieść opozycję (Widerspruch) przeciwko odpowiednim wzmiankom w protokole rozprawy.

Jeżeli strona z tej lub innej przyczyny wniosła opozycję przeciwko szczegółowym wzmiankom w protokole, należy w dodatku do protokołu uwi-docznić, że i jakie zarzuty przeciwko owemu protokołowaniu wniesione zostały.

Jeżeli adwokaci prowadzą zastępstwo, może Sąd rozkazać, ażeby opozycya została stwierdzoną w treściwie ułożonem piśmie, które się poda Sądowi i do protokołu dołączy.

§. 213. Jeżeli strona albo wcale nie umie się podpisać albo jedynie znakiem ręcznym, na-

tenczas protokolant jej nazwisko na protokole położy.

Jeżeli się strona przed zaprotokołowaniem oddali albo odmówi podpisania protokołu, uczyni się w dodatku do protokołu wzmiankę o takim jej zachowaniu i o powodach, którymi je strona usprawiedliwia.

Protokół podpisze przewodniczący lub kierujący rozprawą sędzia udzielny, protokolant i tłumacz, o ile ten ostatni został przyzwany. Zamiast przewodniczącego, gdy tenże ma jaką przeszkodę, podpisze protokół sędzia między członkami senatu rangą najstarszy.

§. 214. Od uchwał i rozporządzeń kierującego rozprawą sędziego udzielnego, protokołowania się dotyczących, nie ma osobnego środka prawnego.

Opozycję w postępowaniu przed Trybunałami przeciwko tego rodzaju uchwałom i rozporządzeniom wniesioną, rozstrzyga senat. Od jego rozstrzygnięć nie ma osobnego środka prawnego.

§. 215. Zgodnie z poprzedzającymi przepisami sporządzony protokół stanowi dowód zupełny na przebieg i treść rozprawy, ale jedynie o tyle, o ile mu strona nie zaoponowała.

Protokół będzie wyłącznym dowodem na to, że zachowano formalności, dla ustnej rozprawy przepisane.

Zmiana w osobie sędziów nie narusza dowodności tego, co protokół dokumentnie wykazuje *).

Protokoły po za rozprawą spisane.

§. 216. Obok wzmianek, w §. 207 określonych, tudzież tego, co w myśl §. 208 ma być stwierdzonem, będą protokoły, po za ustną rozprawą spisane, zawierały krótki opis czynności urzędowej i zwięzłe podaną treść faktycznych twierdzeń stron spór wiodących lub przyzwaných osób trzecich (dritter zugezogener Personen).

Postanowienia §§. 209 do 215 stosują się również i do tych protokołów.

Treść protokołu.

§. 217. Sąd orzekający uwzględni z urzędu treść protokołu rozprawy i tegoż załączek; następnie uwzględni treść protokołów, spisanych w ciągu sporu prawnego przez sędziego wyznaczzonego lub wezwanego, gdy je ma przed sobą.

*) „Die Beweiskraft der protokollarischen Beurkundung wird durch einen Wechsel in der Person der Richter nicht berührt“ Na wyraz „Beurkundung“ nie mamy technicznego wyrażenia polskiego

Stronom, które nie były obecnymi przy tem, jak sędzia wyznaczony lub wezwany czynność urzędową przedsiębrał, należy przed rozstrzygnięciem dać sposobność do ustnego rozprawienia się nad wypadkami odnośnej czynności urzędowej i nad treścią nadesłanych aktów, chyba że w danym przypadku postanowienia §. 193, ust. 3, mają być zastosowane.

Tytuł szósty

A k t a .

§. 218. W celu uzasadnienia wniosku wolno się każdej stronie powołać na akta pisemne, które z przyczyny przeciwnika jej doręczono. Jezeliby się te akta pisemne gdzie zapodzwały a w Sądzie nie było zadnego okazu, wolno stronie zażądać od przeciwnika, aby pozwolił jej brać własnym kosztem odpis odnośnych aktów pisemnych, w jego rękach się znajdujących.

§. 219. Stronom wolno przeglądać wszystkie akta, tyżące się ich sprawy a w Sądzie się znajdujące (akta procesowe) i własnym kosztem brać z nich odpisy i wyciągi; od tego są wyjęte zarysy wyroków i uchwał, protokoły narady i głosowania Sądu, tudzież akta pisemne zawierające

zarządzenia dyscyplinarne. Mianowicie w celu przygotowania się do przemówień należy im również pozwolić na przejrzenie protokołów i aktów postępowania przygotowawczego.

Za przyzwoleniem obydwóch stron wolno także osobom trzecim przeglądać akta procesowe i brać odpisy. W braku takiego przyzwolenia może naczelnik Sądu pozwolić osobom trzecim na to przeglądanie i na branie odpisów, jeżeli one uprawdopodobnią jaki w tem prawny interes.

Akta pisemne, które strona w Sądzie złożyła, będą na jej żądanie zwrócone, gdy cel ich przechowania ustał.

Tytuł siódmy

K a r y.

§. 220. Kara porządkowa nie może wynosić więcej niż piędziesiąt złotych, albo gdy zostaje orzeczoną przeciwko adwokatowi, więcej niż sto złotych, a grzywna za pieniactwo więcej niż trzysta złotych

Kary pieniężne, orzeczone w myśl postanowień niniejszej ustawy, wpłyną do funduszu ubogich miejscowości, w której odnośna osoba ma swe zamieszkanie; gdyby zaś zamieszkanie pod niniejszem prawem nie było ani uzasadnionem

ani wiadomem, do funduszu ubogich miejsca siedziby Sądu, który karę orzekł.

W razie niemożności zapłacenia przemieni się karę pieniężną na zamknięcie. Czas trwania zamknięcia oznaczy Sąd; zamknięcie jednak nie może trwać dłużej aniżeli dziesięć dni.

Orzeczenia kary będą z urzędu wykonane.

Tytuł ósmy.

Odpuzynek niedzielny i ferye sądowe.

§. 221. Nie wolno odbywać audyencyj w niedziele i w dniu Bożego Narodzenia. Na inny dzień świąteczny wolno wyznaczać audyencye jedynie w razie niebezpieczeństwa ze zwłoki.

Rozporządzenie oznaczy te dni, które po myśli niniejszej ustawy za świąteczne poczytać należy.

§. 222. Ferye sądowe trwają sześć tygodni. Początek tychże będzie dla każdego z krajów koronnych z osobna, drogą rozporządzeń oznaczony.

§. 223. Podczas feryj sądowych odbywają się audyencye i zapadają rozstrzygnięcia tylko w sprawach feryalnych.

Ferye sądowe nie mają wpływu na postępowanie wezwawcze, tudzież na postępowanie

egzekucyjne, razem z rozprawą nad rozdziałem ceny kupna.

§. 224. Sprawami feryalnemi są:

- 1) spory wekslowe;
- 2) procesy, w których się toczy spór o dalsze prowadzenie rozpoczętej budowli;
- 3) spory z powodu naruszenia posiadania rzeczy i praw, jeżeli żądanie skargi idzie jedynie na ochronę i przywrócenie ostatniego faktycznego posiadania;
- 4) spory z powodu wypowiedzenia, oddania i odebrania przedmiotów najmu lub dzierżawy, mieszkań lub innych ubikacyj, tudzież rzeczy, za czynsz w owocach do użytku danych (§. 1103 p. k u. c.);
- 5) spory z kontraktów służbowych i najmu usług między słuźbodawcą z jednej a służą lub inną, do niego w stosunku z umowy słuźbowej zostającą osobą z drugiej strony, tudzież między gospodarzami rolnymi i lasowymi z jednej a ich pomocnikami przy roli lub w lesie lub też najemnikami dziennymi do pracy przy roli lub w lesie, z drugiej strony; dalej spory między posiadaczami zakładów górniczych i wszelkimi innymi pracodawcami z jednej, a zatrudnionymi w ich zakładach werkmistrzami, pomocnikami, robotnikami albo uczniami z drugiej strony,

w końcu spory ze stosunków służbowych załogi okrętowej;

6) spory o zobowiązania ze wzajemnych stosunków między gospodarzami, szyprami, flisakami albo przewoźnikami z jednej, a gośćmi, podróżnymi lub dającymi zlecenia z drugiej strony;

7) wszelkie inne spory o roszczenia majątkowe, gdy przedmiot sporny w pieniądzech lub pod względem wartości pieniężnej nie przewyższa kwoty pięćdziesięciu złotych;

8) wnioski o dozwoleństwo, ograniczenie lub zniesienie tymczasowych zarządzeń.

Nadto wolno tak naczelnikowi Sądu jako też przewodniczącemu senatu, odpowiednią sprawą zajętego, także inne sprawy, w szczegółowych przypadkach za feryalne uznawać, o ile one potrzebują szybkiego załatwienia. Takie rozporządzenie nie może być zaczepione żadnym środkiem prawnym.

§. 225. Ferye sądowe wstrzymują bieg czasokresu; pozostała część czasokresu rozpoczyna bieg swój z końcem feryj sądowych.

Jeżeli początek czasokresu przypada na ferye sądowe, rozpocznie się bieg tego czasokresu z końcem feryj sądowych. Rozpoczęcie feryj sądowych pozostanie bez wpływu na początek i wyj-

ście (Ablauf) czasokresów koniecznych tudzież na terminu w sprawach feryalnych.

Część druga.

Postępowanie przed Trybunałami instancyi pierwszej.

Rozdział pierwszy.

Postępowanie aż do wyroku.

Tytuł pierwszy.

Skarga, odpowiedź na skargę,
postępowanie przygotowawcze i roz-
prawa kontradiktoryjna.

S k a r g a.

§. 226. Skargę należy podać za pomocą pisma przygotowawczego; będzie zawierała wyraźne żądanie, tudzież fakty, na których się rozszczenie powoda w sprawach głównych i ubocznych opiera, szczegółowo i wyczerpująco ale zwięźle opowiedziane (im einzelnen kurz und vollständig); zarówno też dowody, jakimi się powód podczas rozprawy w celu wykazania prawdziwości swych twierdzeń posługiwać zamierza, winny tam być szczegółowo i dokładnie oznaczone.

Jeżeli właściwość Sądu, do którego się powód ze skargą udał, od wartości przedmiotu spornego jest zawisłą, a skarga nie opiewa na sumę pieniężną, należy w niej również potrzebne daty o wartości przedmiotu spornego zamieścić. Jeżeli skarga tyczy się sprawy sądownictwa handlowego, morskiego lub górniczego, a jest podaną w Trybunale, któremu nietylko takie odrębne ale zarówno pospolite sądownictwo służy, natenczas wymieniając Sąd należy przy tem uwidocznic, jako powód wnosi, azeby się w tym procesie odbyła rozprawa przed senatem handlowym, albo przed senatem, do sądzienia spraw górniczych przeznaczonym.

Zresztą stosują się do skargi ogólne przepisy o pismach przygotowawczych.

§. 227. W jednej i tej samej skardze wolno dochodzić kilku roszczeń tego samego powoda przeciw temu samemu pozwanemu, chociaż takowe nie zostają ze sobą w żadnym związku faktycznym lub prawnym, jeżeli dla tych wszystkich roszczeń Sąd procesowy jest właściwym a jedno i to samo postępowanie dozwolone.

§. 228. Wolno wystąpić ze skargą o ustalenie istnienia lub nieistnienia danego stosunku prawnego lub prawa, o uznanie prawdziwości

szczegółowego dokumentu lub o ustalenie jego nieprawdziwości, jeżeli powód ma w tem jaki prawny interes, ażeby ów stosunek prawny lub prawo, albo też prawdziwość dokumentu wyrokiem sądowym jak najrychlej ustaloną została.

§. 229. Już w skardze wolno przedstawić wnioski:

1) aby pozwany, razem z zawezwaniem na pierwszą audyencyę lub do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej, otrzymał rozkaz, iżby do rozprawy przyniósł ze sobą niektóre dokładnie oznaczyć się mające, a w jego posiadaniu zostające dokumenty, rzeczy wywiadowcze lub przedmioty oględzin, które według mniemania powoda do prowadzenia dowodu są potrzebne;

2) aby zarządzono co potrzeba, iżby do pierwszej audyencyi lub do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej zawczasu sprowadzono dokumenty, rzeczy wywiadowcze lub przedmioty oględzin, które, o ile to można przewidzieć, do prowadzenia dowodu będą potrzebne a znajdując się u władzy publicznej albo u notaryusza; należy je również dokładnie oznaczyć;

3) aby do pierwszej audyencyi lub do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej zawezwano świadków, na sprawdzenie faktycznych twierdzeń w skardze powołanych.

Wniosek pod l. 2 będzie jedynie wtedy uwzględniony, jeżeli strona odnośnych dokumentów, rzeczy wywiadowczych lub przedmiotów oględzin, na zasadzie istniejących przepisów prawnych, bez spółdziału Sądu sama wydostać nie może albo jeżeli władza lub notaryusz wydania jej takowych bez uzasadnionego powodu odmówili.

Przy rozpisanu pierwszej audyencyi nie wolno wydawać zarządzeń co do środków prawnych, które się odnoszą do innych spraw, aniżeli dla pierwszej audyencyi zastrzeżonych.

§. 230. Na zasadzie skargi wyznaczy przewodniczący senatu, któremu sprawę przydzielono, audyencyę do ustnej rozprawy.

Atoli, gdy ma przekonanie, że skarga bądź z powodu niewłaściwości Sądu bądź dla braku zdolności procesowej albo zastępstwa procesowego po stronie powoda lub pozwanego nie jest dopuszczalną, winien zasięgnąć uchwały senatu co do tego, ażali ma być rozpisana audyencya albo wydane zarządzenie po myśli §. 6 albo też skarga jako do wyznaczenia audyencyi nieprzydatna, odrzuconą.

§. 231. Mając wzgląd na to, jakiego według wszelkiego prawdopodobieństwa potrzeba czasu na doręczenie skargi, należy pierwszą audyencyę w ten

sposób wyznaczyć, aby doręczenie a audyencyę czas mniej więcej czternastodniowy przegradzał.

Jeżeli nie jest wiadomem, gdzie pozwany przebywa, może być pierwsza audyencya w miarę okoliczności na czas późniejszy rozpisana; natomiast w przypadkach nagłych, gdy pozwany przebywa w miejscu sądowem albo to miejsce jest dla niego w krótkim czasie łatwo dostępnem, może być na wniosek wyznaczona audyencya wcześniej, a w razie potrzeby nawet tak, że doręczenie a audyencyę jedna doba (ein Zeitraum von vierundzwanzig Stunden) przegradza.

Stan sprawy wiszącej.

§. 232. Sprawa wisi u Sądu od chwili, gdy pismo skargowe pozwanemu doręczono *) (stan sprawy wiszącej). Do utrzymania czasokresu jakoteż do przerwania biegu czasokresu wystarczy wniesienie skargi do Sądu, o ile co do tego nie ma odmiennych przepisów.

Jeżeli strona dopiero w ciągu procesu z roszczeniem wystąpi, rozpocznie się co do

*) Die Rechtshängigkeit der Streitsache (Streitanhängigkeit) wird durch die Zustellung der Klageschrift an den Beklagten begründet.

tego roszczenia stan sprawy wiszącej z chwilą, gdy je strona podczas ustnej rozprawy podniosła.

§. 233. Na skutek tego że sprawa u Sądu wisi i jak długo stan ten trwa, nie może się o dochodzone roszczenie żaden spór prawny odbywać ani w tym samym ani w żadnym innym Sądzie. Skarga, w czasie, gdy sprawa wisi, o to samo roszczenie wniesiona, będzie odrzuconą, a to na wniosek lub z urzędu.

Od początku istnienia stanu sprawy wiszącej aż do zamknięcia ustnej rozprawy w instancji pierwszej i jeżeli wszelkie inne prawne warunki pod względem Sądu dla skargi wzajemnej zachodzą, wolno pozwanemu do Sądu skargi wnieść skargę wzajemną.

§. 234. Pozbycie rzeczy lub wierzytelności spornej nie ma żadnego wpływu na proces. Nabywca nie ma prawa wstąpienia do procesu jako strona główna bez przyzwolenia przeciwnika.

Zmiana skargi.

§. 235. Zanim sprawa u Sądu zawisła, służy powodowi zawsze prawo do zmiany skargi, w Sądzie podanej, a w szczególności do rozszerzenia żądania skargi, byle przez to właściwość Sądu procesowego nie ustała.

Później, gdy już sprawa wisi, potrzeba na to przyzwolenia przeciwnika; przyzwolenie to

należy przyjąć za istniejące, gdy pozwany rozprawa nad skargą zmienioną, nie wnosząc zarzutu przeciw zmianie.

Jednakowo Sąd pomimo zarzutu przeciwnika mocen jest dopuścić takiej zmiany, nawet po chwili, gdy sprawa u Sądu zawisła, gdy nie zachodzi obawa, że zmiana pociągnie za sobą znaczne utrudnienie lub przewleczenie rozprawy.

Za zmianę skargi nie będzie poczytanem, jeżeli powód, nie zmieniając zasady skargi (Klagsgrund), zmienia, uzupełnia, wyjaśnia albo prostuje faktyczne podania skargi lub ofiarowane dowody, albo też, gdy również bez zmiany zasady skargi ogranicza żądanie skargi w sprawie głównej lub co do żądań ubocznych, albo w końcu, gdy zamiast przedmiotu, pierwotnie żądanego, domaga się innego przedmiotu lub swego w tej sprawie interesu (ein anderer Gegenstand oder das Interesse).

Wniosek wpadkowy na ustalenie.

§. 236. Aż do zamknięcia tej ustnej rozprawy, po której wyrok zapada, wolno powodowi, chociażby pozwany nie był temu przychylnym, przedstawić wniosek, ażeby Sąd w wyroku, na skargę zapaść mającym, albo w wyroku, wcześniej wydanym, ustalił stosunek prawny albo prawo, które w ciągu procesu stało się spornem, gdy od

jego istnienia lub nieistnienia rozstrzygnięcie żądania skargi w zupełności lub w części zawisło.

Postanowienie to nie ma zastosowania, jeżeli nad przedmiotem tego nowego wniosku jedynie w odrębnem, dla tego rodzaju spraw wyłącz- nie przepisaniem postępowaniu rozprawiać się wolno, albo jeżeli przepisy o przedmiotowej wła- ściwości Sądów stoją na przeszkodzie takiemu wy- rokowaniu.

Cofnięcie skargi.

§. 237. Bez zgody ze strony pozwanego wolno jedynie cofnąć skargę aż do rozpoczęcia pier- wszej audyencji, a gdyby się pozwany na niej nie jawił, także jeszcze podczas pierwszej audyencji.

Cofnięcie skargi odbywa się za pomocą pi- sma, które pozwanemu ma być doręczonem, albo za pomocą odpowiedniego oświadczenia podczas ustnej rozprawy. Doręczenie pisma nastąpi na rozkaz przewodniczącego bez poprzedniej uchwały se- nackiej.

Na skutek cofnięcia skargi, takowa za nie- wniesioną poczytaną będzie a powód zwróci po- zwanemu wszystkie te koszta, co do których Sąd jeszcze prawomocnie nie orzekł, że je pozwany ponosić jest obowiązany. Wniosek o przyznanie kosztów rozstrzyga senat po odbytej ustnej roz- prawie we formie uchwały.

Ponowne wniesienie skargi jest dozwolonem, chyba że powod przy jej cofnięciu zrzekł się dochodzonego w niej oszczenia

§. 238. Skutki prawne, w § 237 opisane, mają miejsce także w przypadkach, w których z mocy postanowien niniejszej ustawy skargę za cofniętą poczytać należy.

Pierwsza audyencya.

§. 239. Pierwsza audyencya odbywa się przed przewodniczącym senatu albo przed członkiem senatu, którego przewodniczący do tego wyznaczył.

Pierwsza audyencya jest przeznaczona do prób ugodowych (zu Vornahme eines Vergleichsversuches), do zgłoszenia zażutiu niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości Sądu, sprawy wiszącej i sprawy prawomocnie osądzonej jakoteż do przyjmowania oświadczenia ze strony wymienionego poprzednika. Następnie należy przedstawić na pierwszej audyencyi wniosek dania zabezpieczenia dla kosztów procesowych, iownież może być na pierwszej audyencyi sprawa sporna na zasadzie uznania lub zrzeczenia się albo na skutek zaoczności wyrokiem załatwiona, powod może przedstawić wniosek o pozwolenie na zmianę skargi

Zaraz na pierwszej audyencji odbędzie się rozprawa i zapadnie decyzja: na wniosek o danie zabezpieczenia dla kosztów procesowych lub o pozwolenie na zmianę skargi, jakoteż na wniosek odrzucenia skargi z powodu niezdolności procesowej jednej ze stron spór wiodących lub też z powodu, że osobie, w charakterze prawnego zastępcy działającej, braknie do tego upoważnienia, jeżeli taki wniosek jedna ze stron na pierwszej audyencji przedstawiła. Roztrząsanie tych ostatnich punktów albo też niewłaściwości Sądu, której wyraźna umowa stron nie jest w stanie usunąć, może na pierwszej audyencji nastąpić także z urzędu i na tej podstawie zapaść uchwała na zastanowienie procesu.

Z niczem więcej nie wolno wystąpić na pierwszej audyencji.

§. 240. Zarzut niewłaściwości Sądu musi być zgłoszony na pierwszej audyencji.

Po odbytej pierwszej audyencji może być niewłaściwość Sądu jedynie o tyle uwzględniona, o ile się rozchodzi o niewłaściwość, która zgodną wolą stron nie może być usunięta.

Sąd będzie w każdym okresie procesu z urzędu miał wzgląd na niedopuszczalność drogi sądowej, na stan sprawy wiszącej i na prawomocność wyroku, tyającego się danej sprawy spornej.

§. 241. Jeżeli na oświadczenie, które wymieniony poprzednik złożył, między uczestnikami odnośnej sprawy porozumienie co do objęcia procesu przez poprzednika na pierwszej audyencji do skutku przyszło, natenczas przewodniczący albo sędzia, do odbycia pierwszej audyencji wyznaczony, wyda na odpowiedni wniosek zaraz na audyencji uchwałę uwalniającą pozwanego od skargi.

§. 242. Postanowienia o pierwszej audyencji stosują się również do audyencji odroczonej, jeżeli odroczenie pierwszej audyencji miało miejsce z przyczyny okoliczności, która pozwanemu tak oporem stała, że w terminie jawić się nie zdołał (sich dem rechtzeitigen Erscheinen des Beklagten entgegenstellt) albo mu przeszkodziła w zgłoszeniu tych zarzutów i wniosków, dla których pierwsza audyencya jest przeznaczona.

Odroczona audyencya odbywa się również przed przewodniczącym senatu albo przed członkiem senatu, od niego wyznaczonym.

Odpowiedź na skargę.

§. 243. Jeżeli pierwsza audyencya tak wypadła, że się okazuje konieczna potrzeba zarządzenia rozprawy kontradyktoryjnej, natenczas sędzia, któremu odbycie pierwszej audyencji po-

wierzono, rozkaże pozwanemu natychmiast na audyencyi, ażeby na pismo skargowe odpowiedział, i zarazem nazaczy do tej odpowiedzi termin w danych okolicznościach i w szczegółowym przypadku wystarczający, który jednak nie może trwać dłużej aniżeli cztery tygodnie. Od tej uchwały nie ma osobnego środka prawnego.

Pozwany wnosi swą odpowiedź za pomocą pisma przygotowawczego. O ile tymczasem Sąd już nie zarządził osobnej rozprawy nad przedstawionym ze strony pozwanego zarzutem niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości, sprawy wiszącej lub sprawy prawomocnie osądzonej, winien pozwany w piśmie, które ma w Sądzie podać, w szczególności także naprowadzić okoliczności, na poparcie tych zarzutów służące i wymienić dowody na te okoliczności.

W piśmie tem wolno również pozwanemu przedstawić jeden lub kilka z wniosków, w §. 229 wyszczególnionych, lub też wniosek na wprowadzenie postępowania przygotowawczego przed sędzią wyznaczonym.

Wprowadzenie rozprawy kontradyktoryjnej.

§. 244. Jeżeli odpowiedź na skargę w terminie do Sądu weszła, przewodniczący senatu, odpowiednią sprawą zajętego, zasięgnie uchwały senatu na wprowadzenie postępowania przygoto-

wawczego, jeżeli jest wniosek na wprowadzenie tego postępowania albo też sam takowe za wskazane lub pożyteczne uznał; zresztą zaś rozpisze audyencyę do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej.

To ostatnie nastąpi także wówczas, gdy senat wydał uchwałę nieprzychylną postępowaniu przygotowawczemu.

Postępowanie przygotowawcze.

§. 245. W celu przygotowania ustnej rozprawy kontradyktoryjnej może być w następujących przypadkach zarządzone postępowanie przed sędzią wyznaczonym :

1. w sporach prawnych, w których się rozchodzi o rzetelność rachunku, o działy majątkowe lub o podobne stosunki, w których nad znaczną liczbą spornych roszezeń lub roszezeń przeciwnych tudzież uwag) rozprawiać wypadnie ;

2. jeżeli to, co strony w pismach przygotowawczych pod względem faktów naprowadziły, jest takiej objętości i treści (von solchem Umfange und von solcher Art), że w celu przyspieszenia i uproszczenia ustnej rozprawy kontradyktoryjnej okazuje się być wskazaniem (als geboten darstellt),

*) „Erinnerungen“ se nad złożonym rachunkiem.

azeby je poprzód uporządkowano i przejrzano (Ordnung und Sichtung);

3. jeżeli się strony dla sprawdzenia faktów zaprzeczonych a przytem takich, które się jako stanowcze przedstawiają, powołują na dowody, które podczas ustnej rozprawy kontradyktoryjnej przed Sądem procesowym nie mogą być przeprowadzone lub gdy przypuścić wypada, że ich przeprowadzenie byłoby w ciągu ustnej rozprawy kontradyktoryjnej ze znacznymi trudnościami lub niestosunkową zwłoką połączone a w szczególności, gdy strony wiodą świadków, którzy nie mieszkają ani w miejscu siedziby Sądu procesowego ani w pobliżu, albo gdy mniemać wolno, że przesłuchanie wymienionych świadków po za rozprawą i na miejscu, do wykrycia prawdy przyczynić się może.

§. 246. Nawet po wyznaczeniu audyencji do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej może Senat na wniosek powoda zarządzić postępowanie przygotowawcze, jeżeli wniosek ten w ciągu tygodnia po doręczeniu odpowiedzi na skargę wpłynął do Sądu.

Jeżeli się dopiero w ciągu ustnej rozprawy kontradyktoryjnej okaże konieczna potrzeba przeprowadzenia dowodów, w §. 245, l. 3, wymienionych, wolno Senatowi po wysłuchaniu stron przekazać każdej ciału albo cały spór prawny albo jeden lub kilka samoistnych punktów spornych do postę-

powania przed sędzią wyznaczonym, co jednak uczyni tylko wtedy, gdy mniemać wolno, że to zarządzenie bądź ustalenie stanu sprawy ułatwi, bądź załatwienie procesu przyspieszy, a przytem nie ma obawy, iżby się przez to koszta pomnożyły.

§. 247. Za wyjątkiem przypadku w §. 246, ust. 2, podanego, rozstrzyga o wprowadzeniu postępowania przygotowawczego senat bez poprzedniej ustnej rozprawy. Zanim jednak o tem postanowi, wolno mu przedsiębrać wszelkie dla swej informacji potrzebne dochodzenia. Uchwały, zarządzające postępowanie przygotowawcze lub odrzucające wnioski o wprowadzenie takowego, nie mogą być zazeczione rekuresem.

Uchwała, zarządzająca postępowanie przygotowawcze, wymieni zarazem sędziego wyznaczonego, przed którym to postępowanie ma się odbyć. Gdyby mu zaszła jaka przeszkoda w spełnieniu polecenia, przeznaczy naczelnik Trybunału kogo innego z grona członków Sądu do przeprowadzenia postępowania przygotowawczego.

§. 248. Sędzia wyznaczony zawiadomi strony albo ich zastępców o wyznaczeniu audyencyi do postępowania przygotowawczego, a w razie odroczenia o każdej późniejszej audyencyi.

Strony są zniewolone również w postępowaniu przygotowawczem przed sędzią wyznaczonym mieć adwokatów swoimi zastępcami.

§. 249. W postępowaniu przygotowawczem ma sędzia wyznaczony wszystkie w §§. 180 do 185 opisane prawa i obowiązki przewodniczącego. Może zarządzić przeprowadzenie dowodów w postępowaniu przygotowawczem dopuszczonych i albo sam się tem zajmować albo zlecić wykonanie tego sędziemu wezwanemu. W szczególności podczas przeprowadzenia dowodu służyć mu także upoważnienia, które w postępowaniu przed Trybunałami wykonywa przewodniczący, gdy się przed Sądem orzekającym dowod przeprowadza. W równej mierze będzie sędzia wyznaczony pełnić obowiązki przewodniczącego pod względem badania aktów przeprowadzenia dowodów, które od sędziego wezwanego otrzymał.

Wysłuchanie stron pod przysięgą nie może mieć miejsca w postępowaniu przygotowawczem.

§. 250. Jeżeli jaki ze wspomnianych w §. 245, l. 1, procesów do postępowania przygotowawczego jest przekazany, należy w tem postępowaniu w porządku, jaki sędzia wyznaczony ustanowi, rozprawić ustnie nad każdym przez strony dochodzonym roszczeniem i roszczeniem wzajemnem, nad środkami zaczepnymi i odpornymi tudzież nad

każdą z uwag i wyjaśnień z osobna. Na podstawie tej rozprawy będzie w protokole stwierdzonem :

1. jakie roszczenia i roszczenia wzajemne strony podniosły i z jakimi wystąpiły środkami zaczepnymi i odpornymi ;

2. które z owych roszczeń, roszczeń wzajemnych, środków zaczepnych i odpornych są spornymi a które nie zostały zaprzeczone ;

3. odnośnie do tego, co zostało zaprzeczone, należy przedstawić cały stan sprawy, jaki z przemówień stron wynika, a przytem podać, jakie środki dowodowe strony wymieniły, z jakimi zarzutami dowodowymi (Beweiseinreden) wystąpiły i jakie oświadczenia co do tych środków dowodowych i na te zarzuty dowodowe złożyły.

Równocześnie ma sędzia wyznaczony o to się postarać, azeby strony przedłożyły dokumenty, na które się względem zaprzeczonych twierdzeń powołały, a co do których okazało się z rozprawy, że mogą być przydatnymi dla celów dowodowych ; winien też sprowadzić owe dokumenty, o ile na to przepisy niniejszej ustawy pozwalają. Tak samo ma być z rzeczami wywiadowczemi w dowodzeniu przydatnemi, tudzież z przedmiotami oględzin do zbadania przeznaczonymi, o ile jedno i drugie mogą być do Sądu dostawione. Dowody przeprowadzają się w postępowaniu przy-

gotowawczem jedynie wtedy, gdy co do tych dowodów zachodzi jedna z okoliczności w §. 245, l. 3, naprowadzonych, albo też istnieje konieczna potrzeba przeprowadzenia dowodu w celu ubezpieczenia tegoż (Sicherheit des Beweises).

§. 251. W razie przekazania sporu prawnego do postępowania przygotowawczego ze względu na treść faktycznych twierdzeń (§. 245, l. 2). winien sędzia wyznaczony za pomocą przesłuchania stron lub ustnej rozprawy wyjaśnić i w protokole ustalić całkowity stan sprawy pod względem wszystkich w pismach przygotowawczych zawartych a zaprzeczonych roszczeń tudzież środków zaczepnych i odpornych i dodać do tego środki dowodowe niemniej zarzuty dowodowe, z którymi strony wystąpiły, i oświadczenia, jakie strony co do tych dowodów lub na te zarzuty dowodowe złożyły. Prócz tego ma sędzia wyznaczony tak przygotować postępowanie dowodowe przed Sądem orzekającym odbyć się mające, jak §. 250, ustęp ostatni, postanawia.

§. 252. W postępowaniu przygotowawczem nie wolno wychodzić po za roszczenia i roszczenia wzajemne, w pismach przygotowawczych przedstawione; ale w celu uzasadnienia lub zwalczenia tych roszczeń dozwala się stronom, ażeby przed sędzią wyznaczonym naprowadzały fakty lub ofia-

rowały dowody, o jakich nie ma wzmianki w piśmie przygotowanych.

Zebrane w postępowaniu przygotowawczem i w protokole zapisane ustalenia, niemniej przeprowadzone w niem dowody będą też rozciągnięte na okoliczności, które strony w celu uzasadnienia zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości Sądu, sprawy wiszącej i sprawy prawomocnie osądzonej naprowadziły, chyba że Sąd osobną rozprawę nad tymi zarzutami rozpiął.

Ileć w wypadnie w protokole ustalić, że strona coś twierdziła, złożyła oświadczenia i ofiarowała dowody, a to się mieści w piśmie w Sądzie podanem, które sędzia wyznaczony ma przed sobą, będzie protokołowanie zastąpione powołaniem się na to pismo.

Jeżeli w postępowaniu przygotowawczem przeciwnik jakie roszczenie na audyencyi uznał, nie potrzeba żadnego protokołowania w celu ustalenia treści tej rozprawy, któraby uznanie roszczenia poprzedzała.

§. 253. Jeżeli postępowanie przygotowawcze zarządzone w celu przeprowadzenia dowodów (§. 245, l. 3), natenczas sędzia wyznaczony za pomocą przesłuchania stron przedewszystkiem stan sprawy o tyle wybada, o ile się z nim ko-

niecznie obznajomić musi, ażeby był w stanie kierować zleconem jemu dowodzeniem i przeprowadzić je z taką dokładnością, jaka podczas ustnej rozprawy kontradyktoryjnej w szczegółowym przypadku jest potrzebną do ułatwienia i do pomocy przy ustaleniu stanu sprawy, żeby to ustalenie zgodnie z prawdą wypadło. Wypadki tego przesłuchania będą w protokole ustalone (§. 252, ust. 3). Sędzia wyznaczony ograniczy się do przeprowadzenia tych dowodów, dla których sprawę do postępowania przygotowawczego przekazano.

§. 254. Jeżeli strona nie jawiła się na audyencji, która nie była rozpisana wyłącznie do przeprowadzenia dowodu przed sędzią wyznaczonym będzie to, co stawająca strona przedstawiła, w miarę przepisów dla postępowania przygotowawczego w danym przypadku obowiązujących, w protokole stwierdzone i ponowna audyencya wyznaczona. Do tej audyencji należy zawezwać stronę, która na poprzedniej audyencji nie stanęła, a nadto na wniosek przeciwnika udzielić jej odpis protokołu i oznajmić skutki, z powtórkiem niejawnieniem się połączone.

Jeżeliby się strona także na tej powtórnej audyencji nie jawiła, będą faktyczne twierdzenia strony stawającej, w doręczonym odpisie protokołu zawarte, za prawdziwe poczytane i już wię-

cej nie będą od strony niestawającej przyjmowane oświadczenia, jakie na ofiarowane lub przedłożone środki dowodowe złożyć miała.

§. 255. Przeciwno zarządzeniom i uchwałom, które sędzia wyznaczony w ciągu postępowania przygotowawczego wydał, wolno szukać pomocy u przewodniczącego senatu, odpowiednią sprawą zajętego, ale jedynie o tyle, o ile niniejsza ustawa na zaczepianie takowych osobnymi środkami prawnymi pozwala. Odnośny wniosek może być ustnie przełożony. Przed rozstrzygnięciem należy sędziemu wyznaczonemu dać sposobność do wypowiedzenia swego zdania; również wolno przedtem wdroyć innego rodzaju dochodzenia.

Tak samo też winien przewodniczący, na doniesienie jednej ze stron lub z urzędu, rozporządzić co potrzeba w celu uchylecia możebnie zachodzącej zwłoki w załatwieniu postępowania przygotowawczego.

Od orzeczeń przewodniczącego nie ma żadnego środka prawnego.

Wnioski na przeprowadzenie dowodów lub sprowadzenie dokumentów, rzeczy wywiadowczych, przedmiotów oględzin, które sędzia wyznaczony odrzucił, mogą być przed Sądem procesowym ponowione.

§. 256. Postępowanie przygotowawcze należy kończyć z możebnym pospiechem; poczem udzieli się przewodniczącemu senatu, przed którym się rozprawa kontradyktoryjna odbędzie, wszystkie akta, a w szczególności także wszystkie podczas postępowania przygotowawczego spisane protokoły tudzież dokumenty dowodowe, rzeczy wywiadowcze i przedmioty oględzin, które sędziemu wyznaczonemu przedłożone lub wydane zostały. O ile ani przewodniczący ani senat na jego wniosek uzupełnienia postępowania przygotowawczego na niejawnem posiedzeniu nie uchwalił, rozpisze przewodniczący audyencyę do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej z urzędu.

Od uchwały na uzupełnienie postępowania przygotowawczego nie ma zadnego środka prawnego.

Ustna rozprawa kontradyktoryjna.

§. 257. Audyencya do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej ma być w ten sposób rozpisana, izby strony, licząc od doręczenia zawezwania, miały przynajmniej ośm dni czasu do przygotowania się do rozprawy kontradyktoryjnej.

Rozpisując audyencyę wyda przewodniczący zarazem potrzebne zarządzenia na wnioski, po myśli §. 229 w piśmie przygotowawczem przedstawione, chyba że one już przy wyznaczeniu

pierwszej audyencji albo przez wprowadzenie postępowania przygotowawczego zostały załatwione. Od tych zarządzeń niema żadnego środka prawnego; jednakowoż wolno stronie te wnioski, których przewodniczący nie uwzględnił, ponownie podczas ustnej rozprawy kontradyktoryjnej. Podobnie nie jest stronie wzbronionem wystąpić podczas ustnej rozprawy kontradyktoryjnej z zarzutami, jakieby miała przeciwko zarządzeniom przewodniczącego, na skutek tego rodzaju wniosków wydanym.

O rozporządzeniach i uchwałach, na wymienione w poprzednim ustępie wnioski zapadłych, należy również i przeciwnika strony proszącej bezzwłocznie powiadomić.

§. 258. Jeżeli rozprawa kontradyktoryjna bez poprzedniego postępowania przygotowawczego została rozpisana, mogą sobie strony, w czasie między rozpisaniem a rozpoczęciem rozprawy kontradyktoryjnej, w osobnych pismach przygotowawczych wzajemnie udzielać wiadomości o wnioskach, w skardze lub w odpowiedzi na skargę jeszcze nie zawartych, tudzież o środkach zaczepnych i odpornych, o twierdzeniach i dowodach, z jakimi podczas rozprawy kontradyktoryjnej wystąpić zamierzają. Pod tymi samymi warunkami i w tym samym czasie wolno jeszcze stro-

nom czynić wnioski po myśli §. 229 za pomocą pisma przygotowawczego lub do protokołu sądowego. Na skutek tychże wyda przewodniczący bezzwłocznie zarządzenia, jakie uzna za potrzebne (§ 257).

Jeżeli w ten sposób zapowiedziano dla rozprawy kontradyktoryjnej dowody, a co do ich przeprowadzenia zachodzą warunki §. 245, l. 3, może Sąd wyznaczoną audyencyę natychmiast odwołać i przekazać sprawę do postępowania przygotowawczego przed sędzią wyznaczonym (§. 247).

§. 259. Rozprawa kontradyktoryjna odbywa się według ogólnych przepisow o ustnych rozprawach; obejmuje także przeprowadzenie dowodów i roztrząsanie tegoż wypadków

Podczas ustnej rozprawy kontradyktoryjnej wolno pozwanemu przedstawić wniosek na ustalenie po myśli §. 236; nie potrzebuje na to zgody ze strony powoda.

§. 260. Strona, która wystąpiła z jednym z zarzutów w § 239, ust. 2 opisanych, nie ma z tego powodu prawa odmówienia wdania się w rozprawę główną. Senat może jeszcze przed ustną rozprawą kontradyktoryjną zarządzić osobną rozprawę nad tego rodzaju zarzutami; w tym przypadku będzie audyencya do rozprawy nad zarzutem równocześnie z urzędemznaczona.

Co do tych zarządzeń obowiązują przepisy §. 192.

Niniejsze przepisy będą również stosowane w przypadkach, gdy strona dopiero w ciągu ustnej rozprawy kontradyktoryjnej wszeczęła sprawę o to, że droga sądowa nie jest dopuszczoną, że Sąd nie jest właściwym, że spór taki już wisi albo że na roszczenie skargi już istnieje wyrok prawomocny (§. 240). Strona nie może z tej przyczyny odmówić dalszego udziału w rozprawie głównej.

§. 261. Zarzuty i wnioski z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości Sądu, sprawy wiszącej lub prawomocnie osądzonej, rozstrzygnie Sąd po odbytej ustnej rozprawie. Rozstrzygnięcie zapadnie we formie uchwały; atoli rozstrzygnięcie, w którym Sąd zarzuty te i wnioski odrzucił, nie będzie osobno wydanem, lecz przyjętem do orzeczenia w sprawie głównej, jeżeli nad nimi rozprawiano łącznie ze sprawą główną.

Jeżeli taki zarzut lub wniosek wprowadzie na ustnej rozprawie kontradyktoryjnej, ale na podstawie osobnej rozprawy odmownie załatwiony został, mocen jest senat rozkazać po ogłoszeniu uchwały na wniosek lub z urzędu, ażeby rozprawa główna natychmiast podjęta została. Ogłoszone rozstrzygnięcie w sprawie niedopuszczal-

ności drogi sądowej, właściwości, sprawy wiszącej lub prawomocnego osądzenia nie będzie w tym przypadku osobno wydanem, lecz również przyjętem do orzeczenia, które w sprawie głównej zapadnie. Od nakazu podjęcia rozprawy głównej nie ma żadnego środka prawnego.

Orzeczenie w sprawie dopuszczalności drogi sądowej, właściwości, sprawy wiszącej lub prawomocnego osądzenia, jeżeli takowe Sąd w rozstrzygnięciu sprawy głównej zamieścił, może być zaczęzione jedynie środkami prawnymi, które służą od rozstrzygnięć w sprawie głównej.

Jeżeli jeden z wymienionych zarzutów lub wniosków za pomocą osobnej uchwały został odrzucony, ale Sąd zaraz po tem do rozprawy głównej nie przeszedł, wolno każdej stronie po prawomocności tej uchwały prosić o wyznaczenie audyencyi do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej w sprawie głównej.

Niniejsze postanowienia będą również wtedy przestrzegane, gdy senat kwestyę dopuszczalności drogi sądowej, sprawy wiszącej lub prawomocności rozstrzygnięcia, co do roszczenia skargi zapadłego, z urzędu poruszył lub ją przedmiotem ustnej rozprawy uczynił.

§. 262. Jeżeli rozprawę kontradyktoryjną poprzedziło postępowanie przygotowawcze według

§§. 250 lub 251, przedstawi podczas rozprawy kontradiktoryjnej jeden z członków senatu wypadki postępowania przygotowawczego na podstawie sądowych protokołów.

Na wniosek lub z urzędu mogą być podczas rozprawy kontradiktoryjnej w całości lub w części odczytane protokoły rozpraw, przesłuchań i przeprowadzenia dowodów, w ciągu postępowania przygotowawczego odbytych. Odczyta je jeden z członków senatu lub protokolista.

§. 263. Na rozprawie kontradiktoryjnej nie wolno stronie więcej przychodzić z takimi oświadczeniami na fakty, tudzież na ofiarowane lub przedłożone dowody, których w postępowaniu przygotowawczem jawiąc się przed sędzią wyznaczonym, pomimo jego wezwania, zaniechała albo odmówiła.

W przypadku gdy rozprawę kontradiktoryjną poprzedziło postępowanie przygotowawcze po myśli §§. 250 i 251, wolno stronie w obecności przeciwnika jedynie wtedy wystąpić z nowymi roszczeniami, twierdzeniami, środkami dowodowymi i zarzutami dowodowymi, które się do części sporu prawnego w postępowaniu przygotowawczem rozpatrywanych odnoszą, jeżeli uprawdopodobni, jako w czasie postępowania przygotowawczego nie miała żadnej wiadomości o istnie-

niu tych roszczeń, tudzież o nowo przedstawionych twierdzeniach, środkach dowodowych i zarzutach dowodowych.

§. 264. Świadkowie lub znawcy, w postępowaniu przygotowawczem przesłuchani, będą ponownie słuchani na ustnej rozprawie kontradyktoryjnej, jeżeli senat powtórne przeprowadzenie dowodów uzna za koniecznie potrzebne w celu uchylenia widocznie uzasadnionych zarzutów przeciwko dokładności lub rzetelności odbytego w postępowaniu przygotowawczem dowodzenia albo też w celu zgodnego z prawdą ustalenia tego stanu sprawy, który dla rozstrzygnięcia procesu jest stanowczym.

Ustalenia w protokole.

§. 265. Przewodniczący może rozkazać, aby wnioski i oświadczenia, które w myśl §§. 208 i 209 mają być do protokołu rozprawy wciągnięte, zostały przez stronę, która wniosek uczyniła lub oświadczenie zeznała, spisane i przewodniczącemu wręczone. Chociaż przewodniczący przedłożenia takiego pisma nie rozkazał, może być stronom na wniosek pozwolonem, ażeby wyżej wymienione wnioski i oświadczenia w ten sposób zostały ustalone, że je strony w pisemnym treściwym układzie Sądowi podadzą.

Strony to uczynią natychmiast podczas ustnej rozprawy. Wręczone przewodniczącemu akta pisemne dodaje się do protokołu jako załączki.

Te pisma ustalające, bądź nakazane bądź dozwolone, mają być odczytane; o ich rzetelności orzeka senat.

Nie ma żadnego środka prawnego ani od uchwały, w której takie pisemne ustalenie zostało nakazane lub dozwolone, ani też od uchwały, w kwestyi rzetelności takiego pisemnego ustalenia zapadłej.

Tytuł drugi.

Ogólne postanowienia o dowodach i o przeprowadzeniu dowodów.

D o w ó d.

§. 266. Fakty, które strona przytoczyła, nie potrzebują dowodu o tyle, o ile je przeciwnik wyraźnie przyznał albo w piśmie przygotowanem albo w ciągu sporu prawnego podczas ustnej rozprawy lub też do protokołu sędziego wyznaczonego lub wezwanego. Sądowe przyznanie faktów jest skutecznem, chociaż go przeciwnik nie przyjął.

Jeśli przyznanie uczyniono z dodatkami lub zastrzeżeniami, oceni Sąd według swego uznania, na troskliwym rozważeniu wszelkich towarzyszących

okoliczności opartego, azali przez to zostało uchylone lub też skuteczność jego umniejszona, tudzież jaki wpływ ma odwołanie na skuteczność przyznania.

W ten sam sposób oceni Sąd, o ile na skutek przyznania zasadowego odpadła potrzeba dowodzenia.

§. 267. Chociaz faktów, które jedna strona przytoczyła, jej przeciwnik wyraźnie nie przyznał, Sąd mimo to zastanowi się troskliwie na całą treścią tego wszystkiego, co on przełożył, i oceni, azali można przyjąć, czy na te fakty istnieje przyznanie przeciwnika.

W szczególności tym samym trybem Sąd również oceni, azali oświadczenie strony, ze nie wie lub sobie nie przypomina, ma być poczytane za oświadczenie, które przyznanie wyłącza, albo za takie, które przyznanie w sobie zawiera

§. 268. Jeżeli rozstrzygnięcie zawisłem jest od tego, azeby jaki czyn karogodny udowodniony i komuś poczytany został, będzie sędzia związany treścią prawomocnie skazującego orzeczenia, które Sąd karny o tym czynie wydał.

§. 269. Fakty, które w Sądzie są notoryjne wiadome, nie potrzebują żadnego dowodu.

§. 270. Fakty, o których ustawa każe się domniemywać, iż się spełniły, nie potrzebują żadnego dowodu. Dowód przeciwności o tyle jest dopuszczony, o ile go ustawa nie wyłącza. Odwód ten może być także prowadzony za pomocą wysłuchania stron po myśli §§. 371 i nast.

§. 271. Prawo w innym państwie obowiązujące, tudzież prawa zwyczajowe, przywileje i statuta winny być jedynie o tyle dowiedzione, o ile w Sądzie nie są znane.

Starając się upewnić o istnieniu tych norm prawnych, nie jest Sąd ograniczonym do dowodów, jakie strony ofiarowały; wolno mu z urzędu wdrożyć dochodzenia, jakie w tym celu za potrzebne uzna, a w szczególności też ucieknie się do interwencji Ministra sprawiedliwości, jeżeli tego zajdzie potrzeba.

§. 272. O ile niniejsza ustawa nie przepisuje inaczej, Sąd uwzględniając troskliwie wypadki całej rozprawy i przeprowadzonych dowodów, według swego wolnego przekonania oceni, ażali faktyczne twierdzenie ma być za prawdziwe poczytane lub nie.

W szczególności tym samym trybem Sąd rozstrzygnie, jaki to ma wpływ na ocenienie danego przypadku, gdy strona odmówiła odpo-

wiedzi na pytania przewodniczącego lub na takie, które za jego lub senatu przyzwoleniem jej zadawano.

Uzasadniając rozstrzygnięcie Sąd wyjawi, jakie to okoliczności i zapatrywania*) na jego przekonanie stanowczo wpłynęły.

§. 273. Gdy już jest rzeczą pewną, że jednej stronie należy się zwrot szkody lub jej interesu (des Interesses) albo że ona z jaką inną wierzytelnością wystąpić może (oder dass sie sonst eine Forderung zu stellen hat), ale dowodu na sporną ilość zwrócić się mającej szkody, interesu lub wierzytelności albo wcale dostarczyć nie jest w stanie albo jedynie z niestosunkowemi trudnościami, mocen jest Sąd, na wniosek lub z urzędu, nawet z pominięciem ofiarowanego przez stronę dowodu, ilość tę według swego wolnego przekonania ustanowić. To ustanowienie owej ilości może być poprzedzone wysłuchaniem strony pod

*) „Erwagungen“. Jak się to często w niemieckiem zdarza, mamy tu do czynienia z wyrazem, który oznacza tak to, co się jeszcze dzieje, jakoteż to, co się już stało. „Erwagung“ znaczy bądź tyle co „rozważanie“ bądź tyle co tegoż rezultat, więc „zapatrywanie“. Że tutaj ustawa w tem drugiem znaczeniu wyraz ten pojmuje, jest rzeczą jasną.

przysięgą na okoliczności, dla oznaczenia tej ilości stanowcze.

Uprawdopodobnienie.

§. 274. Kto ma wykazać, że jakieś faktyczne twierdzenie jest wiarogodnem (uprawdopodobnienie), może się w tym celu posługiwać wszelkimi środkami dowodowymi za wyjątkiem wysłuchania stron pod przysięgą. Dowód, który bezzwłocznie przeprowadzonym być nie może, nie nadaje się do celów uprawdopodobnienia.

Jeżeli w celu uprawdopodobnienia danej okoliczności ma być dowód prowadzony, nie będą w nim obowiązywały szczegółowe przepisy o postępowaniu dowodowem.

Przeprowadzenie dowodów.

§. 275. Sąd odrzuci ofiarowane przez strony dowody, gdy mu się wyda, że są bez znaczenia.

Sąd na wniosek lub z urzędu nie pozwoli na przeprowadzenie dowodów ofiarowanych, gdy nabrał przekonania, że te dowody jedynie w zamiarze przeciągnięcia procesu ofiarowane zostały.

§. 276. Dowody, które Sąd za stanowcze uznał, będą w ciągu rozprawy przed Sądem orzekającym przeprowadzone, chyba że :

1 Sąd po myśli postanowień tej ustawy polecił przeprowadzić dowód po za rozprawą audyencyonalną; albo

2. dowody już w postępowaniu rozpoznawczem przeprowadzone zostały, a przytem albo przepisy niniejszej ustawy ich powtórzenia wzbraniają albo je Sąd za zbyteczne uważa.

Sąd procesowy zarządzi co potrzeba, gdy z konieczności dowód po za rozprawą audyencyonalną za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego przeprowadzić należy.

§. 277. Sąd nakazuje przeprowadzenie dowodów we formie uchwały (uchwała na dowód). W uchwale oznaczy Sąd dokładnie fakty sporne na dowód postawione i środki dowodowe.

W dalszym ciągu sporu prawnego Sąd nie jest związany zapatrywaniem, na jakim się uchwała na dowód opiera.

Uchwały te li wtedy Sąd wyda na piśmie, gdy przeprowadzenie dowodu ma się odbyć przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym. W tym przypadku należy też okazujący się z rozprawy stan sprawy o tyle w pisemnem wydaniu zamieścić, o ile znajomość tegoż będzie sędziemu nieodzownie potrzebną, ażeby przeprowadzeniem dowodu był w stanie pokierować i doprowadzić je w zu-

pełności do końca (zur Leitung und vollstandigen Durchföhrung der Beweisaufnahme).

Od uchwały na dowód nie ma osobnego środka prawnego.

§. 278. Sąd dopiero po zupełnem wyjaśnieniu stanu sprawy rozkaze w jednej i tej samej uchwale przeprowadzenie wszystkich dowodów, których zaraz podczas rozprawy przeprowadzić nie można, a w szczególności takich, które po za rozprawą audyencyonalną za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego mają być przeprowadzone, chyba ze towarzyszące okoliczności odmiennego sposobu postępowania koniecznie wymagają albo też Sądowi odmienny sposób postępowania dogodnym się wyda.

Jeżeli nie zachodzą warunki §. 193, ust. 3, będą wypadki tym trybem przeprowadzonych dowodów rozstrząsane podczas rozprawy, którą w tym celu przed Sądem orzekającym z urzędu na nowo podjąć należy. Jeżeliby strony podczas tej rozprawy wystąpiły z nowymi faktycznymi przywołaniami lub nowe ofiarowały dowody, mocen jest Sąd, na wniosek lub z urzędu, orzec we formie uchwały, że na to nie pozwala, co jednak uczyni li wtedy, gdy uważa, jako te nowe przelżenia wypadkami dowodów, jakie tymczasem przeprowadzono, nie są usprawiedliwione i widocznie

w zamiarze przeciągnięcia procesu nie zostały wcześniej przedstawione.

§. 279. Jeżeli dowód nie może być przeprowadzony dla przeszkody, o której niewiadomo kiedy się ustąpi, albo gdy zachodzi wątpliwość, czyli dowód jest do przeprowadzenia, albo też gdy dowód po za obszarem, niniejszej ustawie podległym, ma się przeprowadzić, zakreśli Sąd, na wniosek, w uchwale na dowód termin, po którym, gdy bezowocnie upłynie, na żądanie jednej strony rozprawę dalej prowadzić będzie, nie zważając na zalegające przeprowadzenie dowodu.

Podczas dalszej rozprawy ustnej wolno z tego dowodu zrobić użytek jedynie pod warunkiem, że się przez to postępowanie nie przeciągnie.

§. 280. Na wniosek może Sąd procesowy pozwolić, aby przeprowadzenie dowodów przez jednego lub kilku zaprzysiężonych stenografów spisane zostało. Stenograf, który do takich czynności nie jest zaprzysiężony, winien wykonać przysięgę, że wszystko, co ustnie przedstawione będzie, wiernie zanotuje i notatki rzetelnie przełoży. Zaprzysiężenie odpadnie, jeżeli się stenografa w osobie urzędnika sądowego ustanowi.

Stenografów ustanawia przewodniczący na propozycję wnioskodawcy.

Przekład stenogramów na zwykłe pismo ma być po sporządzeniu stenogramu w ciągu czterdziestu ośmiu godzin wręczony przewodniczącemu lub sędziemu, który przeprowadzenie dowodu ma sobie powierzone, i do aktów dołączony.

Jeżeli wniosek stenografowania nie wyszedł zgodnie od obydwóch stron, pokryje kosztą takowego wyłącznie strona, która na to wniosek uczyniła, i nawet w razie zwycięstwa nie będzie miała prawa żądania ich powrócenia.

§. 281. Jeżeli audyencya musi być odroczoną w celu przeprowadzenia dowodu, przed Sądem orzekającym odbyć się mającego, należy audyencyę, na której dowód ma być przeprowadzony, przeznaczyć także do dalszego ciągu ustnej rozprawy.

Gdyby jednakowo dowód za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego musiał być przeprowadzony, a czas kiedy się to ukończy, nie dał się dokładnie oznaczyć, winien przewodniczący audyencyę do ustnej rozprawy przed Sądem orzekającym, po otrzymaniu aktów przeprowadzenia dowodu i protokołów, z urzędu rozpisać i o tem strony zawiadomić.

Przeprowadzenie dowodów za pośrednictwem sędziego wezwanego lub wyznaczonego.

§. 282. Do przeprowadzenia dowodu po za rozprawą audyencyonalną ale w miejscu siedziby

Sądu procesowego lub w jego pobliżu, wyznaczy się jednego z członków Sądu procesowego, a mianowicie z reguły członka senatu, do rozstrzygnięcia sprawy powołanego.

§. 283. Pisemne wezwania, wygotowane z powodu przeprowadzenia dowodu po za obszarem niniejszemu prawu podległym, mogą być na wniosek dowodzącego temuż w celu ich przesłania władzy wezwanej oddane.

Na wniosek dowodzącego może też Sąd na to się zgodzić, że nie będzie żadnego wezwania, ale prowadzący dowód otrzyma upoważnienie przedłożyć na odbyte przeprowadzenie dowodowe dokument publiczny odpowiadający prawu państwa, w którym się dowód przeprowadzi. O ile to będzie możebnem, winien dowodzący przeciwnika o miejscu i czasie przeprowadzenia dowodu tak weześnie zawiadomić, iżby ten ostatni podczas przeprowadzenia dowodu z praw swoich w sposób odpowiedni korzystać był w stanie. Jeżeli zawiadomienie to nie mało miejsca, poweźmie Sąd orzekający, po troskliwem rozważeniu wszelkich okoliczności uchwałę czyli i o ile dowodzący będzie miał prawo robić użytek z przeprowadzonych dowodów podczas ustnej rozprawy.

W obydwóch tych przypadkach zakreśli Sąd w uchwale na dowód czas do przedłożenia aktów

przeprowadzenia dowodu; po bezowocnym upływie tego czasokresu wejść w życie następstwa prawne w § 279 opisane.

§. 284. Sędziemu, który na skutek wyznaczenia lub wezwania dowód przeprowadza, służyć prawa, jakie wykonywa przewodniczący podczas przeprowadzenia dowodu, przed Sądem orzekającym.

Inne sądowe polecenia, odnoszące się do przeprowadzenia dowodu, może taki sędzia wydać o tyle, o ile nie są wyraźnie Sądowi procesowemu zastrzeżone.

§. 285. Jeżeli podczas przeprowadzenia dowodu przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym nadarzy się sporna kwestya, od załatwienia której dalszy ciąg przeprowadzenia dowodu zależy, a sędzia, który to przeprowadzenie dowodowe ma sobie powierzone, nie ma upowaznienia do rozpoznania tej kwestyi, załatwi ją Sąd procesowy na relację rzeczonoego sędziego. Sąd procesowy wyznaczy audyencyę do rozprawy w tym sporze wypadkowym z urzędu.

Jeżeli w ciągu przeprowadzenia dowodu, które się przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym odbywa, w celu dokonania lub ukończenia przeprowadzenia dowodu inny Sąd do pomocy

wezwać wypadnie, uczyni to bezpośrednio ten sam sędzia, który przeprowadzenie dowodu ma sobie powierzone. Tenże ma również prawo wezwać inny Sąd o przeprowadzenie dowodu, gdy są powody do mniemania, że przeprowadzenie dowodu przed tym Sądem wyjdzie sprawie na pożytek.

§. 286. Przewodniczący zbada protokoły i inne akta przeprowadzenia dowodu, które mu sędzia wyznaczony lub wezwany przedłożył, a gdy w nich znajdzie braki, nakaze potrzebne poprawki lub uzupełnienia. Następnie co do aktów przeprowadzonych dowodów tak się zarządzi, aby strony aż do najbliższej audyencji, dla rozprawy ustnej wyznaczonej, mogły je przeglądać, i o tem równocześnie obydwie strony się zawiadomi.

Wniosek na uchylene szczegółowych niedostatków w przeprowadzeniu dowodu lub na uzupełnienie takowego, który strona w ciągu tego czasu przedstawiła, rozstrzyga przewodniczący. Przewodniczący wyda też bezzwłocznie rozporządzenia, które się przez to stały koniecznemi. Wniosek wolno też ustnie przedstawić.

Jeżeli dopiero z ustnej rozprawy wyniknie konieczność uzupełnienia lub powtórzenia przeprowadzonych dowodów, wyda Sąd rozporządzenia ze względu na stan sprawy wskazane. Wolno

mu rozporządzić, azeby dowodzenie było podczas ustnej rozprawy uzupełnione lub powtórzone.

§. 287. Wypadki przeprowadzenia dowodu, które nie odbyło się przed Sądem orzekającym, przedstawi przewodniczący podczas ustnej rozprawy w stosownej chwili na podstawie protokołów i innych aktów, dotyczących się owego dowodzenia.

Jeżeli jedna ze stron jest zdania, że to, co przewodniczący przedstawił, nie zgadza się w istotnych punktach z treścią aktów, będą na jej wniosek odczytane protokoły przeprowadzenia dowodów tudzież inne akta tego przeprowadzenia w całej osnowie.

Stronom nie jest wzbronionem powoływać się w przemówieniach na treść aktów przeprowadzenia dowodów, której przewodniczący jeszcze nie wyłożył.

Postępowanie podczas przeprowadzenia dowodów.

§. 288. Jeżeli przeprowadzenie dowodu odbywa się przed Sądem orzekającym, powinien przewodniczący senatu, po za tym zaś przypadkiem sędzieja przeprowadzeniem dowodu zajęty, mieć staranie o to, azeby wszelkie do przeprowadzeniu dowodu potrzebne zawezwania i inne potrzebne zarządzenia były wydawane. Ten osta-

tni wyznaczy też audyencyę do przeprowadzenia dowodu z urzędu.

Stronom wolno też bez poprzedniego sądowego zawezwania przyprowadzić ze sobą do rozprawy przed Sądem orzekającym świadków, których już wymienili, lub też osoby, które Sądowi podczas rozprawy jako świadków wymienić lub na znawców przedstawić zamierzają

§. 289. Strony mogą być obecne przeprowadzeniu dowodu; za pośrednictwem przewodniczącego lub kierującego przeprowadzeniem sędziego, albo też wprost za ich zezwoleniem, wolno im świadkom i znawcom takie zadawać pytania, jakie według ich zdania mogą posłużyć do wyjaśnienia lub uzupełnienia zeznania, tudzież do wyjaśnienia stosunku spornego lub też stosunków, od których dowodność zeznania istotnie zależy. Sędzia uchyli pytania, które za niestosowne uzna.

O ile to w okresie, jaki sprawa właśnie przebywa, stać się może, przystąpi sędzia do przeprowadzenia dowodu, chociaż żadna ze stron pomimo zawezwania nie stanęła. Jednakowo Sąd orzekający, albo dopóki przeprowadzenie dowodu jeszcze nie jest ukończonem, również i sędzia wyznaczony lub wezwany mogą pozwolić na uzupełnienie dowodu, jeżeli strona uprawdopodobni, że na skutek jej niestawiennictwa, nieprzewidzia-

nem zdarzeniem spowodowanego, w przeprowadzeniu dowodu istotna zaszła niedokładność i jeżeli zarazem uzupełnienie przeprowadzenia dowodu bez znacznego przewleczenia sporu prawnego da się uskuteczyć.

§. 290. Nie może być podniesiony zarzut, że przeprowadzenie dowodu, przez władzę zagraniczną dokonane, jest wadliwym ze stanowiska praw zagranicznych, skoro co do niego uczyniono zadosyć prawu, Sąd procesowy obowiązującemu.

§. 291. Nie ma osobnego środka prawnego od uchwał, za pomocą których Sąd ofiarowane dowody albo nowe faktyczne przywody lub nowe ofiarowane dowody po myśli §. 278, ust. 2, odrzucił, przeprowadzenie dowodów zarządził albo je sędziemu wyznaczonemu powierzył lub też w celu przeprowadzenia dowodu pisemne wezwanie wydał, tudzież od uchwał, któremi Sąd podczas przeprowadzenia dowodu pytania stron uchylił, a w końcu od uchwał, użycia dowodu podług §. 279, ust. 2, dozwalających lub wzbraniających lub też nieuwzględniających wniosku o uzupełnienie przeprowadzonych dowodów, podług §. 286, ust. 2, uczynionego.

Nie ma zgoła żadnych środków prawnych od uchwał, w których Sąd na stenografowanie

przeprowadzeń dowodowych pozwolił, dowodzącemu wysłanie pisemnego wezwania po myśli §. 283, ust. 1 powierzył, albo ustanowił czasokres dla przeprowadzenia dowodu, po za obszarem niniejszemu prawu podległym odbyć się mającego, tudzież od uchwał, uzupełnienie lub powtórne przeprowadzenie dowodu nakazujących.

Tytuł trzeci.

Dowód z dokumentów.

Dowodność dokumentów.

§. 292. Dokumenty, które na obszarze niniejszemu prawu podlegającym, władza publiczna w zakresie swych urzędowych upoważnień lub obdarzona publicznem zaufaniem osoba, w zakresie zleconych jej czynności, w przepisanej formie sporządziła (dokumenty publiczne), stanowią zupełny dowód na to, co w nich władza publiczna rozporządziła lub oświadczyła, albo co przez nie poświadczyła władza publiczna lub osoba poświadczająca (Urkundsperson). To samo się stosuje do dokumentów, sporządzonych wprawdzie po za obszarem, niniejszej ustawie poddanym, ale przez organa publiczne, podlegające władzy, mającej siedzibę pod niniejszem prawem, w granicach zakresu ich upoważnień urzędowych.

Dozwolonym jest dowód nieprawdziwości poświadczonego proceduru albo poświadczonego faktu lub też dowód, że poświadczenie jest mylnem *).

§. 293. Taką samą dowodność posiadają też inne dokumenty, które szczegółowe przepisy prawne za publiczne uznawają.

Dokumenty sporządzone po za obszarem, niniejszemu prawu podległym, które w miejscowości ich wystawienia za publiczne uchodzą, posiadają pod warunkiem wzajemności także na terytorjum, niniejszej ustawie poddanem, dowodność dokumentów publicznych, jeżeli są zaopatrzone w przepisane zawierzytelnienia.

§. 294. Dokument prywatny, przez wystawcę podpisany lub zaopatrzony znakiem ręcznym sądownie lub notaryalnie zawierzytelnionym, stanowi zupełny dowód na to, że zawarte w nim oświadczenie pochodzi od wystawcy

§. 295. Warunki, trwanie i stopień dowodności ksiąg handlowych, dzienników i terminetek stręczycieli handlowych ocenia się według praw istniejących. Potrzebne uzupełnienie dowodu

*) „Der Beweis der Unrichtigkeit des bezeugten Vorganges oder der bezeugten Thatsache oder der unrichtigen Beurkundung ist zulässig“.

może mieć miejsce jedynie za pomocą środków dowodowych, niniejszą ustawą dozwolonych.

Księgi handlowe, prowadzone po za obszarem niniejszemu prawu podlegającym według przepisów o prowadzeniu takich ksiąg, w miejscowości ich prowadzenia obowiązujących, nie posiadają ani silniejszej dowodności ani na czas dłuższy, aniżeli w owej miejscowości służy księgom handlowym pod niniejszem prawem prowadzonym.

Sąd oceni według §. 272, o ile księga prowadzona w gospodarstwie, w jakim zawodzie ekonomicznym (eines Gewerbes) albo w innem przedsiębiorstwie zarobkowym (eines anderen geschäftlichen Unternehmens) ma wartość dowodową pod względem treści lub też pod względem aktów i interesów (Acte und Geschäfte), na których się zawarte w niej zapiski opierają.

§. 296. Sąd oceni według §. 272, czyli i w jakiej mierze przekreślenia, podskrobania i inne dokonane zniszczenia (Ausloschungen), dopiski (Einschaltungen) lub też inne tego rodzaju wady zewnętrzne dowodność dokumentu umniejszyły lub ją w zupełności uchylily.

Podjęcie dowodu.

§. 297. Strona winna Sądowi przedłożyć dokumenty, na które się w celu udowodnienia swych podań powołała, chyba że w danym przy-

padku po myśli postanowień prawa niniejszego sam Sąd się postara o sprowadzenie i przedłożenie takowych.

Przedłożenie dokumentu przez dowodzącego.

§. 298. Dokumenty należy w ten sposób przedłożyć, ażeby Sąd i strona przeciwna były w stanie przeglądać całą osnowę dokumentu.

Jeżeli się rozchodzi tylko o niektóre części dokumentu, do rozmaitych stosunków prawnych się odnoszącego, mocen jest Sąd, po przejrzeniu całej osnowy dokumentu, rozporządzić na wniosek, że oprócz wstępu, zakończenia, daty i podpisu będą przeciwnikowi okazane jedynie te ustępy, które mają znaczenie prawne dla stosunku prawnego, przedmiotem sporu będącego.

Przeciwnik dowodzącego ma być wezwany do oświadczenia się na przedłożony dokument.

§. 299. Stronie, która jedynie odpis dokumentu przedłożyła, może Sąd na wniosek przeciwnika lub z urzędu nakazać przedłożenie pierwopisu. Czy i o ile mimo niedopełnienia tego nakazu należy przedłożony odpis uznać za wiarogodny ze względu na to, że jest zawierzytelniwym, starym, ze względu na jego pochodzenie lub z innych powodów, orzeknie Sąd według swego uznania. Sąd przytem oceni troskliwie podane przyczyny nieprzedłożenia pierwopisu i wszelkie

inne towarzyszące okoliczności, w każdym szczególnym przypadku zachodzące.

§. 300. Jeżeli przedłożenie pierwowpisu dokumentu podczas ustnej rozprawy bez znacznych trudności odbyć się nie może albo też z powodu wazności dokumentu i obawy jego utraty lub uszkodzenia nie wydaje się być wskazaniem, wolno Sądowi nakazać przedłożenie dokumentu przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym, a to na wniosek lub z urzędu.

W tym przypadku Sąd wymieni okoliczności, które mają być potwierdzone w protokole, na tę czynność urzędową sędziego wyznaczonego lub wezwanego spisać się mającym; może też rozporządzić, aby razem z protokołem przedłożono odpis lub wyciąg z dokumentu.

O audyencyi, którą sędzia wyznaczony lub wezwany do przedłożenia dokumentu ustanowił, ma być przeciwnik dowodzącego w czasie należytym powiadomiony. Jeżeliby dokument na tej audyencyi nie został przedłożony, nie wolno więcej wstrzymywać dalszego procesu przez wzgląd na ten środek dowodowy.

§. 301. Stronie wolno także podczas ustnej rozprawy uczynić wniosek, aby Sąd nakazał przedłożenie dokumentu jako środek dowodowy użyć

się mającego, który się znajduje u władzy publicznej lub w przechowaniu u notaryusza, ale strona nie będzie w stanie uzyskać wydania lub przedłożenia takowego, jeżeli sama bezpośrednio o to kroki będzie czyniła.

W razie przychylnego załatwienia tego wniosku rozporządzi przewodniczący co potrzeba w celu sprowadzenia dokumentu.

§. 302. Po przedłożeniu dokumentu wolno dowodzącemu jedynie za zgodą przeciwnika zrzec się tego środka dowodowego.

Przedłożenie dokumentu przez przeciwnika.

§. 303. Jeżeli jedna strona utrzymuje, że dokument, pod względem prowadzonego przez nią dowodu stanowczy, znajduje się w rękach przeciwnika, może Sąd na jej wniosek rozkazać przeciwnikowi we formie uchwały przedłożenie tego dokumentu.

Strona prosząca przedłoży odpis dokumentu, którego przeciwnik ma dostarczyć, albo gdy tego nie jest w stanie uczynić, opiszę treść dokumentu, jak można najdokładniej i najzupełniej, jakoteż przytoczy fakty, które przedłożyć się mającym dokumentem mają być udowodnione. Również należy przedstawić okoliczności, wykazujące prawdo-

podobieństwo tego, że przeciwnik dokument posiada.

Jeżeli wniosek podano po za ustną rozprawą, należy przed jego rozstrzygnięciem przesłuchać przeciwnika ustnie lub pisemnie.

§. 304. Nie wolno odmówić przedłożenia dokumentu:

1) jeżeli przeciwnik sam się na dokument powołał w celu prowadzenia dowodu w procesie

2) jeżeli przeciwnik do wydania lub przedłożenia dokumentu na zasadzie praw cywilnych jest obowiązany;

3) jeżeli dokument jest przez treść swoją wspólnym jednej i drugiej strony.

W szczególności za spólny uznaje się dokument służący osobom, na korzyść których został sporządzony albo który ich wzajemne stosunki prawne poświadcza *). Również za spólne będą poczytane pisma zawierające rokowania o interes prawny, prowadzone między uczestnikami tego interesu

*) „oder deren gegenseitige Rechtsverhältnisse be-
kundet sind“. Począwszy od przedłożenia rządowego,
potem we wszystkich sprawozdaniach komisyjnych, a skoń-
czywszy na dzienniku ustaw państwa zakradł się tutaj
błąd drukarski. Ma być „beurkundet“, jak jest w §. 387
ust niem, który żywcem przeniesiono do naszej.

albo między jednym z nich a spólnym pośrednikiem w tym interesie.

§. 305. Wolno odmówić przedłożenia dokumentu:

1) jeżeli treść tyczy się spraw życia rodzinnego;

2) jeżeliby przeciwnik miał przedłożeniem dokumentu naruszyć obowiązek honorowy;

3) jeżeliby wiadomość o dokumencie mogła spowodować hanbę na stronę lub na osoby trzecie albo też narazić je na niebezpieczeństwo ścigania przez Sądy karne;

4) jeżeliby strona miała przedłożeniem dokumentu naruszyć uznany od Państwa obowiązek zachowania tajemnicy, od którego nie jest ważnie uwolnioną, albo też miała zdradzić jakąś tajemnicę sztuki lub zawodu (Kunst- oder Geschäftsgeheimnis);

5) jeżeli istnieją inne równie ważne przyczyny, odmówienie przedłożenia usprawiedliwiająca.

§. 306. Jeżeli jedna z przyczyn w §. 305 naprowadzonych tyczy się tylko niektórych części osnowy dokumentu, należy przedłożyć zawierający tylko te części wyciąg z tego dokumentu

§. 307. Jeżeli przeciwnik zaprzecza posiadanie dokumentu a Sąd fakty, na które dowód

z tego dokumentu przeznaczony, za stanowcze i zarazem obowiązek przedłożenia tego dokumentu za istniejący uznał, może być uchwałą sądową nakazane wysłuchanie przeciwnika pod przysięgą a to dla wyśledzenia, ażali przeciwnik dokument posiada albo przynajmniej wie, gdzie go znaleźć można, albo gdy się wyda stosownem, czy on sam lub z jego przyczyny kto inny ten dokument usunął lub do użycia niezdatnym uczynił, by stroną dowodzącą onegoz pozbawić.

Pozostawia się uznaniu sędziego, kierowanemu troskliwem ocenieniem wszelkich okoliczności, jaki to wpływ mieć będzie na rozstrzygnięcie sprawy, gdy przeciwnik nie zastosował się do nakazu złożenia dokumentu, którego posiadanie przyznał, albo gdy odmówił zeznania pod przysięgą co do dokumentu, którego posiadania zaprzeczył, aby też gdy z jego zeznania wypływa, że dokument rozmyślnie usunięty lub nieprzydatnym uczyniony został, a mianowicie ażali w tych przypadkach twierdzenia dowodzącego co do osnowy dokumentu za udowodnione poczytać należy.

Przedłożenie dokumentu ze strony osoby trzeciej.

§. 308. Jeżeli potrzebny w dowodzeniu dokument znajduje się w rękach osoby trzeciej, która do wydania dokumentu według przepisów

praw cywilnych lub z tej przyczyny jest obowiązana, że takowy przez treść swoją jest spólnym dokumentem dowodzącego i teje osoby trzeciej (§. 304), mocen jest Sąd procesowy na wniosek dowodzącego rozkazać tej trzeciej osobie uchwałą złożenie tego dokumentu na koszt strony dowodzącej dla użytku podczas ustnej rozprawy w terminie, który Sąd równocześnie określi.

Sąd procesowy rozstrzygnie ten wniosek po wysłuchaniu przeciwnika i osoby trzeciej, mniemanej posiadaczki dokumentu; jeżeliby ta ostatnia posiadanie dokumentu zaprzeczyła, może być ten wniosek li wtedy uwzględniony, gdy strona prosząca uprawdopodobniła, że się dokument w rękach owej osoby trzeciej znajduje. Sąd procesowy może wyznaczyć osobną audyencyę do przesłuchania uczestników tej sprawy. Prawomocna uchwała może być po upływie czasu, do przedłożenia określonego, wykonaną.

W razie odrzucenia wniosku winny być mniemanemu posiadaczowi dokumentu koszta, które mu przez to postępowanie urosły, na jego żądanie zwrócone.

§. 309. Jeżeli nie zostało uprawdopodobnionem, że dokument znajduje się w rękach mniemanego posiadacza, a zatem ten ostatni do wydania i przedłożenia tego dokumentu drogą skargi

zniewolonym być musi, albo jeżeli rozstrzygnięcie o istnieniu obowiązku do wydania i przedłożenia dokumentu uprzedniego wysłędzenia i ustalenia spornych okoliczności faktycznych wymaga, mocen jest Sąd procesowy w obec tego, że fakty dokumentem udowodnić się mające za stanowcze uznaje, rozkazać na wniosek, ażeby z dalszą rozprawą zaczęto aż do wpływu terminu, który Sąd równocześnie dowodzącemu do przedłożenia dokumentu naznaczy (§. 279).

Wszakże wolno przeciwnikowi strony dowodzącej prosić o zarządzenie dalszej rozprawy jeszcze przed upływem tego terminu, jeżeli skargę dowodzącego wcześniej załatwiono albo dowodzący ociąga się z wniesieniem skargi albo z popieraniem procesu lub też z egzekucją.

Przedłożenie dokumentu odbywa się kosztem dowodzącego.

Dowód prawdziwości.

§. 310. Dokumenty, które się formą i treścią jako publiczne przedstawiają, mają za sobą domniemanie prawdziwości.

Jeżeli Sąd wątpi o prawdziwości, może na wniosek lub z urzędu spowodować władzę lub osobę, która rzekomo dokument wystawiła, aby dała oświadczenie co do jego prawdziwości. Jeżeliby wątpiwości pod względem prawdziwości nie dały

się tym sposobem usunąć, spada ciężar dowodu na tę stronę, która dokumentu w swym dowodzie użyć zamierza.

§. 311. Pozostawia się uznaniu sędziego w kazdym szczegółowym przypadku i w danych okolicznościach, azali dokument tak wyglądający, jak gdyby go władza zagraniczna lub zagraniczna osoba publicznego zaufania wystawiła, bez należytego dowodu (ohne naheren Nachweis) za prawdziwy poczytać należy.

Na dowód prawdziwości tego rodzaju dokumentów wystarczy zawierzytelnienie ze strony Ministerjum spraw zagranicznych albo austro-węgierskiego posła lub konsula, chyba że szczególne przepisy inaczej w tej mierze stanowią.

§. 312. Prawdziwość dokumentu prywatnego będzie uchodziła za bezsprzeczną, gdy przeciwnik dowodzącego zaniechał oświadczenia co do prawdziwości dokumentu, chyba że zamiar zaprzeczenia prawdziwości ze wszystkich innych (aus den ubrigen) jego oświadczeń wypływa. Jeżeli na dokumencie znajduje się podpis imienny (Namensunterschrift), winien się przeciwnik dowodzącego pod temi samemi następstwami prawnemi oświadczyć również co do prawdziwości podpisu.

Zaprzeczonej prawdziwości dokumentu prywatnego lub znajdującego się na nim podpisu ta strona dowiesć powinna, która dokumentu w dowodzie użyć zamierza.

§. 313. Strona prawdziwości dokumentu swawolnie zaprzeczająca popadnie w grzywnę za pieniactwo.

Porównanie pism.

§. 314. Dowód prawdziwości lub nieprawdziwości dokumentu może być również prowadzony za pomocą porównania pism.

Za pisma do porównania mogą służyć jedynie takie akta pisemne, prawdziwość których nie jest zaprzeczoną albo przynajmniej bez znacznej zwłoki da się wykazać.

Postanowienia tej ustawy o przedkładaniu dokumentów dowodowych obowiązują również pod względem przedkładania pism porównawczych.

W braku odpowiednich pism porównawczych może Sąd rozkazać stronie, na pismo własnoręczne której ma być dowód prawdziwości postawiony, ażeby przed Sądem albo przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym napisała kilka wyrazów, które jej będą podyktowane.

Co strona w ten sposób napisała, dołączy się do protokołu rozprawy. Pozostawia się oce-

nieniu sędziego jaki to ma wpływ na ten dowód, gdy strona sądowego rozkazu nie usłuchała lub swe pismo widocznie zmieniła.

§. 315. Porównanie pism sam Sąd przedsiębrać może, a w razie wątpliwości zająć opinię znawców.

O wypadkach porównania pism orzeknie Sąd według swego wolnego przekonania.

Sądowe przechowanie dokumentów.

§. 316. Dokumenty, których prawdziwość została zaprzeczoną albo o których sądzić wolno, że ich treść uległa zmianom, mogą być w Sądzie aż do prawomocnego załatwienia procesu zatrzymane, chyba że je innej władzy ze względu na porządek publiczny wydać należy.

Odnowienie dokumentów.

§. 317. Jeżeli dokument staje się nieczytelny albo się psuje, wolno dzierzycielowi albo każdemu innemu uczestnikowi (Betheiligte) zająć od wystawcy dokumentu, aby ten dokument kosztem proszącego został sądownie odnowiony. Do tego należy zaważać wszystkie osoby, przeciwko którym dokument w tym stanie rzeczy za dowód ma służyć.

W razie oporu może być wystawca do odnowienia tylko skargą zniewolony.

Rzeczy wywiadowcze.

§. 318. Sąd oceni po troskliwym rozważeniu wszelkich okoliczności, o ile może być dostarczony dowód przez pomniki, znaki i kamienie graniczne (Grenzzeichen, Marksteine), pale markujące (Aich-und Heimpfahle) i przez inne podobne znaki albo też przez łaski karbowe lub miarowe (Kerb-oder Spannholzer), co do których jest dowiedzionem, że ich strony w swych stosunkach używały.

Postanowienia §§. 303 do 309 będą również w odpowiedni sposób w sprawach przedłożenia rzeczy wywiadowczych zachowywane.

§. 319. Nie ma zadnego środka prawnego od uchwał, rozporządzeń i poleceń, wydanych na skutek §§. 298, 299, 300, 301, 309, ust. 1 i 2, 310, 314 i 315.

Uchwały po myśli §§. 303, 307 i 316 powyższe nie mogą być zaczepione osobnym środkiem prawnym.

Tytuł czwarty.

Dowód ze świadków.

Niedopuszczalność i odmówienie świadectwa.

§. 320. Nie wolno słuchać jako świadków:

1. osób, które niezdolne są udzielać swoich spostrzeżeń, lub w czasie, do którego ich zeznanie ma się odnosić, niezdolnemi były do spostrzegania faktu dowieść się mającego;

2. duchownych względem tego co im powierzone zostało na spowiedzi lub zresztą jako tajemnica w zaufaniu jako kapłanom;

3. urzędników Państwa, jeżeliby swoim zeznaniem naruszyć mieli tajemnicę urzędową, do zachowania której są obowiązani, o ile ich przełożony od obowiązku zachowania tajemnicy nie zwolnił.

§. 321. Świadkowi wolno odmówić świadectwa:

1. na pytania takiej treści, iżby odpowiedź na nie mogła spowodzić hańbę lub niebezpieczeństwo ścigania przez Sąd karny na świadka samego, jego małżonka lub osobę, która w linii ubocznej aż do drugiego stopnia z nim jest spokrewnioną lub spowinowacaną, albo z którą świadek jest połączony węzłem przysposobienia, potem na

jego wychowawców i wychowañców, tudzież na opiekuna lub pupila;

2. na pytania takiej treści, iżby odpowiedź na nie mogła przynieść bezpośredni uszczerbek w prawach majątkowych świadka samego lub jednej z osób pod l. 1 wymienionych;

3. co do faktów, o których świadek nie mógłby zeznawać bez naruszenia istniejącego dlań obowiązku zachowania tajemnicy, od Państwa uznanego, o ile z niego nie został waznie zwolniony;

4. pod względem tego co strona świadkowi jako swemu adwokatowi powierzyła;

5. na pytania tej treści, iżby świadek nie mógł na nie odpowiadać bez zdradzenia tajemnicy sztuki lub zawodu.

W przypadkach pod l. 1 i 2 oznaczonych może świadek przez wzgląd na wymienionych tamże koligatów swoich (Angehörigen) również i wtedy odmówić świadectwa, gdy skoligacenie pochodzi z małżeństwa, które już nie istnieje.

§. 322. Z obawy uszczerbku w sprawach majątkowych nie wolno odmówić świadectwa, jeżeli się rozchodzi o sporządzenie i treść aktów prawnych (Rechtsgeschäft), do których świadek jako osoba poświadczająca (Urkundsperson) był

przyzwany albo o fakty spraw majątkowych się tyczące, jeżeli warunkiem powstania takiej sprawy jest małżeństwo lub stosunek rodzinny, tudzież o narodziny, o zawarcie małżeństwa lub o śmierć wymienionych w §. 321, l. 1, koligatów, nakoniec gdy chodzi o czynności, które świadek odnośnie do spornego stosunku prawnego jako poprzednik lub zastępca jednej ze stron przedsiębrał.

§. 323. Świadek, który świadectwa w zupełności lub na niektóre pytania odmówić zamierza, poda przyczyny swej odmowy ustnie lub na piśmie przed audyencyą do jego przesłuchania wyznaczoną lub na tejże audyencyi i powinien je uprawdopodobnić w razie zaprzeczenia.

W pierwszym z owych przypadków będzie takie przełożenie podane do wiadomości stron, ile możności jeszcze przed audyencyą do przesłuchania wyznaczoną.

§. 324. Jeżeli odmowę przełożono Sądowi orzekającemu, rozstrzygnie ten Sąd we formie uchwały, ażali ona jest prawną (*Rechtmässigkeit*), po za tym przypadkiem zaś uczyni to ów sędzia wyznaczony lub wezwany, przed którym odmowa miała miejsce. Sąd może wysłuchać strony przed rozstrzygnięciem.

W rozprawach nad prawnością odmowy, o ile one się zdarzyć mogą, nie potrzeba świadkowi zastępstwa adwokackiego. Odmowa zeznana na piśmie lub do protokołu sądowego będzie przy rozstrzygnięciu nawet w tym przypadku uwzględnioną, gdy świadek nie jawił się na audyencji, do przesłuchania wyznaczonej.

§. 325. Sąd mocen jest z własnego popędu (von amtswegen), drogą egzekucyi w celu wymożenia czynności dopuszczonej, zniewolić świadka za pomocą grzywien i zamknięcia do zeznawania, jeżeli on bez podania przyczyn świadectwa odmówił albo przy swej odmowie pomimo uznania jej za nieusprawiedliwioną obstaje, albo też gdy się wzbrania wykonać zażądanej od niego przysięgi świadka. Zamknięcie nie może być przedłużone po za chwilę, w której proces w instancyi się skończył, a w żadnym razie nie może trwać dłużej aniżeli sześć tygodni.

Postanowienie egzekucyi przeciwko świadkowi jakoteż zarządzenie szczegółowych środków egzekucyjnych należy do Sądu orzekającego albo do sędziego wezwanego, jeżeli przesłuchanie przed tym sędzią ma się odbyć. Przed powzięciem uchwały należy świadka wysłuchać.

§. 326. Sąd orzekający poweźmie uchwałę co do tego, czyli i jaki wpływ może to mieć na

postęp sprawy głównej, że świadek bezpodstawnie odmówił świadectwa lub przysięgi albo ze przeciwko niemu egzekucyę wdrożono. Sędzia wyznaczony lub wezwany zawiadomi przeto Sąd procesowy o tem, co w tej mierze zaszło, bezzwłocznie. Rozstrzygnięcie Sądu orzekającego może zapaść bez poprzedniej ustnej rozprawy.

Na wszelki przypadek jest świadek z powodu swej nieusprawiedliwionej odmowy obydwom stronom odpowiedzialny za szkodę, którą im przez to wyrządził, że udaremnił dowód lub dowodzenie przeciwną; mianowicie jest on też obowiązany do zwrotu kosztów, na skutek jego oporu powstałych.

Nadto będzie świadek skazany na grzywnę za pieniactwo, jeżeli opór jego pochodził ze swawoli. Wydanie uchwały co do obowiązku zwrotu kosztów należy do Sądu orzekającego; do orzeczenia kary za pieniactwo ma również prawo sędzia wyznaczony lub wezwany.

Ocenienie zeznania świadka.

§. 327. Sąd według swego wolnego przekonania troskliwie oceni wszelkie okoliczności, od których bezstronność świadka i wiarogodność jego zeznania zależy.

**Przeprowadzenie dowodów za pośrednictwem sędziego
wyznaczonego lub wezwanego.**

§. 328. Przeprowadzenie dowodu może się odbyć za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego w następujących warunkach:

1. jeżeli spodziewać się wolno, iż przesłuchanie świadka na miejscu przyczyni się do wykrycia prawdy;

2. jeżeliby przeprowadzenie dowodu przed Sądem orzekającym mogło podlegać znacznym trudnościom;

3. jeżeliby przesłuchanie świadka przed Sądem orzekającym mogło się odbyć ze stosunkowo zanadto wielkim kosztem, a mianowicie ze względu na przyznać się mające świadkowi wynagrodzenie za stratę czasu i ze względu na zwrócić się mające koszta podróży i pobytu w miejscowości, gdzieby miał być przesłuchanym;

4. jeżeli świadek ma przeszkodę w jawieniu się przed Sądem orzekającym.

Świadek będzie słuchanym w swoim pomieszkaniu, jeżeli z powodu choroby, ułomności lub z innych przyczyn nie jest w stanie opuścić pomieszkania w celu poddania się przesłuchaniu, albo jeżeli z mocy istniejących rozporządzeń nie ma obowiązku jawienia się w izbie sądowej w celu zeznawania świadectwa w sprawach cywilnych.

Członkowie Domu cesarskiego słucha jako świadków w ich pomieszkaniu Naczelnicy Marszałek Dworu, a po za Wiedniem prezydent Sądu obwodowego lub krajowego miejsca ich pobytu.

Pomimo że zachodzą okoliczności w ust. 1, l. 3, określone, należy na wniosek zawezwać świadka przed Sąd orzekający, gdy jedna ze stron oświadczyła gotowość pokrycia nadwyżki połączonych z tem wydatków ponad kosztą przeprowadzenia dowodu za pośrednictwem sędziego wezwanego, nie roszcząc sobie prawa do żądania ich zwrotu. Przewodniczący może na pokrycie tych kosztów ustanowić odpowiednią kwotę i zakreślić termin, w którym stronie ową kwotę zaliczyć rozkaże (§. 332, ust. 2).

Zawezwanie.

§. 329. Zawezwania do świadków wydaje Sąd.

Oprócz wymienienia stron i treściwego określenia przedmiotu przesłuchania będzie zawezwanie zawierało rozkaz do jawienia się na audyencyi, dla której Sąd równocześnie miejsce i czas oznaczy. W dokumencie zawezwania będą świadkowi oznajmione przepisy prawne o należytościach świadka i o skutkach prawnych niestawienia.

§. 330. Zawezwanie osoby, do siły zbrojnej należącej i w czynnej służbie pozostającej, skutecznia się za pomocą odezwy, wystosowanej do przełożonej komendy świadka lub do najbliższej wojskowej komendy stacyjnej (Militärstationscommando).

Zawezwania samoistnych komendantów żandarmerji, wojskowej straży policyjnej i straży bezpieczeństwa doręcza się tym komendantom bezpośrednio. W celu doręczenia zawezwań innym osobom rzeczonych korpusów należy się udać do ich przełożonych.

§. 331. Jeżeli osoba na świadka zawezwać się mająca pozostaje w urzędzie lub w służbie publicznej, a dla zachowania bezpieczeństwa albo z powodu innych interesów publicznych prawdopodobnie na czas jej nieobecności zastępstwo koniecznem się okaże, należy o wydanem zawezwaniu zawiadomić równocześnie bezpośredniego przełożonego.

Te postanowienia należy stosować także w przypadkach, w których się zawzywa funkcyjnaryusza lub sługę zakładu przewozowego motorami mechanicznymi pracującego tudzież robotnika w kopalni, hucie lub walcowni, albo osobę pozostającą w prywatnej służbie leśnej.

§. 332. Jeżeli świadcowi prawdopodobnie należeć się będzie jakies wynagrodzenie, może przewodniczący albo sędzia wyznaczony lub wezwany rozkazać, ażeby dowodzący na pokrycie kosztów przesłuchania świadka złożył w zakreślonym terminie kwotę, jaką mu ci sędziowie oznaczają.

Jeżeliby to złożenie nie nastąpiło w terminie, może wydanie zawiadzenia odpaść i bez względu na zalegające przeprowadzenie dowodu rozprawa dalej się toczyć (§. 279).

Skutki niestawiennictwa.

§. 333. Jeżeli świadek prawidłowo zawiadzany na wyznaczonej do jego przesłuchania audyencji bez dostatecznego usprawiedliwienia się nie stanie, orzeknie przeciwko niemu Sąd procesowy albo sędzia wyznaczony lub wezwany w formie uchwały, że winien zwrócić wszelkie koszta swoim niestawiennictwem spowodowane; prócz tego będzie świadek karą porządkową obłożony i powtórnie zawiadzany. W razie powtórne go niestawiennictwa będzie kara porządkowa w granicach prawnego wymiaru podwojoną i przymusowe sprowadzenie świadka nakazane.

Jeżeli następnie świadek swe niestawiennictwo dostatecznie usprawiedliwi, będzie od orzeczonych kar zwolniony; prócz tego mogą być

koszta, na świadka do zwrotu nałożone, w zupełności lub w części opuszczone.

Jeżeli jedna z wymienionych w §. 330 osób będzie zawezwaniu nieposłuszną, uda się sędzia dowodzeniem kierujący do jej przełożonego, aby zarządził ukaranie i sprowadzenie świadka.

Nadto jest nieposłuszny świadek odpowiedzialny stronom za wszelką przez to powstałą szkodę, że z winy świadka dowodzenie zostało udaremnione lub się przeciągnęło.

§. 334. Żądanie o oznaczenie ilości kosztów, jakie świadek w przypadkach §§. 326 i 333 zwrócić jest obowiązany, należy równocześnie z wykazem tych kosztów wnieść pod nieprzyjęciem (bei sonstigen Ausschlusse) do dni ośmiu po prawomocności uchwały, obowiązek zwrotu kosztów przeciwko świadkowi orzekającej. Oznaczenie ilości tych kosztów będzie rzeczą sędziego wyznaczonego lub wezwanego li wtedy, gdy według przepisów niniejszej ustawy do orzekania co do obowiązku zwrotu kosztów jest powołany.

§. 335. Jeżeli przesłuchanie świadka nadaremnie usiłowano a zachodzi obawa, że powtórne usiłowanie znowu do przewleczenia sprawy się przyczyni, oznaczy Sąd orzekający, na wniosek, czasokres do przeprowadzenia tego dowodu, a po

nadaremny upływie takowego rozprawę na wniosek jednej ze stron dalej prowadzić będzie, nie zważając więcej na dowód z tego świadka ofiarowany. Ustanowienie owego terminu także i wtedy do Sądu orzekającego należy, gdy przesłuchanie świadka ma się odbyć za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego. Przed rozstrzygnięciem tego wniosku będzie przeciwnik wnioskodawcy wysłuchany.

Pod względem dodatkowego przesłuchania świadka obowiązuje przepis §. 279, ust. 2.

Przesłuchanie.

§. 336. Nie wolno odbierać przysięgi od świadków, którzy byli skazani za fałszywe świadectwo lub za fałszywą przysięgę, albo którzy w czasie swego przesłuchania nie ukończyli jeszcze czternastego roku życia, nakoniec od osób, które dla braku dojrzałości umysłowej lub z powodu umysłowego niedołęstwa nie mają dostatecznego pojęcia o istocie i znaczeniu przysięgi.

Również może Sąd zaniechać zaprzysiężenia świadka, gdy obydwie strony zrzekły się zaprzysiężenia.

Nieprawne odmówienie przysięgi sprowadza takie same następstwa jak meusprawiedliwione odmówienie świadectwa.

§. 337. Przysięgę odbierze Sąd od świadka, zanim go przesłuchiwać zacznie. Wszakże wolno przed odebraniem przysięgi od świadka przeprowadzić wypytanie jego w celu wyjaśnienia osobistych stosunków świadka, tudzież w celu wyjaśnienia, czy go przesłuchać i zaprzysiąc należy, niemniej o to, azali on jest w stanie złożyć zeznanie do wyświecenia (Ermittlung) stanu sprawy przydatne.

Na podstawie takiego wypytania może Sąd po wysłuchaniu stron postanowić, że przesłuchanie świadka wcale się nie odbędzie, lub też może sobie zastrzedz, że pod względem zaprzysiężenia świadka poweźmie uchwałę dopiero po ukończonem przesłuchaniu tegoż. Sędzia wyznaczony lub wezwany winien w każdym razie przeprowadzić przesłuchanie świadków; może jednak rozstrzygnięcie o odebraniu przysięgi od świadka odłożyć na czas po ukończonem przesłuchaniu lub je zastrzedz dla Sądu orzekającego.

Jeżeli świadek nie uwolnił się od odpowiedzi na pytania, co do których miałby prawo odmówienia zeznania po myśli §. 321, ll. 1 i 2, może również Sąd orzekający albo kierujący przesłuchaniem sędzia wyznaczony lub wezwany zastrzedz sobie, że o odebraniu przysięgi od świadka dopiero po ukończonem przesłuchaniu postanowi.

§. 338. We wszystkich przypadkach, w których co do zaprzysiężenia świadka Sąd dopiero po jego przesłuchaniu rozstrzyga, należy świadka przed rozpoczęciem przesłuchania napomnieć o obowiązku zeznawania prawdy, o świętości i znaczeniu zatrzymanej przysięgi (des vorbehaltenen Eides) jakoteż o skutkach fałszywego zeznania według prawa karnego.

Po złożonem zeznaniu może Sąd orzekający albo kierujący przesłuchaniem sędziego wyznaczony lub wezwany orzec, że świadek nie będzie zaprzysiężonym, a to bądź dlatego, że jego zeznania nie mają znaczenia, bądź ze względu na niski stopień ich wiarogodności.

Jeżeli przesłuchanie było przeprowadzone za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego, może Sąd orzekający po nadejściu niezaprzysiężonych zeznań świadków zarządzić dodatkowe zaprzysiężenie tychże.

§. 339. Zanim się przesłuchanie rozpocznie, należy świadkowi oznajmić, na jakiego rodzaju pytania ma prawo odmówić zeznania (§. 321).

Należy przesłuchiwać każdego świadka z osobna w nieobecności świadków, później przesłuchać się mających. O tem, w jakim porządku mają być świadkowie kolejno przesłuchiwanie, postanowi przewodniczący, jeżeli przesłuchiwanie

odbywa się przed Sądem orzekającym, zresztą zaś sędzia wyznaczony lub wezwany.

Przed ukończonem przesłuchaniem wszystkich zawezwanych świadków nie wolno się żadnemu z nich wydalić bez pozwolenia sędziego.

Jeżeli w zeznaniach zachodzą różnice, mogą być świadkowie do ócz sobie stawieni.

§. 310. Przesłuchanie rozpocznie się wy pytaniem świadka o nazwisko, wiek, religię, zatrudnienie i zamieszkanie. W razie potrzeby należy mu także zadawać pytania o okolicznościach, odnoszących się do jego w obecnej sprawie wiarogodności, a w szczególności o jego stosunkach do stron spór wiodących.

Podczas przesłuchania będzie przewodniczący albo kierujący przesłuchaniem sędzia wyznaczony lub wezwany zadawał świadkowi odpowiednie pytania o faktach, które zeznaniem świadka mają być udowodnione, tudzież pytania zdążające do zbadania podstaw, na których się wiadomości świadka opierają (des Grundes, auf welchem das Wissen des Zeugen beruht). Jeżeli przesłuchanie odbywa się przed Sądem orzekającym, wolno obok przewodniczącego także wszystkim innym członkom senatu zadawać świadkowi pytania.

§. 341. Co do udziału stron w przesłuchaniu świadków obowiązują postanowienia §. 289.

Co do osób, które na skutek istniejących rozporządzeń nie mają obowiązku do jawienia się w izbie sądowej w celu składania świadectwa w sprawach cywilnych, strony w ten sposób prawo zadawania pytań wykonywać będą, że udzielą wcześniej swe pytania na piśmie sędziemu, który do przesłuchania został wyznaczony.

§. 312. Jeżeli dopuszczalność zadanego pytania została zaprzeczoną albo przewodniczący pytanie jako niestosowne uchylić postanowił, rozstrzygnie w tej mierze senat na skutek uczy-nionego wniosku. Rozstrzyganie w tego rodzaju sprawie należy również do atrybucyj sędziego wyznaczonego lub wezwanego; wszelako w tym przypadku będzie jego rozstrzygnięcie tylko tymczasowem, które Sąd orzekający może zmienić.

Jeżeli Sąd orzekający uzna, że pytanie, podczas przesłuchania przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym zadane, nie powinno być dopuszczonem, może ten Sąd postanowić, że odpowiedź na to pytanie będzie w dalszym biegu postępowania pominięta.

§. 343. Do protokołu audyencji należy wciągnąć istotną treść zeznania świadka, a gdyby

się tego okazała potrzeba, całe zeznanie w dosłownem brzmieniu. Jeżeli przesłuchanie świadka na rozprawie audyencyjonalnej miało miejsce, będzie zeznanie zapisane w protokole rozprawy

Odpowiednią zapiskę należy świadkowi i obecnym przesłuchaniu stronom przedłożyć do przejrzenia albo na żądanie odczytać.

W protokole uczyni się wzmiankę, czyli od świadka odebrano przysięgę przed przesłuchaniem lub po niem, czyli zaprzysiężenie zostało zaniechanem lub zastrzeżonem Sądowi orzekającemu do rozstrzygnięcia, czyli i które strony były przesłuchaniu obecnymi, nakoniec czyli i jakie zarzuty strony lub świadek wnieśli przeciwko protokolowi.

§. 344. Sąd orzekający może na wniosek lub z urzędu rozkazać powtórne przesłuchanie świadków, a w szczególności wtedy, jeżeli odmówienie zeznania lub odpowiedzi na szczegółowe pytania, które sędzia wyznaczony lub wezwany za usprawiedliwione uważa, za niedopuszczalne uznał, jeżeli świadków nie słuchano przepisany porządkiem (ordnungsmaassig) lub niedokładnie, jeżeli zeznanie w istotnych punktach jest niejasnem, niedokładnem lub dwuznacznem, albo jeżeli sami

świadkowie uznają konieczną potrzebę uzupełnienia lub sprostowania swoich zeznań.

Zarządzając powtórne lub dodatkowe przesłuchanie, może Sąd postanowić, ażeby świadek, miasto drugi raz wykonać przysięgę, prawdziwość zeznań swoich z powołaniem się na poprzednio wykonaną przysięgę zatwierdził.

§. 345. Stronie wolno rzec się świadka, którego była przedstawiła. Wszelako przeciwnik ma prawo żądać, aby świadek, który do przesłuchania stanął, mimo takiego zrzeczenia się został przesłuchany lub też jego przesłuchanie, jeżeli było już rozpoczęte, dalej się odbywało.

Należytości świadka.

§. 346. Każdy świadek ma prawo żądać zwrotu koniecznie potrzebnych kosztów, spowodowanych podróżą do miejsca przesłuchania, pobytam tamże i powrotem.

Wynagrodzenia za stratę czasu wolno świadkowi domagać się jedynie w tym przypadku, gdy przez swą nieobecność ucierpiał dotkliwego uszczerbku w swym dziennym zarobku.

Świadek winien zażądać wynagrodzenia, pod jego utratą, w przeciągu jednej doby po swem przesłuchaniu.

Na żądanie świadka może przewodniczący albo sędzia wyznaczony lub wezwany rozkazać, aby mu udzielono zaliczki, na kosztą podróży do Sądu wystarczającej.

§. 347. Świadkowi płaci się wynagrodzenie na podstawie taryf należytościowych. Obliczenie wynagrodzenia i wydawanie potrzebnych zarządzeń w celu wypłaty takowego jest rzeczą urzędnika, któremu w Sądzie procesowym lub wezwanym tego rodzaju czynności są powierzone. Stronom wolno przejrzeć akt obliczenia wynagrodzenia; tak strony jakoteż świadkowie mogą do trzech dni po dokonaniem obliczeniu zażądać rozstrzygnięcia Sądu. Żądanie to może być ustnie przedstawione.

Sąd je rozstrzygnie bez poprzedniej ustnej rozprawy; wolno mu jednak przed wydaniem rozstrzygnięcia przesłuchać świadka, obydwie strony lub jedną z nich. Rozstrzygnięcie to nie może być zacepione żadnym środkiem prawnym.

Forma wystąpienia.

§. 348. Doniesienia, prośby i rekursy świadka mogą być po za audyencyą podawane za pomocą pisma albo ustnie do protokołu sądowego zeznawane.

Środki prawne.

§. 349. Nie ma osobnego środka prawnego od rozstrzygnięcia co do prawności odmowy zeznania, wykonania przysięgi lub odpowiedzi na szczegółowe pytania, tudzież od uchwały, że przesłuchanie świadka ma być na skutek §. 337 zaniechanem, jakoteż od uchwał i rozporządzeń, powziętych i wydanych podczas przesłuchania po myśli §§. 339 do 342.

Nie ma żadnego środka prawnego od rozstrzygnięcia Sądu orzekającego co do dalszego biegu postępowania w przypadkach odmówienia zeznania lub przysięgi ze strony świadka, jakoteż co do dalszego prowadzenia rozprawy w przypadkach przewidzianych w §§. 332 i 335, tudzież od uchwał, zarządzających zawezwanie lub sprowadzenie świadka lub też zakreślających termin do złożenia zaliczki na przyznać się mające świadkowi wynagrodzenie (§. 332), potem od uchwał, nakazujących wypłacenie świadkowi zaliczki (§. 346), jakoteż od uchwał w sprawie zaprziesiężenia świadka zapadłych

Świadkowie biegli.

§. 350. Ilekroć do spostrzegania przeminionych zdarzeń lub przeminionego stanu szczególna znajomość rzeczy (Sachkunde) będzie po-

trzebną, a zatem osoby w rzeczach biegłe (sachkundige) dla postawienia dowodu przesłuchać wypadnie, należy się zastosować do przepisów o dowodzie ze świadków.

Tytuł piąty.

Dowód ze znawców.

Zamianowanie znawców.

§. 351. Gdy zajdzie konieczna potrzeba prowadzenia dowodu ze znawców, ustanowi Sąd orzekający jednego lub kilku znawców natychmiast po wysłuchaniu zdania stron co do tego, jakie należy zamianować osobistości. O ileby odrębne okoliczności towarzyszące czego innego koniecznie nie wymagały, należy przy tem mieć przede wszystkim wzgląd na znawców, publicznem powołaniem do udzielania opinij w rzeczy, w jakiej właśnie jej potrzeba, ustanowionych.

Sąd mocen jest w miejsce jednego lub kilku ustanowionych znawców zamianować innych.

§. 352. Dowód ze znawców należy przeprowadzać za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego, jeżeli przedmiot, który znawcy mają oglądać, nie może być sprowadzony do Sądu orzekającego albo przeprowadzenie tego do-

wodu w tym Sądzie z innych przyczyn na znaczne trudności natrafić może.

W tym przypadku może być postanowienie o tem, ilu ma być znawców, jakoteż ich wybór pozostawiony sędziemu, któremu przeprowadzenie dowodu powierzono; niemniej wolno dobrać znawców bez poprzedniego przesłuchania stron, jeżeli to do uniknięcia przewłoki lub niestosunkowych kosztów może posłużyć. Sędzia wyznaczony lub wezwany rozpisując audyencyę do przeprowadzenia dowodu, oznajmi równocześnie stronom nazwiska ustanowionych znawców.

§. 353. Kto do udzielania opinii w rzeczy, w której właśnie jej potrzeba, publicznie powołaniem jest ustanowiony albo kto się publicznie i dla zarobku trudni nauką, sztuką lub zawodem ekonomicznym (Gewerbe) a udzielenie opinii od znajomości wymienionych gałęzi zależy, wreszcie kto w celu wykonywania nauki, sztuki lub jakiego zawodu ekonomicznego publiczną zajmuje posadę lub do tego otrzymał publiczne upoważnienie, winien być posłusznym Sądowi, który go znawcą ustanowił.

Z tych samych przyczyn, które świadkowi prawo do odmówienia zeznania nadają, wolno też żądać zwolnienia od obowiązków znawcy.

Urzednicy publiczni powinni być prócz tego jeszcze i w tym przypadku uwolnieni, gdy im przełożony zajmowania się czynnościami znawcy ze względów służbowych wzbronil albo gdy z mocy szczególowych zarządzeń są zwolnieni od obowiązku obejmowania funkcyj znawcy.

Skutki niestawienia i oporu.

§. 354. Kto będąc znawcą do udzielenia opinii ustanowionym, bez dostatecznej przyczyny od tego się uchylił albo mimo prawidłowego za-
wezwania na wyznaczonej dla dowodu audyencji bez dostatecznego usprawiedliwienia się nie stanął, na tego Sąd nałoży we formie uchwały do zwrotu kosztu, na skutek jego oporu albo niestawienia urosłe; prócz tego będzie przeciwko znawcy albo kara porządkowa albo w razie swawolnego odmówienia opinii grzywna za pie-
niactwo orzeczona. Przy wydawaniu tych uchwał postąpi sobie Sąd w duchu postanowień §§. 326, 333 i 334.

W miejsce nieposłusznego znawcy może być inny znawca zamianowany.

Prócz tego że zwróci kosztu, będzie nieposłuszny znawca odpowiedzialny stronom za wszelką dalszą szkodę wyrządzoną przez to, że z jego winy dowodzenie zostało udaremnione lub się przeciągnęło.

Nieprzyjęcie.

§. 355. Wolno nieprzyjąć znawców z tych samych przyczyn, które nadają prawo nieprzyjęcia sędziego; wszelako nie może się nieprzyjęcie opierać na tem, że znawca przedtem w tej samej sprawie został przesłuchany jako świadek.

Nieprzyjęcie oświadczy strona, zanim się przeprowadzenie dowodu rozpocznie, w Sądzie procesowym albo przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym, jeżeli tym ostatnim wybór znawców przypadł; gdyby zaś opinia miała być podaną na piśmie, oświadczy strona nieprzyjęcie za pomocą pisma, zanim opinia do Sądu weszła. W czasie późniejszym li wtedy nieprzyjęcie może nastąpić, gdy strona uprawdopodobni, że się przedtem o istnieniu przyczyny nieprzyjęcia nie dowiedziała albo że dla przeszkody, której osobiście nie była w stanie ominąć, w czasie należytych ze swem nieprzyjęciem wystąpić nie mogła.

W przypadku, gdy przeprowadzenie dowodu, sędziemu wyznaczonemu lub wezwanemu przekazane, już zostało ukończone, może być takie spóźnione nieprzyjęcie tylko Sądowi procesowemu przedłożone.

§. 356. Równocześnie z nieprzyjęciem należy wymienić powody nieprzyjęcia. Rozstrzygni-

nie nieprzyjęcia służy Sądowi orzekającemu albo też sędziemu wyznaczonemu lub wezwanemu, stosownie do tego, gdzie na skutek §. 355, w tamtym Sądzie albo na ręce rzeczonych sędziów, nieprzyjęcie wniesiono.

Jeżeli nieprzyjęcie nie zostało przedstawionem na audyencyi, zapadnie rozstrzygnięcie bez poprzedniej ustnej rozprawy. Na żądanie Sądu winna strona nieprzyjmująca przed rozstrzygnięciem uprawdopodobnić powody nieprzyjęcia, które podała. Jeżeli Sąd przychyli się do nieprzyjęcia, należy bezzwłocznie ustanowienie innego znawcy spowodować.

Przeprowadzenie dowodu.

§. 357. Sąd orzekający albo kierujący dowodzeniem sędziego może też zarządzić zaopiniowanie pisemne. W tym przypadku są znawcy obowiązani udzielać ustnych wyjaśnień opinii pisemnej albo też objaśniać takową podczas ustnej rozprawy.

§. 358. Każdy znawca wykona przysięgę znawcy, zanim się przeprowadzenie dowodu rozpocznie. Sąd może zaniechać zaprzysiężenia znawcy, jeżeli obydwie strony tego się zrzekły.

W obec znawcy, na udzielanie opinii w rzeczy, o jaką się właśnie rozchodzi, z góry zaprzy-

sieżonego, wystarczy napomnienie o złożone przysiędze i odwołanie się do tej przysięgi.

§. 359. Znacem będą dostarczone znajdujące się w Sądzie przedmioty, akta i środki pomocnicze, do ułożenia odpowiedzi na zadane im pytania potrzebne.

§. 360. W przypadku, gdy gruntowna i wyczerpująca opinia natychmiast daną być nie może, ustanowi kierujący dowodem sędzia do tego czasokres lub wyznaczy osobną audyencyę.

Strony będą o nadejściu pisemnej opinii zawiadomione (§. 286).

§. 361. Kilku znawców, do udzielenia opinii w jednej i tej samej rzeczy ustanowionych, mogą ją przedłożyć spólnie, jeżeli się w swych zdaniach zgadzają. W razie różnicy zdań przedstawi każdy znawca z osobna swe zapatrywanie i popierające takowe powody

§. 362. Każda opinia ma być uzasadnioną wyłożeniem jej powodów. W przypadkach, w których udzielenie opinii poprzedziło oglądnięcie osoby, rzeczy, miejscowości i t. p. a zarazem obznajomienie się z właściwościami tychże dla zrozumienia i ocenienia opinii nie jest obojętnem

(von Belang ist), winien znawca dać opis oglądanych przedmiotów (opisanie stanu rzeczy), zanim swe zapatrywanie rozwinie.

Jeżeli przedłożona opinia okazała się niedostateczną albo też znawcy rozmaite zdania objawili, może Sąd na wniosek lub z urzędu zarządzić powtórne zaopiniowanie przez tych samych lub dalszych znawców albo też przynajmniej za dobraniem innych znawców. Zarządzenie takie szczególnie wtedy będzie dozwolone, jeżeli jednego ze znawców po udzieleniu opinii ze skutkiem nie przyjęto. Do tych zarządzeń jest także sędzia wyznaczony lub wezwany upoważnionym.

§ 363. Stronie, która dowód ze znawców ofiarowała, służy prawo zrzeczenia się takowego. Atoli przeciwnik może się domagać, ażeby nakazane przeprowadzenie dowodu pomimo tego się odbyło, jeżeli ono już się rozpoczęło albo przynajmniej znawcy do tego dowodu w Sądzie już się zjawili.

Zrzeczenie się stron w niczem nie narusza upoważnienia przewodniczącego do zarządzenia zaopiniowania przez znawców z urzędu na zasadzie §. 183.

§. 364. W wykonywaniu sądownictwa handlowego, morskiego i górniczego wolno Sądowi

we wszystkich przypadkach, w których do sądowego ocenienia danego przedmiotu fachowe wiadomości są potrzebne albo w których się rozchodzi o istnienie zwyczajów zawodowych (geschäftliche Gebräuche), rozstrzygać bez znawców, jeżeli własne doświadczenie fachowe (Fachkunde) lub własna wiedza sędziego przyzwanie znawców czyni zbytecznem.

Należytości.

§. 365. Znanca ma prawo żądania zwrotu kosztów i wydatków, na jakie był narażony, tudzież odszkodowania za stratę czasu i wynagrodzenia za swój trud; wolno mu zażądać odpowiedniej zaliczki.

Przewodniczący albo ten sędzia wyznaczony lub wezwany, przed którym się dowód odbywa, mogą rozporządzić, ażeby strona dowodząca na pokrycie wydatków, połączonych z przeprowadzeniem dowodu ze znawców, zaliczyła kwotę, jaką ci sędziowie zarazem oznaczają (§. 332, ust. 2).

Przy wymiarze należytości znawców będą przepisy §. 347 odpowiednio zastosowane. Od uchwały wymierzającej te należytości wolno wnieść rekurs.

Środki prawne.

§. 366. Nie ma osobnego środka prawnego od uchwały, odrzucającej nieprzyjęcie

znawcy albo zarządzającej zaopiniowanie na piśmie.

Nie ma żadnego środka prawnego od rozstrzygnięcia co do ilości ustanowić się mających znawców, od uchwały, w której Sąd ustanowienie znawcy przekazał sędziemu wyznaczonemu (§. 352.) lub znawcę z powodu nieprzyjęcia uwolnić, tudzież od uchwał w sprawie odebrania przysięgi od znawcy powziętych, w końcu od uchwał, w których Sąd w celu dania opinii po myśli §. 360 audyencyę wyznaczył lub czasokres ustanowił.

§. 367. O ile w poprzedzających przepisach nie ma odmiennych postanowień, należy w dowodzie ze znawców a w szczególności co do ich przesłuchania i pod względem protokołowania opisu stanu rzeczy i opinii, które znawcy na audyencyi wyłożyli, przepisy o dowodzie ze świadków odpowiednio stosować.

Tytuł szósty.

Dowód z oględzin.

§. 368. Na wniosek lub z urzędu może Sąd dla wyjaśnienia rzeczy zarządzić oględziny, a w razie potrzeby jednego lub więcej znawców do tego wezwać.

Jeżeli oglądać się mający przedmiot nie może być sprowadzony do Sądu orzekającego albo odbycie oględzin w tym Sądzie z innych przyczyn na znaczne trudności natrafićby mogło, wolno dokonać oględzin za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego. W tym przypadku można sędziemu oględzinami zajętemu pozostawić rozstrzyganie o tem, czyli w ogóle znawców przyzwać i kogo znawcą zamianować zechce. Od tych uchwał nie ma żadnego środka prawnego.

Jeżeli przeprowadzenie oględzin sądowych prawdopodobnie narobi kosztów, może przewodniczący albo sędzia wyznaczony lub wezwany rozporządzić, azeby dowodzący zaliczył odpowiednią kwotę na pokrycie tych kosztów (§. 332, ust. 2).

§. 369. W przypadku gdy ma być oglądaną rzecz, która według twierdzenia dowodzącego, znajduje się w posiadaniu przeciwnika lub w przechowaniu u władzy publicznej lub notaryusza, należy się do przepisów §§ 301 i 303 do 307 z tym dodatkiem zastosować, że uznaniu sędziego na starannem ocenieniu wszelkich okoliczności opartemu pozostawia się osądzenie, jaki tu wpływ należy przypisać temu, że przeciwnik wzbrania się rzecz tę okazać lub wydać, że on ją rozmyślnie usunął lub uszkodził, albo że to się co naj-

mniej stało z jego przyczyny, albo w końcu że on co do tych ostatnich okoliczności odmówił zeznania.

§. 370. Od uchwał i rozporządzeń przy sposobności oględzin wydanych nie ma osobnego środka prawnego; co też obowiązuje pod względem uchwały, wniosek na przyzwanie znawców odrzucającej.

Wypadki oględzin należy wciągnąć do protokołu rozprawy, a gdyby się oględziny po za rozprawą audyencyonalną odbyły, do osobnego protokołu, a mianowicie z reguły bezpośrednio po odbytych oględzinach.

W protokole będzie zamieszczona wzmianka, czyli i które strony oględzinom były obecne, jakoteż czyli i jakie zarzuty wniosły strony przy oględzinach lub przeciwko protokołowi.

Tytuł siódmy.

Dowód z wysłuchania stron.

§. 371. Dowód faktów spornych a dla rozstrzygnięcia stanowczych może być także prowadzony za pomocą wysłuchania stron.

Dowód ten może być na wniosek lub z urzędu, ale jedynie wtedy nakazany, jeżeli ani zapomocą odmiennych środków dowodowych, które

strony ofiarowały, ani za pomocą dowodzeń, z urzędu nakazanych, dowód nie został osiągnięty.

§. 372. Nie wolno w celach dowodowych słuchać stron, jeżeli co do ich przesłuchania lub zaprzysiężenia zachodzą przyczyny wyłączenia, w §§. 320 i 336, ust. 1, opisane.

§. 373. W sporze prowadzonym przez zastępcę prawnego osoby pod pieczę będącej, pozostawia się uznaniu sędziego, czy zarządzić przesłuchanie tego zastępcy lub też, o ile na to §. 372 pozwala, osoby pod pieczę zostającej albo jednego i drugiego.

Jeżeli masa rozbiorowa jest stroną procesową, może Sąd zarządzić przesłuchanie zarządcy masy lub dłużnika wspólnego albo też obojgu.

Pod względem niniejszego przesłuchania należy następujące osoby za strony spór wiodące uważać, a w szczególności: w sporach prawnych jawnej spółki handlowej wszystkich spółników, w sporach prawnych spółki komandytowej wszystkich osobiście odpowiadających spółników, tudzież gdy spór prawny prowadzi jakaś inna spółka, stowarzyszenie, gmina, towarzystwo lub jaki inny podmiot prawny, nie będący osobą fizyczną, prawnych zastępców tychże.

Jeżeli bądź na skutek tego co dopiero powiedziano bądź z powodu że po jednej stronie towarzysze występują, kilka osób wysłuchać można, postanowi Sąd, ażali wszystkie te osoby albo które z nich przesłuchać należy.

§. 374. Sąd po troskliwym ocenieniu wszelkich okoliczności osądzi, czyli powinien zaniechać dowodu z wysłuchania stron z powodu że ma to przekonanie, iż strona, do której udowodnienie spornego faktu należy, albo nie ma o nim żadnej wiadomości, albo wysłuchanie tej strony w ślad postanowień §. 372 nie jest dozwolonem,

§. 375. Dowód z wysłuchania stron zarządzi Sąd uchwałą. Od tej uchwały nie ma osobnego środka prawnego. Dowód prowadzi się w ten sposób, że Sąd zadaje przesłuchać się mającej stronie stosowne pytania o fakty, które tem przesłuchaniem mają być dowiedzione. Przy tem wypytaniu stron postąpi sobie Sąd w duchu przepisów §§. 340 do 343.

Wypytanie odbywa się przed Sądem orzekającym. Jeżeli przesłuchać się mająca strona nie jest we własnej osobie obecną, należy zarządzić jej zawezwanie i zarazem oznajmić fakty, na które ma być przesłuchaną. Przeprowadzenie tego dowodu za pośrednictwem sędziego wezwanego jest

jedynie wtedy dopuszczonem, jeżeli strona nie może się osobiście stawić dla przeszkód, których ominąć nie jest w stanie (unubersteigliche Hindernisse), albo jeżeliby to stawienictwo miało być połączone z niestosunkowymi kosztami.

§. 376. Strony będą naprzód bez przysięgi wpytane; po wpytaniu bez przysięgi może nastąpić przesłuchanie pod przysięgą.

Jeżeli obydwie strony do Sądu stanęły, będą też z reguły, przy wpytaniu bez przysięgi, obydwie strony o postawione na dowód fakty wpytane. Przed wysłuchaniem bez przysięgi zwróci Sąd uwagę stron na to, że stosownie do okoliczności mogą być zniewołone do zeznawania pod przysięgą.

§. 377. Jeżeli wypadki wysłuchania bez przysięgi nie zdołały przekonać Sądu o prawdziwości lub nieprawdziwości udowodnić się mających faktów, mocen jest Sąd zarządzić wysłuchanie pod przysięgą.

Wyłącznie tylko jednej z obydwóch stron może Sąd nakazać zeznawanie pod przysięgą o jednym i tym samym fakcie. Wolno przytem Sądowi z niezaprzysiężonego zeznania tej samej strony wydzielić szczegółowe twierdzenia, które strona następnie pod przysięgą powtórzyć winna;

również mocen jest Sąd, zarządzając wysłuchanie pod przysięgą przepisać stronie brzmienie, w jakim na szczegółowe okoliczności pod przysięgą ma zeznawać. Od tych uchwał nie ma osobnego środka prawnego.

Zeznanie strony pod przysięgą podlega, jeżeli jest fałszywem, takiemu samemu ocenieniu ze stanowiska prawa karnego jak złożona przed Sądem fałszywa przysięga. Sąd napomni stronę przed jej przesłuchaniem pod przysięgą o obowiązku zeznawania prawdy, o świętości i znaczeniu przysięgi, tudzież o następstwach fałszywej przysięgi według praw karnych. W protokole ma być stwierdzonem, że napomnienie z powodu przysięgi miało miejsce.

§. 378. Sąd po troskliwym rozważeniu wszelkich towarzyszących okoliczności postanowi, która to bez przysięgi już wypytana strona będzie co do faktu spornego słuchaną pod przysięgą.

§. 379. Sąd może w celu wypytania strony pod przysięgą rozprawę odroczyć, jeśli uzna za stosowne dać stronie przesłuchać się mającej czas do namysłu.

§. 380. O ile niniejszy rozdział nie zawiera odmiennych rozporządzeń, będą postanowienia

o dowodzie ze świadków obowiązywać także w dowodzie z wysłuchania stron. Wszelako przesłuchać się mająca strona nie może usprawiedliwić odmówienia zeznania przyczyną, w §. 321, l. 2, oznaczoną.

Niestawiennictwo strony na audyencyi do przesłuchania według §. 375, wyznaczonej albo odmówienie zeznania przez stronę stawającą nie jest przeszkodą w wysłuchaniu obecnego przeciwnika.

Używanie środków przymusowych dla zagnienia strony, w celach dowodowych bez przysięgi lub pod przysięgą wypytać się mającej, do stawienia się przed Sądem lub do zeznawania nie jest dozwolonem.

§. 381. Jaki to wpływ wywiera na ustanowienie dowodu (Herstellung des Beweises), gdy strona bez dostatecznej przyczyny uchyla się od zeznawania lub od odpowiadania na szczegółowe pytania, tudzież gdy strona do jej wysłuchania bez przysięgi lub pod przysięgą zawezwana w Sądzie nie stanęła albo też gdy jej zeznanie pod przysięgą od oświadczeń, podczas jej wysłuchania bez przysięgi poprzednio złożonych, w stanowczych punktach się różni, rozstrzygnie Sąd po starannem ocenieniu wszelkich towarzyszących okoliczności.

§. 382. Strony, w celach dowodowych bez przysięgi lub pod przysięgą słuchane, nie mają

prawa żądania wynagrodzenia po myśli § 346, co jednak nie uwłącza prawu żądania zwrotu kosztów procesowych.

W duchu przepisów §§ 372 do 381 postąpi też sobie Sąd, gdy nakazując przedłożenie dokumentu dowodowego, i rzeczy wywiadowczej lub przedmiotu oględzin, wysłuchanie strony i jej przesłuchanie pod przysięgą z tego powodu zażąda.

§. 383. Jeżeli strona oświadczyła, że jest gotową okoliczności w procesie udowodnić się mające pod przysięgą zatwierdzić, ale jej przesłuchanie pod przysięgą, z powodu że przedtem zmarła, odbyć się nie może, oceni Sąd to jej oświadczenie podług § 272

Tytuł osmy

Ubezpieczenie dowodów.

§. 384. W jakimkolwiek bądź okresie sporu prawnego a nawet przed jego rozpoczęciem wolno dla ubezpieczenia dowodu żądać przeprowadzenia oględzin albo przesłuchania świadków i znawców, gdy zachodzi obawa, że inaczej środek dowodowy może być straconym lub jego użycie utrudnionem.

Chociażby te ostatnie warunki nie istniały, wolno o przeprowadzenie tych dowodów także i w tym celu prosić, aby zostały stwierdzone

wady na rzeczach lub na dziele, z powodu których przeciwnik powinien dać rękojmię. W przypadku, gdy nabywca rzeczy swemu poprzednikowi wadę oznajmił albo przyjęcia rzeczy z powodu jej wadliwości odmówił, może również i sprzedawca prosić o tego rodzaju przeprowadzenia dowodowe. Tak samo i przedsiębiorca jakiegoś dzieła ma prawo przedstawić taki wniosek, jeżeli zamawiający to dzieło jakąś wadę mu oznajmił lub przyjęcia dzieła dla wadliwości tegoż odmówił.

Wniosek ten należy podać w Sądzie procesowym, a w przypadkach nagłych lub gdy spór prawny jeszcze nie wisi, w Sądzie powiatowym miejsca położenia rzeczy, która ma być oglądaną lub wziętą za podstawę dowodu ze znawców, albo też w Sądzie powiatowym miejsca pobytu przesłuchać się mającej osoby. Wniosek wolno podać do protokołu sądowego.

§. 385. Wnioskodawca podaje fakty, na które dowód przeprowadzić należy, niemniej też środki dowodowe, wymieniając przesłuchać się mających świadków tudzież znawców, jeżeli znawców zaproponował. Strona prosząca wyłoży powody, usprawiedliwiające obawę, że środek dowodowy może być straconym lub jego użycie utrudnionem.

Strona prosząca wymieni też przeciwnika; co może jedynie wtedy odpaść, gdy z przedstawionych przez stronę okoliczności wynika, że w tym stanie rzeczy wymienić przeciwnika jest dla niej niepodobieństwem.

§. 386. Sąd rozstrzygnie wnioszek we formie uchwały bez poprzedniej rozprawy ustnej. Jeżeli przeciwnik jest wiadomy a jego przyzwolenie nie zostało jeszcze wykazane, należy przeciwnika wysłuchać przed rozstrzygnięciem, chyba że zachodzi niebezpieczeństwo ze zwłoki. Sąd może przed swem rozstrzygnięciem nakazać stronie proszącej uwiarogodnienie *) okoliczności, wykazujących konieczną potrzebę ubezpieczenia dowodu.

W przypadkach nagłych jest w Trybunałach powołany do rozstrzygania przełożony Trybunału lub przewodniczący senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

W uchwale, wnioszek uwzględniającej, oznaczy Sąd fakty, na które dowód ma być przeprowadzony, jakoteż środki dowodowe, przyczem wymieni przesłuchać się mających świadków i ustanowi znawców. Równocześnie wyda Sąd polecenia

*) albo uprawdopodobnienie: „gläubhaft zu machen“.

do przeprowadzenia dowodu potrzebne. Dla nieznanego przeciwnika może Sąd ustanowić kuratora do obrony praw jego podczas dowodzenia.

Uchwała, wniosek uwzględniająca, nie może być zaczepioną żadnym środkiem prawnym.

§. 387. Sąd zawezwie przeciwnika na audyencyę do przeprowadzenia dowodu wyznaczoną, doręczając mu uchwałę, a w przypadku, gdy go przedtem nie słucał, także jeden okaz pisma, które prosząca strona podała, albo odpis wniosku protokołowanego.

Atoli w przypadkach nagłych może się przeprowadzenie dowodu rozpocząć jeszcze przed doręczeniem uchwały przeciwnikowi znanemu. Pozwolenie na to może być na wniosek udzielone równocześnie z rozstrzygnięciem wniosku o przeprowadzenie dowodu. Nie ma żadnego środka prawnego od udzielenia lub odmówienia tego pozwolenia.

§. 388. Przeprowadzenie dowodów odbywa się według przepisów drugiego, czwartego, piątego i szóstego tytułu niniejszego rozdziału.

Protokoły przeprowadzenia dowodów będą przechowywane w Sądzie, który dowód przeprowadzić kazał. Jeżeli się spór prawny w innym

Sądzie toczy lub rozpoczął (anhangig ist oder anhangig wird), będzie protokół wysłany do Sądu procesowego, a to na wezwanie tegoż lub na wnioszek jednej ze stron spór wiodących.

Koszta przeprowadzenia dowodu pokryje strona prosząca bez szkody dla służącego jej prawa żądania zwrotu. Przeciwnikowi należy zwrócić koszta, z powodu jego udziału w przeprowadzeniu dowodu niezbędne, co nie ma żadnego wpływu na rozstrzygnięcie w sprawie głównej.

§. 389. Każdej stronie wolno w ciągu sporu prawnego robić użytek z dowodu, dla ubezpieczenia tegoż przeprowadzonego.

Sąd orzekający oceni według §. 272, jaki wpływ należy przyznać zarzutom: że dowód nie został przeprowadzony zgodnie z przepisami obowiązującymi w dowodzeniu, które się podczas biegu procesu odbywa, lub też że przeciwnika albo wcale nie zawiadomiono o tem, że dowód będzie przeprowadzonym, albo że go nie zawiadomiono w należyтым czasie.

Sąd może w ciągu sporu prawnego nakazać uzupełnienie lub powtórzenie dowodu.

Rozdział drugi.

Wyroki i uchwały.

Tytuł pierwszy.

Wyroki.

Wyrok końcowy.

§. 390. Jeżeli spór prawny według wypadków odbytej rozprawy i przeprowadzonych dowodów jest do ostatecznego osądzenia dojrzałym, rozstrzygnie go Sąd wyrokiem (wyrok końcowy).

Tak samo ma być w przypadku, gdy z kilku do wspólnej rozprawy połączonych procesów tylko jeden do osądzenia jest dojrzałym.

Wyrok częściowy.

§. 391. Jeżeli niektóre z kilku w tej samej skardze postawionych roszczeń lub część jednego roszczenia na skutek wyraźnego uznania pozwanego bezsporną się stała, wolno Sądowi co do tego roszczenia lub co do części onego rozprawę zamknąć i do ferowania wyroku przystąpić (wyrok częściowy).

Sąd może również wydać wyrok częściowy, gdy po wniesionej skardze wzajemnej albo jedy-

nie skarga albo skarga wzajemna do rozstrzygnięcia jest dojrzałą.

Jeżeli pozwany w drodze excepcyi wystąpił z wierzytelnością wzajemną, która z dochodzoną w skardze wierzytelnością w związku prawnym nie zostaje, może Sąd wydać wyrok częściowy o roszczeniu skargi, jeżeli na razie tylko rozprawa co do tego ostatniego roszczenia jest do rozstrzygnięcia dojrzałą. Co do wierzytelności wzajemnej będzie rozprawa bez przerwy dalej prowadzoną.

§. 392. Każdy wyrok częściowy będzie pod względem prawomocności i egzekucyi za wyrok samoistny poczytanym.

Przepisy §. 52, ust. 2, stosują się również do należyłości ubocznych całego roszczenia lub tej części jego, o której wyrokiem częściowym orzeczono.

Wyrok pośredni.

§. 393. Jeżeli w sporze prawnym roszczenie tak co do zasady jakoteż pod względem ilości jest spoinem a rozprawa przedewszystkiem dopiero co do zasady do rozstrzygnięcia dojrzała, mocen jest Sąd naprzód zasadę roszczenia wyrokiem rozstrzygnąć (wyrok pośredni).

Następnie mocen jest Sąd w przypadkach §§. 236 i 259, skoro rozprawa nad wnioskiem na

ustalenie do rozpoznania dojrzała, przed rozstrzygnięciem sprawy głównej wydać wyrok pośredni o istnieniu lub nieistnieniu danego stosunku prawnego lub prawa.

Wyroki, po myśli poprzednich dwóch ustępów zapadłe, będą pod względem środków prawnych za wyroki końcowe poczytane. Wniesienie apelacji lub rewizyi od wyroku pośredniego, po myśli ustępu 1 ferowanego, wstrzymuje dalszą rozprawę nad skargą aż do prawomocności zapadłego wyroku pośredniego. We wszystkich innych przypadkach rozprawa główna, mimo apelacji lub rewizyi od wyroku pośredniego, dalej się toczyć będzie. Jednakowoż mocen jest Sąd dalszą rozprawę nad skargą odłożyć aż do prawomocności zapadłego wyroku pośredniego, jeżeli w tymże wyroku stosunek prawny lub prawo, dla rozstrzygnięcia sprawy głównej istotne, za nieuzasadnione uznał. Rozporządzenie to nie może być zaczepione żadnym środkiem prawnym.

W sprawie kosztów będzie przepis §. 52, ust. 2, odpowiednio zastosowany.

Wyrok na zasadzie zrzeczenia się.

§. 394. Powód, który na pierwszej audyencyi lub podczas ustnej rozprawy kontradyktoryjnej oświadczył, że się dochodzonego roszczenia

zrzeka, będzie na wniosek pozwanego ze swą skargą na zasadzie zrzeczenia się wyrokiem oddalony.

Jeżeli zrzeczenie się obejmuje tylko jedno z kilku w skardze dochodzonych roszczeń lub część jednego roszczenia, może na wniosek zapasć wyrok częściowy na zasadzie zrzeczenia się.

Wyrok na zasadzie uznania.

§. 395. Jeżeli pozwany na pierwszej audyencyi lub podczas rozprawy kontradyktoryjnej roszczenie przeciwko niemu dochodzone w całości lub w części uznał, zapadnie na wniosek powoda wyrok zgodny z tem uznaniem

Wyroki zaoczne.

§. 396. Jeżeli powód lub pozwany na pierwszej audyencyi nie stanął, będą fakty, które stawająca strona odnośnie do sporu prawnego przedstawiła, o ile ich znajdujące się w Sądzie dowody nie zbijają, za prawdziwe przyjęte, a Sąd na tej podstawie o żądaniu skargi na wniosek strony obecnej wyrokiem zaocznym orzeknie.

§. 397. Pisemne wypracowania, jeżeliby od strony niestawającej nadeszły, będą pominięte.

Na pierwszej audyencyi wyda wyrok zaoczny, jakoteż wyrok na skutek zrzeczenia się lub uznania, albo przewodniczący albo sędzia, który odbycie tej audyencyi ma sobie powierzone.

§. 398. Jeżeli pozwany nie podał w terminie odpowiedzi na skargę, będzie audyencya do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej tylko na powtórnny wniosek powoda rozpisana.

W tym przypadku ograniczy się rozprawa kontradyktoryjna do zapowiedzianych ze strony pozwanego na pierwszej audyencyi zarzutów niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości Sądu, sprawy wiszącej i prawomocnie osądzonej. W razie odmówienia tym zarzutom zapadnie natychmiast po dalszym wniosku powoda wyrok zaoczny w sprawie głównej (§. 396).

Jeżeli nad wymienionymi zarzutami osobną rozprawę zarządzono (§. 260), wolno powodowi w przypadku, gdy Sąd owych zarzutów nie uwzględnił, prosić o rozpisanie audyencyi dla wydania wyroku zaocznego z przyczyny niewnie sienia odpowiedzi na skargę w czasie przepisany.

Jawienie się pozwanego na audyencyi, po myśli poprzedniego ustępu wyznaczonej, nie jest przeszkodą w wydaniu wyroku zaocznego; Sąd pominie przy wydaniu wyroku zaocznego to, co stawający pozwany w sprawie głównej ustnie przedłożył.

Na skutek niestawiennictwa powoda na audyencyi, którą na wniosek jego zgodnie z ust. 1 lub 2 wyznaczono, nastąpi spoczywanie procesu.

Gdyby się pozwany jawił, nie będzie mu wolno prosić ani o wyrok zaoczny ani o odroczenie audyencyi do podjęcia rozprawy w sprawie głównej.

§. 399. Jeżeli Sąd, po wniesionej w terminie odpowiedzi na skargę, audyencyę do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej rozpiisał, a jedna ze stron albo na tej samej audyencyi albo na jednej z późniejszych, do rozprawy kontradyktoryjnej przeznaczonych, stanąć omieszkała, wolno stronie na tej audyencyi obecnej prosić o wydanie wyroku. Przy ferowaniu wyroku uwzględni Sąd fakty, które jawiąca się strona teraz dopiero naprowadziła a które sprzeciwiają się treści wniesionych przez nią pism albo poprzednio zeznanym oświadczeniom i przytoczonym faktom, jedynie o tyle, o ile je strona przed audyencyą w piśmie przygotowawczem przeciwnikowi oznajmiła. Natomiast uwzględni Sąd przy ferowaniu wyroku nietylko wypadki poprzednio przeprowadzonych dowodów, ale zarówno poprzednie oświadczenia i faktyczne twierdzenia strony ninie w zaoczność popadłej (nuncmehr säumigen Partei), o ile te ostatnie w podanych pismach przygotowawczych, w protokole rozprawy i w załączkach takowego albo w protokole sędziego wyznaczonego lub wezwanego są dokumentnie poświadczone (beurkundet sind) lub były przedmiotem przeprowadzenia do-

wodu, na jednej z poprzednich audyencyj nakazanego.

Na wniosek o wydanie wyroku w sprawie głównej z powodu zaoczności jednej strony, przedstawiony w chwili, gdy osobna rozprawa nad zapowiedzianymi na pierwszej audyencyi zarzutami niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości Sądu, sprawy wiszącej lub prawomocnie osądzonej jeszcze jest w toku, może zapaść wyrok dopiero po oddaleniu strony z tymi zarzuty.

§. 400. Do przepisów §§. 396 do 399 należy się też zastosować wtedy, gdy jedna ze stron dla nieprzyzwoitego zachowania z izby sądowej wydaloną zostanie.

§. 401. Okoliczność, że strona audyencyi omieszkała, nie spowoduje żadnej zmiany w zastosowaniu przepisów stanowiących o tem, co Sąd z urzędu uwzględnić jest obowiązany, i nie uwolni przeciwnika od obowiązku dostarczenia wiarogodnego poparcia (Nachweisung) co do okoliczności z urzędu uwzględnić się mających

Podobnież zaoczność jednej strony nie przeszkadza przeprowadzeniu dowodów przed Sądem orzekającym ani też ustnemu przedstawieniu wypadków przeprowadzenia dowodu, które się nie odbyło przed Sądem orzekającym.

§. 402. Wniosek na wydanie wyroku na skutek zaoczności jednej strony (§§. 396, 398, 399) będzie odrzuconym:

1) jeżeli nie jest wykazanem, że niejawiąca się strona została na audyencyę prawidłowo zawezwana;

2) jeżeli w Sądzie jest notoryjnie wiadomem, że jawieniu się strony nieobecnej wydarzenia elementarne lub inne nieuchronne przypadki na przeszkodzie stanęły;

3) jeżeli jawiąca się strona nie jest w stanie postarać się na tę audyencyę o wiarogodne poparcie (Nachweisung), którego od niej zażądał Sąd na okoliczności z urzędu uwzględnić się mające.

Wniosek, ażeby z powodu zaoczności zapadł wyrok przeciwko towarzyszom sporu, będzie w razie istnienia towarzystwa sporu, według §. 14 ocenić się mającego, odrzucony, jeżeli choćby tylko co do jednego towarzysza brakło dowodu zawezwania albo jeżeli zachodzi jedna z opisanych pod l. 2 przeszkód.

W razie odrzucenia wniosku na wydanie wyroku z powodu zaoczności jednej strony należy audyencyę z urzędu na czas stosowny odroczyć a do ponownej audyencyi także stronę opieszłą zawezwać.

§. 403. Jeżeli wniosek na wydanie wyroku z powodu zaoczności strony we formie uchwały odrzucony został, ale tę uchwałę na skutek rekursu uchylono, może być ferowany wyrok bez rozpisania ponownej audyencyi.

Treść wyroku.

§. 404. Wyrok w sprawie głównej zapadły załatwi wszystkie wnioski sprawy głównej się dotyczące, o ile niektóre z tych wniosków już przedtem nie zostały załatwione albo ich do osobnego załatwienia nie zachowano.

Kilka sporów prawnych między temi samemi stronami, z mocy §. 187 do wspólnej rozprawy połączonych, będą jednym i tym samym wyrokiem rozstrzygnięte, jeżeli to połączenie jeszcze przed wydaniem wyroku nie zostało zniesione albo w jednym z połączonych procesów po myśli §. 390 osobny wyrok nie zapadł.

§. 405. Sąd nie ma prawa przysądzić stronie to, na co nie ma wniosku. W szczególności tak ma być co do owoców, procentu i innych wierzytelności ubocznych.

§. 406. Zasądzenie na świadczenie li wtedy może mieć miejsce, jeżeli w chwili ferowania wyroku już do uiszczenia przypadło. Gdy się rozchodzi

o roszczenia alimentacyjne, może też nastąpić zasądzenie na świadczenia, które dopiero po wydaniu wyroku do uiszczenia przypadną.

§. 407. Zasądzając na płacenie renty pieniężnej za zabicie, uszkodzenie cielesne lub odjęcie wolności, może Sąd na wniosek orzec w wyroku danie zabezpieczenia, jeżeli zachodzi oczywista i konieczna potrzeba zabezpieczenia przyszłych wypłat. Mimo że w procesie tego rodzaju wniosku nie było, może uprawniony zażądać dodatkowo takiego zabezpieczenia drogą skargi, gdy się stosunki majątkowe zobowiązanego tymczasem znacznie pogorszyły.

Pod tymi samymi warunkami wolno uprawnionemu zażądać drogą skargi podwyższenia zabezpieczenia wyrokiem ustanowionego.

§. 408. Jeżeli Sąd ma przekonanie, że upadła w sporze strona widocznie ze swawolą proces prowadziła, może ją na wniosek strony zwycięskiej zasądzić na zapłacenie odpowiedniego odszkodowania.

Rozprawa nad tym wnioskiem nie wstrzymuje rozstrzygnięcia w sprawie głównej.

Przy ustanowieniu kwoty odszkodowania należy mieć wzgląd na przepis §. 273.

§. 409. Wyrok, orzekający obowiązek do świadczenia, ustanowi zarazem czas do wykonania świadczenia. O ile niniejsza ustawa inaczej nie przepisuje, wynosi ten czas dni czternaście.

Atoli gdy Sąd nakłada na stronę obowiązek wykonania roboty lub czynności (Geschäft), to oznaczając do wypełnienia tej powinności stosowny czasokres będzie miał wzgląd na osobiste stosunki zobowiązanego. W szczególności należy przytem na to uważać, aby dłużnik przez to, co ma wykonać, nie został w porze właściwej wstrzymany w robotach około siewu i żniwa lub w pracy winobrania.

Czasokresy te bieżą od dnia po prawomocności wyroku.

§. 410 W wyroku, który przysądza przedmiot niebędący kwotą pieniężną, Sąd zarazem orzeknie, że pozwanemu służy prawo uwolnienia się od świadczenia tego przedmiotu zapłaceniem kwoty pieniężnej, którą powód, stosownie do swego oświadczenia w skardze lub podczas rozprawy, zamiast tego przedmiotu przyjąć jest gotów.

Prawomocność wyroku.

§. 411. Wyrok, który już żadnym środkiem prawnym zaczepiony być nie może, staje się prawomocnym o tyle, o ile rozstrzyga roszczenia w skardze lub w skardze wzajemnej dochodzone albo

stosunek prawny lub prawo, które w ciągu procesu stały się spornymi i względem których po myśli §§. 236 lub 259 przedstawiono żądanie na ustalenie istnienia lub nieistnienia. Rozstrzygnięcie o istnieniu lub nieistnieniu wierzytelności wzajemnej, z którą pozwany w celu jej potrącenia wystąpił, staje się prawomocnem jedynie do wysokości tej kwoty, jaka z nią ma być do obrachunku zestawioną (bis zur Höhe des Betrages..., mit welchem aufgerechnet werden soll).

Prawomocność wyroku uwzględnia się z urzędu.

Wydanie, ogłoszenie i doręczenie wyroku.

§. 412. Wyrok może być ferowany jedynie przez tych sędziów, którzy brali udział w ustnej rozprawie, za podstawę do wyroku służyć mającej.

Jeżeli przed wydaniem wyroku musiała nastąpić zmiana w osobie przewodniczącego albo jednego z reszty członków senatu, należy przed senatem zmienionym ustną rozprawę na nowo przeprowadzić, robiąc użytek ze skargi, z dowodów do aktów wcielonych (der zu den Acten gebrachten Beweise) i z protokołu rozprawy.

§. 413. Narada i głosowanie sędziów nie odbywają się jawnie. W sprawach trudniejszych

może przewodniczący ustanowić sprawozdawcę dla ułatwienia narady.

§. 414. Sąd na podstawie ustnej rozprawy, ile możliwości natychmiast po jej zamknięciu, wyrok wyda i ogłosi. Razem z wyrokiem ogłosi Sąd powody swego rozstrzygnięcia. Ogłoszenie wyroku nie jest zawisłem od obecności obydwóch stron.

Ogłaszając wyrok, choćby już w zupełności na piśmie ułożony, może się senat ograniczyć do oznajmienia wyrzeczenia w brzmieniu dosłownem i do udzielenia najważniejszych powodów rozstrzygnięcia. Ustanowienie kwoty kosztów może być przy ogłoszeniu wyroku zastrzeżone dla pisemnego wydania.

Ogłoszony wyrok będzie każdej stronie doręczony w pisemnem wydaniu z wszystkimi powodami rozstrzygnięcia.

§. 415. Jeżeli wyrok nie może zapaść natychmiast po zamknięciu ustnej rozprawy, a w szczególności wtedy, jeżeli rozprawę, stosownie do §. 193, ust. 3, przed ukończeniem przeprowadzeniem dowodu zamknięto, należy ferować wyrok do dni ośmiu po zamknięciu ustnej rozprawy, w przypadku zaś §. 193, ust. 3, do dni ośmiu po nadejściu aktów zalegającego przeprowadzenia

dowodu. W tym przypadku nie będzie osobnego ogłoszenia wyroku.

§. 416. W obec stron wyrok dopiero z doręczeniem pisemnego wydania wyroku nabierze mocy obowiązującej.

Wszelako Sąd jest swem rozstrzygnięciem związany, gdy zostało ogłoszone lub w przypadku §. 415 w pisemnym układzie do wygotowania oddane.

Pisemne wydanie.

§. 417. Wyrok w pisemnem wydaniu zawierać będzie:

1. wymienienie Sądu i nazwiska sędziów, którzy brali udział w wyrokowaniu; w wyroku w zakresie sądownictwa odrębnego zapadłym, gdy Sądowi, który go ferował, również sądownictwo pospolite służy, będzie przy wymienieniu Sądu wyrażonem, że Sąd wydał ten wyrok sprawując sądownictwo odrębne;

2. wymienienie stron (imię i nazwisko), jakie ich zatrudnienie, gdzie mieszkają i jakie zajmują stanowisko w procesie (Parteistellung), jakoteż wymienienie ich zastępców i pełnomocników;

3. wyrzeczenie (Urtheilsspruch);

4. stan faktyczny wyroku (Urtheilsthatbestand);

5. powody rozstrzygnięcia (Entscheidungsgründe).

Stan faktyczny wyroku należy na zewnątrz widocznie oddzielić od powodów orzeczenia; jedno i drugie nie mogą też być połączone z wyrzeczeniem. Stan faktyczny wyroku będzie zawierał treściwe przedstawienie stanu sprawy, z ustnej rozprawy wynikającego, osobno podnosząc wnioski, z którymi strony w sprawie głównej wystąpiły.

W stanie faktycznym wyroku należy pomieścić te przełożenia stron, których Sąd z mocy §§. 179, 181, ust. 2, 275, ust. 2 i 278, ust. 2, nie dopuścił, tudzież dowody, z których nie pozwolił robić użytku z powodu bezowocnego upływu terminu, do przeprowadzenia dowodu zakreślonego.

§. 418. Przeznaczony dla aktów sądowych wyrok w pisemnym układzie podpiszą przewodniczący senatu i protokolista.

Wyciąg z wyroku ma oprócz wyrzeczenia zawierać także daty, w §. 417, l. 1 i 2, wskazane.

Dopóki wyrok w pisemnym wydaniu stronom nie będzie doręczony, nie wolno nikomu udzielać wyciągów z wyroku i odpisów tegoż.

Sprostowanie wyroku.

§. 419. Sąd, który wyrok fełował, może każdej chwili sprostować w wyroku lub w piśmennych wydaniach tegoż pomyłki pisarskie i rachunkowe albo inne widoczne niedokładności. W szczególności sprostowanie z urzędu będzie miało miejsce również i wtedy, gdy wyrok na piśmie wydany nie jest zgodnym z rozstrzygnięciem w Sądzie zapadłym.

Sąd może orzekać o sprostowaniu bez poprzedniej ustnej rozprawy. Od uchwały, wniosek na sprostowanie odizuczającej, nie ma osobnego środka prawnego.

I wyższa instancja może nakazać sprostowanie.

Sprostowanie stanu faktycznego.

§. 420. Jeżeli w stanie faktycznym wyroku zdażyły się inne niedokładności aniżeli w § 419 okiesłone, albo jeżeli zachodzi potrzeba uzupełnienia lub wyjaśnienia takowego w celu usunięcia niejasności i sprzeczności, wolno każdej stronie, do dnia osmiu po doręczeniu wyroku, podać w Sądzie procesowym wniosek na uskutecznienie potrzebnych sprostowań. Na tego rodzaju wniosek Sąd z możliwym pospiechem audyencyę do ustnej rozprawy rozpisze i żadnych dowodów nie dopuszczając, na niej ten wniosek we formie uchwały rozstrzygnie.

W rozstrzygnięciu wezmą udział jedynie ci sędziowie, którzy nad wyrokiem radzili. Jeżeli jeden z owych sędziów ma przeszkodę a istnieje równość głosów, rozstrzyga głos przewodniczącego, a w razie gdyby przewodniczący miał przeszkodę, głos sędziego rangą starszego.

Ta uchwała nie może być zaczepioną i nie ma też przywrócenia do stanu poprzedniego z powodu niedotrzymania czasokresu, w ustępie 1 wspomnianego.

§. 421. Jeżeli wniosek na uzupełnienie stanu faktycznego jedynie z tej przyczyny się pojawił, że tam pominięto przywody i dowody, które według §. 417, ustęp ostatni, do stanu faktycznego należą, postąpi sobie Sąd według wskazówek §. 419.

§. 422. Sprostowanie, które Sąd po myśli §§. 419, 420 lub 421 skutecznie postanowił, będzie dodane na pierwopisie wyroku tudzież uwidocznione na wszystkich okazach wyroku już rozdanych, które Sąd w tym celu zwrócić rozkaże.

Odrzucając wniosek sprostowania wyroku, nałoży Sąd na wnioskodawcę wszystkie ztąd urosłe koszta do zwrotu; zresztą będą koszta wzajemnie zniesione.

Uzupełnienie wyroku.

§. 423. Jeżeli wyrok pomija roszczenia, które według osnowy stanu faktycznego wyroku rozstrzygnąć należało, lub jeżeli w nim albo nie ma wcale żadnego orzeczenia o kosztach, o zwrot których strona prosiła, albo też ono nie jest dokładnem, będzie wyrok za pomocą dodatkowego rozstrzygnięcia uzupełniony (wyrok uzupełniający).

Wniosek na uzupełnienie należy podać w Sądzie procesowym do dni ośmiu po doręczeniu wyroku; w razie niedotrzymania tego czasokresu nie ma przywrócenia do stanu poprzedniego.

Sąd rozstrzygnie wniosek po odbytej rozprawie ustnej. Rozprawa ta ograniczy się do niezłatwionej części sporu prawnego. W razie odrzucenia wniosku wyda Sąd na to uchwałę.

§. 424. Rozprawa nad sprostowaniem stanu faktycznego wyroku lub nad uzupełnieniem wyroku nie ma żadnego wpływu na bieg czasokresu, służącego do wniesienia środka prawnego od wyroku, który ma być w stanie faktycznym sprostowany lub na uzupełnienie którego wniosek się pojawił.

Tytuł drugi.

Uchwały.

§. 425. O ile z mocy postanowień niniejszej ustawy nie zapadają wyroki, wydaje Sąd swe rozstrzygnięcia, zarządzenia i rozporządzenia we formie uchwały.

Sąd o tyle jest swojemi uchwałami związany, o ile nie należą do rodzaju uchwał, w zakresie kierownictwa procesu wydawanych.

Przepisy §. 412 znajdują odpowiednie zastosowanie do uchwał sądowych.

§. 426. Wszystkie uchwały, podczas rozprawy lub przeprowadzania dowodu przez senat, przewodniczącego albo sędziego wyznaczonego lub wezwanego powzięte, będą ogłaszane. Stronom ogłoszeniu obecnym należy doręczyć pisemne wydania tych uchwał, jeżeli stronie służy środek prawny od uchwały albo prawo natychmiastowej egzekucyi na zasadzie tej uchwały.

W tych przypadkach jak również we wszystkich innych, w których kierownictwo postępowania tego wymaga, należy stronom, które ogłoszeniu obecnymi nie były, doręczać pisemne wydania.

W przypadkach, w których nie ma doręczenia pisemnego wydania, uzasadni ustne ogłoszenie takie same skutki jak doręczenie

§. 427. Po za audyencyą powzięte uchwały będą stronom przez doręczenie w pisemnem wydaniu (rezolucya) oznajmione.

Rezolucya, w której Sąd odmówił prośbie strony bez poprzedniego wysłuchania przeciwnika, będzie temuz przeciwnikowi jedynie na żądanie wnioskodawcy doręczoną.

§. 428. Uchwały zapadłe na wnioski ze sobą sprzeczne, tudzież uchwały, w których Sąd wniosku nie uwzględnił, powinny być dodanymi powodami uzasadnione.

Rozstrzygnięte w uchwale wnioski tudzież stan sprawy, o ile jedno i drugie nie da się powziąć z pisma przygotowawczego lub odpisu protokołu równocześnie udzielonego, należy przytem o tyle wciągnąć do uzasadnienia, o ile to do zrozumienia orzeczenia lub polecenia jest potrzebnem.

§. 429. Pierwopis uchwały przez senat powziętej podpisze przewodniczący, zresztą sędzia, który uchwałę wydał.

Pisemne wydanie uchwały będzie również zawierało daty, w §. 417, l. 1 i 2, wskazane.

§. 430. Pod względem udzielania wydań i wyciągów, tudzież sprostowania uchwał i tychże uzupełnienia w przypadku, w którym co do części wniosku nie ma żadnego orzeczenia lub też nie ma go wcale co do zapłaty kosztów procesu, mimo że strona wniosek w tej mierze uczyniła, albo w końcu gdy orzeczenie co do kosztów procesowych nie jest zupełnem, obowiązują przepisy §§. 418, 419, 423 i 424.

Część trzecia.

Postępowanie przed Sądami powiatowymi.

§. 431. O ile nie innego nie jest przepisaniem należy się w postępowaniu przed Sądami powiatowymi stosować do przepisów o postępowaniu przed Trybunałami pierwszej instancyi.

Prawa i obowiązki senatu lub przewodniczącego, uzasadnione w przepisach części drugiej, służą w postępowaniu przed Sądami powiatowymi sędziemu udzielnemu.

§. 432. Stronom, nieświadomym prawa i niezastąpionym przez adwokata, udzieli Sąd w razie potrzeby odpowiednich wskazówek, jak czynności procesowe przedsiębrać należy, i pouczy ich o skutkach prawnych czynności albo opuszczeń.

Mianowicie ogłaszając rozstrzygnięcie zwróci Sąd uwagę takich stron na czasokres, w ciągu

którego wolno rozstrzygnięcia sądowe zaczepiać środkami prawnymi, tudzież na prawne postanowienia, przepisujące zamianowanie adwokata pełnomocnikiem, gdy strona środek prawny wnieść zamierza.

§. 433. Kto w sprawie o kwoty pieniężne do pięciuset złotych lub o inny przedmiot sporny takiej samej wartości skargę wnieść zamierza, ma prawo przed jej podaniem prosić Sąd powiatowy, dla tej skargi właściwy, o zawezwanie przeciwnika, aby z nim się rozprawić i doprowadzić do ugodowego załatwienia, jeżeli ten przeciwnik w okręgu tegoż Sądu powiatowego mieszka. W miejscowościach, w których kilka Sądów powiatowych istnieje, mogą być nadto w tym celu zawezwane osoby, które wprawdzie po za okręgiem właściwego Sądu powiatowego ale w tej samej miejscowości mieszkają.

Od rozstrzygnięcia, na taki wniosek wydanego, nie ma żadnego środka prawnego.

§. 434. Skargę, tudzież to wszystko, o co strona po za ustną rozprawą prosi, co wnosi lub oznajmia, wolno jej, gdy nie ma adwokata zastępcą, podawać do protokołu.

§. 435. Jeżeli zdaniem sędziego skarga na piśmie podana potrzebuje jakiegokolwiekbądź uzu-

pełnienia lub wyjaśnienia, albo jeżeli sędziemu nasuwają się wątpliwości przeciwko wprowadzeniu postępowania a powód nie jest zastąpionym przez adwokata, udzieli mu sędzia przed załatwieniem skargi potrzebnych wskazówek, jak skargę uzupełnić lub sprostować należy.

Jeżeli ustnie do protokołu podana skarga okazuje się nie do przyjęcia z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości Sądu, braku osobistej zdolności do wyniesienia skargi lub braku zdolności procesowej u pozwanego, należy w tej mierze powoda ustnie lub na żądanie pisemnie pouczyć. Również pouczy Sąd powoda w sposób odpowiedni ustnie, jeżeli skarga jest oczywiście bezzasadną. Nie może atoli odmówić przyjęcia skargi do protokołu, jeżeli powód mimo pouczenia przy niej obstaje.

§. 436. Audyencya do ustnej rozprawy na skargę może być w sprawach nagłych, a mianowicie na skargi o naruszenie posiadania, na ten sam dzień naznaczoną, w którym skarga weszła do Sądu.

§. 437. Powód będzie do ustnej rozprawy przez doręczenie jednego okazu zapadłej na skargę uchwały z tem poleceniem zawezwany, aby przyniósł ze sobą na audyencyę przedmioty podczas roz-

prawy oglądać się mające tudzież dokumenty, które się do sporu prawnego odnoszą a pierwowpisy których jeszcze się w Sądzie nie znajdują. W zawezwaniu oznajmi Sąd powodowi, jakie niekorzyści łączy ustawa z omieszkaniem audyencyi.

§. 438. Zawezwanie pozwanego odbędzie się w ten sposób, że mu się doręczy pisemne wydanie uchwały na skargę zapadłej i równocześnie udzieli jeden okaz skargi pisemnej lub odpisu protokołu na skargę spisane. W razie protokolarnego uzupełnienia lub sprostowania skargi pisemnej, należy pozwanemu także odpis tego protokołu doręczyć. Równocześnie wezwie Sąd pozwanego, aby na audyencyę przyniósł ze sobą odnoszące się do sporu prawnego przedmioty oględzin i dokumenty, tudzież by jeszcze przed wyznaczoną do ustnej rozprawy audyencyą przedstawił wnioski co do przedłożenia dokumentów dowodowych i przedmiotów oględzin, w posiadaniu przeciwnika albo w przechowaniu władzy publicznej lub notaryusza się znajdujących, jakoteż, o ile to potrzebne, co do sądowego zawezwania świadków. W zawezwaniu należy pozwanemu oznajmić skutki prawne, jakie ustawa łączy z omieszkaniem audyencyi.

§. 439. W pewnych dniach sądowych, które naprzód oznaczyć i zawiadomieniem na budynku

sądowym wywieszonem ogłosić należy, wolno powodowi nawet bez sądowego zawezwania razem ze stroną przeciwną stawie się przed Sądem w celu wytoczenia sporu prawnego i przeprowadzenia w nim rozprawy.

W tym przypadku będzie żądanie skargi w protokole rozprawy zapisane

§. 410. W postępowaniu przed Sądami powiatowymi należy z reguły już pierwszą audyencyę preeznaczyć do rozprawy kontradyktoryjnej. Jednakowoż wolno Sądowi rozporządzić, aby się pierwsza audyencya odbyła osobno w celu dopełnienia czynności procesowych, w § 239 opisanych

Przepisy części drugiej o obowiązku pozwanego do odpowiadania na skargę za pomocą pisma przygotowawczego, jakoteż postanowienia o postępowaniu przygotowawczem przed sędzią wyznaczonym nie mają zadnego zastosowania w postępowaniu przed Sądami powiatowymi

Wszelako w sporach prawnych w rodzaju okieslonych w §. 245, l. 1, wolno Sądowi nakazać stronom przez adwokatów zastąpionym wymianę pism przygotowawczych, albo też może się dla przygotowania ustnej rozprawy odbyć przesłuchanie stron do protokołu sądowego.

Ustna rozprawa powinna być ile możliwości na pierwszej audyencji, na skargę wyznaczonej, do końca doprowadzoną.

Sąd może nakazać pisemne ustalenie wniosków i oświadczeń (§ 265) jedynie tym stronom, których przy ustnej rozprawie zastępują adwokaci.

§. 441. Zarzut niewłaściwości Sądu winien pozwany nawet w tym przypadku wnieść już na pierwszej audyencji, gdy ona do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej została przeznaczoną, i zawsze przed wdaniem się w rozprawę główną. Po odbytej pierwszej audyencji lub po wdaniu się pozwanego w sprawę główną może być niewłaściwość Sądu uwzględnioną jedynie pod warunkami §. 240, ust 2.

§. 442. Przeciwko stronie, która pierwszej audyencji, jaką na skargę wyznaczono, omieszkała, zapadnie na wniosek, po myśli §. 396 uczyniony, wyrok zaoczny, mimo że już pierwsza audyencya była przeznaczona dla rozprawy kontradyktoryjnej.

Jeżeli jedna ze stron na której z późniejszych audyencyj nie stanęła a rozechodzi się o to, aby przy ferowaniu wyroku (§. 399) zostało uwzględnione to co jawiąca się strona nowego pod względem faktów przełożyła, ale co sprzeci-

wia się bądź treści od niej pochodzących pism przygotowawczych bądź jej poprzednim oświadczeniom i twierdzeniom i też stronie przeciwnej przed audyencyą w piśmie przygotowawczem nie było oznajmionem, należy na wniosek jawiącej się strony to co ona nowego przedłożyła ustalić w protokole i stronę opieszłą ponownie do rozprawy kontradyktoryjnej zaważać, udzielając jej równocześnie odpis tego protokołu. Jeżeli przeciwnik dalej trwa w swej opieszłości, natenczas nie stoi w drodze, aby ustalone w protokole przedłożenia przy ferowaniu wyroku zostały uwzględnione.

§. 443. Jeżeli nie ma pism przygotowawczych (§. 210, ust. 1), odbywa się protokołowanie faktów i dowodów, które strony przytoczyły, z reguły w sposób w § 211 opisany.

§. 444. Jeżeli na audyencyi wydanie uchwały na dowód po myśli §. 277, ust. 3, okaże się koniecznem, a rozprawa na tej samej audyencyi jeszcze nie została zamkniętą, może Sąd zaniechać wypisania w protokole tego, co w przemówieniach stron do stanu sprawy się odnosi, i zachować to dla pisemnego wydania uchwały na dowód

Stronom będą pisemne wydania uchwały na dowód doręczone. Podczas najbliższej rozprawy kon-

traduktoryjnej wolno wnieść opozycję z powodu rzekomej niedokładności tego, co tam o przełożeniach stron pod względem faktów i dowodów wypisano. Opozycja będzie w protokole rozprawy lub osobnem pismem w krótkości stwierdzona (§. 212, ust. 2 i 3).

§. 445. Jeżeli ustna rozprawa na jednej audyencji przeprowadzoną i ukończoną została, może Sąd zaniechać protokołowania tego, co w przemówieniach stron do stanu sprawy się odnosi, i wyłożenie tego zachować dla tej części wyroku, która stan faktyczny wyroku zawiera (§. 417, l. 4). W tym przypadku zapisze się w protokole rozprawy tylko okoliczności i oświadczenia w §§. 207 i 208 wskazane.

W tym przypadku będzie wygotowany na piśmie stan faktyczny wyroku do trzech dni po zamknięciu rozprawy w kancelaryi sądowej dla stron do przejrzania złożony. Stronom wolno do trzech dni po otrzymanem zawiadomieniu o tem złożeniu wnieść opozycję z powodu niedokładności tego, co stan faktyczny wyroku o przełożeniach stron pod względem faktów i dowodów zawiera. Opozycję można albo do protokołu oświadczyć albo stwierdzić za pomocą treściwie ułożonego pisma (§. 212, ust. 2 i 3).

Na skutek opozycji może Sędzia stan faktyczny wyroku odpowiednio zmienić.

§. 446. Jeżeli Sąd powiatowy w wykonywaniu sądownictwa odrębnego wyrok ferował, a tenże Sąd obok pospolitego także odrębne sądownictwo w sprawach handlowych, morskich lub górniczych sprawuje, należy to w wyroku odpowiednim dodatkiem wyrazić, jeżeli obydwie strony się zgodziły, aby sprawa z powodu jej załatwienia jako należąca do zakresu sądownictwa odrębnego została oznaczona, albo jeżeli jedna strona takiego oznaczenia przed zamknięciem ustnej rozprawy się domaga a Sąd to za trafne uznał.

Ani przyjęcie takiego oznaczenia do wyroku ani odmówienie przyjęcia takowego nie może być zaczepionem.

§. 447. W wydanym na piśmie wyroku należy szczególnie to podnieść, że do wniesienia środka prawnego od tego wyroku i w ogóle w postępowaniu odwoławczem zastępstwo adwokackie jest potrzebnem.

Co się tyczy wyroków Sądów powiatowych, to nie ma sprostowania faktycznego stanu wyroku po myśli §. 420.

Osobne przepisy dla postępowania w sprawach drobiazgowych.

§. 448. Jeżeli zażądana w skardze suma pieniężna lub wartość przedmiotu spornego nie przenosi kwoty pięćdziesięciu złotych albo też powód oświadczył, iż zamiast przedmiotu w skardze żadanego kwotę pieniężną do pięćdziesięciu złotych przyjąć jest gotów (sprawy drobiazgowy), będą obowiązywały szczegółowe przepisy, w następujących §§. 449 do 453 zawarte.

§. 449. Żona może działać w procesie w zastępstwie męża na podstawie pełnomocnictwa odeń otrzymanego,

§. 450. Jeżeli się nad oznaczonymi w § 239, ust. 2, zarzutami osobna odbyła rozprawa i na zasadzie tejże Sąd stronę z owymi zarzutami oddalił, winien sędzia ogłaszając to swe rozstrzygnięcie rozporządzić, ażeby rozprawa główna natychmiast została podjęta. W tym przypadku nie będzie rozstrzygnięcie takiego zarzutu osobno na piśmie wydanem, lecz przyjętem do rozstrzygnięcia, które w sprawie głównej zapadnie.

§. 451. W sprawach drobiazgowych będzie protokół rozprawy jedynie zawierał:

1) zapiski w § 207 i 208, l. 1 nakazane;

2) następujące zapiski: o zeznanem do protokołu pełnomocnictwie, jeżeli strona osobiście w towarzystwie swego pełnomocnika się jawiła; o żądaniu skargi, po myśli §. 439 w oznaczonym dniu sądowym wniesionem; o istotnej treści przeprowadzonych dowodów a w szczególności o tem, czyli od świadka lub znawcy odebrano przysięgę przed przesłuchaniem lub po niem, albo też czyli zaprzysiężenia zaniechano; następnie o tem, że strona przed jej wysłuchaniem bez przysięgi i przed jej przesłuchaniem pod przysięgą została tak napomnianą jak ustawa nakazuje (§§. 376 i 377);

3) wyroki podczas rozprawy zapadłe i ogłoszone, jakoteż zarządzenia i rozporządzenia sędziego, od których środek prawny jest dozwolony;

4) uwagę, czyli strony były ogłoszeniu wyroku obecne.

Prócz tego należy w przypadku, gdy rozpoczęta rozprawa w jednym dniu skończyć się nie może, na wniosek albo stosownie do uznania sędziego z urzędu, zapisać w protokole w treści w tym przez sędziego postanowionym układzie, że pozwany twierdzeniom, na których skarga się opiera, wyraźnie zaprzeczył.

§. 452. Wyrok będzie ustnie ogłoszony. Wyrok w obecności obydwóch stron ogłoszony,

będzie dla stron od chwili ogłoszenia skutecznym. W razie obecności obydwóch stron przy ogłoszeniu wyroku, będzie na piśmie wydany wyrok doręczonym stronie tylko na jej żądanie. Po za tym przypadkiem należy obydwom stronom pisemne wydanie wyroku z urzędu doręczyć.

Ogłaszając wyrok zwróci Sąd uwagę stron na to, że od tego wyroku mogą założyć apelację jedynie dla nieważności w §. 477, l. 1 do 7, wyliczonych. Dodatek tej samej treści będzie zamieszczony w pisemnem wydaniu wyroku.

§ 453. Jeżeli w ciągu postępowania skarga na skutek dokonanej zmiany wyszła po za granice wartości w §. 448 zakreślone, ale właściwość Sądu powiatowego przez to nie została uchyloną, będzie sprawa przeprowadzoną i rozstrzygniętą według przepisów, które w postępowaniu przed Sądami powiatowymi powszechnie obowiązują.

Osobne postanowienia dla postępowania na skargi o naruszone posiadanie.

§. 454 Następujące osobne przepisy (§§. 455 do 460) będą obowiązywały w postępowaniu na skargi o naruszenie stanu posiadania rzeczy lub praw, przez powoda do dni trzydziestu po otrzymaniu wiadomości o naruszeniu posiadania przed Sąd zanesione, jeżeli żądanie skargi idzie jedy-

nie na obronę i przywrócenie ostatniego stanu posiadania.

Na piśmie podane skargi winny być na zewnętrznej stronie jako skargi z powodu naruszonego posiadania oznaczone.

§. 455 Rozpisując audyencye i naznaczając czasokresy będzie się Sąd zawsze starał o szybkie załatwienie.

§. 456. Na żądanie, przedstawione w skar-dze o wydanie zakazów po myśli §§ 340 do 342 p. k. u. c., sędzieja, nie słuchając przeciwnika, zarządzi zaraz przy załatwieniu skargi co do tego potrzebne.

§. 457. Rozprawa ograniczy się do zbadania i dowodu faktu ostatniego posiadania i tegoż naruszenia, a wyłączone będzie wszelkie rozstrząsanie prawa do posiadania, tytułu, dobrej i złej wiarę posiadania albo roszczeń o możebne od-szkodowanie.

Dowód z wysłuchania stron po myśli §. 371 i n. jest wyłączonym.

§. 458. Podczas rozprawy może sędzia rozporządzić zastosowanie jednego lub kilku z tymczasowych zarządzeń, w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym i ubezpieczającym dozwo-lonych,

o ile to wydaje się być potrzebnem do odwrócenia nagłego niebezpieczeństwa bezprawnego uszkodzenia, do powstrzymania gwałtu lub do odwrócenia niepowetowanej szkody. Sędzia może wydanie tego rodzaju zarządzeń uczynić zawisłym od dania odpowiedniego zabezpieczenia.

§. 459 Rozstrzygnięcie zapadnie natychmiast po zamknięciu rozprawy we formie uchwały (uchwała końcowa) i ograniczy się do ustanowienia tymczasowej normy dla ostatniego faktycznego posiadania albo do orzeczenia tymczasowego zakazu lub zabezpieczenia, jakie prawnu odpowiada (§§. 340 do 343 p. k. u. c.). To nie przeszkadza sądowemu dochodzeniu prawa do posiadania i zależnych od takowego roszczeń w czasie późniejszym. W uzasadnieniu uchwały przedstawi sędzia i stan sprawy treściwie. Sędzia ustanowi czas do dopełnienia powinności, na zasądzonego nałożonej, w każdym szczegółowym przypadku stosownie do towarzyszących okoliczności.

§. 460. Za wyjątkiem rekursu są wszystkie inne środki prawne, a w szczególności też przywrócenie do stanu poprzedniego w postępowaniu na skargi o naruszone posiadanie wzbronione.

Część czwarta.
Ś r o d k i p r a w n e.

Rozdział pierwszy.
A p e l a c y a.

Dopuszczalność.

§. 461. Od wyroków pierwszej instancji służy apelacja.

§. 462. Sąd apelacyjny bada powtórnie rozstrzygnięcie pierwszej instancji w granicach wniosków apelacyjnych.

Ale osądzeniu Sądu apelacyjnego podlegają równocześnie uchwały, w postępowaniu przed wyrokiem zapadłe, o ile ustawa ich zaczepiania nie wzbrania albo też one nie stały się nieporuszonemi na skutek zaniechanego w terminie naganienia (§. 196), rekursu albo w następstwie rozstrzygnięcia rekuresem wywołanego

Ogólne postanowienia o postępowaniu apelacyjnem.

§. 463. W postępowaniu apelacyjnem obowiązują przepisy o postępowaniu przed Trybunałami pierwszej instancji, o ile poniżej podane przepisy nie sprowadzą niektórych odmian.

W postępowaniu apelacyjnym muszą strony być zastępywane przez adwokatów.

Termin apelacyjny.

§. 464. Termin apelacyjny wynosi dni czternaście; nie może być przedłużonym.

Ten czasokres rozpoczyna się dla każdej strony z chwilą dokonanego doręczenia pisemnie wydanego wyroku, w sprawach zaś drobiazgowych z chwilą ogłoszenia wyroku, jeżeli obydwie strony były temu obecne.

Zakładanie apelacji.

§. 465. Apelację zakłada się podaniem pisma przygotowawczego (pismo apelacyjne) w Sądzie procesowym instancji pierwszej.

W miejscowościach, w których nie ma przynajmniej dwóch osiedlonych adwokatów, można zastąpić pismo apelacyjne odpowiednim oświadczeniem do protokołu sądowego bez pomocy adwokata.

Sporządzający protokół sędzia wezwie szczególnie stronę, aby dokładnie podała przyczyny apelacji, przedstawiła wyraźny wniosek apelacyjny, jakoteż podała okoliczności i oznaczyła dowody, z którymi na poparcie zasady apelacji po raz pierwszy wystąpić zamierza, niemniej pouczy ją sędzia o skutkach prawnych zaniechania tych podań.

Postanowienia prawne o piśmie apelacyjnym odnoszą się również do protokołowanych oświadczeń, pismo apelacyjne zastępujących.

§. 466. Założenie apelacji w terminie wstrzymuje prawomocność i zawiesza wykonalność zaczepionego wyroku w granicach wniosków apelacyjnych aż do załatwienia tego środka prawnego.

§ 467. Obok powszechnej treści każdego pisma przygotowawczego będzie pismo apelacyjne zawierało :

- 1) wymienienie Sądu apelacyjnego ;
- 2) oznaczenie wyroku, od którego apelację założono ;
- 3) wyraźne oświadczenie co do tego, o ile wyrok zostaje zaczepionym, tak samo też wyraźne a treściwe określenie przyczyn ruszenia *) (przyczyny apelacji), tudzież oświadczenie, ażali wniosek idzie na zniesienie lub na zmianę wyroku, i jaka zmiana ma nastąpić (wniosek² apelacyjny):
- 4) przełożenia faktów i środki dowodowe, prawdziwość przyczyn apelacyjnych stwierdzić mogące ;

*) „Grunde der Anfechtung“ ob. Linde

5) o ile wniosek apelacyjny nie został podany do protokołu (§ 465, ust. 2), także podpis adwokata.

§. 468. W razie założenia apelacji w terminie doręczy się pismo apelacyjne lub odpis zastępującego takowe protokołu przeciwnikowi apelanta, oznajmiając mu przytem, który Sąd jest apelacyjnym. Spóźnione apelacje odrzuca Sąd procesowy instancyi pierwszej.

Jeżeli przeciwnik apelanta (przeciwnik apelacyjny) zamierza w postępowaniu apelacyjnym w celu odparcia przyczyn ruszenia, w piśmie apelacyjnym naprowadzonych, posługiwać się nowymi okolicznościami i dowodami, jakich w dotychczasowem postępowaniu jeszcze nie było, winien w terminie koniecznym czternastodniowym, który po otrzymaniu pisma apelacyjnego upływać zacznie, podać odnośne fakty i dowody, pod ich wyłączeniem, do wiadomości Sądu procesowego za pomocą pisma przygotowawczego, a w przypadku, w §. 465, ust. 2 przewidzianym, drogą oświadczenia do protokołu sądowego.

§ 469. Po nadejściu wspomnianego w §. 468, ust. 2, oznajmienia w czasie należytym albo po bezowocnym upływie czasokresu, który do tego stał otworem, przedłoży Sąd procesowy instancyi

pierwszej Sądowi apelacyjnemu pismo apelacyjne i oznajmienie apelanta, jeżeli takowe do Sądu weszło, albo też odnośne protokoły ze wszystkimi aktami procesowymi, dotyczącymi się danego sporu prawnego, a w szczególności też z wykazami doręczenia wyroku i pisma apelacyjnego.

Jeżeli wyrok zaczepiony sporu prawnego całkowicie nie załatwił i rozprawa nad punktami jeszcze niezałatwionymi podczas trwania postępowania apelacyjnego dalej ma być prowadzoną, należy Sądowi apelacyjnemu przedłożyć urzędowe odpisy odnośnych części aktów procesowych, przedmiotu postępowania apelacyjnego się dotyczących, które zarazem dla postępowania w instancyi pierwszej są potrzebne.

Postępowanie przed Sądem apelacyjnym.

Postępowanie wstępne.

§. 470. Akta apelacyjne będą po ich nadejściu do Sądu apelacyjnego poddane badaniu albo ze strony przelozonego tegoż Sądu albo ze strony sędziego, któremu przelozony powierzył czynności przewodniczącego senatu apelacyjnego.

§. 471. Na podstawie tego badania będzie apelacya, na razie bez rozpisania audyencyi do

ustnej rozprawy, wniesioną przed senat apelacyjny :

1) jeżeli Sąd apelacyjny okaze się niewłaściwym do rozstrzygnięcia założonej apelacji ;

2) jeżeli apelacya przedstawia się jako prawnie niedopuszczalna albo jako niezalozona w terminie prawnym ;

3) jeżeli w piśmie apelacyjnem nie wskazano wyroku, od ktorego się apelację zakłada, jeżeli tam nie ma żadnego lub nie ma stanowczego wniosku apelacyjnego, albo jeżeli przyczyny apelacji nie są szczegółowo ani wyraźnie wymienione ani niedwuznacznie przytoczone ;

4) jeżeli apelacya od wyroku zaocznego na tem się zasadza, że nie było zaoczności ;

5) jeżeli wyrok albo odbyte przed wyrokiem postępowanie jako nieważne są zaskarżone ;

6) jeżeli przyjęte do wyroku orzeczenie co do zarzutu niewłaściwości albo co do stanu sprawy wiszącej lub też prawomocności zostało zacepionem ;

7) jeżeli sędzia, który bada akta apelacyjne, jest zdania, że wyrok lub postępowanie przed wyrokiem odbyte jest dotknięte nieważnością, z jaką apelant nie wystąpił.

§. 472. W szczególności niedopuszczalną jest apelacya także wtedy, gdy ją wniosła strona.

której środek prawny apelacji nie służy albo która się apelacji waźnie zrzekła.

Zrzeczenie się prawa apelacji, zeznane po ogłoszeniu lub doręczeniu wyroku pierwszej instancyi, ma skutki obowiązujące, chociaż przeciwnik takowego nie przyjął.

§. 473. W przypadkach §. 471 rozstrzyga apelację senat apelacyjny na posiedzeniu niejawnem i bez poprzedniej ustnej rozprawy we formie uchwały.

Jeżeli senat apelacyjny jest zdania, że dla ustalenia przyczyn apelacji lub dla ustalenia nieważności, faktyczne wyjaśnienia od stron lub od Sądu pierwszej instancyi albo też inne dochodzenia są potrzebne, należy takowe zarządzić; robiąc użytek z tego co strony w pismach apelacyjnych w tej mierze podały, albo je sam senat apelacyjny przeprowadzi albo też wyda na to polecenie sędziemu wyznaczonemu lub Sądowi procesowemu pierwszej instancyi.

§. 474. Jeżeli zachodzi brak w §. 471, l. 1, określony, orzeknie Sąd swą niewłaściwość i przekaże apelację Sądowi dla niej właściwemu.

W przypadkach §. 471, ust. 2 i 3 będzie apelacja odrzuconą

Jeżeli apelacja w przypadku §. 471, l. 4 za uzasadnioną uznaną będzie, należy wyrok znieść

i sprawę, w miarę jak rozprawa w pierwszej instancji postąpiła, bądź jedynie do powtórnego ferowania wyroku bądź do dalszej rozprawy i wyrokowania zwrócić Sądowi procesowemu pierwszej instancji.

§. 475. Jeżeli w przypadku §. 471, l. 6, Sąd pierwszej instancji nieprawnie swą niewłaściwość orzekł lub bez wszelkiej do tego podstawy sprawę za wiszącą przyjął, albo też rozstrzygnięcia o roszczeniu skargi z tej przyczyny nieprawnie odmówił, że co do tegoż rozstrzygnięcie już prawomocnie zapadło, poleci Sąd apelacyjny Sądowi pierwszej instancji, ażeby w sprawie głównej przystąpił do wyrokowania albo do przeprowadzenia i osądzenia sprawy, a mianowicie stosownie do tego, czyli rozstrzygnięcie pierwszej instancji zapadło po odbytej rozprawie głównej, czy też na podstawie osobnej rozprawy o niewłaściwość, o stan sprawy wiszącej albo o prawomocność, przed zamknięciem rozprawy głównej odbytej.

Jeżeli jednak pierwsza instancja nieprawnie swą właściwość za istniejącą przyjęła, należy wyrok pierwszego sędziego uchylić i zarządzić co potrzeba w celu wdrożenia postępowania przed Sądem właściwym.

Jeżeli Sąd pierwszej instancji istnienie stanu sprawy wiszącej nieprawnie pomiął lub opierając się na tem, że roszczenie skargi już jest

prawomocnie rozstrzygnięte, wniosek na zwrócenie skargi bez rozprawy głównej mylnie odrzucił, natenczas Sąd apelacyjny wyrok pierwszego sędziego uchyli i skargę odrzuci.

§. 476. Jeżeli wyrok był z powodu niewłaściwości Sądu pierwszej instancji zaczepiony i z tej przyczyny został zniesiony a sprawa do powtórnej rozprawy Sądowi właściwemu została przekazana, należy tę powtórna rozprawę odbyć na podstawie protokołu rozprawy, na pierwszą rozprawę spisane go i na podstawie wszelkich innych aktów procesowych, które weszły do Sądu apelacyjnego. Powtórna rozprawa będzie wprowadzoną po myśli §. 138.

Dla tej powtórnej rozprawy pozostaną też w mocy wszystkie przyznania i wszelkie inne oświadczenia, które strony podczas pierwszej rozprawy zeznały. Jednakowo stronom wolno podczas powtórnej rozprawy występować także z faktycznymi twierdzeniami, dowodami, środkami zaczepnymi i odpornymi, z których nie robiły użytku podczas pierwszej rozprawy; tak samo wolno stronom podczas późniejszej rozprawy oświadczać się na faktyczne twierdzenia i ofiarowane dowody, chociaż tego podczas poprzedniej rozprawy albo uczynić omieszkały albo też uczynić nie chciały.

§. 477. W następujących przypadkach należy wyrok zaczepiony jako nieważny uchylić (§. 471,

1. 5 i 7), a zarazem też i poprzednie postępowanie, o ile je przyczyna nieważności ogarnęła:

1. jeżeli w rozstrzygnięciu sprawy brał udział sędzia, którego prawo od wykonywania urzędu sędziowskiego w tej sprawie wyłącza, albo którego nieprzyjęcie Sąd uznał za usprawiedliwione;

2. jeżeli skład Sądu orzekającego nie był zgodnym z przepisami;

3. jeżeli wyrok ferował Sąd, który nawet na skutek wyraźnego układu stron nie mógł się stać dla tej sprawy właściwym;

4. jeżeli przez nieprawne zachowanie się (durch ungesetzlichen Vorgang) a w szczególności przez zaniechanie doręczenia odjęto stronie możność rozprawiania się przed Sądem;

5. jeżeli strona podczas postępowania wcale nie była zastąpioną, albo pomimo istniejącej potrzeby prawnego zastępcy taki zastępca jej nie zastępował, chyba że prowadzenie procesu zostało dodatkowo sposobem prawidłowym zatwierdzone;

6) jeżeli osądzono sprawę nienależącą do drogi sądowej;

7. jeżeli wyłączono jawność w sposób nieusprawiedliwiony;

8. jeżeli wbrew przepisowi §. 210, ust. 2, strony lub ich pełnomocnicy złożyli do aktów ułożone przez siebie zarysy do protokołów rozpraw;

9. jeżeli wyrok tak jest wadliwie ułożony, że nie da się zbadać z wszelką pewnością, jeżeli wyrok sam ze sobą pozostaje w sprzeczności albo nie ma w nim żadnych powodów rozstrzygnięcia, a te niedostatki nie dadzą się usunąć sprostowaniem wyroku, które Sąd apelacyjny zarządzić może (§. 419).

Dodatkowe zatwierdzenie prowadzenia procesu (l. 5) szczególnie wtedy istnieje, jeżeli prawny zastępca, nie zarzucając braku zastępstwa, w ten sposób do postępowania apelacyjnego wstępuje, że wnosi pismo apelacyjne lub pismo przygotowawcze (§. 468).

§. 478. W razie uchylecia wyroku pierwszego sędziego z powodu nieważności, jeżeli na skutek tego dalsza rozprawa nie jest do załatwienia sprawy konieczną (§. 477, l. 5 i 6), należy orzec odrzucenie skargi o tyle, o ile zasła nieważność.

Jeżeli na skutek zupełnego lub częściowego zniesienia wyroku sędziego pierwszego z powodu tegoż nieważności dalsza rozprawa stała się konieczną, należy sprawę zwrócić Sądowi pierwszej instancji.

W razie uchylecia wyroku pierwszego sędziego dla jednej z przyczyn nieważności, w §. 477, l. 1 i 2 określonych, nie ma potrzeby zwracać sprawę Sądowi procesowemu pierwszej instan-

cyi, lecz wolno ją przekazać do powtórnej rozprawy innemu z pośród tego samego rodzaju Sądów, mających swe siedziby w okręgu tego samego Sądu apelacyjnego.

Przekazanie, po myśli ust. 2 i 3 orzeczone, będzie jednak zniesione, jeżeli obydwie strony po doręczeniu rozstrzygnięcia Sądu apelacyjnego podały w ośmiodniowym terminie koniecznym wniosek, ażeby Sąd apelacyjny po rozprawie z konieczności ponownie odbyć się mającej sam sprawę rozstrzygnął. Ten wniosek ma być podany w Sądzie apelacyjnym.

§. 479. Sąd pierwszej instancji, któremu sprawę po myśli §. 478 przekazano, rozpisze audyencyę do ustnej rozprawy z urzędu. Należy jednak zaczekać z rozpisaniem audyencyi aż do prawomocności rozstrzygnięcia Sądu apelacyjnego, jeżeli ten ostatni Sąd orzekł, że postępowanie będzie dopiero po prawomocności rozstrzygnięcia apelacyjnego w pierwszej instancji podjętem lub dalej prowadzonym. Orzeczenie w tej mierze zapada z urzędu lub na wniosek; nie ma od niego osobnego środka prawnego.

Podobnie w przypadku §. 474, ust. 1, zarządzi Sąd apelacyjny po prawomocności swego rozstrzygnięcia co potrzeba, aby dalsze postępowanie odbyło się przed właściwym Sądem apelacyjnym.

Rozpisanie rozprawy apelacyjnej.

§. 480. Jeżeli nie ma powodu zasięgać postanowienia senatu apelacyjnego albo też senat apelacyjny uznał pismo apelacyjne za przydatne do wyznaczenia audyencyi do ustnej rozprawy apelacyjnej, rozpisze tę audyencyę przewodniczący senatu apelacyjnego w ten sposób, aby doręczenie zawezwania stronom a audyencyę mniej więcej czternastodniowy przeciąg czasu przegradzał. W przypadkach nagłych może ten czasokres być skróconym.

Audyencya do ustnej rozprawy apelacyjnej będzie również i w tym przypadku rozpisana, gdy Sąd apelacyjny na niejawnem posiedzeniu odrzucił apelacyę, którą założono z przyczyny pomyłki w uznaniu zaoczności za istniejącą, dla niewłaściwości Sądu, z powodu rozstrzygnięcia co do stanu sprawy wiszącej lub co do prawomocności, albo też z przyczyny nieważności, ale w piśmie apelacyjnem dochodzi strona jeszcze dalszych przyczyn ruszenia, które dla ustnej rozprawy są zastrzeżone.

W przypadku, gdy strony już wymieniły adwokatów, którzy ich w postępowaniu apelacyjnem zastępywać będą, należy zawezwania do ustnej rozprawy wystosować do tych adwokatów.

§. 481. Jeżeli się już przy rozpisaniu audyencyi okazuje, że podczas rozprawy apelacyjnej

zajdzie konieczna potrzeba ustalenia prawdziwości szczegółowych faktów, na uzasadnienie apelacji w piśmie apelacyjnym lub w piśmie przygotowawczem naprowadzonych, powtórzenia lub uzupełnienia przedłożonych w pierwszej instancji dowodów, lub też przeprowadzenia dowodów dotąd jedynie zaoferowanych, wyda przewodniczący senatu apelacyjnego do wymienionych świadków lub przesłuchanych w pierwszej instancji znawców zawezwania do rozprawy apelacyjnej, tudzież zawezwie strony, aby się jawiły do przesłuchania pod przysięgą i zarządzi, aby wszelkie inne środki dowodowe do Sądu sprowadzono.

Ustna rozprawa apelacyjna.

§. 482. Za wyjątkiem roszczenia o zapłacie kosztów postępowania apelacyjnego, nie wolno w rozprawie przed Sądem apelacyjnym występować ani z nowem roszczeniem ani z nową ekscepcją lub zarzutem.

Fakty i dowody, co do których okazuje się z aktów procesowych pierwszej instancji i z faktycznego stanu wyroku, że ich w pierwszej instancji nie było, mogą być w postępowaniu apelacyjnym jedynie o tyle użyte, o ile je strony dla wykazania lub odparcia dochodzonych przyczyn apelacji przedstawiły; nadto mogą być takie nowe przywody tylko pod tym warunkiem uwzglę-

dnione, jeżeli je strona w piśmie apelacyjnem lub zapomocą pisma przygotowawczego (§. 468) przeciwnikowi oznajmiła.

§. 483. Podczas ustnej rozprawy nie wolno wniosków apelacyjnych bez przyzwolenia przeciwnika ani rozszerzyć ani innymi zastąpić. Tak samo ma być co do przyczyn apelacyi, w piśmie apelacyjnem przytoczonych.

To przyzwolenie będzie za istniejące poczytanem, gdy obecny na audyencyi przeciwnik, nie wnosząc zarzutu przeciw poczynionym zmianom, wdał się w rozprawę nad zmienionymi wnioskami albo nad przyczynami apelacyi, z którymi strona świeżo wystąpiła.

Zmiana skargi, na której się zaczepiony wyrok zasada, nawet za przyzwoleniem przeciwnika jest wzbronioną.

§. 484. Wolno odstąpić od apelacyi aż do zamknięcia ustnej rozprawy apelacyjnej. Odpowiednie oświadczenie może być zeznane albo podczas ustnej rozprawy albo przez podanie pisma w Sądzie apelacyjnym. Jeżeli to pismo jeszcze przed rozpoczęciem ustnej rozprawy apelacyjnej do Sądu wejdzie, może Sąd apelacyjny rozpisana audyencye odwołać.

Odstąpienie ma obok utraty środka prawnego także ten skutek, że odstępujący będzie obowiązany ponosić koszty, przez ten środek prawny urosłe a w szczególności też wszystkie koszty, które miał przez to przeciwnik.

Sąd apelacyjny rozstrzygnie o obowiązku zwrotu kosztów we formie uchwały. Wniosek ma być, pod wyłączeniem tegoż, uczyniony podczas ustnej rozprawy apelacyjnej albo też, gdy po myśli ust. 1 wyznaczona do rozprawy apelacyjnej audyencya wcale się nie odbyła, do dni ośmiu po zawiadomieniu apelata o odstąpieniu od apelacji.

§. 485. Rozprawa nad apelacją od wyroku, co do którego wniesiono na uzupełnienie po myśli §. 423, może być na wniosek odłożoną aż do czasu, kiedy albo wyrok uzupełniający bez apelacji w moc prawa urosnie albo też apelacja od wyroku uzupełniającego wejdzie do Sądu apelacyjnego. W tym ostatnim przypadku odbędzie się rozprawa łącznie nad obiema apelacjami.

Toż samo może być na wniosek rozprawa apelacyjna odłożoną aż do rozstrzygnięcia zażądanego sprostowania stanu faktycznego wyroku (§. 420), jeżeli zażądane sprostowanie może mieć wpływ na osądzenie apelacji.

§. 486. Po wywołaniu sprawy rozpocznie się ustna rozprawa apelacyjna od tego, że jeden z członków senatu apelacyjnego w charakterze sprawozdawcy ustnie sprawę wyłoży.

Przy pomocy aktów procesowych przedstawi on stan sprawy i dotychczasowy przebieg sporu prawnego, o ile to jest potrzebnem do zrozumienia wniosków apelacyjnych tudzież do zbadania, czyli zaczepiony wyrok i przyczyny apelacji są w porządku (*Richtigkeit des angefochtenen Urtheils und der Berufungsgrunde*); poczem wyłoży istotną treść pisemnych podań w postępowaniu apelacyjnem wniesionych i zaznaczy punkta sporne, które się ztąd wyłoniły. Sprawozdawcy nie wolno objawie zdania pod względem zapasć mającego rozstrzygnięcia.

Następnie odczyta protokolista wnioski stron i zaapelowane części wyroku pierwszej instancji razem z powodami rozstrzygnięcia tudzież odnośne części protokołu rozprawy w instancji pierwszej, jeżeli przewodniczący lub senat apelacyjny to ostatnie za pożyteczne uzna.

Następnie wysłucha Sąd przemówienia stron. Jeżeli przemówienie strony nie jest zgodnem z treścią aktów procesowych, winien przewodniczący to podnieść.

§. 487. Wniosek na nieprzyjęcie Sądu apelacyjnego za właściwy (auf Ablehnung der Zuständigkeit des Berufungsgerichtes) może być w postępowaniu apelacyjnym jedynie w tym przypadku uczyniony, gdy strona zamierza uzyskać wdanie się w sprawę Sądu, który wykonywa sądownictwo w sprawach handlowych, morskich lub górniczych albo też gdy strona nie chce, aby tego rodzaju Sąd w sprawę się wdawał. Wniosek w celu pozyskania tego rodzaju Sądu dla sprawy może być li wtedy uczyniony, jeżeli oznaczony w §. 446 dodatek w wyroku pierwszej instancji został zamieszczony; co się zaś tyczy wniosku na to, aby wdanie się tego rodzaju Sądu apelacyjnego nie zostało przyjętem. może taki wniosek li wtedy być przedstawiony, jeżeli wyrok pierwszej instancji oznaczonego w §. 446 dodatku nie zawiera. W pierwszym z wymienionych przypadków nie wolno o to wnosić stronie, która się oświadczyła przeciwko zamieszczeniu takiego dodatku w wyroku sędziego pierwszego.

Wniosek nieprzyjęcia Sądu apelacyjnego za właściwy należy, pod wyłączeniem tegoż, przedstawić natychmiast po zagajeniu rozprawy apelacyjnej przemówieniem sprawozdawcy; wniosek ten będzie bezzwłocznie przed podjęciem rozprawy nad apelacją przeprowadzony i rozstrzygnięty.

W razie uwzględnienia wniosku nieprzyjęcia właściwości danego Sądu apelacyjnego, orzeknie ów Sąd we formie uchwały swą niewłaściwość. Po prawomocności tej uchwały odbędzie się dalsze postępowanie przed właściwym Sądem apelacyjnym. Sąd ten jest w tym przypadku związany uchwałą, orzekającą o tem, jakiego rodzaju sądownictwo ma być w sprawie wykonanem.

W razie odrzucenia wniosku będzie rozprawa apelacyjna natychmiast podjętą i przeprowadzoną. W tym przypadku nie ma osobnego wydania uchwały na piśmie, lecz będzie takowa przyjętą do rozstrzygnięcia, które w Sądzie apelacyjnym w sprawie głównej zapadnie.

§. 488. Sąd apelacyjny mocen jest nietylko przeprowadzać dowody, do poparcia lub obalenia przyczyn apelacji służące, lecz zarówno powtórzyć lub uzupełnić dowodzenie w pierwszej instancji odbyte, i dowody podczas postępowania przed pierwszym sędzią bezskutecznie ofiarowane dodatkowo przeprowadzać, jeżeli to wszystko okaże się koniecznie potrzebnem do rozstrzygnięcia wniosków apelacyjnych.

W tym ostatnim przypadku, jako też wtedy, gdy oględziny uzupełiny wypada, wolno senatowi apelacyjnemu samemu prowadzić postępowanie dowodowe podług przepisów, pier-

wszą instancję obowiązujących, albo zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu lub wezwanemu.

Senat apelacyjny może też rozkazać, ażeby dowód ze znawców w pierwszej instancji przeprowadzony przy udziale innych zamianowanych znawców powtórnie się odbył.

§. 489. Jeżeli w pierwszej instancji jedna strona pod przysięgą przesłuchaną została, nie wolno senatowi apelacyjnemu na ten sam fakt słuchać strony przeciwnej pod przysięgą.

Jeżeli senat apelacyjny zarządzi powtórne wysłuchanie pod przysięgą strony w pierwszej instancji już pod przysięgą przesłuchanej, należy ją przed przesłuchaniem napomnieć o przysiędze w pierwszej instancji wykonanej.

Jeżeli strona w pierwszej instancji nie chciała się poddać przesłuchaniu lub zeznania pod przysięgą odmówiła, może Sąd apelacyjny jedynie pod tym warunkiem jej przesłuchanie pod przysięgą zarządzić, gdy dojdzie do przekonania, że strona miała dostateczne powody wzbraniać się od przesłuchania, a te powody tymczasem odpadły.

§. 490. Na wniosek orzeknie Sąd apelacyjny we formie uchwały jeszcze przed rozstrzygnięciem apelacji, o ile wyrok pierwszej instancji nie jest

zaczepionym i przeto może być wykonanym. Od tej uchwały nie ma osobnego środka prawnego.

§. 491. Sprawa apelacyjna będzie przeprowadzoną i rozstrzygniętą mimo niestawiennictwa jednej lub obojdwóch stron, przy czem Sąd uwzględni to co mu strony przedłożyły w piśmie apelacyjnem i w piśmie przygotowawczem wypadkowo podanem (§. 468). Czyli to, co strony świezo przywiodły (§. 482, ust. 2), za przyznane lub zaprzeczone ma być poczytanem, rozstrzygnięciem Sąd apelacyjny, biorąc wzgląd na stan faktyczny zaczepionego wyroku i na wszelkie inne akta procesowe pierwszej i drugiej instancyi

§. 492. Stronom wolno się zrzec rozpisania audyencyi do ustnej rozprawy nad apelacją. Zrzeczenie się będzie skutecznem, gdy je strony w piśmie apelacyjnem lub w piśmie przygotowawczem, które w Sądzie procesowym pierwszej instancyi lub w Sądzie apelacyjnym podały, wyraźnie oświadczyły. W tym przypadku może pismo apelacyjne zawierać także wywody prawne, tudzież wywody faktyczne i dowodowe (§. 78, ust. ostatni).

W takim razie rozstrzygnięciem Sąd apelacyjny na posiedzeniu niejawnem bez poprzedniej ustnej rozprawy. Wszelako może Sąd zarządzić ustną

rozprawę, gdy w szczegółowym przypadku uzna jej potrzebę.

§. 493. Do protokołu ustnej rozprawy apelacyjnej będzie wciągnięta treść przemówień stron, o ile w nich strony przytoczyły fakty lub ofiarowały dowody, ale z tem ograniczeniem, że się jedynie tam zapisze, w jakiej mierze przemówienia stron odstępują od tego, co akta procesowe pierwszego sędziego o treści rozprawy zawierają.

Jeżeli ustna rozprawa apelacyjna na jednej audyencji będzie ukończoną i zamkniętą, może być wyłożenie tego, co przemówienia stron o stanie sprawy zawierają, zachowane dla faktycznego stanu wyroku (§. 417, l. 4). W takim razie będą w protokole jedynie okoliczności i oświadczenia, w §§. 207 i 208 wskazane, dokumentnie stwierdzone. Wnioski na sprostowanie tego, co faktyczny stan wyroku o przełożeniach stron pod względem faktów i dowodów zawiera, podadzą strony w Sądzie apelacyjnym do dni ośmiu po doręczeniu wyroku (§. 420).

Rozstrzygnięcie apelacyjne.

§. 494. Jeżeli się Sąd przy sposobności rozprawy apelacyjnej przekonał, że wyrok zaczepiony albo postępowanie w instancji pierwszej jest do-

tknięte nieważnością, na którą dotąd nie zwracano uwagi, postąpi sobie Sąd, nawet gdyby zadna ze stron tej nieważności nie dochodziła, według §§. 477 i 478, chyba ze się rozchodzi o błąk zastępstwa na skutek wyraźnego lub domniemanego zatwierdzenia już usunięty (§. 477, l. 5).

§. 495. Sąd odrzuci apelację we formie uchwały, jeżeli wadliwości w §. 471 l. 2 i 3 określone, będą dopiero podczas ustnej rozprawy spostrzeżone a obecny przeciwnik apelanta odmówi swego przyzwolenia na poprawienie pisma apelacyjnego (§. 471, l. 3).

§. 496. Sąd apelacyjny w następujących przypadkach zwróci sprawę Sądowi procesowemu pierwszej instancji do przeprowadzenia i rozsądzenia, chociażby w niej nie zachodziła nieważność, a w szczególności:

1) jeżeli wnioski w sprawie uczynione (Sachantrage) nie zostały zaczępionym wyrokiem końcowym całkowicie załatwione;

2) jeżeli postępowanie pierwszej instancji jest dotknięte istotnymi wadliwościami, które nie pozwoliły na wyczerpujące zbadanie i gruntowne osądzenie sprawy spornej;

3) jeżeli w aktach procesowych nie ma wzmianki o tem, że fakty, które Sąd apelacyjny

za stanowcze uważa, były w instancyi pierwszej roztrząsane.

W przypadku pod l. 1 ograniczy się postępowanie przed Sądem procesowym do rozszeżeń i wniosków, które pozostały niezadowolone, w przypadku zaś pod l. 2 do tej części postępowania i wyroku pierwszej instancyi, która odpowiednią wadliwością jest dotknięta.

Miasto zwrócić sprawę mocą jest Sąd apelacyjny, a to w razie potrzeby po uzupełnieniu rozprawy w pierwszej instancyi odbytej, sam sprawę wyrokiem rozstrzygnąć, jeżeli albo obydwie strony o to zgodnie proszą, albo Sąd uznał, że się przez to zadowolnienie sprawy przyspieszy lub znacznie-szych kosztów uniknie.

§. 497. O ile przepisy §§. 494, 495 i 496 nie mają być zastosowane, zawyrokuje Sąd apelacyjny w sprawie samej.

Jego rozstrzygnięcie obejmie wszystkie te punkta sporne, tyżące się rozszczenia sądownie przyznanego lub nieprzyznanego, które w myśl wniosków apelacyjnych winny być w drugiej instancyi zbadane i rozstrzygnięte.

Wolno zmienić wyrok pierwszego sędziego jedynie o tyle, o ile istnieje wniosek na zmianę.

§. 498. Sąd apelacyjny oprze swe rozstrzygnięcie na wypadkach rozprawy i dowodzeń,

w aktach procesowych pierwszego sędziego i w wyroku instancyi pierwszej ustalonych, a przez dochodzone przyczyny apelacyi nienaruszonych, o ile takowe przez samą rozprawę apelacyjną nie doznały sprostowania.

Po starannem ocenieniu wypadków postępowania apelacyjnego i wszelkich innych towarzyszących okoliczności, osądzi Sąd apelacyjny, jakie znaczenie należy przypisać opozycyi, wniesionej w terminie przeciw szczegółowym ustaleniom protokolarnym pierwszej instancyi albo przeciw temu, co pisemnie wydana uchwała na dowód lub stan faktyczny wyroku o przełożeniach stron pod względem faktów i dowodów zawiera (§§. 444, 445); w razie potrzeby zarządzi Sąd ustną rozprawę nad owemi ustaleniami i wzmiankami (§. 488), opozycją dotkniętymi.

§. 499. Zwrócenie sprawy Sądowi procesowemu pierwszej instancyi nastąpi w przypadkach §§. 494 i 496 we formie uchwały.

Sąd, który na skutek uchwały Sądu apelacyjnego całą sprawę lub część tejże do powtórnego przeprowadzenia i rozstrzygnięcia lub w celu odbycia postępowania apelacyjnego otrzymał (§. 487), jest przytem pod względem prawnego ocenienia związany zapatrywaniem, jakie było punktem wyjścia dla uchwały Sądu apelacyjnego.

Pod względem zarządzenia nowej rozprawy obowiązuje przepis §. 479.

Tak samo się stanie, gdy Sąd apelacyjny zmieni wyrok orzekający niedopuszczalność skargi o wznowienie a rozprawa pierwszej instancji była ograniczoną do rozpatrywania sprawy o dopuszczenie wznowienia.

§. 500. Załatwiający apelację wyrok lub uchwała Sądu apelacyjnego, będzie stronom zawsze w pisemnem wydaniu doręczona.

Układając dla wyroku apelacyjnego stan faktyczny, może Sąd powoływać się na wyrok pierwszego sędziego.

§. 501. W sprawach drobiazgowych wolno zaczepiać wyrok sędziego pierwszego jedynie z przyczyn nieważności w § 477, l. 1 do 7 wliczonych.

Rozdział drugi

R e w i z y a .

Dopuszczalność.

§. 502. Od wyroków Sądów apelacyjnych ma miejsce rewizya.

W sprawach drobiazgowych nie ma po rozstrzygnięciu Sądu apelacyjnego dalszego toku instancyj.

§ 503. Rewizyi wolno żądać tylko z jednej z następujących przyczyn:

1) że wyrok Sądu apelacyjnego jest nieważnym dla jednej z wadliwości, w §. 477 określonych;

2) że postępowanie apelacyjne jest dotknięte wadą, która chociaż nie spowodowała nieważności mogła być przeszkodą w wyczerpującem zbadaniu i gruntownem osądzeniu sprawy spornej (eine erschöpfende Erörterung und gründliche Beurtheilung der Streitsache zu hindern geeignet war);

3) że wyrok Sądu apelacyjnego zasadza się w istotnym punkcie na takim przypuszczeniu pod względem faktów, które zostaje w sprzeczności z aktami procesowymi pierwszej lub drugiej instancyi;

4) że wyrok Sądu apelacyjnego opiera się na mylnem ocenieniu ze stanowiska prawnego.

§. 504. Sąd rewizyjny bada powtórnie wyrok Sądu apelacyjnego w granicach wniosków, w postępowaniu rewizyjnym przedstawionych.

Nowe faktyczne twierdzenia lub dowody wolno w instancyi rewizyjnej przedstawiać jedynie na poparcie lub obalenie twierdzenia, że wyrok Sądu apelacyjnego jest nieważnym dla jednej z wadliwości w §. 477 określonych, albo że postępowanie apelacyjne jest dotknięte wadą,

która mogła być przeszkodą w wyczerpującem zbadaniu i gruntownem osądzeniu sprawy spornej.

Wnoszenie rewizyi.

§. 505. Rewizyę wnosi się do Sądu procesowego pierwszej instancyi za pomocą pisma (pismo rewizyjne).

Termin rewizyjny wynosi dni czternaście, licząc od doręczenia orzeczenia apelacyjnego; nie może być przedłużonym.

Rewizya w terminie wniesiona wstrzymuje prawomocność i zawiesza wykonalność zaczepionego wyroku w granicach wniosków rewizyjnych aż do załatwienia tego środka prawnego. Rewizya od zatwierdzającego wyroku drugiej instancyi nie ma skutków wstrzymujących i zawieszających.

§. 506 Prócz zwykłej treści pisma przygotowawczego ma pismo rewizyjne zawierać:

1) oznaczenie wyroku, przeciwko któremu rewizya jest wymierzona;

2) stanowcze oświadczenie, o ile wyrok zostaje zaczepionym, tak samo stanowcze a treściwe określenie przyczyn ruszenia (przyczyny rewizyi) tudzież oświadczenie, czyli wniosek idzie na zniesienie lub na zmianę wyroku i jaka zmiana ma nastąpić (wniosek rewizyjny);

3) faktyczne przywody i środki dowodowe, którymi strona prawdziwość przyczyn rewizyj, w §. 503, l. 1 i 2, wymienionych, udowodnić zamierza;

4) podpis adwokata.

O ile się rewizya na przyczynie rewizyj w §. 503, l. 4 wymienionej opiera, mają być w piśmie rewizyjnem bez żadnych rozwelekłości wyłożone powody, dla jakich prawne ocenie sprawy jako mylne się przedstawia.

§. 507. Na rewizyę w terminie wniesioną poleci Sąd procesowy instancyi pierwszej doreczenie jednego okazu pisma rewizyjnego przeciwnikowi strony rewidującej (przeciwnik rewizyjny). Zapozno wniesione rewizye odrzuca Sąd procesowy instancyi pierwszej.

Przeciwnikowi rewizyjnemu wolno po dołączeniu pisma rewizyjnego w ciągu czternastodniowego terminu koniecznego podać za pomocą pisma przygotowawczego odpowiedz na rewizyę w Sądzie procesowym pierwszej instancyi.

Do odpowiedzi na rewizyę będą postanowienia § 506, za wyjątkiem przepisanych pod l. 1 i 2 warunków, odpowiednio stosowane. Nowe fakty i dowody, z których przeciwnik rewizyjny zamierza robić użytek w celu odparcia przyczyn rewizyj,

zy, w piśmie rewizyjnym wymienionych, będą w postępowaniu rewizyjnym jedynie o tyle uwzględnione, o ile je w odpowiedzi na rewizję już przytoczono.

O tem, że odpowiedź na rewizję do Sądu weszła, zawiadomi się stronę rewidującą przez udzielenie tejże jednego okazu odpowiedzi na rewizję.

Rewizya i odpowiedź na nią będą na piśmie podawane; czego nie wolno zastąpić oświadczeniem do protokołu sądowego.

§. 508. Po odpowiedzi na rewizję albo po bezowocnym upływie terminu, który dla niej stał otworem, przedłoży Sąd procesowy pierwszej instancyi wskazane wyżej pisma tudzież wszystkie akta procesowe, tyżące się sporu prawnego, Sądowi apelacyjnemu, który do nich doda akta Sądu apelacyjnego, do tegoż sporu się odnoszące, i następnie wszystkie te akta do Sądu rewizyjnego odeszle.

Jeżeli jest wniosek na sprostowanie stanu faktycznego w wyroku apelacyjnym, należy się wstrzymać z przedłożeniem aktów Sądowi rewizyjnemu aż do załatwienia postępowania sprostowawczego.

Postępowanie przed Sądem rewizyjnym.

§. 509. Sąd rewizyjny rozstrzyga rewizyę na posiedzeniu niejawnem bez poprzedniej ustnej rozprawy.

Wszelako może Sąd rewizyjny, na wniosek lub z urzędu, ustną rozprawę zarządzić, jeżeli to w szczegółowym przypadku do rozstrzygnięcia założonej rewizyi potrzebnem się okaże. Co do tej rozprawy obowiązują przepisy, dla ustnej rozprawy przed Sądem apelacyjnym wydane.

Dochodzenia lub dowodzenia, do ustalenia przyczyn rewizyi w §. 503 l. 1 i 2 przytoczonych potrzebne, będą przeprowadzone za pośrednictwem sędziego wyznaczonego, który akta odbytych dochodzeń lub dowodzeń Sądowi rewizyjnemu bezpośrednio przedłoży. Do tych dochodzeń i dowodzeń należy zawsze przyzywać strony.

§. 510. Z reguły rozstrzyga Sąd rewizyjny samą sprawę. Ale odeszła ją napowrót Sądowi apelacyjnemu, jeżeli wyrok apelacyjny po myśli §. 477, l. 4 i 5, za nieważny uznać lub z przyczyny w §. 503, l. 2 określonej uchylić postanowi i na skutek tego w celu załatwienia sprawy powtórnią rozprawę za koniecznie potrzebną uważa.

Sprawa będzie odesłaną do pierwszej instancji, jeżeli Sąd rewizyjny uchwalił zniesienie

wyroku lub postępowania dla nieważności, która już się w pierwszej instancji zdarzyła, a z urzędu ma być uwzględnioną (§. 478, ust. 2 i 3).

§. 511. Sąd, któremu sprawę napowrót odesłano, będzie pod względem dalszego prowadzenia i rozstrzygnięcia związany takim ocenieniem sprawy ze stanowiska prawnego, na jakim się uchylający wyrok Sądu rewizyjnego zasadza.

W celu podjęcia postępowania w Sądzie apelacyjnym albo w Sądzie pierwszej instancji rozpisze jeden albo drugi Sąd audyencyę do ustnej rozprawy z urzędu.

§. 512. Jeżeli Sąd rewizyjny jest zdania, że rewizyę podano ze swawoli lub jedynie w celu przeciągania sprawy, orzeknie przeciwko rewidującemu, a w danych okolicznościach przeciwko adwokatowi jego, grzywnę za pieniactwo.

§. 513. O ile postanowienia niniejszego rozdziału nie zaprowadzają odmiany, będą przepisy o apelacji stosowane także do rewizyi.

Rozdział trzeci

R e k u r s.

Dopuszczalność.

§. 514. Od uchwał (rezolucyj) jest dozwolony rekurs, o ile niniejszą ustawą zaczepianie tychże nie jest wzbronionem.

W szczególności mogą być uchwały zaczepione rekuresem także z przyczyn w §. 477 podanych.

Od uchwał, nakładających po myśli §. 51, ust. 2, koszta do zwrotu na Sąd, wolno wnosić rekurs tym urzędnikom sędziowskim, którzy na skutek tego do zwrotu kosztów zostali zobowiązani.

§. 515. W przypadkach, w których postanowienia tej ustawy osobnego środka prawnego od uchwały wzbraniają, wolno stronom wystąpić z żądaniem na tę uchwałę łącznie ze środkiem prawnym, wniesionym od rozstrzygnięcia zaraz po niej następującego i zaczepianiu podlegającego (anfechtbar).

§. 516. O ile niema odmiennych rozporządzeń, mogą być za pomocą środka prawnego rekursu zaczepiane uchwały, powzięte przez naczelnika Trybunału, przewodniczącego senatu albo przez sędziego wyznaczonego; zaczepianie jednak jest wzbronionem, jeżeli przedtem w Trybunale nie wniesiono na zmianę rzeczonyj uchwały.

§. 517. W sprawach drobiazgowych wolno jedynie od następujących uchwał pierwszej instancyi wnosić rekurs:

1) jeżeli wprowadzenie albo dalsze prowadzenie przepisanego na skargę postępowania zostało odmówionem;

2) od rozstrzygnięcia na wniosek dania zabezpieczenia kosztów procesowych lub uzupełnienia tego zabezpieczenia zapadłego;

3) jeżeli dając miejsce żądaniu o przedłużenie czasokresu naruszono postanowienia §. 134 a zarazem uchwała podlega zaczepianiu po myśli §. 141;

4) jeżeli odrzucono wniosek o dozwoleńie przywrócenia do stanu poprzedniego z powodu omieszkania audyencyi lub z powodu upływu czasokresu do wniesienia środka prawnego;

5) jeżeli co do zwrotu kosztów rozstrzygnięcie we formie uchwały zapadło.

W sprawach drobiazgowych niema rekursu od uchwał Sądu apelacyjnego.

§. 518. W postępowaniu na skargi z powodu naruszenia posiadania (§ 454) wolno wnieść rekurs tylko od uchwał, w których odmówiono wprowadzeniu lub dalszemu prowadzeniu postępowania na taką skargę, tudzież od uchwały końcowej.

Zazalenia na wszystkie inne w ciągu postępowania zapadłe uchwały, a szczególnie na tymczasowe zarządzenia, w ciągu postępowania wy-

ane, należy połączyć z rekuresem od uchwały końcowej.

§. 519. Od uchwał, które w postępowaniu apelacyjnym wydaje Sąd apelacyjny, dozwolonym jest rekurs jedynie w następujących przypadkach:

1) jeżeli za pomocą uchwały odrzucono apelację;

2) jeżeli Sąd apelacyjny orzekł we formie uchwały nieważność wyroku sędziego pierwszego;

3) jeżeli za pomocą uchwały przekazano sprawę Sądowi pierwszej instancji lub innemu Sądowi apelacyjnemu do rozstrzygnięcia albo do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia, a w uchwale Sądu apelacyjnego zostało zarazem orzeczonem, że postępowanie pierwszej instancji lub apelacyjne dopiero po prawomocności tej uchwały podjętem lub dalej prowadzonym będzie.

Wnoszenie rekursu.

§. 520. Rekurs wnosi się przez podanie pisma (pismo rekursowe) do Sądu, który sam lub którego naczelnik zacepioną uchwałą wydał albo gdy rekurs idzie od uchwały przewodniczącego senatu, sędziego wyznaczonego lub wezwanego, do Sądu, do którego wymienieni sędziowie należą. W Sądach powiatowych wolno stronom, nie zastąpionym przez adwokatów, podawać rekursa także

ustnie do protokołu; pisemne rekursa muszą być zaopatrzone podpisem adwokata.

Jeżeli uchwała zostaje zaczepioną dla mylności ocenienia prawnego, na którym się uchwała opiera, będzie przepis §. 506, ust. ostatni, odpowiednio zastosowany.

§. 521. Termin do rekursu wynosi dni czternaście; nie może być przedłużonym.

Termin ten z dniem po doręczeniu pisemnego wydania zaczepić się mającej uchwały lub rozstrzygnięcia rekursu (Recursentscheidung) bieg swój rozpocznie, a w sprawach drobiazgowych z dniem po ogłoszeniu, jeżeli obydwie strony były temu obecne.

§. 522. Jeżeli rekurs jest wymierzony przeciwko odmówieniu lub odjęciu prawa ubogich, przeciw orzeczeniom kary na świadków lub znawców albo przeciw uchwałom, przeznaczonym jedynie do kierowania procesem, wolno temu samemu Sądowi albo sędziemu, którego rozstrzygnięcie lub zarządzenie jest zaczepionem, dać miejsce rekursowi.

Jeżeli wymieniony Sąd lub sędzia nie widzą się do tego spowodowanymi albo jeżeli inne aniżeli w pierwszym ustępie określone uchwały uległy zaczepieniu sposobem rekursu, będzie rekurs

ustnie do przedłożony bezzwłocznie Sądowi rekursowemu z wyjaśniającą relacją i z wszystkimi aktami, do osądzenia rekursu niezbędnymi.

§. 523. Rekursa od uchwał, od których według przepisów niniejszej ustawy w ogólności nie ma rekursu albo przynajmniej nie ma osobnego środka prawnego, niemniej rekursa po terminie wniesione odrzuci Sąd, w którym je podano, z urzędu.

§. 524. Rekurs niema skutku zawieszającego ani pod względem wypełnienia (Ausführung) zaczepionej uchwały ani pod względem egzekucyi. Wyjątek zachodzi co do orzeczeń karnych, które można zaczepiać w drodze instancyj, o ile i pod tym względem prawo inaczej nie przepisuje.

Wszelako Sąd, którego uchwałę rekursem zaczepiono, dozwoli na wniosek tymczasowego wstrzymania postępowania i w razie koniecznej potrzeby środka zabezpieczające równocześnie zarządzi, jeżeli przez to, że postępowanie, wypełnienie zaczepionej uchwały lub egzekucya, na zasadzie tej uchwały wdroyć się mająca, wstrzymaną będzie, nie powstanie dla strony drugiej żaden niestosunkowy uszczerbek a zarazem bez takiego wstrzymania cel rekursu może być udaremiony. Od tej uchwały nie ma osobnego środka prawnego.

Takie same upoważnienie służy naczelnikowi Sądu, przewodniczącemu senatu albo sędziemu

wyznaczonemu lub wezwanemu w razie wniesienia rekursu od ich uchwał.

§. 525. W przypadkach, w których egzekucya uchwały końcowej nie naruszy tymczasowych zarządzeń, podczas rozprawy na skargę z powodu naruszenia posiadania wydanych, postanowi Sędzia pierwszej instancyi według swego uznania, ażali takowe podczas gdy rekurs wisi dalej trwać mają albo też jeszcze przed załatwieniem rekursu mają być uchylone.

Postępowanie przed Sądem rekursowym.

§. 526. Sąd rozstrzyga rekurs bez poprzedniej ustnej rozprawy na posiedzeniu niejawnem we formie uchwały. Sąd może przed swem rozstrzygnięciem zarządzić dochodzenia, jakie uzna za koniecznie potrzebne.

Niedopuszczalny lub spóźniony rekurs będzie natychmiast odrzucony.

Wydawanie rozstrzygnięć Sądu rekursowego na piśmie i doręczanie takowych będą się odbywały według postanowień §. 500, odpowiednio zastosowanych.

§. 527. Jeżeli na skutek orzeczenia Sądu rekursowego, rekurs uwzględniającego, jakie dalsze rozporządzenia okazały się potrzebnymi, może

je Sąd rekursowy poruczyć temu Sądowi lub sędziemu, który wydał zaczepioną uchwałę.

W przypadku, gdy instancya druga zaczepioną uchwałę wniosła i Sądowi pierwszej instancyi sprawę po wysłuchaniu stron powtórnie rozstrzygnąć nakazała, będą rozstrzygnięcia Sądu rekursowego jedynie wtedy podlegać zaczepianiu, jeżeli w nich Sąd postanowił, jako udzielone pierwszej instancyi polecenie dopiero po prawomocności takowego wykonać należy.

§. 528. Rekursa od rozstrzygnięć Sądów drugiej instancyi, zaczepioną uchwałę sędziego pierwszego zatwierdzających, będą w Sądzie instancyi pierwszej odrzucane z urzędu.

Jeżeli Sąd rekursowy jest zdania, że rekurs od uchwały Sądu drugiej instancyi wniesiony został podany swawolnie albo jedynie w celu przewleczenia sprawy, orzeknie grzywnę za pieniactwo na żalącą się stronę, a w odpowiednich okolicznościach na jej adwokata.

Część piąta.

Skarga nieważności i skarga o wznowienie.

§. 529. Prawomocne rozstrzygnięcie sprawę załatwiająca podlega zaczepianiu przez skargę nieważności:

1. jeżeli sędzia orzekający był w danym sporze od sprawowania urzędu sędziowskiego z mocy prawa wyłączonym;

2. jeżeli strona wcale nie była zastąpiona w procesie, albo też mimo iż potrzebowała prawnego zastępcy, nie zastępywał jej także zastępca, o ile w jednym i drugim przypadku prowadzony proces nie został dodatkowo w sposób prawidłowy zatwierdzony.

Wzbronioną jest jednak skarga nieważności, jeżeli strona w przypadku, pod l. 1. określonym, przyczyny wyłączenia, w przypadku zaś pod l. 2 braku zdolności procesowej lub prawnego zastępstwa, jeszcze przed prawomocnością rozstrzygnięcia nadaremnie dochodziła za pomocą podania o nieprzyjęcie sędziego, wnioskiem na unieważnienie postępowania lub drogą środka prawnego.

Wzbronioną jest skarga nieważności także wtedy, jeżeli strona była w stanie dochodzić przyczyny wyłączenia (l. 1) w czasie odbywającego się przedtem postępowania lub za pomocą środka prawnego.

§. 530. Postępowanie wyrokiem zamknięte może być na wniosek strony z następujących przyczyn wznowionem:

1. ze dokument, na którym się wyrok zasa-
dza, jest sfałszowanym lub podrobionym;

2. że świadek lub znawca stał się winnym fałszywego zeznania lub przeciwnik, przy sposobności jego przesłuchania, fałszywej przysięgi, a wyrok zasadza się na tem zeznaniu;

3. że wyrok został uzyskany szalbierzem działaniem (Betrugshandlung) zastępcy strony, jej przeciwnika lub zastępcy tegoż, za które te osoby mogą być w drodze sądowo-karnego postępowania ścigane;

4. że sędzia ferując wyrok lub wydając rozstrzygnięcie, na którym się wyrok zasadza, w odniesieniu do sporu prawnego stał się na niekorzyść strony winnym naruszenia swych obowiązków urzędowych, według praw karnych skarcić się mającego;

5. że orzeczenie Sądu karnego, na którym się wyrok zasadza, zostało uchylone innym wyrokiem już prawomocnym;

6. że strona znalazła wyrok lub uzyskała możliwość robienia użytku z wyroku, który przedtem jeszcze na to samo roszczenie lub na ten sam prawny stosunek prawomocnie zapadł (§. 411), jeżeli zarazem wyrok ten obowiązuje strony wznowić się mającego procesu (zwischen den Parteien des wieder aufzunehmenden Verfahrens Recht schafft);

7. że strona otrzymała wiadomość o nowych faktach albo znalazła środki dowodowe lub też

uzyskała możność robienia z nich użytku, które wcześniej w postępowaniu przytoczone lub użyte mogły korzystniejsze rozstrzygnięcie sprawy głównej spowodować.

Wznowienie jest w okolicznościach, pod l. 6 i 7 podanych, jedynie wtedy dozwolonem, jeżeli strona bez własnej winy nie była w stanie dochodzić prawomocności wyroku albo wystąpić z nowymi faktami lub środkami dowodowymi jeszcze przed zamknięciem ustnej rozprawy, po której zapadł wyrok pierwszej instancji.

§. 531. Wznowienie może być także pozwo-
lonem w celu przeprowadzenia dowodów po
myśli §. 279, ust. 2, od rozprawy wyłącz-
nych, jeżeli jest rzeczą oczywistą, jako dowody
te, wcześniej w procesie użyte, byłyby korzyst-
niejsze dla strony orzeczenie w sprawie głównej
wywołały.

§. 532. Dla skargi nieważności tudzież dla
skargi o wznowienie, na zasadzie § 530, l. 4.
wniesionej, wyłącznie właściwym jest Sąd, w któ-
rym zapadł wyrok taką skargą zaczepiony, a w ra-
zie zaczepienia taką skargą kilku wyroków,
zapadłych w tym samym sporze prawnym w roz-
maitych instancjach, najwyższy z pomiędzy owych
Sądów.

We wszystkich innych przypadkach (§§. 530, l. 1 do 3, 5, 6 i 7, i 531) będzie skarga o wznowienie podawaną w Sądzie procesowym instancyi pierwszej, albo też gdy wyrok w instancyi wyższej ferowany dochodzoną przyczyną ruszenia jest dotknięty, w odnośnym Sądzie instancyi wyższej.

Postępowanie.

§. 533. O ile z następujących przepisów nie wynika coś odmiennego, będą przepisy pierwszej i czwartej części niniejszej ustawy do zaniesienia skargi nieważności i skargi o wznowienie przed Sąd tudzież do dalszego postępowania odpowiednio stosowane.

§. 534. Skargę należy zanieść przed Sąd w terminie koniecznym jednego miesiąca.

Czasokres ten liczy się:

1. w przypadku §. 529, l. 1, od dnia, w którym strona otrzymała wiadomość o przyczynie wyłączenia, albo też, gdy to przed zaistnieniem prawomocności zaczepionego rozstrzygnięcia miało miejsce, od tego ostatniego dnia;

2. w przypadku §. 529, l. 2, od dnia, w którym rozstrzygnięcie doręczono stronie, a gdyby nie posiadała zdolności procesowej, od dnia doręczenia tegoż jej prawnemu zastępcy, atoli również nigdy przed zaistnieniem prawomocności zaczepionego rozstrzygnięcia;

3. w przypadkach §. 530, l. 1 do 5, od dnia, w którym wyrok Sądu karnego albo uchwała orzekająca zastanowienie karno-sądowego postępowania urosła w moc prawa;

4 w przypadku §. 530, l. 6 i 7, od dnia, w którym strona była w stanie zrobić z wyroku prawomocnego użytek albo przedłożyć Sądowi fakty i środki dowodowe, które doszły do jej wiadomości;

5. w przypadku §. 531 od doręczenia wyroku pierwszej instancji.

Za wyjątkiem wspomnianego pod l. 2 przypadku, nie wolno więcej znosić tej skargi przed Sądy po upływie lat dziesięciu po zaistnieniu prawomocności wyroku.

§. 535. Jeżeli skarga nie jest zaniesioną przed Sąd, który w poprzednim postępowaniu orzekł w instancji pierwszej, lecz przed taki Sąd wyższej instancji, w którym sprawa główna po myśli przepisów w postępowaniu przed tym Sądem obowiązujących do rozstrzygnięcia dojrzeć może, będą pod względem ustnej rozprawy, dowodzenia i udzielenia wyroku na tę skargę zapadłego Sądowi instancji pierwszej, niemniej pod względem zaczepności (Anfechtbarkeit) wyroku te przepisy obowiązywały, które obowiązują ten Sąd

wyższy jako instancję odwoławczą (Rechtsmittelinstanz).

§. 536. Skarga szczególnie zawierać będzie :

1. oznaczenie zaczepionego rozstrzygnięcia ;
2. określenie prawnej przyczyny ruszenia (zasada skargi nieważności i skargi o wznowienie) ;
3. okoliczności, z których wynika, że ustawowy czasokres dla skargi został dotrzymany, i wymienienie istniejących na te okoliczności środków dowodowych ;

4. okoliczności dla ocenienia właściwości Sądu stanowcze ;

5. oświadczenie, o ile strona wnosi na usunięcie rozstrzygnięcia zaczepionego i na wydanie odmiennego rozstrzygnięcia w sprawie głównej.

§. 537. Od kierownictwa rozprawy nad skargą nieważności i nad skargą o wznowienie tudzież od rozstrzygania tychże wyłączonym jest sędzia, jeżeli udział jego w rozstrzyganiu spowodował skargę nieważności (§. 529, l. 1) albo jego zachowanie się skargę o wznowienie (§. 530, l. 4.).

§. 538. Przed rozpisaniem audyencji do ustnej rozprawy zbada Sąd, a mianowicie Trybunał na niejawnym posiedzeniu, czyli skarga za-

sadza się na jednej z prawnych przyczyn ruszenia (§§. 529 do 531) i czy ją w terminie ustawowym przed Sąd zaniesiono Sąd we formie uchwały odrzuci skargę jako nieprzydatną do wyznaczenia audyencyi do ustnej rozprawy, jeżeli jej braknie jednego z wymienionych warunków lub jeżeli jest niedopuszczalną dla jednej z przyczyn w §. 230, ust. 2, naprowadzonych.

Na żądanie Sądu uprawdopodobni powód okoliczności, wykazujące dotrzymanie terminu ustawowego.

§. 539. Jeżeli skarga żąda wznowienia z powodu jednego z czynów karogodnych w §. 530, l. 1 do 4, opisanych, chociaż za ten czyn nikogo jeszcze prawomocnie nie skazano, postara się Sąd procesowy, nie odbywając przedtem ustnej rozprawy, o wdrożenie karno-sądowego postępowania w celu wysledzenia i ustalenia czynu karogodnego, na który się strona powołała. Od tej uchwały nie ma żadnego środka prawnego; przed powzięciem uchwały może Sąd przesłuchać strony lub jedną z nich i w ogóle wdrożyć dochodzenia, które za ważne uzna.

Sąd wyznaczy audyencyę do ustnej rozprawy nad skargą o wznowienie dopiero po prawomocnem zamknięciu karno-sądowego postępowania, a mianowicie jedynie wtedy, jeżeli to postępo-

wanie albo doprowadziło do prawomocnego skazania za czyn karogodny, z którym strona dla uzasadnienia skargi o wznowienie wystąpiła, albo jeżeli karno-sądowe postępowanie z innych powodów nie doprowadziło do skazania aniżeli dla braku istoty czynu lub z braku dowodów. W innych przypadkach będzie skarga po oznajmieniu wypadków karno-sądowego postępowania jako niedopuszczalna odrzucona. Odrzucenie to nastąpi również bez poprzedniej ustnej rozprawy, a w Trybunałach we formie uchwały, na niejawnym posiedzeniu powziętej. Sąd karny albo państwowa władza prokuratorska, oznajmiając uchwały o niewdrożeniu lub o zastanowieniu postępowania sądowo-karnego, wyrazi zawsze przyczynę, dla której wdrożenia postępowania zaniechano albo też takowe zastanowiono.

§. 540. Jeżeli w przypadkach z §. 530 wykazano przyczynę wznowienia dołączonym do skargi pierwopisem lub wierzytelnym odpisem dokumentu, albo też w razie wznowienia na wniosek po myśli §. 531 uczyniony, należy rozprawę i rozstrzygnięcie co do przyczyny i dopuszczalności wznowienia połączyć z rozprawą główną, co jednak nie ogranicza upoważnień Sądowi w §. 189 przyznanych.

Przy tej sposobności powtarza się sprawę główną o tyle, o ile przyczyną ruszenia jest dotknięta.

Jeżeli jednak przepisy o postępowaniu, obowiązujące w tym Sądzie wyższej instancji, który dla orzekania w sprawie dozwoleń wznowienia jest właściwym, nie pozwalają na to, aby sprawa główna u niego do wyroku dojrzała, ograniczy się tenże Sąd do rozstrzygnięcia sprawy dopuszczalności wznowienia, a po prawomocności wyroku na wznowienie przyzwalającego zwróci spór prawny w celu odbycia rozprawy głównej temu Sądowi, który w pierwszej instancji do tego jest powołany. Ten ostatni Sąd rozpisze potem z urzędu audyencyę do ustnej rozprawy głównej i przeprowadzi takową według przepisów, jakie w postępowaniu przed nim obowiązują.

§. 541. We wszystkich innych przypadkach będzie jedynie sprawa o przyczynę i dopuszczalność wznowienia postępowania albo też o unieważnienie takowego przeprowadzoną i wyrokiem rozstrzygniętą.

W razie przyzwolenia na wznowienie będzie postępowanie w sprawie głównej, o ile przyczyną ruszenia jest dotknięte, przeprowadzone w Sądzie, w którym skargę o wznowienie podano, a gdyby przepisy, w postępowaniu przed tym

Sądem obowiązujące, nie pozwalały na to, aby sprawa główna u niego do wyroku dojrzała, pójdzie takowa przed Sąd, który do przeprowadzenia sprawy głównej w instancyi pierwszej był powołany i tamże będzie przeprowadzona.

Pod względem przekazania sprawy, wyznaczenia audyencyi do ustnej rozprawy i przeprowadzenia tej rozprawy obowiązują postanowienia §. 540, ust. 3.

§. 542. Jeżeli rozprawa główna ma się odbyć przed Sądem, dla rozpoznania dopuszczalności wznowienia właściwym, a Sąd zgodnie z żądaniem o wznowienie rozstrzygnął i to rozstrzygnięcie ogłosił, mocen jest tenże Sąd we formie uchwały rozporządzić, że rozprawa główna odbędzie się przed wygotowaniem tego rozstrzygnięcia. Od tej uchwały nie ma żadnego środka prawnego.

Orzeczenie o dopuszczalności wznowienia będzie w tym przypadku zamieszczonem w rozstrzygnięciu sprawy głównej.

§. 543. Sąd odrzuci skargę we formie uchwały, jeżeli się dopiero podczas ustnej rozprawy okaże, jako skarga o wznowienie lub skarga nieważności zasada się na przyczynie ruszenia prawem nieuznanej albo że takowa za późno weszła do Sądu.

§. 544. Na skargę o wznowienie, podniesioną albo równocześnie z apelacją lub rewizją od tego samego wyroku albo w ciągu wiszącego postępowania apelacyjnego lub rewizyjnego, zarządzi Sąd bezzwłocznie z urzędu lub na wniosek przerwę postępowania apelacyjnego lub rewizyjnego, jeżeli strona dochodzi jednej z przyczyn wznowienia w §. 530, l. 1 do 5, naprowadzonych a zapadły prawomocny wyrok Sądu karnego w pierwopisie lub w zawierzytelnionym odpisie do skargi dołączono.

Sąd, który na wniesioną skargę o wznowienie taką uchwałę powziął, zawiadomi natychmiast o zarządzonej przerwie postępowania odwoławczego ten Sąd, w którym się założony środek prawny w owym czasie przeprowadza.

§. 545. W innych przypadkach rozstrzygnię Sąd do przeprowadzenia skargi powołany, na wniosek lub z urzędu, ażali na skutek wniesionej skargi o wznowienie ma nastąpić przerwa postępowania apelacyjnego lub rewizyjnego, odnośnie do tego samego wyroku wdrożonego lub wiszącego, a to ze względu na osobliwe stosunki danego przypadku i na dowody, które w celu wykazania istnienia przyczyny wznowienia Sądowi przedłożono.

Sąd może również postanowić taką przerwę nawet podczas ustnej rozprawy na skargę o wzno-

wienie. Zarządzając przerwę zastosuje się Sąd do postanowień §. 544, ust. 2.

§. 546. Nie ma środka prawnego od uchwały, rozstrzygającej wniosek na zasadzie §§. 544 i 545 przedstawiony.

W razie prawomocnego odmówienia skardze o wznowienie, będzie przerwane postępowanie odwoławcze z urzędu lub na wniosek na nowo podjętem. Wniosek ten należy przedstawić Sądowi, u którego w czasie zarządzonej przerwy postępowanie apelacyjne lub rewizyjne wisiało. Sąd ten z urzędu postara się o to, azeby mu w czasie należytym napowrót przedłożono akta, do dalszej rozprawy potrzebne.

§. 547. O ile Sąd na skutek wniesionej skargi o wznowienie przerwy wiszącego postępowania odwoławczego z mocy powyższych przepisów nie zarządził, nie ma занесение skargi o wznowienie przed Sąd skutku wstrzymującego ani pod względem prawomocności ani pod względem egzekucyi zaczęzionego wyroku.

Wniesiona skarga nieważności lub skarga o wznowienie nie ma żadnego wpływu na egzekucyę zaczęzionego wyroku prawomocnego.

Część szósta.

Szczegółowe rodzaje postępowania.

Rozdział pierwszy.

Postępowanie nakazowe.

§. 548. W skardze, podanej w celu dochodzenia wierzytelności pieniężnej lub o inne rzeczy zamienne, może powód wnieść na wydanie nakazu płatniczego (mandatu) przeciwko pozwanemu, jeżeli wszystkie fakty, na których się roszczenie powoda w sprawie głównej jako też jego roszczenia uboczne zasadzają, będą udowodnione dokumentami, w pierwopisie o niepodejrzanej zewnętrznej formie dołączonymi, które się przedstawiają jako dokumenty następujących rodzajów:

1) jako dokumenty publiczne, sporządzone na obszarze, niniejszemu prawu podległym;

2) jako dokumenty prywatne, na których podpisy wystawców są zawierzytelnione ze strony Sądu lub notaryusza swojskiego;

3) jako inne dokumenty, na zasadzie których wpisano do swojskiej księgi publicznej prawo rzeczowe na korzyść zaskarżonej wierzytelności, a przytem ani żaden rekurs od rozporządzenia sądowego, na skutek którego wpis ten nastąpił,

nie wisi, ani też w księdze nie uwidoczniono, że wpis ten jest spornym.

§. 549. Jeżeli skargi nie zaniósła przed Sąd osoba, na którą dokumenty, podstawą skargi będące, jako na uprawnioną wskazują, albo jeżeli jest wniesioną przeciwko innej osobie aniżeli tej, którą te dokumenty jako zobowiązaną wymieniają, może być wniosek na wydanie nakazu płatniczego jedynie w tym przypadku uwzględniony, jeżeli i o ile udowodniono dokumentami w rodzaju opisanych w § 548, że roszczenie lub obowiązek od pierwotnie uprawnionego lub zobowiązanego przeszedł w całości lub w części na tę osobę, która skargę wniosła lub przeciwko której skarga jest wymierzona.

W celu ściągnięcia wierzytelności, którym excepcya przedawnienia mogłaby być przeciwstawioną, wolno jedynie wtedy wydać nakaz płatniczy, jeżeli przerwę lub wstrzymanie przedawnienia już w skardze udowodniono dokumentami w rodzaju opisanych w §. 548.

§. 550. Na wniosek zgodnie z §§. 548 i 549 uczyniony wyda Sąd nakaz płatniczy bez poprzedniej ustnej rozprawy i bez przesłuchania pozwanego. Jeżeli dla wydania nakazu płatniczego Sąd powiatowy jest właściwym, wolno powodowi,

o ile pierwopisy dokumentów według §§. 548 i 549 do uzasadnienia jego roszczeń potrzebnych w tym samym Sądzie się znajdują, miasto przedkładać te dokumenty powołać się na odnośne akta sądowe.

W nakazie płatniczym wypowie Sąd, że pozwany winien dochodzone przeciw niemu roszczenia razem z kosztami, które Sąd oznaczy, do dni czternastu po doręczeniu nakazu płatniczego pod egzekucyą zaspokoić albo w tym samym czasie wnieść zarzuty przeciwko nakazowi płatniczemu. Czasokres ten nie może być przedłużonym.

Nakaz płatniczy będzie pozwanemu doręczony według postanowień o doręczeniu skargi.

§. 551. Jeżeli skarga na piśmie wniesiona zawiera wniosek na wydanie nakazu płatniczego przeciwko kilku pozwany, może Sąd dać miejsce takiemu wnioskowi jedynie co do tych pozwanych, dla których przedłożono okazy pisma skargowego, odpisami wszystkich załączek zaopatrzone. Przytem należy przestrzegać porządku, w jakim pozwani są w skardze wymienieni.

§. 552. Od wydanego nakazu płatniczego nie ma środka prawnego; ale zawarte w nim orzeczenie o kosztach może być zaczepione rekurssem.

Zarzuty przeciw nakazowi płatniczemu należy w terminie, jaki w nakazie płatniczym oznaczono, podać w Sądzie, który nakaz wydał. Zapóźno wniesione zarzuty będą bez rozprawy odrzucane.

Na zarzuty w terminie podane rozpisze Sąd, bez ponownego wniosku powoda, audyencyę do ustnej rozprawy kontradiktoryjnej na dzień możliwie najbliższy.

§. 553. W wyroku postępowanie złatwiającym wypowie Sąd, ażali nakaz płatniczy, przeciw pozwanemu wydany, utrzymuje się w mocy albo też czyli i o ile takowy się znosi.

§. 554. Jeżeli zawarty w skardze wniosek na wydanie nakazu płatniczego nie może być uwzględniony, ale skarga nadaje się do rozpisanja audyencyi do ustnej rozprawy, postąpi sobie Sąd według przepisów prawnych; po za tym przypadkiem odrzuci Sąd skargę jako nieprzydatną do wprowadzenia postępowania.

Rozdział drugi.

Postępowanie w sporach wekslowych.

§. 555. W postępowaniu na skargi o roszczenia weksłowe:

1) naznaczy Sąd w wyroku trzydniowy termin do spełnienia obowiązku, jaki na pozwanego nakłada;

2) wynosi czasokres do podania prośby o przywrócenie do stanu poprzedniego, do wniesienia apelacji lub rewizji, jakoteż do założenia rekursu, dni ośm. Te czasokresy nie mogą być przedłużone.

§. 556. W sporach prawnych z weksłu pochodzących nie ma ani przywrócenia do stanu poprzedniego ani wznowienia postępowania, gdyby jedno lub drugie miało nastąpić na niekorzyść strony, która w procesie głównym w dobrej wierze działając, tymczasem swe wekslowe roszczenia do osób trzecich na skutek upływu czasu w całości lub w części utraciła albo przynajmniej takowych dla krótkości pozostałego czasu więcej dochodzić nie może.

§. 557. Jeżeli dochodzona w skardze wiarytelność zasada się na weksłu, który posiada wszelkie warunki ważności a pod względem prawdziwości nie jest wątpliwym i gdy w skardze obok weksłu przedłożono Sądowi zarazem pierwopis protestu i rachunku zwrotnego, o ile te dokumenty w szczegółowym przypadku do uzasadnienia roszczeń powoda są potrzebne, wolno

powodowi żądać od Sądu wydania przeciwko pozwanemu nakazu, aby tenże w nieodwłocznym terminie trzechdniowym dług wekslowy razem z wykazanymi wierzytelnościami ubocznymi i z zażądanymi kosztami, które sędzia oznaczy, pod egzekucją zapłacił albo przeciwko temu nakazowi wniósł zarzuty (nakaz płatniczy).

§. 558. W skardze o danie zabezpieczenia zanesionej przed Sąd na zasadzie art. 25 lub 29 ordynacyi wekslowej wolno powodowi, jeżeli przedłoży pierwopis protestu, a w przypadkach art. 29 także wszystkie inne warunki zaistnienia swego roszczenia wiarogodnymi i do skargi w pierwopisie dołączonymi dokumentami udowodni, przedstawić wniosek na wydanie przeciwko pozwanemu nakazu, aby tenże pod egzekucją w trzechdniowym terminie koniecznym dał zabezpieczenie przepisom ordynacyi wekslowej odpowiadające, jakoteż zapłacił zażądane a przez sędziego oznaczone koszta albo przeciwko temu nakazowi wniósł zarzuty (nakaz dania zabezpieczenia).

§. 559. Jeżeli skarga zawiera wniosek na wydanie nakazu płatniczego lub nakazu dania zabezpieczenia, będą w dalszem postępowaniu przepisy rozdziału pierwszego (§§. 550 do 554) odpowiednio stosowane.

Rozdział trzeci.

Postępowanie w sporach
z kontraktów najmu i dzierżawy.

Wypowiedzenie.

§. 560. Wypowiedzenie kontraktu najmu lub dzierżawy gruntów, budynków i innych rzeczy nieruchomości lub prawnie za nieruchomości uznanych, młynów okrętowych i innych budowli na okrętach wzniesionych, o ile ono według przepisów praw cywilnych jest koniecznym, aby przeszkodzić domniemanemu odnowieniu kontraktu najmu lub dzierżawy albo spowodować tegoż rozwiązanie, może:

1) w przypadku, gdy istnieje osobny układ między stronami co do czasu wypowiedzenia i zwrotu przedmiotu najmu lub dzierżawy, nastąpić z reguły jedynie w owym czasie.

2) Jeżeli nie ma takiego układu, ale w odpowiedniej miejscowości wydane w tej mierze przepisy albo w braku takich przepisów odrębny zwyczaj miejscowy ustanowił pewne dni w roku do opróżnienia przedmiotów najmu lub dzierżawy i razem z tem terminem wypowiedzenia ustalił, musi wypowiedzenie nastąpić przed upływem czasu dlań ustanowionego.

3) We wszystkich innych przypadkach należy najmy i dzierżawy wypowiadać w następujących terminach przed czasem, gdy przedmiot najmu lub dzierżawy winien być zwrócony lub odebrany, a w szczególności: dzierżawy sześć miesięcy wcześniej; najmy roczne albo takie, które z umowy ~~nie~~ mają trwać dłużej niż rok, przynajmniej trzy miesiące wcześniej; najmy na dłużej niż miesiąc ale na krócej niż rok umówione, przynajmniej czternaście dni wcześniej; наконец wszelkie inne najmy przynajmniej na dni ośm przed owym czasem.

§. 561. Tak samo jak wdzierżawiającemu lub wynajmującemu wolno też dzierżawcy i najmującemu wypowiadać kontrakty najmu lub dzierżawy sądownie lub zasądownie.

Wypowiedzenie, które jedna strona ze skutkiem uczyniła, może przeciwko niej samej strona druga sądownie wykonać.

§. 562. Wypowiedzenie sądowe wolno wnieść za pomocą pisma lub ustnie. Pismo albo protokół na wypowiedzenie spisany w szczególności zawierać będzie: oznaczenie przedmiotu najmu lub dzierżawy, wymienienie czasu, w którym kontrakt najmu lub dzierżawy ma się skończyć, wreszcie wnioski na wydanie nakazu, aby przeciwnik przedmiot najmu lub dzierżawy w oznaczonym czasie pod egzeku-

cyą zwrócił lub odebrał albo wniósł do Sądu zarzuty przeciwko wypowiedzeniu. Jeżeli termin wypowiedzenia wynosi przynajmniej dni czternaście, ustanowi Sąd ósmiodniowy czasokres do wniesienia zarzutów, zresztą zaś trziedniowy.

Awizant, który nie mieszka ani w miejscu ani w okręgu właściwego Sądu powiatowego, winien ustanowić pełnomocnika dla doręczeń tamże mieszkającego i wymienić w wypowiedzeniu jego nazwisko i miejsce zamieszkania.

Wypowiedzenia niezgodne z tymi przepisami lub wniesione do Sądu niewłaściwego odrzuci Sąd z urzędu we formie uchwały, chyba że zachodzące braki mogą być usunięte po myśli §. 84.

§. 563. Wypowiedzenie sądowe będzie na termin najbliższy skutecznem, jeżeli zostało w Sądzie podane i doręczone przed upływem czasu w §. 560, l. 1 i 2, ustanowionego. Wypowiedzenia dopiero po upływie tego czasu wniesione odrzuci Sąd z urzędu we formie uchwały.

Wypowiedzenia wniesione przed umówionym lub ustawowym terminem wypowiedzenia nie mogą być dla tej jednej przyczyny odrzucone.

§. 564. Nakaz sądowy, na skutek uczynionego wypowiedzenia przeciwko adwersarzowi strony wypowiadającej po myśli §. 562 wydany,

będzie według przepisów o doręczaniu skargi niezwłocznie doręczony temuż adwersarzowi, który przytem otrzyma jeden okaz pisma albo odpis protokołu.

Gdyby jednak w przypadkach §. 560, l. 1 i 2, doręczenie dopiero po upływie tamże oznaczonych terminów wypowiedzenia nastąpiło, zatrzyma wypowiedzenie mimo to swą skuteczność, jeżeli przeciwko sądowemu nakazowi nie wniesiono zarzutów w terminie do tego naznaczonym.

Wypowiedzenie zasądowe.

§. 565. Wypowiedzenie zasądowe może być uczynione przez notaryusza lub w inny sposób.

Oznajmienie celu wypowiedzenia przeciwnikowi strony wypowiadającej uczynione powinno zawsze zawierać wzmianki w §. 562, ust. 1 i 2, określone.

Aby takie zasądowe wypowiedzenie nabrało mocy wypowiedzenia sądowego, musi być udowodnione dokumentami, które pod względem mocy dowodowej nie dają powodu do wątpliwości; nadto winny być przy wypowiedzeniu zachowane terminy, w §§. 563 i 564 podane.

Również należy udowodnić dokumentami posiadającymi przymioty w ust. 3. opisane, kiedy nastąpiło wypowiedzenie lub kiedy wypowiedzenie zostało doręczone.

§. 566. Osoba, przeciwko której takie zasądowe wypowiedzenie jest wymierzone, poda na piśmie lub ustnie zarzuty, gdyby je przypadkowo miała, w Sądzie miejsca położenia przedmiotu najmu lub dzierżawy, do dni ośmiu, albo jeżeli termin wypowiedzenia nie wynosi dni czternaście do trzech dni (§. 562, ust. 1) po uskutecznionem, lub otrzymanem wypowiedzeniu, gdyż inaczej stanie się to wypowiedzenie prawnie skutecznem.

Aby na żądanie Sądu udowodnić, którego dnia zostało wypowiedzenie doreczone stronie, która wniosła zarzuty, powinna strona wypowiadająca przedłożyć dokumenty w §. 565, ust. 4, wspomniane.

Nakaz oddania lub odbioru przedmiotu najmu lub dzierżawy.

§. 567. W obec kontraktów najmu lub dzierżawy, które bez poprzedniego wypowiedzenia po upływie oznaczonego czasu gasną, wolno każdej stronie jeszcze przed upływem czasu najmu lub dzierżawy podać w Sądzie wnioski na wydanie rozporządzenia, w którym Sąd rozkaże przeciwnikowi, aby przedmiot najmu lub dzierżawy w czasie oznaczonym pod egzekucją oddał lub odebrał albo też przeciwko temu nakazowi podał w Sądzie zarzuty do dni ośmiu.

Jeżeli stosunek najmu lub dzierżawy na dłużej niż na sześć miesięcy został zawarty, wolno przedstawić taki wniosek jedynie w ostatnich sześciu miesiącach.

Postanowienie §. 564, ust. 1, będzie również przestrzegane przy doręczaniu tego rodzaju nakazów.

Jeżeli wypowiedzenie potrzebnem jest do zniesienia kontraktu najmu lub dzierżawy, wolno dochodzić roszczenia o oddanie lub odebranie przedmiotu najmu lub dzierżawy jeszcze przed upływem terminu wypowiedzenia za pomocą skargi, niemniej też wolno wypowiedzenie ze skargą połączyć.

Stosunek do podnajemcy lub poddzierżawcy.

§. 568. Wszelkie wypowiedzenia, nakazy, rozstrzygnięcia i rozporządzenia, uzyskane przeciwko najemcy i dzierżawcy a dotyczące się istnienia lub rozwiązania kontraktu najmu lub dzierżawy przedmiotów w §. 560 oznaczonych, mają znaczenie i moc wykonawczą także przeciwko podnajemcy i poddzierżawcy, o ile się temu nie sprzeciwia stosunek prawny, jaki między podnajemcą lub poddzierżawcą z jednej a wynajmującym lub wydzierżawiającym z drugiej strony istnieje.

**Domniemane odnowienie kontraktu najmu lub
dzierżawy.**

§. 569. Kontrakty, które na skutek upływu czasu gasną, a zatem nie ma potrzeby wypowiedzenia by sprowadzić ich rozwiązanie lub przeszkodzić odnowieniu w sposób domniemany, odnawiają się na skutek tego, że dzierżawca lub komornik w obec przychylnego zachowania się wynajmującego lub wydzierżawiającego przedmiotu najmu lub dzierżawy dalej używa lub z niego korzysta, ale jedynie pod tym warunkiem, że ani wydzierżawiający lub wynajmujący nie wniósł w przepisany termin skargi o zwrócenie ani też dzierżawca lub komornik skargi o odebranie przedmiotu najmu dzierżawy; termin ten wynosi dni czternaście i liczy się od chwili, gdy czas najmu lub dzierżawy przeminął, ale wobec kontraktów, pierwotnie na czas krótszy niż na jeden miesiąc zawartych, wynosi ów termin połowę czasu, pierwotnie umowionego.

Czasokresy w sprawach najmu lub dzierżawy.

§. 570. Czasokresy w §§. 560 do 569 ustanowione nie ulegają przedłużeniu.

Postępowanie.

§. 571. Na zarzuty w terminie podane będzie audyencya do ustnej rozprawy rozpisaną.

Wyznaczając pierwszą a względnie też dalsze audyencye i ustanawiając czasokresy, będzie Sąd szczególnie uważał na to, że sprawy najmu lub dzierżawy są nagłemi.

Za powoda poczytuje się tę stronę, od której pochodzi wypowiedzenie lub wezwanie do zwrotu lub odbioru przedmiotu najmu lub dzierżawy.

Zarzuty przeciwko wypowiedzeniu kontraktu najmu lub dzierżawy lub przeciw sądowemu nakazowi oddania lub odebrania przedmiotu najmu lub dzierżawy zapóźno wniesione będą odrzucane z urzędu i bez rozprawy.

W razie niedotrzymania czasokresu do wniesienia zarzutów nie ma przywrócenia do stanu poprzedniego.

§. 572. W wyroku, który postępowanie na zarzuty załatwi, wypowie Sąd, czyli i o ile wypowiedzenie lub wydany po myśli §. 567 nakaz utrzymuje się w mocy albo uchyla, jakoteż czyli i kiedy pozwany będzie obowiązany oddać lub odebrać przedmiot najmu lub dzierżawy.

§. 573. Jeżeli wyrok zasądzający pozwanego na oddanie lub odebranie przedmiotu najmu lub dzierżawy zapadł w chwili gdy czas najmu już przeminął, a przytem rozchodzi się o stosunek najmu,

wypowie Sąd w wyroku, że oddanie lub odebranie ma nastąpić natychmiast; gdy chodzi o stosunek dzierżawny, może Sąd w tym celu przyzwolić na czasokres, który nie może trwać dłużej aniżeli ośm dni.

Jeżeli czas najmu lub dzierżawy jeszcze nie przeminął, ustanowi Sąd czas do oddania lub odebrania zgodnie z szczegółowymi przepisami o terminach opróżnienia najmu lub dzierżawy, a w braku tychże według zwyczaju miejscowego.

Gdyby wreszcie i takiego zwyczaju nie było, a rozchodzi się o najem, rozporządzi Sąd, aby opróżnienie rozpoczęło się najpóźniej dnia trzeciego przed upływem czasu najmu, a obejmujący mieszkanie tegoż dnia w południe otrzymał miejsce do przechowania części swych ruchomości przydatne; przedmiot zupełnie opróżniony ma być oddany do południa ostatniego dnia czasu najmu. Jeżeli chodzi o dzierżawę dóbr ziemskich, na których stoją budynki, rozporządzi Sąd, aby opróżnianie rozpoczęło się najpóźniej ósmego dnia przed upływem czasu dzierżawnego, a obejmujący dzierżawę otrzymał tegoż dnia w południe tyle ubikacyj, ile mu do przechowania ruchomości i rozpoczęcia gospodarstwa potrzeba; zupełnie opróżniony przedmiot dzierżawy ma być oddany do południa ostatniego dnia czasu dzierżawnego. Nakoniec przy innego rodzaju dzierżawach rozporządzi Sąd, że opróżnie-

nie i oddanie przedmiotu dzierżawy ma być ukończone z upływem czasu dzierżawnego.

Ów trzeci lub ósmy dzień przed upływem czasu najmu lub dzierżawy będzie w ten sposób obliczony, aby dzień, w którym się opróżnienie rozpoczęło, a dzień, w którym się ono skończy, dwa całe dni kalendarzowe albo takich całych dni siedem przegradzały.

Postanowienia ust. 2 do 4 o opróżnieniu i oddaniu przedmiotów najmu lub dzierżawy obowiązują również i w tym przypadku, gdy przeciw sądowemu lub zasądowemu wypowiedzeniu albo przeciw nakazowi oddania lub odebrania przedmiotu najmu lub dzierżawy nie weszły do Sądu zarzuty w czasie należytym.

Na zasadzie prawomocnych wyroków, wypowiedzeń i sądowych nakazów oddania lub odebrania przedmiotu najmu lub dzierżawy może Sąd pozwolić na egzekucję, jak tylko upłynął czas, w którym zgodnie z poprzedzającymi ustępami zupełnie opróżniony przedmiot najmu lub dzierżawy miał być oddany.

§. 574. Przepisy §. 573 będą również stosowane w przypadku, gdy bez poprzedniego sądowego lub zasądowego wypowiedzenia zapadł wyrok uznający kontrakt najmu lub dzierżawy za uchylony lub zgasły.

§. 575. W postępowaniu, które niniejszy rozdział urzędza, przypada na czasokresy dla próśby o przywrócenie do stanu poprzedniego, potem dla wniesienia apelacyi lub rewizyi, tudzież dla założenia rekursu po dni ośm. Czasokresy te nie ulegają przedłużeniu.

Nie ma żadnego środka prawnego od sądowych nakazów oddania lub odebrania przedmiotów najmu lub dzierżawy, wydanych na zasadzie wypowiedzenia lub na skutek wniosku po myśli §. 567 przedstawionego; stronom wolno przeciwko nim jedynie zarzuty wnosić.

Sądowe lub zasądowe wypowiedzenie albo też nakaz oddania lub odebrania przedmiotu najmu lub dzierżawy, przeciwko którym zarzuty nie weszły do Sądu w czasie należytych, niemniej wyroki na takie zarzuty prawomocnie zapadłe tracą swą moc obowiązującą, jeżeli do Sądu nie wpłynęnie wnioski na egzekucyę w celu opróżnienia lub odebrania w ciągu dni czterdziestu licząc od chwili gdy się rozpoczął czas, w tych nakazach lub w wyroku do opróżnienia lub odebrania przedmiotu najmu lub dzierżawy ustanowiony; wszelako orzeczenie co do zwrotu kosztów pozostanie w mocy.

Umowy o czynsz w płodach.

§. 576. Przepisy niniejszego rozdziału będą stosowane również do umów w §. 1103 p. k. u. c.

określonych Tego rodzaju umowy należy ze stanowiska niniejszej ustawy pochytywać za kontrakty dzierzawne

Rozdział czwarty

Postępowanie przed Sądem polubownym.

Umowa na Sąd polubowny.

§. 577. Układ, mocą ktorego strony poddają spor prawny jednemu lub więcej sędziom polubownym do rozstrzygnięcia (umowa na Sąd polubowny) jest o tyle prawnie skutecznym, o ile stronom wolno przedmiot sporu załatwić ugodą.

Skutecznym będzie także zamieszczony w umowie na Sąd polubowny układ, że wszelkie spory, z oznaczonego stosunku prawnego w przyszłości powstać mogące, pojdą pod rozpoznanie jednego lub więcej sędziów polubownych

Umowa na Sąd polubowny musi być pisemnie sporządzona.

§. 578. Urzędnikom sędziowskim nie wolno przyjmować funkcji sędziego polubownego, jak długo pozostają w służbie sędziowskiej

§. 579. Nikt nie ma obowiązku przyjmowania funkcji sędziego polubownego. Mimo że sędzia polubowny przyjął swe zamianowanie, może się z przyczyn ważnych uwolnić od objętego obowiązku.

§. 580. Jeżeli umowa na Sąd polubowny ani sędziego polubownego nie wymienia, ani też nie zawiera postanowienia o liczbie i zamianowaniu sędziów polubownych, ustanowi każda strona po jednym sędziu polubownym, którzy razem wybiorą zwierzchnika.

§. 581. Kto na skutek umowy na Sąd polubowny ma obowiązek zamianowania sędziego polubownego, tego może przeciwnik, a w razie gdy zamianowanie sędziego polubownego należy do osoby trzeciej, każda strona wezwać, aby do dni czternastu tego sędziego polubownego zamianował i o tem stronę wzywającą zawiadomił. W ten sam sposób może nastąpić wezwanie, jeżeli sędzia polubowny, na zasadzie umowy na Sąd polubowny już ustanowiony, przyjęcia urzędu lub pełnienia obowiązków sędziego polubownego odmówił, jeżeli on zmarł, jeżeli go ze skutkiem nie przyjęto albo też on z innej jakiej przyczyny odpadł.

Jeżeli również i strona wzywająca ma ustanowić sędziego polubownego, powinna z tem

swojem wezwaniem połączyć oznajmienie, kogo sama sędzią polubownym ustanowiła.

Te wzajemne wezwania i oznajmienia mogą być uczynione za pośrednictwem poczty lub notaryusza.

Stronę do ustanowienia sędziego polubownego powołaną obowiązuje dokonane przez nią zamianowanie sędziego polubownego, jak tylko przeciwnik albo jedna ze stron oznajmienie o tem zamianowaniu otrzymała.

§. 582. Na wniosek ustanowi Sąd sędziego polubownego, jeżeli strona tego w czasie należytym nie uczyniła albo obydwaj sędziowie polubowni nie mogli się zgodzić na osobę zwierzchnika. Wniosek pójdzie przed Sąd, który w braku umowy na Sąd polubowny byłby dla sporu prawnego w pierwszej instancyi właściwym. Prawo do tego wniosku służy obydwom stronom, a w przypadku § 580 także każdemu z obydwóch sędziów polubownych. Zastępstwo adwokackie nie jest potrzebnem do przedstawienia tego wniosku, ani nawet w obec Trybunałów.

Uchwała na ten wniosek zapadła nie może być zaczepianą żadnym środkiem prawnym.

§. 583. W razie gdy strony nie mogą się zgodzić na sędziego polubownego, którego spólnie

ustanowić powinny, orzeknie na wniosek Sąd w §. 582 oznaczony, że umowa na Sąd polubowny straciła moc obowiązującą.

Tak samo ma być w następujących przypadkach:

1) jeżeli umowa na Sąd polubowny wyraźnie wymienione osoby sędziami polubownymi ustanawia, a jeden z tych sędziów polubownych zmarł, na skutek nieprzyjęcia lub z innego jakiego powodu odpadł, objęcia urzędu sędziego polubownego odmówił albo odstąpił od umowy, w tej mierze z nim zawartej, albo

2) jeżeli sędzia polubowny, w umowie na Sąd polubowny zamianowany albo na zasadzie tej umowy przez stronę albo też w myśl §. 582 przez Sąd ustanowiony, odmawia pełnienia obowiązków, które na skutek przyjęcia tego urzędu na niego spadły, albo też się z tem ociąga.

Jeżeli umowa na Sąd polubowny obejmuje wszystkie spory, z danego stosunku prawnego powstać mogące, a okoliczność, dla której Sąd umowę na Sąd polubowny za bezskuteczną uznał, jest tego rodzaju, że nie wyłącza polubownego załatwienia sporów, jakie w przyszłości z tego stosunku prawnego wypaść mogą, ograniczy Sąd swe orzeczenie do tego, że umowę na Sąd polubowny jedynie co do tego jednego wymienionego przypadku uzna za bezskuteczną.

§. 584. Sąd rozstrzygnie wnioszek, po myśli §. 583 uczyniony, po odbytej poprzednio ustnej rozprawie we formie uchwały. W Trybunałach może to rozstrzygnięcie jakoteż rozstrzygnięcie wniosku po myśli §. 582 przedstawionego wydać przełożony Trybunału albo sędzia ze strony tego przełożonego wyznaczony.

Sędzia polubowny, który obowiązków, jakie na skutek przyjęcia tego urzędu na niego spadły, bądź wcale nie dopełnił bądź też ich nie dopełnił w czasie należytym, odpowiada stronom za wszelką szkodę. jaką swą odmową lub przewlekaniem zawinił i stronom wyrządził, co zresztą nie uwłącza ich prawu żądania ubezwładnienia umowy na Sąd polubowny.

§. 585. Zastosowanie postanowień §§. 582 i 583 nie będzie miało miejsca o tyle, o ile strony na określone tam przypadki co innego postanowiły, a to albo w umowie na Sąd polubowny albo za pomocą pisemnego układu, jaki po zawarciu umowy na Sąd polubowny między niemi stanął.

§. 586. Wolno nie przyjąć sędziego polubownego z tych samych przyczyn, które dają prawo nieprzyjęcia sędziego (§§. 19 i 20 norm. jur.)

Stronie, która sama albo wspólnie z przeciwnikiem sędziego polubownego ustanowiła,

służy prawo nieprzyjęcia jedynie wtedy, gdy przyczyna nieprzyjęcia dopiero po tem ustanowieniu powstała lub doszła do wiadomości strony.

Postępowanie przed sędziami polubownymi.

§. 587. Sędziowie polubowni powinni przed wydaniem wyroku polubownego wysłuchać strony i zbadać stan sprawy, na którym się spór prawny zasadza. O ile strony w umowie na Sąd polubowny albo w dodatkowym układzie pisemnym inaczej nie postanowiły, określą tryb postępowania sami sędziowie polubowni według swego wolnego uznania.

Jeżeli jedna ze stron nie wdaje się w rozprawę przed sędziami polubownymi, odbędzie się rozprawa wyłącznie ze stroną drugą.

§. 588. Sędziom polubownym wolno słuchać strony, jakoteż świadków i znawców, którzy się dobrowolnie przed nimi jawili, ale jedynie bez przysięgi. Nie wolno im używać środków przymusowych albo orzekać kar ani przeciwko stronom ani przeciw innym osobom.

§. 589. Czynności sędziowskie, jakie sędziowie polubowni za potrzebne uznają ale sami przedsiębrać nie mają prawa, będą na wezwanie ze strony sędziów polubownych dokonane przez właściwe Sądy państwowe. W razie wątpliwości

należy wystosować wezwanie do Sądu powiatowego, w okręgu którego czynność ma być przedsiębrana albo dowód przeprowadzony.

Sąd wezwany uczyni zadosyć wezwaniu, o ile takowe nie jest prawem wzbronione. Temuż Sądowi służy też pod względem przeprowadzenia dowodów orzecznictwo o tyle, o ile je postanowienia niniejszej ustawy Sądowi orzekającemu lub procesowemu na ten przypadek przekazują, gdy się dowód za pośrednictwem sędziego wezwanego przeprowadza.

§. 590. W razie gdy więcej niż dwaj sędziowie do rozstrzygnięcia sprawy są powołani, zapada wyrok polubowny bezwzględną większością głosów, chyba że zapis na Sąd polubowny co innego w tej mierze postanawia.

§. 591. Jeżeli rozstrzygnięcie dla braku potrzebnej do uchwały większości głosów a w razie, gdy tylko dwóch sędziów polubownych ustanowiono, dla braku jednomyślności, do skutku przyjść nie mogło, winni sędziowie polubowni stronom to oznajmić.

Jeżeli strony ani w umowie na Sąd polubowny ani w dodatkowym układzie pisemnym na ten przypadek nic innego nie przewidziały i nie postanowiły, wolno każdej stronie wnieść

do Sądu w § 582 oznaczonego na wydanie orzeczenia, że umowa na Sąd polubowny straciła moc obowiązującą albo że na ten jeden przypadek stała się bezskuteczną (§. 584).

§. 592. Stronom będą wyroki polubowne doręczone na piśmie, a mianowicie gdy ich strony osobiście w obec Sądu polubownego nie odebrały, za pośrednictwem poczty lub notaryusza.

W pisemnych wydaniach wyroku polubownego jakoteż w pierwopisie tegoż należy podać dzień spisania wyroku polubownego; prócz tego mają być wyroki polubowne, pod ich bezskutecznością, przez wszystkich sędziów polubownych podpisane.

§. 593. Pierwopis wyroku polubownego i dokumenty, na doręczenie stronom pisemnych wydań wystawione, będą przechowywane u tej osoby, którą umowa na Sąd polubowny do tego przeznacza. Jeżeli nie ma o to układu albo wymieniony depozytaryusz już nie żyje, postanowią sędziowie polubowni o sposobie przechowania. W wątpliwości należy te akta pisemne oddać w przechowanie notaryuszowi tego okręgu, w którym Sąd polubowny ma swą siedzibę.

Pierwopis wyroku polubownego tudzież poświadczenia doręczeń poczytują się za dokumenty stronom wspólne.

§. 594. O ile strony w zapisie na Sąd polubowny nie zgodziły się na to, że wyrok polubowny może być przed wyższą instancją polubowną zażalenie, będzie wyrok ten strony tak samo obowiązujący jak prawomocny wyrok sądowy

Na żądanie jednej strony potwierdza sędziowie polubowni prawomocność i wykonalność wyroku polubownego na pisemnym wydaniu tegoż wyroku

Bezskuteczność wyroku polubownego.

§. 595. Wyrok polubowny nie ma skutków prawnych

1 jeżeli umowy na Sąd polubowny wcale nie było albo takowa była nieważną, straciła moc obowiązującą przed wydaniem wyroku polubownego albo też stała się bezskuteczną na ten szczególny przypadek;

2 jeżeli strona, która utrzymuje, że wyrok polubowny jest bezskutecznym, nie uzyskała u sędziów polubownych posłuchu prawem zapewnionego, albo też prawny zastępca nie zastępował jej w tem postępowaniu, mimo że tego zachodziła potrzeba, ta ostatnia przyczyna odpadnie, gdy prawny zastępca przeprowadzony proces dodatkowo należycie zatwierdzi;

3. jeżeli pod względem obsadzenia Sądu polubownego lub przy głosowaniu nad uchwałą zostało naruszone jakies postanowienie prawne lub umowne, albo jeżeli pierwopisu i pisemnych wydan wyroku polubownego nie podpisali wszyscy sędziowie polubowni;

4. jeżeli Sąd polubowny w sposób nie do usprawiedliwienia odrzucił nieprzyjęcie sędziego polubownego;

5. jeżeli Sąd polubowny wykroczył po za granice swego zadania;

6. jeżeli wyrok polubowny ubliża przepisom prawnym bezwzględnie obowiązującym;

7. jeżeli wyrok polubowny zasądza stronę na czynności prawnie niedozwolone lub prawem wzbronione;

8. jeżeli zachodzą warunki, pośród których wolno wyrok sądowy po myśli §. 530, l 1 do 7 zacząć skargą o wznowienie

§. 596. Skargę o zniesienie wyroku polubownego należy zanieść przed Sąd w §. 582 oznaczony.

Jeżeli ta skarga opiera się na jednej z przyczyn w §. 595, l. 1 do 7, podanych, winna być pod nieprzyjęciem do trzech miesięcy wniesioną. Czasokres ten rozpoczyna się od dnia, w którym stronie wyrok polubowny doręczono, albo też gdy

przyczyna ruszenia dopiero później doszła do jej wiadomości, od dnia, w którym strona dowiedziała się o przyczynie ruszenia.

Jaki termin należy się tej skardze w przypadku z §. 595, l. 8, oceni się według postanowień o skardze o wznowienie.

§. 597. Na skargę o zniesienie wyroku polubownego odbędzie się postępowanie według ogólnych przepisów niniejszej ustawy.

§. 598. Ani w umowie na Sąd polubowny ani też żadnym innym układem nie mogą strony zrzec się zastosowania przepisów §§ 586, 592 i 595.

§. 599. Przepisy niniejszego rozdziału będą odpowiednio stosowane do Sądów polubownych, które w sposób prawnie dozwolony zostaną ustanowione albo w ostatej woli rozporządzeniu, albo z mocy innych rozporządzeń stron, nie pochodzących z umowy, lub też w statutach. Zastosowanie §§. 586, 592 i 595 nie może też być ze skutkiem uchylone ani jednostronnem rozporządzeniem ani też postanowieniami statutowymi.

Sądy polubowne, w ślad ustawy z 15. listopada 1867 r. Dz. ust. p. nr. 134, dla załatwiania sporów ze stosunków stowarzyszeń zaprowa-

dzone, nie podlegają postanowieniom niniejszego rozdziału.

Rozdział piąty

**Postępowanie w sporach o krzywdy prawne przez
urzędników sędziowskich zadane.**

§. 600. W postępowaniu w sporach na skargi, wniesione na zasadzie ustawy z 12 lipca 1872, Dz. ust. p. nr. 112, o krzywdy prawne zadane przez urzędników sędziowskich przeciwko tymże urzędnikom lub przeciw państwu, będą przepisy niniejszej procedury cywilnej w ten sposób obowiązywać, że postępowanie przed Sądem krajowym wyższym, dla rozstrzygnięcia tego rodzaju skargi w pierwszej instancji właściwym, odbędzie się podług przepisów części drugiej, postępowanie apelacyjne zaś przed Najwyższym Trybunałem sprawiedliwości według postanowień, zawartych w pierwszym rozdziale części czwartej Procedury cywilnej.

§. 601. Przepisane w §. 12 ust. z 12 lipca 1872, Dz. ust. p. nr. 112, zawiadomienie właściwej władzy dyscyplinarnej o wniesionej skardze uczyni przewodniczący senatu, odpowiednią sprawą zajętego.

Na wniosek lub z urzędu może Sąd procesowy nawet jeszcze przed audyencyą do ustnej rozprawy rozporządzić odłożenie sporu prawnego aż do ukonczenia postępowania dyscyplinarnego, gdy mniemać wolno, że ostateczne wypadki tego postępowania albo też dochodzenia dyscyplinarne, jeżeli się z nich zrobi użytek, wpłyną na rozstrzygnięcie procesu. Po nadejściu zawiadomienia o wypadkach ukończonego postępowania dyscyplinarnego rozpisze Sąd procesowy audyencyę do ustnej rozprawy z urzędu.

§. 602. Pod względem wykonania prawa żądania zwrotu za pomocą nakazu płatniczego (§. 19 ust. z 12. lipca 1872 r., Dz. ust. p. nr. 112) i postępowania, jakie się po wydaniu tego nakazu płatniczego odbywa, będą przepisy o postępowaniu nakazowem z tą odmianą obowiązować, że dla wydania nakazu płatniczego wyłącznie Sąd procesowy będzie właściwym i że zarzuty przeciwko takim nakazom płatniczym do, tegoż Sądu wnieść należy.

Dan w Ischl, d. 1. sierpnia 1895.

Franciszek Józef r. w.

Kielmansegg r. w.

Krall r. w.

Objaśnienia.

(Skłocenia liczba rzymska oznacza odpowiedni art. Ustawy zaprowadzającej, a rabska zaś odpowiedni § Procedury cyw., liczba rzymska a przed nią litera *O* oznacza odpowiedni ustęp niniejszych objaśnień, *mr* = motywa rządowe, *mp* = motywa komisji Izby posłów; *ms* = motywa komisji spólnej).

W s t ę p.

Rząd wniósł w r. 1893 podczas XI sesji Rady państwa projekty do trzech ustaw o postępowaniu w sprawach cywilnych (nr. 688 zał. prot. sten.). Drugi z tych projektów obejmował postępowanie w sprawach cywilnych spornych (Procedurę cywilną) w okresie rozpoznawczym t. j. od skargi do wyroku *O* ile przedmiot pod tym względem jest wyczerpany, będzie później mowa (*O* I.). Oprócz tego wniósł Rząd w roku 1894 projekt do Ustawy zaprowadzającej Procedurę cywilną (nr. 1060 zał. do sten. prot.) Komisja Izby posłów wniosła swe sprawozdanie o obydwóch rzeczonych projektach dnia 20 października 1894 w pełnej Izbie.

Równocześnie przedłożyła komisya projekt do ustawy o skróconem parlamentarnem traktowaniu wszystkich trzech projektów rządowych tudzież projektu do instrukcyi sądowej, do uzupełnienia reformy procesu cywilnego jeszcze potrzebnej i w ust. zap. do Norm. jur. kilkakrotnie zapowiedzianej. Ustawa o skróconem parlamentarnem traktowaniu ustaw procesowych została uchwalona w obydwóch Izbach i otrzymała Najw. sankcyę dn. 5 grudnia 1894 r. (Dz. ust. p. nr. 227). Z mocy tej ustawy miało naprzód przyjść do zgody między komisjami obydwóch Izb, ew. do rozstrzygnięcia za pomocą spólnego głosowania, poczem komisye winny były przedłożyć jednokowe projekty ze spólnem sprawozdaniem a to każda komisya swojej Izbie, co też się stało dnia 5 czerwca 1895. Gdy rzeczona ustawa (nr. 227 Dz. u. p.) uchyliła rozprawę szczegółową co do tych projektów, odbyło się, po przeprowadzonej rozprawie generalnej, głosowanie nad całą ustawą niniejszą razem z Normą jurysdykcyjną; Izba panów uchwaliła je dn. 14 czerwca 1895, Izba posłów zaś dn. 18 lipca 1895 r. Najw. sankcyę otrzymały obydwie ustawy razem z ustawami zaprowadzającemi d. 1 sierpnia 1895 r. (w Ischl).

Nowa Procedura cywilna, bez przepisów o właściwości Sądów i o egzekucyi, składa się z dwóch ustaw: z Ustawy zaprowadzają-

cej ustawę o postępowaniu sądowem w cywilnych sprawach spornych i ze samejże Ustawy o postępowaniu w cywilnych sprawach spornych, którą sama ta ustawa w tytule (w nawiasie) także Procedurą cywilną nazywa. Pierwsza z tych ustaw obejmuje przepisy przejściowe, zwiedzione do LV artykułów. Procedura cywilna liczy 602 paragrafów; dzieli się naukowym porządkiem na sześć części, które się znowu rozpadają na rozdziały i tytuły. Część pierwsza zawiera ogólne przepisy o stronach, postępowaniu i ustnej rozprawie; część druga przepisy o postępowaniu przed Trybunałami; część trzecia o postępowaniu przed Sądami powiatowymi; część czwarta o środkach prawnych; część piąta o skardze nieważności i o skardze o wznowienie; ostatnia część szóstą o procederach szczegółowych.

Niniejsze dodatkowe objaśnienia nie są ani reprodukcją treści tych ustaw ani systematycznym wykładem procesu cywilnego, jaki te ustawy zaprowadziły, lecz tylko synoptycznym zestawieniem tych głównych przepisów, w których się sterujące zasady nowego prawa przejawiają. Autor prosi je uważać za przedmowę do ustaw, które w tej książeczce w polskim przekładzie podaje.

I. Stosunek do prawa poprzedniego.

Ustawy te wejdą w życie najpóźniej d. 1 stycznia 1898 r. (I); tylko przepisy art XIII--XXVI u. z. o giełdowych Sądach polubownych wyjątkowo już 1 lutego 1896 r. (LIV). Obowiązywać będą na całym terytorjum Państwa t. z. we wszystkich królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa (XXIX).

Najpóźniej też d. 1 stycznia 1898 r. stracą moc obowiązującą wszelkie w innych przepisach prawnych zawarte postanowienia, dotyczące się przedmiotów (Gegenstande), w Procedurze cywilnej uporządkowanych, o ile u. z. lub p. c. nie zawierają od tego wyjątków. Oto powszechna klauzula uchylająca art. I. ust. 2 u. z., niemal dosłownie powtórzona z pat. z 19 grudnia roku 1796, ogłaszającego Ustawę sądową dla Galicyi zachodniej. W szczególności uderza tu wyraz „Ge-

genstande“, tak w u. z. jak w owym patencie użyty).

Wiadomo, że co się tyczy słów rzeczzonego patentu, dotąd nie znikła wątpliwość, jak je rozumieć należy i co tą klauzulą derogacyjną zostało uchylone, czyli w ogólności każdy przepis wcześniejszy, tyczący się postępowania w cywilnych sprawach spornych czyli jedynie przepisy tyczące się szczegółowych kwestyj i stosunków procesu cywilnego, które w ustawie wydanej są uporządkowane? I w obec art. II ust. 2. u. z. te same nasuwają się wątpliwości. Przyjmując pierwszą z podanych interpretacyj, dojdziemy do wniosku, że bez szczególnej o tem wzmianki, jedynie z mocy tej klauzuli derogacyjnej, są uchylone przepisy u. sąd. gal. o procesie egzekutywnym, o procesach wywoławczych), jakoteż przepisy ces. rozp. z 16 listopada 1858 o skróconem postępowaniu kontradyktoryjnym na skargi o zalegające komorne i dzierżawne i t. d.; zrozumiemy zastrzeżenie do tej klauzuli dodane: „o ile n. j.

*) „... massen in den durch dieses Gesetz entschiedenen Gegenständen alle vorigen Gesetze... als aufgehoben erklaret werden“. (Pat. z 19 grudnia 1796 r).

*) art. XXXVIII u. z. uchyla jedynie przepisy trzech ustaw, dopuszczających skargę wywoławczą w trzech szczególnych przypadkach.

lub p. c. nie zawierają od tego wyjątków“ t. z. o ile jakiego dawniejszego przepisu o postępowaniu w cywilnych sprawach spornych wyraźnie w mocy nie utrzymują, i pojmiemy, dlaczegoto u. z. zawiera osobny przepis o utrzymaniu w mocy ust. z 27 kwietnia 1873 o postępowaniu wezwawczem.

Ale prawodawcy inaczej tę klauzulę rozumieli. Czytamy w motywach rządowych do tego artykułu, w tem brzmieniu już w przedłożeniu rządowem zaproponowanego, co następuje: „Was die neuen Normen nicht berühren und wo sie nicht hinreichen, dahin hat sich deshalb auch ihre derogirende Wirkung nicht zu erstrecken. Es ist sonach nicht als Aufgabe jener Regel anzusehen, das bisherige Processrecht möglichst vollständig zu beseitigen, sondern es wird genügen... wenn die aufzustellende Regel dafür sorgt, dass die Rechtsprechung innerhalb des Umkreises der in den neuen Processgesetzen enthaltenen Normen an den Rechtssätzen alterer Herkunft keinen Widerstand und keine Hindernisse findet. Das wird namentlich für den Fall praktisch, als die neuen Gesetze über einzelne processrechtliche Verhältnisse und Fragen, für die heutegesetzliche Vorschriften bestehen, weder abweichende Bestimmungen statutiren, noch auch die jetzt

hiefür geltenden Vorschriften aufheben. Sind dies Verhältnisse und Fragen, die ungeachtet der Einführung eines neuen Verfahrens ihrer Natur nach in der Periode des neuen Verfahrens fort-dauern, so wird ein solches Verhalten der Gesetzgebung die Vermuthung begründen, dass jene Vorschriften in Geltung bleiben sollen, *und die Regel wird dann in der That den Willen des Gesetzgebers richtig zum Ausdruck bringen..* Es treten danach alle jene Vorschriften ausser Wirksamkeit, welche durch Bestimmungen der neuen Gesetze ersetzt sind oder mit diesen im Widerspruche stehen.. Sie (die Abrogationsclausel) hat zur Folge, dass z. B. die in der Conc. O. oder in der Adv. O. enthaltenen processualen Zusatzbestimmungen, an denen die gegenwärtige Gesetzgebung nichts rütteln wollte, ohneweiters aufrecht bleiben: so die Vorschriften über die processualen Besonderheiten bei Nichtigerklärung eines Zwangsausgleichs oder der processrechtliche Inhalt der Vorschriften der Adv. O. über die Rechte und Pflichten der Advokaten u. a. m. Da in den Einf. G... nur die wichtigsten derartigen Vorschriften genannt werden können, so wird durch jene Fassung der Abrogationsclausel zugleich der Ge-

fahr vorgebeugt, dass irgend welche für das Funktionieren des Processes oder für concrete Processzwecke unentbehrliche ergänzende Normen, wie sie durch zahlreiche Gesetze hin verstreut sind, in dem Augenblicke, wo sich nach ihnen das Bedürfniss ergibt, fehlen konnten...“

Komisya zaś Izby posłów była tego przekonania, że §. 13 pow. ust. sąd. o języku sądowym pozostał w mocy, tudzież że po wykreśleniu z projektu rządowego §§. 599—614 tegoż proj., zawierających przepisy o postępowaniu w sprawach małżeńskich, dekret z dn. 23 sierpnia 1819 nie przestał obowiązywać, chociaż u. z. wyraźnie go w mocy nie utrzymuje.

Czytając zatem ową klauzulę uchylającą art. I u. z., jak nam ją autorowie nowych ustaw czytać każą, powinniśmy przyjąć, że obok procedurów odrębnych, w nowej p. c. urządzonych, dawniejsze procedery odrębne w sprawach małżeńskich, w dekr. nadw. z dnia 23 sierpnia 1819 zb. u. s. nr. 1595, zaprowadzone, a w ust. z dnia 25 maja 1868 dz. u. p. nr. 185, art. I., dla katolików na nowo przywrócone, pozostaną w mocy, a mianowicie:

1. postępowanie w sprawach rozdziału od stołu i łoża (§§. 1—12);

2. postępowanie w sporach rozwodowych i o unieważnienie małżeństwa.

Ustawa ta pozostanie w mocy razem z wszystkimi dodatkowymi i szczegółowymi przepisami, odnoszącymi się do małżeństw katolickich i żydowskich, przeważnie w pow. ust. cyw. zawartymi, których nowe prawo przez ową klauzulę derogacyjną nie usuwa.

Ustawa ta z r 1819 jednak nie jest wyłącznym źródłem pod względem urządzenia postępowania w spr. małż., bo w wielu głównych kwestiach powołuje się na przepisy ustaw pow. i tak:

1. postępowanie prowadzi się według ogólnych zasad prawnie przepisanego postępowania w sprawach spornych (§. 1); atoli

2. pod względem formy postępowania obowiązują przepisy §§. 21 i 22 ust. sąd. dla Gal. zach. (ibid.);

3. w sporze separacyjnym należy przeciwko nieposłusznemu małżonkowi ew. postąpić sobie według przepisu §. 512 cyt. ust.;

4. w sporach separacyjnych ocenia Sąd dopuszczalność i moc prawną dowodów w ogólności, a szczególnie dowodu z przyznania lub przysięgi małżonków, *według powszechnych przepisów ust. sąd.*;

5. nadto są w tychże sporach seperacyjnych dowody z przysięgi głównej i uzupełniającej wyraźnie dopuszczone (§. 10);

6. przesłuchanie znawców i świadków odbywa się według ogólnych przepisów ust. sąd. (§. 11);

7. do środków prawnych i zazaleń stosują się z reguły powszechne przepisy ust. sąd. (§. 12).

Powstaje pytanie, ażali w podanych kwestiach dawniejsza ustawa pow. pozostanie źródłem pomocniczem także po 1 stycznia 1898 r.

Na to znajdziemy odpowiedź naprzód w art. II u. z., który postanawia, że ilekroć ustawy i rozporządzenia, których Procedura cywilna nie narusza, powołują się na postępowanie w sprawach spornych prawem przepisane, należy stosować przepisy I—V części nowej Procedury cywilnej; następnie czytamy w art. VI l. 1 u. z., że przeszkoda małżeńska nie może być dowiedziona za pomocą wysłuchania małżonka pod przysięgą, a w §. 27 p. c., że w sprawach małżeńskich nie ma przymusu adwokackiego. Te ostatnie dwa przepisy nie miałyby żadnej racji, gdyby w sprawach małżeńskich dowody nie miały być prowadzone według przepisów nowej Procedury i gdyby w ogóle stara a nie nowa Procedura nie była pomocniczem źródłem dla postępowań w spr. małż. Z ogólnego zatem przepisu art. II. u. z. i ze szcze-

gółowych przepisów art. VI. l. 2. u. z. i §. 27. p. c. wynika, że kwestye proceduralne, wyżej pod l. 4. 5. 6. i 7. poruszone, po 1 stycznia 1898 r., według nowego prawa rozstrzygać wypadnie. Ale pozostają jeszcze kwestye pod l. 2. i 3. Dawniejsza, a nowem prawem niedotknięta ustawa, nie powołuje się tutaj na przepisy ustaw sądowych w ogólności, ale na szczegółowo wymienione §§. 21, 22 i 512 gal. ust. sąd. Może zatem sprawy małżeńskie będą inadal traktowane w ustnem postępowaniu ale w rozumieniu terażniejszej ust. sąd. gal. W każdym razie będzie ostatecznie zależeć od interpretacyi, jaka się w Sądach ustali, ażali dla spraw małż. zachowamy pisemną rozprawę protokołowaną, lub otrzymamy postępowanie prawdziwie ustne według przepisów księgi pierwszej do piątej nowej Proc. cyw. z odmianami, jakie z ducha przepisów d. n. z r. 1819 wynikają t. j. z zasadą śledczą w procesach o nieważność i w sprawach rozwodowych, z osobnym obrońcą węzła małż. i t. d.

Ust. zap. wylicza dalej rozmaite przepisy, które niedotknięte nowem prawem w całości dalej istnieć będą (jak np. IV, VI, VII, IX, XI); do tych należą szczególnie przepisy o wykonywaniu przysięgi (XL) i o przywilejach członków Domu cesarskiego pod tym względem (VI al. 2.); potem przepisy odrębne, przyznające wyjątki od

powszechnych ustaw sądowniczych zakładom trudniącym się interesami kredytowymi (IX); zwracam też uwagę na tego rodzaju przepisy, zawarte w art. XI. ll. 2. 3 i 4., odnoszące się do ustaw o uchylaniu nierzetelnych praktyk przy zawieraniu interesów kredytowych, o zaczepianiu czynności prawnych dłużników niewypłacalnych i t. d.

Wyraźnie też zostały utrzymane t. z. przymusowe Sądy polubowne z mocy odrębnych przepisów obecnie istniejące, a w szczególności także przepisy patentu z dnia 3 listop. 1841 r. Zb. ust. s. nr. 569 o polubownem wyrokowaniu w niektórych sprawach gal. Towarzystwa kred ziemskiego (XII), chociaż to już z owej powszechnej klauzuli uchylającej wynika. Przepisy te bowiem nie tyczą się przedmiotów postępowania sądowego. Tylko odpowiednie przepisy ust. giełdowej o giełdowych Sądach polubownych (§. 2, l. 7. i §. 6., ust. 1 do 3 ust. z d 1 kwietnia 1875 r. Dz. ust. p. nr. 67) ulegną istotnemu przeobrażeniu z mocy ust. zap. (XIII—XXVI). Nastąpi zupełna reorganizacja tych Sądów polubownych: zostaną poddane ścisłemu i ciągłemu nadzorowi ze strony Ministerjum Skarbu i sprawiedliwości; posiedzenia Sądu będą się jawnie odbywać; ale najważniejszymi są dwie następujące zasadnicze zmiany:

1. Sądy giełdowe nie będą miały prawa dozwalania egzekucyi swoich wyroków;

2. pod względem nieważności wyroków tych Sądów i dochodzenia teje przed Sądami zwyczajnymi bez formalnej skargi i procesu (XXIII).

Ważnem jest i to, że te dobroczynne zmiany wejdą w życie już z dniem 1 lutego 1896 roku (XXVII, LIV).

Ust. zap. wymienia przykładowo (mr., mp.) niektóre przepisy, już z mocy powszechnej klauzuli derogacyjnej zniesione (III).

Najważniejszymi jednak, bo niezbędnie w tym celu potrzebnymi są przepisy u. z., postanawiające zmiany dotychczasowych przepisów, na skutek wiadomej klauzuli derogacyjnej w mocy utrzymanych. Zwracam uwagę czytelników na zmiany, poczynione w dekr. nadw. z dnia 4 października 1833 r. Zb. ust. s. nr. 2633 o likwidacyi i ściąganiu należności adwokackich, tudzież na przepisy bądź uzupełniające bądź autentycznie interpretujące prawo cywilne jakoto: p. o w. ks. ust. c. y w. pod względem prawa żądania zastępstwa (XXXI), co do zasiedzenia (XLVI) i przedawnienia (XLIX); tudzież przepisu §§. 340 do 342 p. k. u. c. (XXXVII), ust. handl. pod względem zaprzysiężenia i wysłuchania znawców w przypadkach art. 348, 365 i 407 (XLIV); ord.

weksl. pod względem wekslowego przedawnienia (XLV); ust. hip. pod względem adnotacyi wyroku nieistnienie prenotowanego prawa stwierdzającego (XXXIX); w rozmaitych ustawach praw cyw. rozrzucone postanowienia o obowiązku wyjawienia majątku (XLII).

Co do stosowania nowego prawa do spraw, w chwili gdy nowa Procedura zacznie obowiązywać w Sądach jeszcze wiszących, postanawia u z. (pomiijając nieistniejące u nas postępowanie wezwawcze) co następuje:

1. jeżeli sprawa wisząca ma przejść do nowego postępowania, to z reguły upadają czasokresy ustawowe i sądowe dla szczegółowych czynności procesowych bieżące (XLVII), ale wyjątkowo będą utrzymane czasokresy, do wnoszenia wymienionych w art. LII skarg i zarzutów, w prawie dawniejszem już uzasadnionych;

2. o ile co do spraw wiszących nowe prawo bez wszelkich zastrzeżeń, a zatem w całości wejdzie w życie, będą takowe, bez względu na to w jakim się dotąd traktowały postępowaniu, z reguły dalej prowadzone albo w postępowaniu trybunalskiem albo w postępowaniu dla Sądów pow. przepisaniem, a to stosownie do tego, w jakiego rodzaju Sądzie wisząca sprawa pozo-

stanie lub przed jaki Sąd się dostanie (II, XLIX, L); atoli

3. co do spraw wiszących a traktowanych w postępowaniu drobiazgowem, jeżeli takowe i nadal w Sądzie pow. pozostaną i w myśl nowego prawa za sprawy drob. poczytane być winny, będą stosowane odrębne przepisy o postępowaniu w sprawach drob. według nowej Proc. (L);

4. jeżeli w sprawie wiszącej jeszcze *nie* zapadł wyrok instancyi pierwszej, to należy odróżnić trzy przypadki:

a) zależy od zgodnej woli stron, aby sprawa, w której obronę już wniesiono lub w której w ogóle postępowanie (sc. po skardze) już się rozpoczęło, dalej była prowadzoną i została rozstrzygniętą według nowego prawa; jeżeli strony tak postanowią, a sprawa według nowej n. j. nie należy do Sądu, w którym się toczy, to w razie takiej potrzeby będzie ku temu celowi przeniesioną do Sądu, w myśl przepisów nowej n. j. odtąd właściwego (XLVII, XLIX); atoli

b) z prawnej konieczności przejdą do nowego postępowania wymienione w art. XLVIII sprawy nakazowe, w których albo podano zarzuty w terminie, prawem dawniejszem przepisany, ale już po dniu, gdy

nowe prawo weszło w życie, albo też rozprawa nad zarzutami jeszcze się nie rozpoczęła;

c) jeżeli w sprawie wiszącej w myśl tego, co pod *a* powiedziano, rozprawy za rozpoczętą uważać nie należy, przejdzie takowa do nowego postępowania, a ewentualnie razem z tem pójdzie przed Sąd odtąd dla niej właściwy, chociażby nawet w niej już się toczyła rozprawa wpadkowa nad zarzutami odkładającymi. Należy naprzód tę sprawę wpadkową ukończyć i rozstrzygnąć zgodnie z prawem dawniejszem, a potem sprawę główną dalej prowadzić według prawa nowego (XLVII);

5. jeżeli w sprawie wiszącej, *ale według dawnego prawa przeprowadzonej i rozstrzygniętej*, wyrok zapadł w czasie, gdy już nowe prawo obowiązywało, to wyrok ten wogóle urasta w moc prawa i może być wzruszony środkami odwoławczymi według prawa dawniejszego (XLVII); dalej może być uchylony jakkolwiek bądź restytucją prawa dawniejszego, mimo że nowe prawo zna tylko restytucję *ob elapsum tempus* (LI). Ale do wyroku takiego stosuje się nowe prawo o tyle, że wolno go także zaczepiać skargą nieważności prawa nowego (LI);

6. to samo, co ad 5 powiedziano, a w szczególności pod względem zaczepiania skargą nie-

ważności według prawa nowego, stosuje się również do wyroków, zapadłych przed dniem, w którym nowe prawo zaczęło obowiązywać (LI).

Reasumując to wszystko, dojdziemy do następujących rezultatów ;

1. Z prawnej konieczności przejdą do nowego postępowania następujące sprawy wiążące :

a) tak kontradiktoryjne jak nakazowe, gdy się postępowanie w sprawie głównej jeszcze nie rozpoczęło; a w szczególności

b) sprawa kontradiktoryjna, mimo że się w niej już rozpoczęła rozprawa wpadkowa nad zarzutami odkładającymi; a nadto

c) sprawa nakazowa, mimo że się już rozpoczęła, ale pod warunkiem, że albo na skutek wniesienia zarzutów w terminie przepisany rozpoczęła się już pod prawem nowym albo że w niej rozprawa na zarzuty, dawniej wniesione, jeszcze się nie rozpoczęła;

d) wyroki, tak przed nowym prawem jak pod nim zapadłe, zawsze podlegają nowemu prawu pod względem skargi nieważności.

W ślad za tem też tracą *ipso jure* moc obowiązującą wszelkie w tych sprawach według praw dawniejszych wydane rezolucyje tyczące się obrony pozwanego (XLVII).

2. Na zgodny wniosek obydwóch stron wszelkie sprawy kontradiktoryjne już rozpoczęte, a względnie nakazowe mimo rozpoczętej nad zarzutami rozprawy mogą dostać się pod nowe prawo, w którym to celu wolno też będzie stronom odstąpić od dotychczasowego procesu (XLIX).

II. Powszechne zasady sterujące nowego procesu cywilnego w okresie rozpoznawczym.

Są to zasady, które przenikają cały proces we wszystkich jego okresach i wszystkie jego urządzenia. Na ich szemat nie ma jeszcze naukowego szablonu. Oto próbny szkic tychże, nie mający pretensyi do zupełności:

A. Zasada zrównania zdolności procesowej ze zdolnością do działań sądowych w zakresie praw cywilnych.

Kto może być podmiotem stosunków praw cywilnych, temu również powinno prawo procesowe przyznać zdolność być podmiotem stosunku procesowego. Tak być musi; więc i dotąd zdolność sądową czyli zdolność być stroną spór wiodącą posiadał każdy, któremu w zakresie praw cywilnych służy zdolność prawna. Odtąd także co do zdolności cywilnej a procesowej zapanuje pożądana harmonia. Osoba fi-

zyczna (o taką jedynie tu chodzić może) posiada zdolność do samoistnego działania w procesie o tyle, o ile ją ma w zakresie praw cywilnych czyli o ile jej wolno samoistnie przyjmować obowiązki ze skutkiem prawnie ważnym (1). Stosownie do tego i małoletni o tyle jest własnowolnym w procesie, o ile nim jest w życiu zasądowem (2). Z ogólnego przepisu też wynika, że np. w sprawach wekslowych może samoistnie działać jedynie ten co ukończył 24. rok życia; w sprawach handlowych kobieta o tyle, o ile może być kupcem i t. d.

Pod tym względem zgadza się z nowem prawem §. 5. d. n. z r. 1819 i nadal w mocy utrzymany (O. I).

Ale nigdy nie może być pod tym względem mowa o zupełnej równości między prawem cywilnem a procesowem. Nieodzowną bowiem potrzebą w procesie jest przymus adwokacki, który zdolność procesową strony ogranicza.

Osobom niewłasnowolnym (wszystkim prawnym i takim fizycznym) dodaje prawo cyw. zastępców t. z. prawnych (opiekunów, kuratorów, zarządców mas majątkowych i t. d.). Prawni zastępcy nie tylko w tem się różnią od pełnomocników, że ich upoważnienie do zastępstwa od woli osoby zastąpionej nie zależy, ale też i pod tym względem, że są niejako uzupełnie-

niem brakującej własnowolności u strony, której są przydani, a zatem są niejako pod względem prawnym nieodłączoną od takiej osoby częścią.

Przeto wydaje się być racjonalnym zasadniczy co do nich przepis, że postanowienia o stronach również do ich prawnych zastępców się odnoszą (5).

Ale taki sam przepis zawiera ustawa co do pełnomocników (39).

Obydwa te przepisy zakluzulowane są dodatkiem: „o ile mniejsza ustawa nie czyni różnicy“.

Co się tyczy zastępców prawnych, to w trakcie procesu nie ulega ich zdolność żadnym ograniczeniom. Ograniczenia prawa cywilnego pod względem upoważnienia do rozpoczęcia procesu i załatwienia tegoż ugodą (§. 233 p. k. u. c.) nie są ściśle procesowymi i nie odnoszą się do czynności procesowych, w ciągu procesu spełnić się mających. Ograniczenie tego rodzaju, jakie co do przysięgi głównej dotąd istniało (§. 1008 p. k. u. c.), odpadło razem z tą instytucją (m. r.). Do ofiarowania dowodu z wysłuchania strony pod przysięgą nie potrzebuje prawny zastępca szczegółowego upoważnienia ze strony swej przełożonej władzy sądowej (XLI).

Tak strona sama (fizyczna własnowolna) jakoteż prawni zastępcy stron niewłasnowolnych mogą się zastąpić w procesie pełnomocnikami.

Co do pełnomocnictwa procesowego zawiera nowe prawo następujące zasadnicze przepisy, z których też wynika, w jakiej mierze ich upoważnienie i stanowisko równa się upoważnieniu i stanowisku samejże strony (39). Oto są:

1. zasada reprezentacji (34) jak w prawie cywilnem (§. 1017 p. k. u. c.), z tą nieistotną odmianą, że co się dotyczy przyznania faktów i innych oświadczeń pod względem faktów, strona może je ze skutkiem obowiązującym odwołać lub sprostować, ale jedynie pod warunkiem, że wspólnie z pełnomocnikiem przed Sądem się jawiła i to natychmiast uczyni. Zasada reprezentacji jest w nowem prawie w zupełności przeprowadzona również w przypadkach zastępstwa adwokackiego. Nie ma już restytucyi *ob malam defensionem*.

2. zasada prawa spółdziałania strony przed Sądem obok pełnomocnika, chociażby to był adwokat (26);

3. zasada koniecznego przybrania pełnomocnika w osobie adwokata, o ile w procesie przymus adwokacki obowiązuje (O. VI.)

4. zasada prawnie postanowionego zakresu upoważnienia pełnomocnika procesowego. Pełnomocnictwo procesowe t. z. uwładniające do prowadzenia procesu w ogóle upoważnia pełnomocnika z mocy prawa do wszelkich czynności, które się mogą z procesu wywiązać jakoteż do wszelkich czynności w sprawach, które na skutek wiszącego i przeprowadzonego procesu mogą powstać, więc też do działania w procesie skargą wzajemną, wznowieniem postępowania, prośbą o tymczasowe zarządzenie lub skargą interwencyjną spowodowanego; dalej obejmuje to pełnomocnictwo *ipso jure*:

a) upoważnienie do zawarcia ugody *), uznania roszczenia przeciwnika i do zrzeczenia się roszczeń mocodawcy;

b) upoważnienie do rozpoczęcia i przeprowadzenia egzekucyi (31).

Skoro te wszystkie upoważnienia z mocy prawa służą pełnomocnikowi procesowemu, więc też z reguły nie mogą być mu odjęte wolą mocodawcy; mocodawcy wolno pozbawić go jedynie upoważnień, wyżej pod *a.* i *b.* wymienionych (32).

*) Czy zarówno też pełnomocnictwo, pochodzące od zastępcy prawnego, który z własnej mocy ugody zawrzeć nie może?

5. Zasada trwania pełnomocnictwa procesowego mimo śmierci mocodawcy albo utraty zdolności procesowej lub też zmiany w osobie zastępcy prawnego (35).

Powyższe zasady odnoszą się zarówno do pełnomocnictwa adwokackiego jak do zwykłego, o ile to ostatnie jest dopuszczone.

Co do pełnomocnictwa adwokackiego jeszcze ta ważna istnieje zasada, że w procesie wolno udzielić jedynie pełnomocnictwo powszechne, t. z. na cały proces.

Natomiast pełnomocnictwo zwykłe może opiewać i być skutecznem jedynie do szczegółowo określonych czynności procesowych, czyli może być tylko szczegółowem. Wyżej pod l. 1—4 podane zasady urządzenia pełnomocnictwa procesowego, jak to z natury rzeczy wynika, mogą się odnosić wyłącznie do pełnomocnictwa powszechnego; natomiast zasada pod l. 5 pa-
nuje dla wszelakiego pełnomocnictwa procesowego.

B. Zakaz pieniactwa.

Zakaz pieniactwa jest powszechną zasadą, odnoszącą się do działania wszystkich uczestników sprawy: stron razem z interwentami, ich zastępców prawnych i procesowych, świadków i znawców.

Pieniactwo (swawola) jest to zachowanie się niełojalne, a więc pochodzące ze zamiaru lub

niedbalstwa, polega na nadużywaniu instytucyj prawnych do gnębienia przeciwnika (szykana), albo do przeciągania lub udaremniania sprawy lub szczegółowego pośród niej procederu.

Wobec stron i tych zastępców nie ma osobnego środka do uchylania działania, mającego na celu udaremnienie sprawy lub procederu. I nie ma też tego osobnej potrzeby, bo temu zaradza zaoczność.

Na pieniactwo po za tym przypadkiem zaprowadza prawo następujące środki prewencyjne i represyjne:

Najważniejsze środki prewencyjne:

1. Sąd mocen jest zakreślić termin dla dopełnienia szczegółowych czynności lub przeprowadzenia całego procederu, gdy nie ma pewności, że i kiedy takowe dadzą się wykonać; po upływie tego terminu pójdzie sprawa dalej, bez względu na to, czyli owa czynność lub proceder został dokonany (np. 6, 279, 335);

2. jeżeli strona nieprzyzwoitem zachowaniem starała się rozprawę zaburzyć i z tej przyczyny została wydalona, może być mimo to przeciw niej orzeczona zaoczność (400);

3. chociaż nie ma zasady przezorności, a przeto stronom wolno aż do końca ustnej roz-

prawy występować z nowymi twierdzeniami i dowodami, mocen jest Sąd nie dozwolić stronom (zastępcom) takich przełożeń, jeżeli one mogły być wcześniej uczynione a Sąd stwierdzi, że ich dopuszczenie mogłoby załatwienie sprawy znacznie opóźnić, a przytem wykryje *widoczny* zamiar przeciągnięcia procesu (179);

4. wystarczy zaś w ogóle skonstatowanie zamiaru zwłóczenia sprawy, aby Sąd nie dopuścił spóźnionych przełożeń dowodowych, jeżeli w razie odroczenia audyencyi w tym celu rozmaite zarządzenia i rozporządzenia wydał, aby sprawa na najbliższej audyencyi mogła być ostatecznie załatwioną, ale strona dopuściła się nieposłuszeństwa a przez to sprawa w ogóle (choćaby nie zanadto) się przeciągnęła (181);

5. po zamkniętej rozprawie i przeprowadzeniu dowodów na skutek tejże uchwały na dowód nakazanych nie dopuści Sąd dalszych faktycznych przełożeń i dalszych dowodzeń, wypadkami przeprowadzonych dowodów nieusprawiedliwionych, jeżeli widocznie w zamiarze przeciągnięcia procesu nie zostały wcześniej przedstawione (278);

6. prośba restytucyjna jest wzbroniona, jeżeli strona przedtem mogła to samo osiągnąć za pomocą przedłużenia czasokresu (146);

7. skarga nieważności (po prawomocnym wyroku) z powodu stronności sędziego jest wzbroniona, jeżeli strona była w stanie wcześniej dochodzić tej przyczyny nieważności (529);

8 skarga o wznowienie z przyczyny sprawy prawomocnie osądzonej lub nowych faktów lub dowodów jest wzbroniona, jeżeli opóźnienie strony nie jest niezawinionem (530).

Środki represyjne:

1. Grzywny za pieniactwo, które należy odróżnić od kar porządkowych za nieprzyzwoite zachowanie się (199). Grzywny te może Sąd nakładać aż do kwoty 300 zł. (220), jedynie w przypadkach szczegółowo i wyraźnie w ustawie oznaczonych, jako to:

a) za swawolne zaprzeczenie prawdziwości dokumentu (313);

b) za swawolną rewizję (512 — za wnoszenie apelacji nie ma nigdy kary za pieniactwo);

c) za swawolny rekurs rewizyjny (528).

2. Obowiązek zwrotu kosztów rozprawy głównej mimo wygranej. Pod względem obowiązku zwrotu kosztów zatrzymaną jest reguła, że w sprawie głównej ten obowiązek spada na stronę przegrywającą. Atoli od tej reguły dopuszczone są dwa wyjątki, że strona spór wygrywająca zwróci koszta pokonanemu przeciwnikowi:

a) jeżeli strona spór wygrywająca opóźniła się z faktycznymi twierdzeniami i dowodami, które wcześniej, a mianowicie też w piśmie przygotowawczem była w stanie przedstawić, a nadto przez to, że te jej przywody i dowody zostały dopuszczone, opóźniła się też rozprawa lub załatwienie sporu prawnego (44); zestawiając ten przypadek z opisanymi wyżej pod l. 3. i 4. wynika, że tu nie potrzeba ani zamiaru zwłóczenia sprawy ani nieposłuszeństwa rozkazom sądowym, a zatem Sąd nie mógł odrzucić tych spóźnionych przełożeń;

b) powód zwróci pozwanemu koszta, jeżeli pozwany swem zachowaniem się nie dał powodu do skargi a nadto żądanie skargi zaraz na pierwszej audyencyi uznał (45). Ustawa ma tu również i ten przypadek na myśli, że pozwany wprawdzie jest dłużnikiem powoda, ale skarga przeciwko niemu jeszcze nie była uzasadniona, a szczególnie też gdy przed nią upomnienie było potrzebnem (mr.). Niemniej ma ten przepis na celu zapobieganie niepotrzebnym skargom na ustalenie (str. 423).

3. O b o w i ą z e k z w r o t u k o s z t ó w s p r a w y u b o c z n e j (r e s t y t u c y j n e j, o d r o c z e n i a t e r m i n u i t. d.) s p a d a n a s t r o n ę, k t ó r a t e j s p r a w y n i e r o z p o c z ę ł a, j e ż e l i z w i n y t e j s t r o n y l u b n a s k u t e k p r z y p a d k u, k t ó r y s i ę u n i e j w y d a r z y ł, p r z e z

ciwnik tejże strony był zniewolony z taką sprawą wystąpić (48);

4. obowiązek zwrotu kosztów rozprawy unieważnionej przypada stronie, jeżeli z jej winy mimo istniejącej nieważności sprawę rozpoczęto lub dalej prowadzono (51);

5. obowiązek strony w sporze upadłej wynagrodzenia stronie wygrywającej, na jej żądanie, szkody pieniactwem w procesie wyrządzonej, ale oczywiście jedynie wtedy, gdy jaka szkoda z tego powstała i dowiedziona będzie (408).

Zastępcy prawni i adwokaci (a zatem nigdy zastępcy zwykli) są obowiązani zwrócić kosztą, spowodowane swem rażącym przewinieniem (49).

Odpowiedzialność zaś świadka i znawcy za swawolę jest następująca:

1. zwrócić kosztą audyencyi, swem nieusprawiedliwionem niejawieniem się udaremnionej (326, 354);

2. wynagrodzą stronie szkodę przez to powstałą, że z ich winy dowodzenie albo wcale się nie odbyło albo się przeciągnęło (326, 354);

3. obok tego popadają w karę porządkową a względnie w karę za pieniactwo (333, 354).

Świadek nadto zostanie przymusowo sprowadzony, jeżeli na dwukrotne wezwanie w Sądzie nie stanął (333).

C. Zasada możebnego ułatwienia w popieraniu sprawy

Właściwie każda instytucja procesowa tak powinna być urządzona, izby była pewną a prztem jej użycie żadnym niepotrzebnym nie podlegało trudnościom. Ale może następujące instytucje szczególnie zasadzie tej gwoh są zaprowadzone i urządzone:

1. Kuratorowie procesowi. Oprocz kuratorów, ust. cyw. zaprowadzonych a dla procesu wyraźnie utrzymanych (IV), tudzież procesowego kuratora nieobecnego (116 i n.) pozwała ustawa w razie niebezpieczeństwa ze zwłoki na to, aby Sąd procesowy ustanowił kuratora dla osoby niewłasnowolnej, przeciwko której ma być jaka czynność procesowa przedsiębrana, jeżeli ona nie ma jeszcze sądownie ustanowionego zastępcy prawnego (8).

2. Dopuszczenie zawiadowcy bez zlecenia (bez pełnomocnictwa) do spełnienia nagłych czynności na korzyść strony nieobecnej, ale oczywiście tylko tymczasowo, ewentualnie pod warunkiem złożenia kaucyi na zabezpieczenie kosztów i szkody, zwrotu których przeciwnik ma prawo żądać w przypadku, gdy *negotiorum gestor* w terminie przez Sąd naznaczonym nie przedłoży

pełnomocnictwa albo przyzwolenia strony nie wykaże (38).

3. Pełnomocnicy dla doręczeń (94 i n.).

4. Pełnomocnictwo prawnie nieograniczone i trwające po śmierci mocodawcy lub zgaśnięciu jego własnowolności (str. 402).

5. Odpowiednie urządzenie instytucji doręczeń, obok rękojmi pewności niezbędnie potrzebnej, dające możność zapobiegania szykanom i wogóle czynność doręczenia ułatwiająca (87 i n.).

6. Wszelkie możebne ulgi i ułatwienia przy składaniu kaucyj procesowych (56); uwolnienie krajowców od kaucyi powództwa (57).

7. Zapewnienie dowodu ze świadków i znawców przez obostrzenie obowiązku świadka i znawcy silnymi rygorami (str. 407).

8. Ubezpieczenie dowodu (dow. na wieczną pamiętkę) dozwolone nie tylko w przypadku, gdy zachodzi uzasadniona obawa utraty środka prawnego, ale również i wtedy, gdy zachodzi obawa, że użycie środka dowodowego w czasie późniejszym może natrafić na trudności; w niektórych zaś sprawach cywilnych wolno prosić o ubezpieczenie bez wykazania niebezpieczeństwa ze zwłoki (384).

9. Ułatwione wydobycie dokumentów od władzy lub notaryusza, przeciwnika lub osoby trzeciej:

a) w celu wydostania dokumentu od władzy lub notaryusza, gdy tego strona sama nie jest w stanie przeprowadzić, poczyni na wniosek Sąd odpowiednie kroki (301); ale Sądowi wolno z urzędu spowodować w tym przypadku sprowadzenie dokumentu, na który się jedna ze stron powołała (183 l. 3);

b) przeciwnik producenta będzie miał w zasadzie taki sam obowiązek wydania dokumentu, jak w postępowaniu drobiazgowem, i może być na nim ten obowiązek w podobny sposób wykonany (303, 307 -- §. 38 ust. drob.);

c) osoba trzecia ma obowiązek wydania dokumentu nie tylko w tym przypadku, gdy obowiązek taki powstał z prawa cywilnego, ale również i wtedy, gdy dokument w myśl Procedury cywilnej za spółny poczytać należy. W obydwóch tych przypadkach służy producentowi doraźny proceder w celu przeprowadzenia tego wydobycia, ale jedynie wtedy, gdy albo wezwana do wydania dokumentu osoba trzecia nie zaprzecza posiadania dokumentu, albo producent u p r a w d o p o d o b n i, że odnośny dokument znajduje się w rękach owej osoby trzeciej, inaczej

bowiem musi dochodzić wydobywania drogą formalnej skargi i procesu (308, 309).

Za dokument spólny dwóch lub kilku osób należy poczytać dokument, który w interesie tych osób został sporządzony albo gdy wzajemne stosunki tych osób poświadczą, a w szczególności także pisemną korespondencją prowadzoną między uczestnikami interesu lub jednym z nich a spólnym pośrednikiem (304), tudzież pierwopis wyroku polubownego i dowód doręczenia tegoż wyroku (593).

Dokument spólny jeszcze to ma do siebie, że wydobywanie jego zawsze jest możebne, czyli że posiadacz jego nigdy nie może odmówić wydania takiego dokumentu. Tak samo rzecz się ma jeszcze co do dokumentów, pod względem ich wydobywania od przeciwnika, na które się sam przeciwnik w celach dowodowych powołał, tudzież gdy obowiązek przeciwnika do wydania dokumentu opiera się na prawie cywilnem (304).

We wszystkich innych przypadkach jest prawo wydobywania — (z urzędu lub na wniosek, w obec władzy, notaryusza, przeciwnika lub osoby trzeciej) — tem ograniczone, że w przypadkach prawnie postanowionych może być odmówione wydanie dokumentu, do powyższych kategorii nie należącego. Przyczyny odmówienia wydania do-

kumentu, obmyślane na wzór przyczyn odmówienia świadectwa (321) są uzasadnione względami na rodzinę, innymi względami etycznymi i honorowymi (305).

10. Ułatwienia co do użycia i wydobycia dokumentów odnoszą się również do t. z. rzeczy wywiadowczych (318).

11. Przyjmowanie wniosków do protokołu sądowego także w postępowaniu *trybunalskiem*, gdyby wnoszenie gotowych pism było połączone z szczególnymi trudnościami (n. p. 465).

D. Zasada socyalnej sprawiedliwości.

Zasada socyalnej sprawiedliwości w obec małych i słabych przejawia się szczególnie w następujących przepisach:

1 że w zakresie sprawy procesowej i dowodowej zasada postępowania z urzędu także w celu użyczenia sądowej opieki sprawie i stronom jest odpowiednio rozwinięta, jak np. w tem, że Sąd przerwane postępowanie, gdy przyczyna przerwy już odpadła, z urzędu podejmuje albo że Sąd w przypadku przemiany instancyi wyznacza z urzędu audyencyę do ustnej rozprawy (62, 152, 165, 166, 190, 191, 479, 511, 546); zasada postępowania z urzędu po za naznaczonym wyżej

zakresem jest z innej, silniejszej przyczyny nakazaną (O. IV).

2. że Sąd w postępowaniu przed Sądami powiatowymi, a zatem w sprawach uboższej warstwy ludności, winien udzielać wskazówek co do przedsięwzięcia czynności procesowych i pouczyć o skutkach działania i opuszczeń w procesie, jeśli strona nie jest świadomą prawa i nie ma adwokata (432, 435);

3. że zawarcie ugody w postępowaniu przed Sądami powiatowymi jest ułatwionem (433);

4. że w temże postępowaniu zaoczność dopiero po ostrzeżeniu o skutkach tejże może być orzeczoną (437, 438);

5. że w temże postępowaniu obowiązkiem jest Sądu przyjmowanie wszystkich wniosków do protokołu sądowego;

6. że p. c. w porównaniu z prawem obecnem przepisuje łatwiejsze warunki uzyskania prawa ubogich (63 i n.), tudzież ułatwia wykonanie przysięgi na ubóstwo (60) i wnoszenie skargi (64 l. 4);

7. że ubogim należy się bezpłatne zastępstwo procesowe (64 l. 3 i 4); by takowe zarazem nie obarczało zanadto adwokatów dwojaka ulga stanowi adwokackiemu pod tym względem jest przyznana: albo otrzyma ubogi, gdy go prawo do pozywania po za miejscem zamieszkania lub po-

bytu zniewala, zastępcę urzędowego w osobie urzędnika Sądu lub Prokuratoryi państwa (64, l. 4.), albo gdy mu dano adwokata, może tenże zrzucić się z zastępstwa za aprobatą Sądu, gdy Sąd przekona, że sprawa jego klienta jest pienną lub nia ma żadnych widoków powodzenia (XXXIII); nadto rozpoczęta po skardze sprawa o dodanie zastępcy ubogiego wstrzymuje zaoczność (73);

8. że mimo reguły, jako w wyroku może Sąd przysądzać jedynie prestacye już zapadłe, wolno Sądowi zasądzić na płacenie alimentów po wyroku zapasć mających (406);

9. że na wniosek może Sąd nakazać danie zabezpieczenia na rentę z powodu zabicia, skaleczenia lub odjęcia wolności przysądzoną, a to albo w tymże samym procesie, albo na skargę dodatkowo wniesioną (407);

10. że w razie zasądzenia na wykonanie roboty lub jakiej innej czynności winien Sąd, naznaczając do tego *tempus judicati*, mieć wzgląd na osobiste stosunki obowiązanego, a w szczególności też na roboty około siewu, żniwa lub winobrania (409).

E. Zasada ześrodkowania spraw ze sobą w związku będących do jednej rozprawy.

Zasada ta służy przedewszystkiem idei sprawiedliwości, — bo ułatwia sprawiedliwe rozpozna-

nie każdej z owych spraw z osobna i wszystkich razem, — potem ekonomii sądowej, bo jest oszczędnością na czasie i siłach sądowych; uzupełnia zasadę możebnego ułatwienia w popieraniu sprawy i socyalnej sprawiedliwości.

Oto instytucye procesowe, które tej zasadzie zawdzięczają swe istnienie :

1. Towarzystwo sporu (podmiotowe łączenie skarg) i przedmiotowe łączenie skarg w możebnie najszerszych dozwolone granicach (11 i n., 227).

2. Sąd mocen połączyć kilka sporów prawnych, w podmiotowej łączności ze sobą zostających, do jednej spólnej rozprawy, jeżeli są widoki, że to dla sprawy lub dla stron może być korzystnem (187).

3. Interwencya główna (16). Warunki tejże :

a) aby spór jaki jeszcze wisiał (spór główny), a zatem nie ma tej interwencji po prawomocnym wyroku;

b) aby osoba trzecia podniosła roszczenie do przedmiotu sporu głównego, t. zn. do całego przedmiotu lub części tegoż we formie i ze skutkiem samoistnej skargi (skarga interwencyjna, — skarga wpadkowa — spór interwencyjny); ale

c) to roszczenie może się opierać na odmiennym tytule prawnym aniżeli roszczenie skargi głównej, a nadto może ono albo pochodzić z prawa już nabytego (np. interwenient rości sobie do przedmiotu sporu głównego prawa własności już nabyte i wynosi skargę wydobywczą) albo dążyć do nabycia prawa do przedmiotu spornego za pomocą skargi interwencyjnej (np. powód sporu głównego skarży pozwanego o wierzytelność pieniężną, a interwenient, będący wierzycielem owego powoda ale nie mający jeszcze tytułu egzekucyjnego na swą wierzytelność, wnosi skargę interwencyjną, by za pomocą tejże uzyskać przyznanie sobie całej lub odpowiedniej części wierzytelności spornej i w ten sposób swoją wierzytelność w części lub całości zaspokoic): w tym ostatnim przypadku nie dochodzi interwenient prawa swego, bo go jeszcze nie ma, ale pożądam dla siebie przedmiotu sporu głównego, zmierza do tego, aby swe życzenie przemienić na prawo; nie ma zatem w tym przypadku mowy o dochodzeniu roszczenia prawnego w ścisłym tego słowa znaczeniu t. zn. pochodzącego z prawa, które już zaistniało (ob. uw. do §. 16);

d) skargę interwencyjną wolno wnieść do Sądu procesu głównego, chociażby dla tej skargi, gdyby nie była wniesioną jako interwencyjna, ten Sąd procesowy nie był właściwym; niemniej

e) należy skargę tę wydać obydwom stronom sporu głównego jako towarzyszom, aby przeciwko tym obydwom stronom uzyskać *rem judicatum*, i z tej też racji wyłącznie, że skarga ta jest interwencyjną i żeby taką była, wolno obydwie strony sporu głównego pozwać jako towarzyszy, chociażby bez tego nie istniały warunki spólnego zapoznania; ale

f) o interwencji może być mowa dopiero wtedy, jeśli skarga interwencyjna może odpowiedni wpływ wywrzeć na spór główny t. z. razem ze sporem głównym lub dla widoków tego sporu być rozpoznana. Otóż z mocy przepisu §. 187 wolno Sądowi, gdy się o łączności obydwóch spraw przekona, spór interwencyjny połączyć ze sporem głównym, albo z mocy przepisu §. 190 wstrzymać spór główny aż do ukończenia sporu interwencyjnego. To ostatnie zarządzi Sąd, gdy w sporze interwencyjnym traktuje się kwestya dla rozpoznania sporu głównego przesądzająca

4. Interwencja uboczna ma miejsce albo na oznajmienie sporu, o ile takowe w prawie cywilnem jest uzasadnione lub wcale dla utrzymania praw prywatnych nakazane (21), albo z własnego popędu. Przepisy nowego prawa procesowego w porównaniu z obecnym, prawo interwencji tak znakomicie rozsze-

rzają, że z tej ostatniej interwencji (t. z. dobrowolnej) tworzy się instytucja powszechna, gdy ona dotąd była tylko wyjątkową. Nie ma też wątpliwości, że we wszystkich przypadkach, w których osoba trzecia własnym prawem może interweniować, oznajmienie sporu miejsce mieć może; kto bowiem ma prawo, nie pytając się stron procesowych a nawet w bród ich woli przypowiedzieć się do sporu, by stronie w nim pomagać, ten może być również do pomocy przywołany przez ową stronę. Warunki tej interwencji dobrowolnej (17 i n.) są następujące:

a) aby spór odpowiedni jeszcze wisiał;

b) aby osoba trzecia mająca zamiar przypowiedzenia się do tego sporu miała jaki interes prawny w tem, iżby jedna ze stron tego sporu w nim się utrzymała; interes etyczny lub wyłącznie ekonomiczny tu nie wystarczy; potrzeba koniecznie, aby wygrana lub przegrana interwenta łączyła się z istnieniem lub nieistnieniem, z całością lub bezpieczeństwem praw interwenienta, a to jakichkolwiek bądź praw, a nie tylko prywatnych (*lege non distinguente nec nostrum est distinguere*);

c) interwenient winien przystąpić do tej strony, z wycięstwo której korzystnie oddziała na jego prawa lub obowiązki;

d) interwenient mieszka się w spór własnym prawem, a przeto nie potrzebuje przyzwolenia żadnej strony do interwencji; ale co innego jest wstąpienie do procesu w miejsce strony, która za zgodą interwenienta chce mu ustąpić swego miejsca; to może się odbyć jedynie za zgodą przeciwnika interwenta, który zwłaszcza w nowem prawie ma silne prawo zatrzymać w sporze dotychczasowego adwersarza (19, — por. O. VII. A.);

e) interwencya w ogóle upoważnia interwenienta jedynie do działania w procesie, do którego się przypowiedział, na rzecz i korzyść strony, do której przystąpił; ale pod tym ostatnim względem jest interwencya dwojaką: popierającą albo samoistną.

Interwenient popierający jest jedynie pomocnikiem strony i wolno mu działać wyłącznie na korzyść strony i jedynie o tyle, o ile jego działanie nie sprzeciwia się działaniu interwenta (19); gdyby nawet, stosownie do zasadowego układu sam jeden proces prowadził, czyni to nie w swojej lecz w obcej sprawie, chociaż także i na swą korzyść (*procurator in rem suam*); stanowisko jego i zakres upoważnienia pozostają niezmienione; wyrok zapada jedynie dla interwenta.

Natomiast interwenient samoistny zajmuje w procesie stanowisko towarzysza sporu,

a zatem posiada autonomię strony spór wiodącej czyli jest pod każdym względem *dominus litis*; wyrok zapada również i dla niego bezpośrednio (20);

f) czyli na skutek przypowiedzenia się powstanie interwencya popierająca czyli samoistna, zależy od tego, ażali interwenient pozostanie wyłącznie w stosunku prawnym (materiałnym) jedynie do interwenta czyli też do jego przeciwnika procesowego. Jeżeli to ostatnie ma miejsce, a nadto skutki prawne spodziewanego wyroku także i ten stosunek bezpośrednio obejmą, będzie ta interwencya samoistną. W tym bowiem przypadku interwenient jest podmiotem spornego stosunku lub stosunku, który się ze spornym bezpośrednio łączy, a przeto gdy bierze udział w sporze i w nim własnego broni prawa, to mu się prawo strony procesowej należy. Takim samoistnym interwenientem będzie n. p. poręczyciel, który w obec nieuzasadnionej skargi wierzyciela broni dłużnika, za którego przyjął na siebie porękę w obec skarżącego wierzyciela, albo zapisobiorca gdy przez interwencyę udziela pomocy dziedzicowi testamentowemu zaczepionemu przez dziedzica ustawowego skargą o nieważność testamentu, jeżeli spadkodawca w testamencie spornym także interwenienta zapisem opatrzył. Okoliczność, po której po-

znać można, ażali interwencya samoistna jest uzasadniona, polega nad tem, aby w chwili interwencyi już istniał odpowiedni stosunek prawny, a to między interwenientem a przeciwnikiem interwenta. Natomiast, gdy takiego stosunku w owej chwili nie ma, albo wcale gdy dopiero na skutek przegranej interwenta stosunek prawny wyłącznie tylko w obec interwenta powstać może, wtedy tylko interwencya popierająca może być uzasadnioną (np. § 922 i n. p. k. u. c.);

g) bez względu na to, jaką była interwencya, należą się w razie wygranej interwenta koszty równie i interwenientowi (41), w razie zaś przegranej odpowiada interwenient za koszty jak towarzysz sporu (46); i w ogóle

h) należy interwenienta samoistnego pod każdym względem, a popierającego z ograniczeniem wyżej pod *f* określonym, traktować jako towarzysza sporu (13); w szczególności interwenientowi obydwóch rodzajów tak mają być uważani w dowodzie z wysłuchania stron pod przysięgą.

5. Wymienienie poprzednika. §§. 22—25 urządzają tę instytucję w ten sposób, że posiadacz w imieniu cudzem może się uwolnić nie tylko od skargi (§. 375 p. k. u. c.) ale nadto też od procesu, i przyznają to prawo uwolnie-

nia się od skargi i procesu nie tylko posiadaczowi rzeczy lecz zarówno posiadaczowi prawa pod następującymi warunkami:

a) zaczepiony skargą posiadacz w imieniu cudzem powinien w tym celu przywołać (wymienić) poprzednika bezzwłocznie po otrzymaniu skargi, aby sprawa cała mogła być na pierwszej audyencji przeprowadzoną (O. VII. G.), a zatem aby na skutek tego wymienienia nie powstała żadna zwłoka, ewentualnie na niekorzyść strony drugiej;

b) na tej pierwszej audyencji może pozwany uwolnić się od skargi przez zaspokojenie powoda, jeżeli wymieniony poprzednik albo wcale na audyencji nie stanął, albo twierdzeniom pozwanego co do tego, że on jest jego poprzednikiem, bezpodstawnie zaprzeczył, albo w końcu jeżeli stawając na audyencji żadnego oświadczenia nie złożył. Przez to też staje się pozwany wolnym od wszelkiej odpowiedzialności cywilnej wobec poprzednika, o ile go w myśl ustawy cywilnej samo wymienienie poprzednika (§. 375 p. k. u. c.) od tej odpowiedzialności uwalnia, ale nie będzie wolnym od odpowiedzialności z innych przyczyn prawa cywilnego, jeżeli jakie zachodzą (np. §. 348 p. k. u. c.);

c) jeżeli zaś jawiący się na audyencji poprzednik wymienienie przyjmuje, to pozwany je-

dynie pod tym warunkiem będzie sądownie od skargi uwolniony, jeżeli poprzednik dobrowolnie i za zgodą tegoż pozwanego na siebie spór obejmie; z reguły nie potrzeba na to przyzwolenia powoda, ale wyjątkowo jedynie wtedy jest koniecznem, gdy powód wystąpił z roszczeniami, których stosunek zastępstwa, między pozwanym a jego poprzednikiem istniejący, wcale nie dotyka, a zatem gdy on dochodzi roszczeń, które nie wynikają li tylko z posiadania, na rzecz wymienionego poprzednika wykonywanego, lecz np. z zachowania się, działania lub opuszczeń samego pozwanego, za które, chociażby się nawet do spornego posiadania odnosiły, sam pozwany *osobiście* wobec powoda jest odpowiedzialnym.

6. Skarga na ustalenie (228). Celem tej skargi jest wywołanie wyroku, w osobnym procesie zapaść mającego, prawomocność którego stworzy na wszelkie przyszłe ewentualności *rem judicatum* i to wyroku następującej osnowy: że oznaczony stosunek prawny lub prawo istnieje lub nie istnieje, że pewny dokument jest lub nie jest prawdziwym.

Pod warunkiem w ustawie określonym wolno przed Sąd zanosie taką skargę preiudycjalną odnośnie do wszelkich stosunków prawnych i praw, a względnie odnośnie do dokumentów także i ta-

kich stosunków i praw się dotyczących, co do których ani ich prawna istota sama przez się (n. p. skargi o stan) ani szczegółowe przepisy na taką skargę nie pozwalają (n. p. wyraźnie na takie skargi pozwalają §§. 125—127 patentu z dnia 9. sierpnia 1854, §. 124 ord. konk.).

Owym zaś ustawowym warunkiem jest okoliczność, że powód w takim ustaleniu majątkowym bądź interes prawny, a to w czasie najkrótszym, t. zn., że od istnienia lub nieistnienia odnośnego stosunku prawnego lub prawa, od prawdziwości lub nieprawdziwości pewnego dokumentu zależy istnienie lub nieistnienie całości lub bezpieczeństwo praw jego (majątkowych lub innych) jakoteż że w danych stosunkach istnieje pilna potrzeba, aby pod tym względem znikła wszelka niepewność. Będzie zatem n. p. taka skarga uzasadnioną, gdy pozwany zaprzeczył istnieniu długu jeszcze niewymagalnego, albo przechwalał się wobec powoda jakim prawem, gdy świadkowie ważnego dla powoda dokumentu są już wieku podeszłego, a zatem należy co rychlej stwierdzić jego prawdziwość itp.

Wykazanie interesu wyłącznie tylko ekonomicznego lub etycznego nie wystarczy. Ale znowu nie potrzeba, aby to był interes prywatno-prawny; ma to być wogóle interes prawny, a zatem może to być interes prawa karnego lub admini-

stracyjnego, np. odnośny dokument, którego nieprawdziwość jest zastrzeżoną, rzuca na powoda podejrzenie o czyn karygodny, albo dokument, którego prawdziwość ma być ustaloną, jest dowodem na szlachectwo powoda.

Ale nie wystarcza wykazanie takiego interesu w ogóle, bo nadto potrzeba, aby ten interes był tego rodzaju, iżby sam przez się lub w danych okolicznościach wymagał jak najrychlejszego sądowego ustalenia, a zatem, aby pod tym względem zachodziło *periculum in mora*.

Zresztą rozumie się samo przez się, że okoliczności, ów interes prawny wykazujące, muszą być tego rodzaju, aby ustalenie stało się pożądanem właśnie przeciwko tej osobie, która jest pozwaną, inaczej zabraknie co do niej *legitimatío ad causam passiva* i skarga jako bezzasadna upadnie.

Z natury rzeczy wynika, że na wykazanie interesu prawnego, dopuszczalność tej skargi uzasadniającego, prawie nigdy się nie znajdzie dowód ścisły, lecz musi wystarczyć wykazanie, że taki interes z wszelkiem prawdopodobieństwem istnieje. Także istnienie niebezpieczeństwa ze zwłoki nie da się zazwyczaj ściśle udowodnić. Ztąd wielkie niebezpieczeństwo nadużywania tej instytucyi, czemu może zapobiegać

przepis § 45, jeżeli będzie w Sądach ściśle przestrzegany.

W ten sposób stała się z mocy nowego prawa skarga prejudycjalna z wszelkich stosunków prawnych możebną, a zatem instytucją powszechną. W ściślejszej z nią łączności pozostaje t. zw.

7. Skarga wypadkowa na ustalenie (§§. 236, 259) albo raczej wniosek na ustalenie, podczas rozprawy uczyniony, co do którego warunków i skutków następujące obowiązują postanowienia:

a) każdej stronie wolno od początku do końca ustnej rozprawy przedstawić wniosek na ustalenie, chyba że sprawa tym wnioskiem poruszona wyłącznie do innego rodzaju postępowania należy, albo dla niej inny Sąd jest wyłącznie przedmiotowo właściwym;

b) wniosek ten może tyczyć się jedynie istnienia pewnego stosunku prawnego lub prawa, ale znowu tylko pod warunkiem, że

c) to zostało zaprzeczone i że od uprzedniego załatwienia tej kwestyi rozpoznanie żądania skargi w części lub w całości zależy (kwestya prejudycjalna);

d) po takim wniosku odbędzie się zaraz rozprawa podczas wiszącego procesu, albo gdy sprawa tym wnioskiem poruszona już w tym procesie była rozstrząsaną i już do rozstrzygnięcia

jest dojrzałą, zapadnie orzeczenie Sądu bądź w osobnym wyroku, przed wyrokiem końcowym wydać się mającym (wyrok pośredni 393), bądź też Sąd osobne o tem orzeczenie w wyroku końcowym zamieści. W obydwóch tych przypadkach nabiera to orzeczenie osobnej mocy prawa (411) i na tem też główna korzyść tej instytucyi i jej doniosłość polega.

III.º) Zasada wolnej rozprawy.

Zasada wolnej rozprawy polega na panowaniu stron nad sprawą, w konsekwencyi czego instruk-

*) Przechodząc do zasad konstrukcyi procesu można dla łatwiejszego przeglądu rozróżnić w procesie następujące sprawy:

1. Sprawa główna, którą nawet samo prawo wyróżnia; przedmiotem teje: treść skargi czyli *meritum* procesu, pospolicie według przepisów praw cywilnych rozpoznac się mające; postępowanie w tej sprawie tworzy się z całego szeregu czynności, których celem zebranie materiału procesowego (dla wyroku), *pod względem żądań głównych* (w skardze i obronie) *tudzież faktów takowe uzasadniających*.

2. Sprawa o proces; przedmiotem teje sam proces pod względem swego zaistnienia, postępu i istnienia. Proces rozpoczyna swe istnienie, gdy skarga jest dopuszczalną; postępuje naprzód, gdy każdy dalszy akt po skardze następujący a do rozwoju postępowania potrzebny, również jest dopuszczalny; ale proces, który już zaistniał i już jest w toku, ma zabezpieczone istnienie i jest przydatnym do rozpozna-

cyja sprawy należy do stron i oświadczona wola tychże jest dla Sądu decydująca. Postępowanie według tej zasady urządzone tem się odznacza, że nie tylko w niem strony są niezależne od woli Sądu, ale przeciwnie ich wola Sąd krępuje; a więc używają pośród tej sprawy

nia skargi, jeżeli ani na początku jego ani w dalszym biegu nie zdarzyła się żadna nieważność. Sprawę tę o sam proces (o proces jako taki czyli o stosunek procesowy) bez względu na to, jak w nim instrukeya sprawy głównej wypadła (np. czyli skaiga jest uzasadniona) tworzy cały szereg wyłaniających się kwestyj formalnych (według przepisów praw procesowych rozstrzygnąć się mających), ale nie wszystkich lecz z pomiędzy nich najważniejszych, bo dotyczących się *do-puszczalności czynności stron procesowych i ważności wszelkich aktów procesowych, sądowych i stron, a wzgl całego szeregu aktów procesowych* (części lub całego postępowania).

3. Sprawy uboczne; są to sprawy, rozpoczęte przez stronę w celu uzyskania nadzwyczajnych korzyści procesowych (np. restytucyi, odroczenia, kaucyi powództwa i t. p.), na które ustawa pozwala pod pewnymi warunkami i jedynie na wyraźne żądanie strony interesowanej, należycie przez nią poparte.

4. Sprawa dowodowa; przedmiotem jej są fakty udowodnić się mające; tworzy ją szereg czynności sądowych i stron w celu udowodnienia faktu; może powstać pośród każdej z trzech spraw poprzednich.

Zasady zaś konstrukcyi procesu, o których na wstępie była wzmianka, w rozmaity sposób w rzeczonych sprawach i ze względu na rozmaite ich potrzeby obmyślane i przeprowadzone, przedstawiam w rozdziałach III.—V.

zupełnej autonomii (zasada autonomii stron pośród procesu). Na takiej to zasadzie opiera się postępowanie w sprawie głównej i w sprawach ubocznych. W sprawie głównej dla tego, że istota praw cywilnych) wymaga, aby stronom w procesie o te prawa możliwość nieograniczonej dyspozycji osnową ich praw była zabezpieczona; w sprawach zaś ubocznych dla tego, że jakkolwiek tego stota uprawnień procesowych nie wymaga, rozchodzi się w tych sprawach wyjątkowo o takie nadzwyczajne korzyści procesowe, które nie mogą być stronie narzucone, lecz o które strona sama upomnieć się powinna wykazując, że istnieją odpowiednie warunki prawne.

Z tej zasady, w nowych ustawach ściśle według rzeczywistych potrzeb sprawy głównej (ubocznej) pojętej i w miarę tych potrzeb urzeczywistnionej, wynikają następujące zasadnicze przepisy:

A. Pod względem żądań:

1. Żądania stron w zakresie sprawy głównej obowiązują Sądy wszystkich in-

*) o ile są pozbędnymi, co stanowi regułę; w procesie o nieważność małżeństwa lub rozwodowym nie ma tej zasady.

stancji (*ne eat iudex ultra petita partium* 405, 497, 504);

2. w ogóle zależy od woli stron, aby sprawa przeszła do instancji wyższej i tam *in merito* była badana i rozstrzygnięta;

3. wyrok zaoczny może zapaść jedynie na wniosek strony (395);

4. wyrok na podstawie uznania lub zrzeczenia się może zapaść jedynie na osobny wniosek strony interesowanej (394, 237, 395).

Co się tyczy uznania, to powód, mimo że się pozwany submitował, nie jest zniewolonym zadowolnić się wyrokiem, który uznaje żądanie skargi jedynie dla tego, że pozwany to żądanie uznaje, lecz może obstawać przy tem, aby Sąd pomijając deklarację pozwanego zbadał fakty i dowody i sprawę wyrokiem kontradyktoryjnym (albo zaocznym) rozstrzygnął; takie same prawo *mutatis mutandis* zastrzeżone pozwanemu w obec powoda, który prawa skargi się zrzeka.

B. Pod względem faktów.

Sąd bada jedynie te fakty, które strony przeprowadzić uznały za stosowne, co wynika:

1. z głównych o tem przepisów §§. 177, 182, 435 ust. końcowy, 467 l. 4, 506 l. 3; nie ma nigdzie przepisu, iżby Sąd jaki fakt z urzędu mógł uwzględnić;

2. w protokole rozprawy mają być zapisane jedynie te fakty, które strony naprowadziły (209—211).

Pomijam rzeczy aż nadto dobrze znane: *nemo iudex sine actore*, że Sąd nie może zabronić stronom ugody, przyznania, uznania i zizeczenia się.

Konczę uwagą: strony rozporządzają treścią swych praw cywilnych i procesualnych i pod tym względem mają zapewnioną zupełną swobodę; ale nie rozporządzają procesem samym, a w szczególności nie rozporządzają dowodami (O IV).

IV. Zasada obowiązku sędziowskiego.

W sprawie o proces i w sprawie dowodowej kieruje obowiązkiem sędziowskim zasada postępowania z urzędu, w sprawie zaś głównej i w sprawach ubocznych naznacza stosunek Sądu do autonomicznie działającej strony (O. III.) zasada spółdziałania Sądu ze stroną. Prawo procesowe należy do *jus publicum*, jest przeto przeważnie *jus cogens et perfectum*; przepisy jego powinny być wykonane nawet wbrew woli stron a co się w procesie wbrew jego istotnym przepisom stało, to nie ma prawnego istnienia, jest *nieważnem* bez względu na to, jak sobie strony zyczą. O ile zatem rozchodzi się w procesie o sam proces i dowód, a nie o prawa cywilne (sprawa główna), powinna w nim panować zasada postępowania z urzędu *).

*) Wyjątek dla spraw ubocznych wyżej usprawiedliwiony (O. III).

A. W sprawie o proces jest zasada postępowania z urzędu przeprowadzona w naznaczonych trzech kierunkach (w uwadze do rozdziału III):

1. Sąd z urzędu odrzuca czynność formalnie niedopuszczalną: skargę jako nieprzydatną do rozpisania rozprawy (230), apelację (468), rewizję (507) i t. d.

2. Sąd z urzędu stara się o postęp s p r a w y.

I tak:

a) doręczanie jest urzędowym obowiązkiem Sądu (doręczanie sądowe — 87);

b) z urzędu rozpisuje audyencye do dalszego postępowania n. p. także i wtedy, gdy sprawa po orzeczeniu nieważności wraca do Sądu I inst. (479) i t. d.

W prawidłowym toku postępowania Sąd czeka na wniosek jedynie wtedy, gdy strona chce mieć rozprawę zaoczną, bo to zależy od woli strony (np. na skutek niewniesienia pisemnej odpowiedzi na skargę 244). Zasada ta jest tak ściśle przeprowadzoną, że nawet odroczenie rozprawy nie zależy od zgodnej woli stron (O. VII. B).

Jednakowo w razie przerwy postępowania niekiedy podjęcie takowego z rozmaitych przyczyn tylko na wniosek na miejsce. I tak np.

z powodu śmierci strony, bo jej następcy muszą się oświadczyć, a żali chcą dalej sprawę prowadzić (155); w razie zmiany w osobie prawnego zastępcy czeka Sąd na wniosek nowego zastępcy, któremu wolno nieprowadzić dalej sprawy (158) i t. d. Ale w przypadkach, w których podobne okoliczności nie zachodzą, może Sąd z urzędu podjąć przerwane postępowanie (np. 190, 191).

Strony rozporządzają procesem samym o tyle, że za ich wolą może nastąpić spoczywanie procesu (O. VII C.).

Podjęcie postępowania ma wtedy miejsce jedynie na wniosek.

c) Wszelkie działanie Sądu w zakresie kierownictwa procesu odbywa się z urzędu (180 do 196);

d) z innych przepisów tego rodzaju podnieść należy: Sąd z urzędu zapobiega pieniactwu (179, 181 i t. p.); w razie odroczenia zarządza co potrzeba, aby dalszym odroczeniom zapobiedz (181); stara się w każdym okresie o dobrowolne zagodzenie sprawy lub o zawarcie formalnej ugody (204); z urzędu uwzględnia treść protokołu (217) i t. d.

3. Sąd z urzędu uwzględnia nieważność i w razie dostrzeżonej nieważności w każdym okresie sprawy i we wszystkich instancjach orzeka niewa-

żność postępowania i szczegółowych aktów procesowych, chyba że wyjątkowo da się niedostatek usunąć i w samej rzeczy usuniętym będzie, co również do urzędowych obowiązków Sądu należy (84, 85 i i.).

Każdej instancyi Sąd zawsze z urzędu ma baczyć na niezdolność strony (6), na brak prawnego zastępstwa (6, 7), na brak legitymacyi do procesu (37) i t. d.

Sąd apelacyjny i rewizyjny uwzględni z urzędu nieważność dostrzeżoną, chociażby nie była oskarżoną (494, 510).

Przyczyny nieważności wyroków i postępowania później wyłożę (O. X.). Tu jedynie zaznaczam, że do dotychczasowych przyczyn nieważności z urzędu uwzględnić się mających przybyły jako nowe: stan sprawy wiszącej (233, 240) i prawomocnie osądzonej (240, 475, 494).

B. W sprawie dowodowej służy zasada postępowania z urzędu najwyższej ze stanowiska prawa i sprawiedliwości zasadzie prawdy rzeczywiście (O. V.).

C. W zakresie sprawy głównej i ubocznej ogranicza się *officium iudicis* do spółdziałania ze stroną w ustaleniu stanu faktycznego

i w ostatecznem sformułowaniu żądań. To spóldziałanie jest obowiązkiem Sądu nawet w procesach adwokackich. Ale ogranicza się w nich do wypytania stron (182) i do niektórych zarządzeń (183); w procesach zaś nieadwokackich obowiązany Sąd nadto do udzielania pouczeń o prawie procesowem i cywilnem (432, 435).

Bardzo obszernym jest obowiązek sędziowski w nowym procesie, a w ślad za tem też jego odpowiedzialność. Obok karnej, dyscyplinarnej i cywilnej (skarga syndykalna) ciąży na nim jeszcze bezpośrednia odpowiedzialność procesualna t. j. taka, z powodu której w ciągu tego samego procesu, w którym dopuścił się kontrawencyi, może być pociągnięty do odpowiedzialności (51 ust. 2.)

V. Zasada prawdy rzeczywistej.

Zasada prawdy rzeczywistej jest trzecią z rzędu, która stanowi o wewnętrznem i zewnętrznem urządzeniu procesu, z wszystkich najważniejszą.

Tę walną zasadę następujące pośrednie zasady wprowadzają w życie: A) zasada ustnej i bezpośredniej rozprawy, B) zasada obowiązku prawdomowności, C) zasada konieczności prawnego dowodu na fakty wątpliwe, D) zasada swobodnego ocenienia dowodów, E) zasada dopuszczenia odwołów

A. Zasada ustnej i bezpośredniej rozprawy.
Rozprawa ustna ma cel dwojaki:

1. aby Sąd przez bezpośrednie zetknięcie się ze stronami poznał i wyrozumiał rzeczywistą wolę stron i w ogóle poznał stan sprawy (177). Ustność

nie jest celem procesu, lecz tylko środkiem do celu, którym znowu jest: prawda rzeczywista, a nie tylko formalna. Gdy nadto ustność jest żmudną a kosztowną, więc nie ma ściśle przeprowadzonej zasady, że tylko ona dla Sądu istnieje, a w szczególności, że tylko ustnie zeznane oświadczenia stron dla Sądu istnieją. Wyjątkowo bowiem — ale jedynie wyjątkowo — wolno stronom podać oświadczenie na piśmie a niekiedy nawet są do tego zniewolone pod nieistnieniem oświadczenia i pod rygorami.

I tak: przyznanie faktu pisemnie zeznane obowiązuje (263), także zrzeczenie się apelacji, rewizyi (484).

Następujące czynności muszą być pisemnie przedsiębrane :

a) skarga (226, 434);

b) w procesie tryb. w inst. I pisemna odpowiedź na skargę, pod zaocznością (243, 398):

c) w postępowaniu odwoławczem (apelacyjnym, rewizyjnym) winny strony wszystkie wnioski, oświadczenia, fakty i dowody, pod ich wyłączeniem, pisemnie przedstawić i zapowiedzieć (467, 468, 506, 507, 520);

d) zarzuty w postępowaniach nakazowych;

e) na pisemny przemienia się proces tryb. w inst. I, gdy wyjątkowo postępowanie przygotowawcze zostaje zarządzane (O. VI.);

f) w post. inst. II. może ustna rozprawa odpaść (491, 492);

g) postępowanie w inst III. jest z reguły ściśle pisemną;

h) postępowanie rekursowe.

Znamienną cechą, że po za wymienionymi wyjątkami ustność rozprawy pod względem wszystkich innych oświadczeń, a w szczególności przedstawienia faktów i żądań, tudzież ofiarowania dowodów, w całej ścisłości tylko w postępowaniu w inst. I. obowiązuje. Celem bowiem ustnej rozprawy w inst. I. jest nie tylko wywołanie wyroku I. inst., ale zarazem protokolarne ustalenie stanu sprawy dla instancji wyższych (O. VI).

Drugim celem zasady ustnej rozprawy jest:

2) aby postępowanie dowodowe mogło się odbywać bezpośrednio przed Sądem wyrokującym.

Rozprawa między stronami i postępowanie dowodowe tworzą jedną organiczną całość, która się ustną rozprawą nazywa (259, 276).

Tylko bardzo wyjątkowo przeprowadzają się dowody po za rozprawą za pośrednictwem sędziego wyznaczonego lub wezwanego, co może się stać jedynie w przypadkach w ustawie przewidzianych (245 l. 3, 276) albo z tej przyczyny, że przeprowadzenie dowodu podczas rozprawy jest

niemożebnem, albo za wieleby kosztowało, albo w końcu, ze przeprowadzenie dowodu na miejscu może się przyczynić do wykrycia prawdy (328, i n., 352, 368, 276, 375).

B) Zasada obowiązku prawdomowności.

Jest ona wypowiedzianą i określoną w §. 178: strona podaje faktyczne okoliczności *zgodnie z prawdą* a przytem w zupełności i stanowczo; zezna wszelkie oświadczenia *dobitnie i niedwuznacznie*; wypowie swe zdanie o wywodach dowodowych przeciwnika *stanowczo*.

Na urzeczywistnienie tak szeroko i silnie określonego obowiązku prawdomowności nie ma Sąd żadnych środków bezpośredniego przymusu; pomijając trudność obmyślenia takich środków, przepadłaby wtedy autonomia stron. Kary za pieniactwo zapobiegają w części kłamstwu, ale nie dążą do zniewolenia strony do opowiedzenia zgodnie z prawdą wszystkiego, co wie o sprawie.

Ale mamy instytucje, których zadaniem jest w ten sposób zapewnić tej zasadzie panowanie, że przez nie strona znajduje się pod godziwym, etycznie sprawiedliwym przymusem wyjawienia wszystkiego, a zawsze zgodnie z prawdą. Oto byłyby te urządzenia:

1. Wypytywanie sędziowskie stron (182), w którym to celu wolno Sądowi wezwać strony do osobistego jawienia się (183 l. 1); strona jednak nie może być środkami przymusowymi do jawienia się zniewoloną (380).

2. Wzajemne wypytanie się stron (184).

3. Wolno Sądowi zarządzić przedłożenie drzew rodowych, planów, zarysów i innych rysunków i zestawień (183 l. 2).

4. Zasada postępowania z urzędu zastosowana nie tylko co do przeprowadzenia dowodów, ale również co do ich wprowadzenia; wszystkie dowody mogą być zaofiarowane i z urzędu nakazane; tylko co do dowodu z dokumentów i ze świadków Sąd jest w tem prawie o tyle ograniczony:

a) że mu wolno jedynie z urzędu sprowadzić dokument, na który się jedna lub druga strona powołała, (nie jest zatem zależnym od formalnego ofiarowania dowodu);

b) że musi zaniechać dowodu z dokumentu i świadka, gdy temu obydwie strony zgodnie zaoponowały (183, l. 2. i ust. końc.).

5. Dowód z wysłuchania stron (371 do 383), w którym dwa okresy rozróżnić należy:

Okres pierwszy na zasadzie osobno w tym celu wydanej i ogłoszonej uchwały (375) obejmuje

wstępne przesłuchanie ile możliwości o b y d w ó c h stron bez przysięgi (376); Sąd przytem oznajmi stronom, że w danym razie będą zniewolone do zeznawania pod przysięgą. W tym okresie dowodowym strony nie odpowiadają przed Sądem karnym za fałszywe zeznania. Ale mimo to przesłuchanie może doprowadzić do stanowczego rezultatu dowodowego, jeżeli mianowicie już to przesłuchanie bez przysięgi, ze względu na zapowiedzianą stronom ewentualność zeznawania pod przysięgą lub z innych przyczyn, Sąd o prawdziwości lub nieprawdziwości odnośnego faktu stanowczo przekona (377).

Jeżeli tak nie jest, odbywa się w okresie drugim przesłuchanie pod przysięgą według następujących zasadniczych przepisów:

a) Sąd tylko tę stronę pod przysięgą przesłucha, która już bez przysięgi była słuchaną (378);

b) Sąd przesłucha tylko jedną stronę, którą do tego po troskliwym rozważeniu towarzyszących okoliczności przeznaczy (378);

c) Sąd może wybrać z niezaprzyięzonego zeznania to, co jego zdaniem strona w celach dowodowych pod przysięgą powtórzyć powinna, a nawet przepisać stronie brzmienie, w jakim zeznanie uczynić powinna (377);

d) skoro jedna strona już w I. inst. była słuchaną na pewny fakt, to w instancyi wyższej

nie może być na ten sam fakt jej przeciwnik słuchany (489).

6. Obok wypytania stron jest Sąd upowazniony, po troskliwym rozważeniu wszelkich okoliczności i z powodów, którymi będzie w stanie usprawiedliwić swe przekonanie (272 ust. końc.), wyprowadzić z nieposłuszeństwa i w ogóle z zachowania się stron odpowiednie wnioski o prawdomowności i lojalnem zachowaniu się strony, o prawdziwości lub nieprawdziwości faktów w przypadkach 1, 2, 3 i 5; w szczególności:

a) oświadczenie strony, że nie wie lub sobie nie przypomina, może Sąd poczytać za przyznanie (267);

b) może Sąd rozstrzygnąć, jaki to ma wpływ na ocenienie danego przypadku, gdy strona bezpodstawnie odmówiła odpowiedzi na zadane jej pytania (272);

c) zastanowi się Sąd nad tem, co należy sądzić o nieposłuszeństwie strony w obec uchwalonego dowodu z tej wysłuchania tudzież gdy zeznania niezaprzyjęzone nie zgadzają się z zaprzysiężonemi (381).

C) Zasada konieczności dowodu prawnego na fakty wątpliwe.

Za fakty niewątpliwe są poczytane:

1. fakty wyraźnie przyznane; jaki wpływ na uczynione przyznanie mają dodatki i zastrzeżenia lub też odwołanie takowego, oceni Sąd (266);

2. fakty domniemanie przyznane, a to z przyczyny:

a) że Sąd przyjął istnienie przyznania na zasadzie tego wszystkiego, co jedna strona pod względem faktów, przez przeciwnika przedstawionych, Sądowi przedłożyła (267);

b) że Sąd stronę, zasłaniającą się nieświadomością lub niepamięcią, za przyznającą uważa (267);

c) że Sąd apelacyjny w przypadku, gdy jedna lub obydwie strony do rozprawy nie stanęły, świeżo przed nim na uzasadnienie przyczyn apelacyjnych przytoczone fakty, ze względu na treść stanu faktycznego, w zaczepionym wyroku zawartego i wszelkich innych aktów procesowych, za przyznane poczyta (491);

3. fakty w Sądzie notoryjne (269);

4. fakty domniemanem prawem poparte (270);

5. faktyczne twierdzenia jednej strony, gdy druga na skutek niestawiennictwa popadnie w zaozoność (396 i n., O. VII. K.).

Wszystkie inne fakty są wątpliwymi i mogą być jedynie na skutek przeprowadzonego dowodu

za prawdziwe uznane. Mianowicie nie ma ani warunku, aby strona obecna faktom przeciwnika wyraźnie zaprzeczyła, ani reguły, że niezaprzeczenie przez stronę obecną uwalnia stronę twierdzącą od dowodu.

Przeciwnie są przepisy:

a) że w braku wyraźnego zaprzeczenia należy całą treść przełożeń strony odnośnie do faktów przeciwnika zbadać i ocenić i fakty te jedynie wtedy przyjąć za niewątpliwe, gdy na zasadzie tych przełożeń istnienie przyznania przyjąć należy (267 ust. 1);

b) że oświadczenie strony, że nie wie lub sobie nie przypomina, może być w danych okolicznościach uznane za oświadczenie, które przyznanie wyłącza (267 ust. 2.);

c) z nieposłuszeństwa (272) lub oporu strony (381) wyprowadza Sąd bezpośrednio wniosek co do prawdziwości faktu;

d) ustawa wylicza przypadki, w których fakt bez dowodu jest niewątpliwym (wyżej od 1 do 5) i nigdzie nie jest powiedzianem, że brak zaprzeczenia zawsze ma ten skutek lub że jedynie zaprzeczenie jednej strony uzasadnia dla drugiej obowiązek dowodzenia.

Atoli niezawodną jest rzeczą, że zaprzeczenie usuwa wszelką pod tym względem niepewność i że milczenie lub niestanowcze odpowie-

dzi jednej strony w obec faktów przeciwnika, które stronie mogą być wiadomymi, w myśl tego co o tem wyżej powiedziano, na niekorzyść strony wypaść mogą. Natomiast strona w dobrej wierze działająca, gdy znajduje się wobec faktów, o których nie może mieć pewnych wiadomości, nie jest zniewoloną ani do stanowczego zaprzeczenia, które w takim razie nie zgadza się z przekonaniem człowieka sumiennego, ani do przyznania, którego od niej żądać nie można, ale ma sposobność tak wobec tych faktów wystąpić (267 ust 1), albo oświadczeniem nieświadomości lub niepamięci (267 ust. 2.) do tego doprowadzić, że Sąd zazaąda dowodu na te fakty.

Dowód zaś każdy może być jedynie sposobem prawnie przepisany postawiony, co przede wszystkim znaczy tyle, że wszelki dowód może być prowadzony jedynie za pomocą środków dowodowych prawnie uznanych.

Mamy następujące dowody:

1. z dokumentów (292—317);
2. z rzeczy wywiadowczych (318 do 319);
3. ze świadków (320—349);
4. ze świadków biegłych (350);
5. ze znawców (351—367);
6. z oględzin sądowych (368—370);
7. z wysłuchania stron (371—383).

O przyznaniu zasądowem jest tylko wzmianka jako o środku, który dowód czyni niepotrzebnym, jeżeli Sąd według swego wolnego ocenienia w szczegółowym przypadku taki skutek mu przyzna (266 ust 3). Nie ma żadnej wzmianki o dowodzie pośrednim, a mianowicie o dowodzie ze zbiegu okoliczności; wobec zasady swobodnego ocenienia dowodów wyraźne dopuszczenie tego rodzaju dowodzenia jest zbyt cennym.

D. Zasada swobodnego ocenienia przeprowadzonych dowodów znaczy:

1. nie tylko to, że Sąd zbada rezultat każdego dowodu z osobna, ale że

2. o tym rezultacie rozstrzygnie dopiero wtedy, gdy rezultat szczegółowego dowodzenia zestawia z wypadkami całej rozprawy i innych przeprowadzonych dowodów, a zatem gdy dowód szczegółowy postawi w świetle lub w cieniu, jaki na takowe rzuca rozprawa (272 ust. 1) i zachowanie się strony (272 ust. 2.), a w końcu

3. takie o wyniku dowodzeń wyda rozstrzygnięcie, które jest w stanie wyłożeniem powodów uzasadnić (272 ust. 3.), gdyż inaczej orzeczenie jego jako nieważne uchylone będzie (477 l. 9).

Od tej reguły stanowią wyjątek:

1. Dokumenty publiczne swojskie (292) a pod warunkiem wzajemności też zagraniczne (293 ust. 2.) tudzież dokumenty prywatne, ale za publiczne uznane (XXXVIII, 293); co one poświadczają, to z mocy prawa za prawdziwe uznane być musi (292).

2. Co się tyczy d o k u m e n t ó w prywatnych, to jedynie co do ksiąg handlowych (nie rzemieślników), dzienników i terminatek stręczycieli handlowych pozostają w mocy wiadome reguły dowodowe ustaw handlowych (295 ust 1).

Co się tyczy mocy dowodowej wszystkich innych dokumentów prywatnych, to mamy tylko ten jeden pozytywny przepis, że znak ręczny musi być notaryalnie lub sądownie legalizowany (294).

Nie ma żadnych przepisanych warunków dowodności pod względem treści, a zatem nie ma różnicy, czyli dokument świadczy *pro scribent* czyli *contra scribentem*, czyli jest *indiscretum* lub ma *expressam causam*. §. 295, ust. 3, naprowadza przykła d o w o: księgi gospodarskie, księgi prowadzone w rzemiośle lub w innym jakim interesie.

Dowodność treści wszelkich dokumentów ocenia sędzia według swego wolnego przekonania (295, ust. 3). To co §. 294 wypowiada, że mia-

nowicie dokument stanowi dowód na to, że zawarte w nim oświadczenie rzeczywiście zeznanem zostało, rozumie się samo przez się i nie przesądza ten przepis ocenieniu wartości dowodowej *treści* zeznanego oświadczenia.

Znamiennym jest przepis §. 299, że w danych okolicznościach nie potrzeba koniecznie pierwowpisu, lecz wystarczy odpis.

E. Zasada dopuszczenia odwołu.

Wszelki odwó d jest dozwolony przeciwko treści dokumentu publicznego (292. ust. 2.) i wogóle przeciwko wszelkim dowodom za wyjątkiem:

1. dowodu z e z n a w e ó w, co płynie z natury rzeczy; ale przepis §. 362 ust. 2. te same czyni usługi;

2. dowodu z wysłuchania stron pod przysięgą (377, ust. 2, 378).

F. Prastara zasada spólności ofiarowanych środków dowodowych, z mocy której dowód, przez jedną stronę ofiarowany a potem opuszczony, może być przez jej przeciwnika podjęty (345, 363).

VI. Podziały postępowań.

A. Postępowania zwyczajne w inst. I.:

1. Postępowanie kontradyktoryjne przed Trybunałami I inst. (Proces trybunalski zwyczajny — 226 i n.);

2. postępowania kontradyktoryjne przed Sądami powiatowymi (431 i n.).

B. Postępowania nadzwyczajne w inst. I.:

1. kontradyktoryjne i tylko przed Trybunałami.

a) na skargę syndykalną (600—601); sprawy te należą w I. inst. do Sądów krajowych wyższych.

b) na skargi wekslowe (555—556);

2. kontradyktoryjne i tylko przed Sądami powiatowymi:

a) w sprawach drobiazgowych (448 do 453); za taką uważa ustawa sprawę, według

n. j. w ogóle do Sądów powiatowych należącą (§. 49 n. j.), gdy skarga idzie na kwotę pieniężną do 50 zł., albo też powód w niej oświadczył gotowość przyjąć kwotę do 50 zł. zamiast przedmiotu żądanego; nie potrzeba, aby skarga nadawała się prawnie do takiego alternatywnego żądania; nie ma rozszerzenia tego postępowania na sprawy o większe kwoty;

b) w sprawach prowizoryalnych (454 do 460).

C. Nakazowe:

1. z wyjątkiem nakazowe stosownie do wartości przedmiotu odbywa się albo w Trybunale albo przed Sądem powiatowym (548—559);

2. nakazowe tylko przed Trybunałami w sprawach wekslowych (557—559);

3. nakazowe tylko przed Sądami powiatowymi w sprawach awizacyjnych i rumacyjnych (560 i n.).

Do nadzwyczajnych procederów zalicza ustawa także postępowanie przed Sądami polubownymi (577 i n.), chociaż ono nie jest sądownem

Nie ma: procesu egzekutywnego, osobnego postępowania w sprawach handlowych, kontradyktoryjnego postępowania na skargi z kon-

traktów najmu i dzierzawy, tudzież procesu rachunkowego i procesów wywoławczych.

Osobny proces wywoławczy i skarga wywołana zbyteczne w obec instytucji skargi na ustalenie (O II. E 6.). Nadto ustawa w trzech szczegółowych przypadkach procesu wywoławczego, w osobnych przepisach przewidzianych, dozwala wyraźnie takiej skargi na ustalenie z uwolnieniem powoda od wykazania prawnego interesu w jak najrychlejszem ustaleniu (XXXVIII).

Wszystkie inne sprawy, dotąd w nadzwyczajnych procederach traktowane, odbywają się bądź w post. kontradykt. przed Trybunałami, bądź w post. przed Sądami powiatowymi, co się szczególnie też stosuje do spraw najmu i dzierzawy, tudzież do spraw rachunkowych.

D. Postępowania w inst. wyższych (apelaacyjne, rewizyjne i rekursowe — postępowania odwoławcze).

Wszystkie te powyższe postępowania można znowu podzielić na dwie grupy:

1. postępowania trybunalskie (przed Trybunałem pierwszej i wyższych instancji); sprawa w I. instancji w Sądzie powiatowym traktowana, przechodzi w wyższej do postęp. trybunalskiego;

2. postępowania przed Sądami powiatowymi.

Postępowania trybunalskie zowią się też procesami adwokackimi z powodu, że w nich strona pod zaocznością (133) zniewolona udzielić do rozprawy pełnomocnictwo adwokatowi; pełnomocnictwo adwokackie zaś musi opiewać na cały proces (O. I.). Od tego wyjątki:

1. że w miejscowościach, gdzie nie ma dwóch osiedlonych adwokatów, wolno w Sądach powiatowych wnieść apelację (465) i rekurs (520) do protokołu (nigdy rewizję — 505); apelacja i rekurs tyle znaczą dla postępowania odwoławczego, co skarga dla postępowania w I. instancji;

2. że uczestnicy sprawy, niebędący stronami, są wolni od przymusu adwokackiego (np. 324);

3. że nie ma przymusu adwokackiego w sprawach małżeńskich, tudzież z reguły przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym (27);

4. że są uwolnienia od tego przymusu dla niektórych prawników (28 — zapomniano o urzędnikach konceptowych Prokuratorj Skarbu).

W Sądach powiatowych może stronę zastępować także zwykły pełnomocnik, ale je-

dyne w sporach o przedmioty wartości do 500 zł (29); pełnomocnictwo zwykle może też opiekować się szczegółowe czynności (O. I.). We wszystkich innych sprawach ma strona wybór, albo sama wyłącznie działać osobiście albo wysłać do rozprawy pełnomocnika w osobie adwokata

VII. Ustna rozprawa.

Tak się nazywa rozprawa przed Sądem bezpośrednio na skargę, zarzuty lub odwołanie się odbyta, od początku aż do wydania końcowego rozstrzygnięcia.

Ustna rozprawa

1. musi się odbyć w okresie postępowania w inst. I. na skargę lub zarzuty;

2. może odpaść w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli strony zgodnie, wyraźnie i na piśmie tejże się zrzekły (492), lub gdy obydwie strony do rozprawy nie stanęły (491);

3. nie ma jej z reguły w postępowaniach rewizyjnym i rekursowym (O. X).

W procesie ustnym nie ma wogóle zasady przezorności (179). Przeciwnie, w odróżnieniu od pisemnego procesu okresowego przyjmują ustawy dla rozprawy ustnej zasadę *jedności i niepodzielności* (193) tak, że nawet na kilku audy-

encyach odbyta za jedną łączną całość się poczytuje (np. 242) i strona, byleby bez pieniacstwa działała, nigdy za późno ze swymi przywodami nie przychodzi (179, 181).

Atoli z drugiej strony powinna być rozprawa ustna urządzona według zasady koncentracji, która wymaga, aby rozprawa w imię zasady prawdy rzeczywistej odbyła się ile możności bez przerwy. Na skutek przerw i odroczeń przepadają wszelkie korzyści postępowania bez pośredniego.

W tym celu należało: odpowiednio urządzić sprawy przedłużeń i odroczeń tudzież przerwy i spoczywania procesu; udzielić stronom upoważnienie do prośby o zarządzenia przygotowawcze a Sąd do wykonania tych zarządzeń obowiązując; przepisać przygotowanie rozprawy kontradyktoryjnej pismami przygotowawczemi lub w inny sposób i zamknięcie rozprawy w odpowiedni sposób urządzić.

Wszelka zaś rozprawa odbywa się w postępowaniach kontradyktoryjnych wprost na skargę, a w nakazowych na pisemne zarzuty.

Odbywa się zaś rozprawa:

1. w Sądzie powiatowym przed sędzią udzielnym (Einzelrichter);

2. w procesach trybunalskich przed senatem; od czego są wyjątki:

a) pierwsza audyencya odbywa się albo przed przewodniczącym senatu albo przed sędzią przez niego wyznaczonym tak, że wszelkie uchwały i wyrok, o ile wyrok na tej audyencyi zapasć może, wydaje ten jeden sędzia;

b) postępowanie przygotowawcze odbywa się przed jednym sędzią wyznaczonym;

c) w trakcie rozprawy należą do przewodniczącego: kierownictwo procesu w zakresie oznaczonym w §§. 180—186, sprawowanie policyi sesyjnej (179), kierownictwo protokołowaniem; — po za rozprawą, ale dla niej, załatwia przewodniczący z własnej mocy następujące ważniejsze czynności wyznacza terminy (140, 230, 244, i i.); bada skargę i gdy nie znajdzie przeszkody, sam rozpisuje audyencyę do rozprawy ustnej (220) i przygotowawcze zarządzenia wydaje (229, 257); bada protokoły procederów po za rozprawą przeprowadzonych, nakazuje poprawienie tychże i uzupełnienia (256) i t. p.;

d) po za rozprawą odbywają się procedery dowodowe i inne akty sądowe przed sędzią wyznaczonym i wezwanym, którym służą niemal wszelkie prawa sędziów udzielnych a względnie przewodniczącego rozprawy.

A. *Skarga* może być dwojaka: do postępowania kontradyktoryjnego i nakazowa (548, 557, 602).

Pomijając zewnętrzne formalności skargi kontradiktoryjnej (74—81, 226, 431) i kwestyę pomocy sądowej przy wnoszeniu skargi w Sądach pow. (432, 435), mamy co do treści skargi następujące znamienne przepisy:

1. o dozwolonem obszerniejszem niż dotąd przedmiotowem łączeniu skarg (227);

2. że w skardze należy podać, względnie wykazać wartość przedmiotu sporu, gdy od niej właściwość Sądu zależy (226);

3. wolno w skardze przedstawić wnioski na wydanie rozmaitych zarządzeń przygotowawczych (229);

4. w skardze idącej na świadczenie dodatnie (rzeczy lub roboty), wolno powodowi, chociażby się skarga z mocy praw cywilnych do alternatywnego żądania kwoty pieniężnej nie nadawała, oświadczyć gotowość przyjęcia podanej sumy pieniężnej w miejsce należnej prestacyi (§. 56 n. j.), na co zawsze Sąd w wyroku, na tę prestacyę zasądzającym, wypowie, że pozwany może się od niej zapłaceniem owej sumy pieniężnej uwolnić (410).

Skargę bada przewodniczący senatu wzgl. sędzia udzielny, a gdy nie natrafi na żadne przeszkody procesowe (wymienione w §. 230), wyznacza audyencyę do ustnej rozprawy (230, 440).

Należy odróżnić wniesioną czyli podaną skargę (uberreichte Klage) od skargi przed Sąd zaniesionej (erhobene Klage).

Skargę uważa się za zaniesioną przed Sąd (erhoben) od chwili jej doręczenia pozwanemu.

Od tej chwili ona u Sądu zawisła, co do sprawy w niej poruszonej zapanował stan sprawy wiszącej (Streitanhängigkeit 232), który się objawia w następujących skutkach:

1. *ne bis de eadem re* tak zupełnie przeprowadzone, że Sąd powtórnie wniesioną skargę tej samej treści w każdym okresie postępowania z urzędu odrzuci (233);

2. zakaz istotnej zmiany skargi, chyba że pozwany albo Sąd, ten ostatni pod warunkiem w ustawie przepisany, na to pozwoli (235 ust. 1 i 2). Za istotną zmianę uznaje ustawa:

a) rozszerzenie żądania (235 ust. 1);

b) taką zmianę faktycznej zasady skargi, że przez to prawny tytuł żądania się zmienił (235 ust. 4).

Natomiast nie jest istotną zmianą:

a) taka zmiana, uzupełnienie, wyjaśnienie i sprostowanie skargi pod względem faktów, że przez to tytuł prawny żądania nie ulega zmianie, tudzież to wszystko pod względem dowodów;

b) gdy powód zamiast pierwotnie żądanego przedmiotu domaga się innego przedmiotu lub

swego w tej sprawie interesu w pieniądzech (235 ust. 4).

3. Zakaz cofnięcia skargi czyli obowiązek powoda wytrwania w procesie na żądanie pozwanego (237).

Ten skutek, do zaistnienia lityspendencyi przywiązany, wchodzi w życie:

a) prawidłowo z chwilą rozpoczęcia pierwszej w sprawie audyencyi;

b) w procesie tryb. I. inst. wolno powodowi cofnąć skargę aż do końca pierwszej audyencyi, ale jedynie wtedy, gdy się na niej pozwany wcale nie jawił (237).

A zatem prawidłowo wolno skargę bez wszelkiej szkody *in merito* (bo kosztą powód zawsze zapłaci — 237 ust. 3) cofnąć aż do pierwszej audyencyi, a w procesie tryb. jeszcze podczas pierwszej audyencyi, atoli jedynie pod nieobecność pozwanego. Skarga w czas cofnięta będzie za niewniesioną poczytana; nie ma żadnej przeszkody w powtórnem jej wniesieniu (237 ust. 4).

Cofnięcie zaś skargi po owej chwili nie znaczy; na odpowiednie oświadczenie wcale się nie zważa; jeżeli obecny powód przy cofnięciu wbrew woli pozwanego obstaje i mimo wezwania sędziego w rozprawie udziału nie bierze, popada

w zaoczność (133), ale jedynie ze skutkami, w §. 144 opisanymi (ob. niżej *K.*).

Od cofnięcia skargi (w terminie, a zatem ważnego) należy odróżnić wyraźne oświadczenie zrzeczenia się materialnego prawa skargi, z mocy prawa cyw. z utratą tego prawa połączone (237 ust. 4), na które może zapasć wyrok skargę oddalający (O. IX).

B. Odroczenie terminów

Termina dzielą się ze względu na sposób ich wyznaczenia na czasokresy i audyencye (123 i n.). Czasokresy znowu na odwołoczne i konieczne. Te ostatnie nie mogą być przedłużonymi (128); do tych ostatnich należą czasokresy do wnoszenia środków prawnych i i.

Z reguły są wszystkie termina peremptoryjnymi (zawitymi), t. z. że strona, która terminu omieszkała, popada w zaoczność.

Powszechnym skutkiem zaoczności (omieszkania — Saumiss, Versaumung) jest utrata prawa do tego działania, dla którego termin omieszkanym był zakreślony (144); obok tego skutku wszelakiego omieszkania przepisuje ustawa pod pewnymi warunkami jeszcze szczególne skutki (144) a mianowicie też wydanie wyroku zaocznego (396 i n.).

Czasokres uznaje się za omieszkaną, gdy go strona nie dotrzymała.

Audyencyi zaś strona omieszkała (133):

a) gdy wcale do Sądu nie stanęła;

b) gdy mimo wezwania sędziego w rozprawie udziału nie brała;

c) gdy po wywołaniu sprawy ze Sądu się wydała albo za nieprzyzwoitość została wydalona;

d) gdy w procesie trybunalskim jawiła się bez adwokata.

Atoli nie ma wcale zaoczności w rozprawie apelacyjnej (O. X.).

O odroczeniu może być mowa tylko co do czasokresów, które nie są koniecznymi (przedłużenie czasokresu); audyencya zawsze może być odroczoneą.

Wszelkie odroczenie może nastąpić tylko z rozporządzenia Sądu i z przyczyn w ustawie wymienionych. Za zgodną wolą stron może czasokres być jedynie skrócony (129), ale nigdy przedłużony.

Ustawowe przyczyny przedłużenia czasokresu są trudniejszymi od przyczyn odroczenia audyencyi; nadto nie wiele mamy przyczyn przedłużenia czasokresu, bo tylko (128):

1. przeszkodę nieuchronną albo przynajmniej bardzo ważną;

2. okoliczność, że odmówienie przedłużenia mogłoby stronę narazić na niepowetowaną szkodę.

Dla uzyskania odroczenia a u d y e n c y i wystarczy (134 l. 1 i 2):

ad 1. przeszkoda, której strona osobiscie nie była w stanie ominąć, albo bardzo znaczna przeszkoda;

ad 2. jak wyżej.

Oprócz tego jest jeszcze cały szereg dalszych przyczyn (134 ust 2—4), co również odroczenie w sposób niepożądany ułatwi.

C. Przerwa i spoczywanie procesu jestto wstrzymanie (odłożenie) procesu ze skutkami prawie jednakowymi, bo tak na skutek przerwy jak spoczywania (163, 168):

1. ustaje wszelka czynność Sądu na czas wstrzymania procesu, a zawezwania na czas tego wstrzymania wydane tracą moc obowiązującą;

2. na skutek przerwy każdy czasokres się urywa tak, że po niej na nowo bieg swój rozpoczyna; i

3. tak samo rzecz się wogóle ma, gdy się spoczywanie procesu rozpocznie; tylko czasokresy konieczne (np. do wnoszenia środków prawnych) mimo spoczywania dalej biegną.

Ta różnica tem się tłumaczy, że gdy przerwa ma miejsce z przyczyn od stron niezależnych, to spoczywanie zawsze z przyczyny obydwóch lub przynajmniej jednej strony nastaje; więc by w celach piennych nie było sprowadzane, powyższe obostrzenie obmyślano.

Przerwa następuje w przypadkach §§. 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162 na skutek wydarzeń od stron i Sądu niezależnych; w przypadkach zaś §§. 190, 479, 539, 601 z rozporządzenia Sądu.

Spoczywanie procesu ma miejsce bądź na skutek układu stron (168), bądź z przyczyny zachowania się stron, które w myśl ustawy spoczywanie sprowadza. Przypadki: 170, 398.

Przerwa trwa jedynie tak długo, jak długo przeszkoda w podjęciu sprawy nie ustąpi. W przypadkach, w których Sąd ją rozporządził, sam Sąd z urzędu postępowanie podejmie. W innych przypadkach zależy to od wniosku strony pilniejszej (164), która wykazawszy ustanie przyczyny może przeciwnika za pośrednictwem Sądu, pod rygorem zaoczności, do podjęcia zniewolić (165).

Spoczywanie kończy się zawsze na wniosek jednej strony; nie wolno jednak prosić o podjęcie przed trzema miesiącami licząc od doniesienia o zawartym układzie (168); ustawa na-

rzuca stronom tak długą pauzę, aby z tego nie zanadto często korzystały.

D. Przygotowanie rozprawy za pomocą rozmaitych zarządzeń sądowych ma miejsce:

1. zaraz na skargę i na skutek przedstawionych w niej wniosków po myśli §. 229;

2. tak samo na pisemną odpowiedź na skargę (257);

3. na skutek wniesienia dodatkowych pism przygotowawczych (258);

4. w razie odroczenia poczyni Sąd z urzędu wszelkie potrzebne przygotowania, aby rozprawa na najbliższej audyencyi się skończyła (181);

5. podczas rozprawy wolno kierującemu sądziemu także przyspieszeniu procesu gwoli rozporządzić to wszystko, na co mu §. 183 pozwala;

6. nadto w postęp. kontr. przed Sądami pow. wolno Sądowi zarządzić przygotowanie, w §. 437 określone.

E. Przygotowanie rozprawy ustnej za pomocą pism przygotowawczych w procesach trybunalskich.

Rozprawa ustna w trybunalskim zwyczajnym procesie kontradyktoryjnym w post. w wyższych instancyach, które zawsze jest trybunalskiem, musi być

przygotowaną za pomocą pism przygotowawczych (ich forma 74, 75, 77, 80, 81, 82).

Treść pism przygotowawczych (76, 78): wnioski, fakty i dowody, a gdy są odpowiedzi, także oświadczenia na wnioski, fakty i dowody przeciwnika, mianowicie mogą też zawierać przyznania, zrzeczenia się (O V. A.).

Wywody prawne, wywody o faktach i wypadkach dowodzeń z reguły nie należą do tych pism (78), lecz do ustnej rozprawy. Atoli to się nie stosuje do pism przyg. w postęp. apelacyjnym i rewizyjnym.

W zasadzie strona nie traci prawa do przedłożenia podczas ustnej rozprawy tego, czego w piśmie nie zapowiedziała, bo tylko naraża się na to:

1. że Sąd nałoży na nią koszta odroczenia tem właśnie opuszczeniem spowodowanego (142);
2. może odrzucić niezapowiedziane przedłożenie, ale jedynie dla pieniactwa (179).

Od tej zasady liczne wyjątki. W szczególności następujące pisma przygotowawcze są koniecznemi:

1. pismo skargowe, apelacyjne i rewizyjne, gdyż bez nich nie ma postępowania w odnośnej instancji;
2. pisemna odpowiedź na skargę, pod zaocznością;

3. nadto w postępowaniu apelacyjnem stanowczo i pod żadnym warunkiem nie wolno podczas ustnej rozprawy występować z przełożeniami, pisemnie niezapowiedzianemu (482), gdy w pierwszej instancyi, jak wyżej wyłożono, ustawa nie jest temu zasadniczo przeciwną.

Pozostają zatem jako pisma przyg. dobrowolne, ale w danych okolicznościach w celu odwrócenia wyżej opisanych niekorzyści pożądane, te pisma, które stronom po myśli §. 258 dodatkowo do skargi i pisemnej na nią odpowiedzi w celu przygotowania rozprawy kontradyktoryjnej wnosić wolno.

Co się tyczy procesów nakazowych, o ile się prowadzą w Trybunałach, to oprócz skargi i zarzutów pisemnych nie ma żadnych dalszych pism przyg. w I. inst. Ale postępowanie w inst. wyższej takie same, jak w procesie kontradyktoryjnym.

F. Przygotowanie pisemne w postępowaniu przed Sądami pow. o tyle istnieje, że skarga zawsze jest pisemna (gotowa lub protokolarna). Innych pism przyg. z reguły nie potrzeba (440).

Atoli w sprawach rachunkowych, działowych i innych tego rodzaju, a przytem znaczniejszych rozmiarów lub powikłanych, wolno sędziemu:

1. gdy strony mają adwokatów, nakazać wymianę pism przygotowawczych; albo
2. gdy nie mają adwokatów, przesłuchać je przed rozprawą do protokołu (440).

G. Przygotowanie rozprawy kontradyktoryjnej przez t. z. pierwszą audyencyę ma miejsce tylko w postępowaniach kontradyktoryjnych. A w szczególności:

1 w zwyczajnym procesie trybunalskim zawsze i obowiązkowo;

2 w postęp. przed Sądami powiatowym i z rozporządzenia Sądu w razie uznanej potrzeby (440).

W postępowaniach nakazowych, także trybunalskich, następuje po zarzutach rozprawa kontradyktoryjna bezpośrednio (552, ust. ost.).

Pod względem zatem urządzenia rozprawy ustnej w zwyczajnym procesie trybunalskim wynika z tego, że takowa odbywa się w dwóch odrębnych okresach, które się nazywają: Pierwszą audyencyą i Rozprawą kontradyktoryjną.

Pierwsza audyencya odbywa się tylko w instancyi I. i jest nazwą osobnego okresu postępowania między skargą a pisemną odpowiedzią na skargę tak, że pośród tego okresu rozprawa w razie odroczeń na kilku au-

dyencyach odbyć się może (242). W okresie tym odbywa się ustna rozprawa wstępna przed jednym sędzią.

Cel: załatwianie niektórych formalności; badanie warunków istnienia procesu, ale nie wszystkich; merytoryczne załatwienie, byle nie wyrokiem kontradiktoryjnym.

Okres ten procesowy ma stanowczo naznaczoną i prawnie ograniczoną treść tak, że żadna inna sprawa krom w ustawie wymienionej w nim traktować się nie może (239 ust. 4).

In formali należą do tego okresu: zarzuty i wnioski w kwestyach procesowych powinny lub mogą być zgłoszone, a względnie niektóre muszą lub mogą być załatwione w tym okresie. I tak:

1. Obowiązkowo i pod wyłączeniem
 a) ma być zgłoszony zarzut niewłaściwości usuwalnej (240); roztrząsanie i rozstrzygnięcie tego wniosku zawsze należy do rozprawy kontradiktoryjnej;

b) musi być zgłoszony, a w takim razie będzie też stanowczo załatwiony wniosek na danie kaucyi powództwa (239 ust. 2).

2. Wymieniony poprzednik winien na tej audyencji złożyć potrzebne oświadczenia (22, 239 ust. 2.) a to pod rygorami §. 24; w przypadku §. 241 sama sprawa może być na tej audyencji załatwiona.

3. Mogą być zgłoszone (239 ust. 2 i 3, 240):

a) zarzut niedopuszczalności drogi sądowej;

b) zarzut niewłaściwości nieusuwalnej;

c) zarzut sprawy wiszącej;

d) zarzut sprawy prawomocnie osądzonej,

e) zarzut niezdolności strony;

f) zarzut brakującego upoważnienia u zastępcy.

Na zarzuty pod b) e) i f) odbędzie się zaraz rozprawa i zapadnie decyzja; rozpoznanie zarzutów pod a) c) i d) należy do rozprawy kontradyktoryjnej.

Co się tyczy *meritum* sprawy, to

1. mogą być przedsiębiorane próby ugodowe i może być ugoda zawarta;

2. wniosek na zmianę skargi będzie przyjęty i zaraz rozstrzygnięty;

3. zapada w danych warunkach wyrok zaoczny, albo wyrok na zasadzie zrzeczenia się lub uznania (239 ust. 2 i 3).

W przypadkach, w których sprawa w tym okresie nie została ostatecznie załatwioną, lecz w końcu okaże się potrzeba odbycia rozprawy kontradyktoryjnej, wyznaczy przewodniczący senatu zaraz na audyencji dla pozwanego termin do wniesienia

H. Pisemnej odpowiedzi na skargę (243).

W razie niewniesienia tejże odbędzie się na żądanie powoda rozprawa kontradyktoryjna jako zaoczna (ob. niżej *K.*).

W razie wniesienia tejże wyznaczy przewodniczący audyencyę do tej rozprawy z urzędu. Wniesienie tej odpowiedzi za pewnione zaocznością; ale obowiązek zapowiedzenia odpowiednich przełożeń istnieje w granicach zwykłych (wyżej pod *F.*).

J. Pisemne postępowanie przygotowawcze w zwyczajnym procesie trybunalskim wsuwa się niekiedy między pisemną odpowiedź a rozprawę kontradyktoryjną, atoli jedynie w przypadkach prawnie przewidzianych i zawsze tylko z rozporządzenia Sądu (senatu—244, 245):

1. w sprawach rachunkowych, działowych i tymże podobnych ze znaczną liczbą roszczeń lub uwag;

2 jeżeli stan faktyczny jest takiej objętości i treści, że uprzednie jego ułożenie i uporządkowanie wydaje się być pożądanem;

3. z powodu przewidywanych trudności w dowodzeniu, gdyby się miało odbyć dopiero podczas rozprawy kontr., lub gdy przeprowadzenie dowodów po za rozprawą i na miejscu wydaje się korzystnem dla wykrycia prawdy; wszakże

nie wolno przekazać do tego postępowania do-
wodu z wysłuchania stron (249).

Prawidłowo zarządzi senat to postępowanie
po wejściu pisemnej odpowiedzi na skargę i przed
rozprawą kontradiktoryjną (244, 246 ust. 1.).

W czasie gdy jeszcze rozprawa kontra-
dyktoryjna nie jest rozpisana, nakaże senat
to postępowanie na wniosek lub z urzędu, ale
w tym ostatnim przypadku jedynie wtedy, gdy
przewodniczący sprawę wprowadzenia tego po-
stępowania od siebie w senacie poruszy (244).

Po rozpisaniu rozprawy kontrad.
a zatem przy równoczesnem odwołaniu tejże

a) może senat postęp. przyg. zarządzić je-
dynie na wniosek powoda, jeżeli taki wniosek
w ciągu tygodnia po doręczeniu odpowiedzi do Sądu
wpłynął (246 ust. 1.); ale

b) zarządzi je też z urzędu, jednakowo
tylko w jednym przypadku (wyżej ad 3) i jeżeli
o trudnościach dowodowych przekonał się dopiero
z dodatkowych pism przygotowawczych (258).

W ciągu zaś rozprawy kontr. może
senat nakazać to postępowanie i w tym celu
przerwać rozprawę jedynie w przypadku ad 3.,
a nadto jedynie wtedy, jeżeli z tego nadzwyczaj-
nych korzyści spodziewać się wolno (246).

Uchwała zapada na podstawie treści pism
przygotowawczych koniecznych (skarga, od-

powieź) a wzgl także dodatkowych (258), tudzież osobnych dochodzeń (247).

Urządzenie postępowania przygotowawczego.

Podmiotami jego są:

1. Sędzia wyznaczony (248); ma wszelkie upoważnienia przewodniczącego (249), mianowicie służy mu kierownictwo procesu także pod względem ustanowienia odpowiedniego porządku postępowania (250);

2. strony spór wiodące, które i w tym postępowaniu obowiązują:

a) przymus adwokacki (248);

b) zaoczność w razie niejawienia się; ale zaoczność będzie dopuszczona i przytoczone przez stronę obecną fakty za prawdziwe poczytane, gdy się strona opieszała mimo ponownego wezwania po raz wtóry nie zjawiała; nadto potrzeba, aby powtórne wezwanie zostało wydane pod zagrożeniem skutków zaoczności i do niego dołączono odpis protokołu, zawierającego faktyczną twierdzenia przeciwnika, na poprzedniej audyencji przedstawione (254).

Forma postępowania jest protokołowaną i pisemną (250).

Treść postępowania przygotowana w-
czego jest następująca:

1. W przypadkach §. 245 l. 1. i 2. cały stan sprawy (250) pod względem roszczeń, faktów, dowodów, w ogóle środków zaczepnych i odpor-nych, atoli z tem ograniczeniem, że prze-prowadzenie dowodów odbywa się w tych przypadkach jedynie o tyle, o ile postępowanie to może mieć miejsce ze względu na dowodzenie (245 l. 3) lub gdy zachodzą warunki dowodu na wieczną pamiętkę czyli ubezpieczenia dowodów (384 i. n.).

Obejmuje też zarzuty niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości Sądu, sprawy wi-szącej lub osądzonej, o ile one do rozprawy kontr. zostały przekazane, a osobna nad nimi rozprawa nie jest zarządzona (252. ust. 2., obacz niżej *K.*).

2. W przypadku tegoż §. l. 3. przepro-wadzenie dowodów, z powodu których to postępowanie Sąd nakazał, a stan sprawy je-dynie o tyle, o ile sędzia z nim się obznajomić musi, aby był w stanie zleconem sobie dowodze-niem należycie kierować (253); ale

3. w tem postęp. nie wolno wychodzić po-za roszczenia, w pismach przyg. zawarte (252); istotna zmiana skargi miejsca mieć nie może; wolno to było stronie uczynić na pier-

wszej audyencji i będzie jej wolno to uczynić podczas rozprawy kontr. a szczególnie wtedy, gdy wypadki postępowania przyg. taką zmianę usprawiedliwiają; podobnież też

4. wzbronione są z reguły *nova* (w pismach przyg. niezawarte) tak pod względem faktów jak i dowodów; są bowiem jedynie o tyle dozwolone, o ile ich potrzeba dla uzasadnienia lub zwalczenia roszczeń, w pismach przyg. zawartych (252, 253); obok tego wszystkiego powinien sędzia tem postępowaniem kierujący

5. postarać się o potrzebne dla rozprawy dokumenty i rzeczy wywiadowcze (250 ust. 2.).

Protokół postępow. przyg. zawiera:

a) w przypadkach §. 245, l. 1. i 2. cały stan sprawy, jaki z przemówień stron wynika (O. VIII. A.), i wszelkie oświadczenia stron pod względem naprowadzonych roszczeń, faktów, ofiarowanych dowodów (250 l. 1—3); twierdzenia, oświadczenia i ofiarowania z pism przyg. podczas tego post. ustnie powtórzone nie potrzebują być do protokołu wciągnięte, lecz wystarczy powołanie się na te pisma (252. ust. 3.).

Uznanie roszczenia przeciwnika będzie zapisane i wtedy odpada potrzeba protokołowania treści rozprawy nad uznanem roszczeniem odbytej (252 ust. końc.)

b) w przypadku §. 245 l. 3. przeprowadzenie dowodów (zeznania świadków, znawców i wypadki oględzin sądowych).

Pod względem formy, sprostowania i mocy dowodowej protokołu, obowiązują powszechnie przepisy o protokołach rozprawy (O. VIII.).

Skutki przeprowadzonego postępowania przyg. i protokolarnych ustaleń są następujące:

1. że stronom nie wolno podczas rozprawy kontr. występować z nowemi roszczeniami, twierdzeniami, środkami dowodowymi i zarzutami dowodowymi, chyba że opuszczenie tychże podczas postęp. przyg. usprawiedliwią brakiem wiadomości o nich w owym czasie (263 ust. 2.);

2. skutki zaoczności, w którą strona w czasie postęp. przyg. popadła, istnieją właśnie dla rozprawy kontr., a w szczególności pod względem prawdziwości faktów przeciwnika (254, ust. 2.); nadto strona na skutek tej zaoczności już stanowczo utraciła prawo występowania z oświadczeniem przeciwko faktom; dowodom adwersarza, jeżeli takowe w ciągu postęp. przyg. uczynić omieszkała (263, ust. 1.);

3. przeprowadzone dowody nie będą z reguły powtórzone podczas rozpr. kontr., chyba że to senat za konieczne uzna (264).

K. Przebieg i zakończenie rozprawy ustnej kontradiktoryjnej.

Tak się zowie w zwyczajnym procesie trybunalskim rozprawa druga, która się odbywa po zamknięciu rozprawy na t. zw. pierwszej audyencji; w tym procesie zawsze przegradza obydwie te rozprawy pisemna odpowiedź na skargę, a niekiedy jeszcze postępowanie przygotowawcze.

Tak po owej odpowiedzi, jakoteż po zamkniętem postęp. przyg., wolno stronom dla ostatecznego przygotowania rozpr. kontr. wnosić dodatkowe pisma przygotowawcze (258).

We wszystkich innych procesach odbywa się tylko jedna rozprawa ustna i cała kontradiktoryjną się nazywa.

1. Rozprawa kontradiktoryjna odbywa się we *wszystkich postępowaniach trybunalskich* według przepisów o tej rozpr. w zwyczajnym tryb. procesie kontradiktoryjnym (257—264); ta rozprawa:

a) dzieli się z rozporządzenia Sądu na dwie części, gdy Sąd na zgłoszone zarzuty niedopuszczalności drogi sądowej, sprawy wiszącej i osądzonej *osobną wstępną* rozpr. kontr. zarządzi. W tych przypadkach stają się te zarzuty z woli Sądu i w szczególnej sprawie odkładającymi (deklinatoryjnymi). Nie ma tych

zarzutów jako odkładających ani z prawnej konieczności ani z woli stron (260), lecz tylko za wolą Sądu, który osobną rozprawę nad owymi zarzutami albo jeszcze przed rozprawą kontr. (260, ust 1.), ale też i podczas takowej nakazać może (189, 260 ust. końc.).

W pierwszym z tych dwóch przypadków zarządzone postępowanie przyg. nie obejmuje tych zarzutów (252, ust. 2) z powodu, że właśnie ta wstępna rozpr. kontr. do ułatwienia w roztrząsaniu tych zarzutów służy (wyżej *H.*).

Zarządzenie rzeczonyj wstępnej rozprawy kontr. nad owymi zarzutami zależy od tego, czyli dla rozpoznania tych zarzutów, z powodu ich liczby lub obfitości materiału, osobna rozprawa jest pożądaną tudzież czyli one są rzetelnymi. Jeżeli Sąd nabierze przekonania, że strona zamierza nieuzasadnionymi zarzutami przeciwnika nękać, nie pozwoli na zwłokę z taką wstępną rozprawą połączoną.

Ale i w przypadku, gdy się taka rozprawa wstępna już odbyła i niekorzystnie dla strony zarzucającej została rozstrzygnięta, może Sąd bez rekursu rozkazać, aby mimo to dalsza rozprawa kontr. natychmiast się odbyła, co oczywiście uczyni li wtedy, gdy się w tej rozprawie o bezzasadności tych zarzutów i zamiarach pieniężnych strony zarzucającej przekonał (261).

Po za tym wyjątkowym przypadkiem, zapada w takim razie osobna uchwała o tych zarzutach, a dopiero po jej prawomocności może być, na wniosek strony pilniejszej, audyencya do dalszej rozprawy kontr. rozpisana (261, ust. 4.).

b) Jeżeli rozprawę kontr. poprzedziło postępowanie przyg., natenczas *nova* są z reguły wzbronione (wyżej pod *J.*).

Formalnie rozpoczyna się wtedy rozprawa referatem o wypadkach postępowania przyg. (262).

c) Po za tymi przypadkami odbywa się rozprawa kontr. oczna (o zaocznej dalej pod 3) według ogólnych przepisów o formalnościach i porządku rozpraw ustnych (171 i n.).

Z reguły obejmuje ona równocześnie cały materiał, atoli z rozporządzenia Sądu mogą się odbywać osobne rozprawy nad szczegółowymi punktami (188, 189).

2. Do rozprawy kontr. przed Sądami pow. odnosi się wszystko jak pod *a* i *c* i tylko w rozpr. drobiazgowej *musi* po wstępnej rozprawie nad wiadomymi zarzutami zaraz się odbyć rozprawa główna (450).

3. Rozprawa ustna zaoczna w inst. I. Zaoczność może się zdarzyć w trzech stadyach:

a) na pierwszej audyencyi;

b) w postępowaniu przyg., o czem już była mowa (wyżej pod *J.*);

c) podczas samej rozpr. kontr.; warunki jej zaistnienia takie same jak na pierwszej audyencji (396);

d) wyłącznie tylko podczas rozpr. kontr. na skutek niewniesienia pisemnej odpowiedzi na skargę

Wyżej (pod VII. B.) była mowa o tem, w których przypadkach ma być przyjętem, że strona audyencji omieszkała czyli że popadła w zaoczność.

Powszechnym skutkiem wszelakiej zaoczności jest prekluzya, t. zn., że strona w zaoczność popadła (opieszała) zostaje wyłączoną od czynności, którą miała przedsiębrać (144).

To ma miejsce we wszystkich przypadkach §. 144 (nieobecność na audyencji, milczenie, wydalenie się, brak adwokata, o ile jest potrzebnym) i w każdym okresie procesowym w I. inst.

W szczególności co do towarzyszy sporu, skutki zaoczności dla każdego z nich z osobna z jego zachowania się wynikają. Tylko w tym przypadku, gdy stosunek prawny po stronie towarzyszy jest jednolitym (np. przedmiot, prawa nie są podzielne), ogarnia zaoczność albo wszystkich towarzyszy albo żadnego z nich nie dotyka tak, że działanie jednego z nich służy wszystkim (14), a wtedy w ogóle zaoczność albo

przeciwko wszystkim towarzyszom, albo przeciwko żadnemu z nich orzeczoną być nie może (402).

Obok tego wyłączenia jako powszechnego skutku wszelkiej zaoczności ma ona jeszcze inne następstwa:

a) Niestawienie strony w zwyczaj. proc. tryb. na pierwszej audyencji (powoda lub pozwanego) ma jeszcze ten skutek, że Sąd wyda na wniosek wyrok zaoczny, przyczem faktyczne twierdzenia strony obecnej bez dowodów za prawdziwe uzna (239, 396).

To samo może się stać przed Sądem pow., jeżeli sędzia przypadkowo odbycie pierwszej audyencji postanowił (440, 442)

b) Co się tyczy niestawienia strony na rozprawie kontr., należy rozróżnić między wszystkimi postęp. trybunalskimi z jednej a postępowaniami przed Sądami pow. z drugiej strony.

W postęp. tryb. istnieją następujące zasady względnie ograniczenia skutków dopiero co opisanych:

c) co strona raz przedstawiła, a to w aktach procesowych zostało ustalone, musi być przy ferowaniu wyroku w każdym razie, a w szczególności także mimo nieobecności strony uwzględnione (399);

β) strona obecna może przeciwko nieobecnej jedynie uzyskać, że Sąd tylko te jej faktyczne twierdzenia za prawdziwe uzna, które się *nie* sprzeciwiają jej poprzednim oświadczeniom i twierdzeniom, w piśmie przyg. przeciwnikowi zapowiedzianym (399); ale

γ) w żadnym razie nie rozciąga się zaoczność na te fakty, które są podstawą tego, co Sąd z urzędu winien uwzględnić (np. niewłaściwość nieusuwalna, niezdolność strony, stan sprawy wiszącej lub osądzonej — 401); w końcu

δ) skutek ten może racjonalnie odnieść się jedynie do faktów, a nigdy do dowodów; w ogóle wszelka zaoczność (wyłączenie na skutek tejże) może się odnosić jedynie do twierdzeń, ofiarowania dowodów, oświadczeń na fakty i dowody, ale nigdy do przeprowadzenia dowodów już dopuszczonych i nie przeszkadza w uwzględnieniu dowodów po za rozprawą przeprowadzonych (401).

W postępowaniu zaś przed Sądami pow. należy odróżnić:

α) niestawiennictwo na pierwszej audyencji, chociażby ona była od razu do rozprawy kontradyktoryjnej naznaczoną; od

β) niestawiennictwa na audyencyach następujących.

W przypadku pod α) rzecz ma się tak, jak na pierwszej audyencji jako takiej (442,

ust. 1, wyżej pod α); w przypadku zaś pod β) może być orzeczona zaoczność jedynie pod tymi samymi ściślejszymi warunkami, jak w postępowaniu przygotowawczem (wyżej pod \mathcal{J}).

Skutki i rozmiary tej zaoczności są takie same, jak wyżej przedstawiono.

Mamy zatem: że szczegółowy skutek uwolnienia przeciwnika od dowodów sprowadza zaoczność jedynie w przypadku niestawiennictwa. Z tem na równi stoi nieobecność w razie wydalenia strony nieprzyzwoitej (400).

Co się dzieje, gdy strona obecna milczy lub odmawia oświadczeń na faktyczne twierdzenia, w ogóle zachowuje się opornie i nieposłusznie, była wyżej mowa.

4. W razie zaoczności na skutek niewnie sienia pisemnej odpowiedzi na skargę, odbędzie się rozprawa kontradyktoryjna, w tym przypadku nie z urzędu lecz na wniosek strony pilniejszej rozpisana, w ten sposób, że nawet stronie w zaoczność popadłej, mimo że jest na rozprawie obecną, nie wolno rozprawiać w sprawie głównej. Fakty przez stronę pilniejszą przedstawione, będą w granicach wyżej podanych bez dowodu za prawdziwe uznane. Co najwyżej będzie strona opieszła dopuszczona do rozprawy nad zarzutami, które na pierwszej audyencyi zgłosiła (398).

5. W wyższych instancjach nie ma tego szczegółowego skutku zaoczności t j. uwolnienia przeciwnika od dowodu w razie niestawiennictwa (O. X.).

6. Zamknięcie rozpraw ustnych, a przedewszystkiem kontradiktoryjnych, odbywa się z uwzględnieniem zasady koncentracji według następujących znamiennych reguł (193—5, 278):

a) sędzia kierujący zamknie rozprawę po zupełnem wyczerpaniu przedmiotu, względnie po przeprowadzonem postęp. dow.;

b) jeżeli okaże się potrzeba dowodzeń po za rozprawą, należy ile możności tak wyczerpać wszystko, co do rozprawy należy, aby po przeprowadzonym po za rozprawą dowodzie albo żadna dalsza rozprawa już się nie odbyła, albo jedynie tylko rozprawa nad nadeszłymi protokołami przeprowadzonych dowodów;

c) jeżeli tak się stało, wyda Sąd rozstrzygnięcie po nadejściu protokołów bez dalszej rozprawy, gdy albo się strony jej zrzekły albo ją Sąd za zbiteczną uznał;

d) ogłoszone zamknięcie rozprawy Sądu nie obowiązuje.

VIII. Protokoły ustnych rozpraw kontradiktoryjnych I. instancyi.

Ogólne przepisy w §§. 207—217.

Mamy protokoły na szczegółowe procedery (216) i spisane podczas ustnej rozprawy.

Ilekroć odbywa się rozprawa ustna, zawsze protokół się spisuje i w każdej instancyi.

Ogólne znaczenie każdego protokołu tłumaczy się przepisem §. 217, że Sąd każdej instancyi i zawsze (nawet w razie zaoczności) treść protokołu z urzędu uwzględnia.

O protokołach rozpraw w inst. wyższej będzie później mowa. Pomijam protokół okresu postępowania na pierwszej audyencji, jako też postęp. przygotow., o którym już była mowa (O. VII. J.). One znowu nie mają takiego znaczenia jak protokoły rozpraw w inst. I, które z mocy szczegółowych i oryginalnych urządzeń

nowego prawa stały się instytucją ważną i zasadniczą.

Właściwością bowiem tego procesu nowego prawa jest: że rozprawa kontradiktoryjna I. inst. ma to przeznaczenie, aby w niej był zebrany cały materiał procesowy wyczerpująco i dla całego dalszego procesu w protokole ustalony.

Mając to ogromne znaczenie protokołu na względzie, ustawa przepisuje szczególne ostrożności przy spisaniu jego i osobne postępowanie sprostowawcze.

A. Co protokół zawiera?

Obok zwykłych wzmianek (207), następujące:

1. daty, z których przebieg rozprawy poznać można (209 ust. 1);

2 wszelkie oświadczenia stron pod względem roszczeń (żądań), faktów i dowodów (208 l. 1, 209 ust. 2).

3. wnioski stron w zakresie sprawy głównej lub na przebieg sprawy stanowczo wpływające, o ile ich Sąd nie uwzględnił (208 l. 2);

4. rozstrzygnięcia Sądu, zarządzenia i rozporządzenia przewodniczącego, od których środek prawny (osobny lub łącznie od uchwały końcowej) jest dozwolony (208 l. 3);

5. rozmaite zapiski o przebiegu dowodzeń, podczas rozprawy odbytych (343, 380 i i.);

6) opozycye (n. p. 212) i naganienia (O. XI);

7. za wyjątkiem protokołów rozpraw drobiazgowych (451), także stan sprawy (209 Sachverhalt), co wobec powyższych przepisów o szczegółowych zapiskach pod względem żądań, faktów i dowodów znaczy tyle, że w tej części protokołu ma być spisane to, co się do żądań, faktów i dowodów odnosi, ale w innych jego częściach (1—5) nie jest zawarte; ale pod tym względem mamy następujące reguły prawne:

a) że się tylko to protokołuje, co o stanie sprawy przemówienia obydwóch stron zawierają, ale wyczerpująco, zatem też wszystkie fakty, stanowe i obojętne (209 ust. 1., ms.);

b) że protokołowanie przemówień stron z osobna jest wzbronione (210 ust. 2.); a zatem

c) ma być odpowiednia treść przemówień stron zebraną i zestawioną i z możebną zwięzłością do protokołu wciągniętą (209 ust. 1.). Wyjątkowo może Sąd rozporządzić, aby faktyczne twierdzenia stron i oświadczenia dowody ofiarujące zostały obszerniej (ale nie dosłownie) zaprotokołowane (209 ust. 3).

Nie należą do protokołu ani wywody prawne ani wywody dowodowe.

B. Jak ma być protokół sporządzony?

Zapiski pod *A.* 1 i 3 mogą być dołączone do protokołu jako załączniki część integralną takowego stanowiące, jeżeli na nie osobne akta pisemne sporządzono (208), a w szczególności, jeżeli Sąd wydał osobną uchwałę na piśmie, a mianowicie też uchwałę na dowód (277), albo gdy adwokaci stron oświadczenia stron podadzą Sądowi na piśmie.

C. Gdzie się protokół sporządza?

Zawsze w Sądzie. Gotowe zarysy do protokołów nie mogą być przyjmowane (210) i to pod nieważnością (477 l. 7).

D. Kto pisze protokół?

Z reguły i samoistnie protokolista. Dyktowanie przez sędziego kierującego nie ma miejsca; nie powinno się odbywać nawet w tym przypadku, gdy sędzia kierujący w ten sposób protokoliście co do zapisania stanu sprawy pomódz postanowił, że bezwłocznie po ukończonej rozprawie i w obecności stron powyższy stan sprawy poglądowo wyłoży i w takim układzie do protokołu zaciągać poleci (211 - ms.)

Ta część zawsze w samym protokole (nie w załączkach) mieścić się powinna i zawsze pochodzi od Sądu.

Co się tyczy wniosków i oświadczeń stron (208, 1 i 2) wolno Sądowi z urzędu rozkazać albo na prośbę pozwolić, i to w szczególności w procesach trybunalskich zawsze (265) a w Sądach pow., gdy są adwokaci, aby adwokat strony podczas rozprawy odpowiednie oświadczenie swego klienta treściwie napisał i Sądowi jeszcze podczas rozprawy przedłożył. Po skontrolowaniu przez Sąd będzie odpowiednie pismo do protokołu dołączone.

E. Ułatwienia przy ułożeniu stanu sprawy w protokole są następujące :

1. wolno się powołać na akta i na uchwałę na dowód, o ile treść przemówienia strony jest z nimi zgodną ;

2. jeżeli są pisma przygotowawcze lub protokoły postęp. przyg., wystarczy uwidocznienie, o ile się przemówienie strony od wymienionych aktów różni (210).

F. Osobne ułatwienia przy protokolowaniu stanu sprawy w Sądach pow.

Odpada potrzeba tego protokolowania :

1. jeżeli Sąd wydaje uchwałę na dowód, z powodu że na piśmie wydana uchwała na dowód zawsze zawiera fakty, na które dowód poleca (277); w niniejszym przypadku Sąd nie protokołuje całego stanu sprawy, lecz zamieści takowy w tej uchwale (444);

2. jeżeli rozprawa skończyła się na jednej audyencji; ale oczywiście zawsze ma być stan sprawy przedstawiony w wyroku (445).

G. Kiedy ma być protokół spisany?

Należy odróżnić:

1. za wyjątkiem stanu sprawy, wszelkie inne zapiski wciąga protokolista do protokołu w trakcie rozprawy;

2. stan sprawy, o ile to się da zrobić, również *pari passu* z rozprawą się protokołuje. Po za tem mamy przepisy, aby to się zawsze odbywało przy świeżej [pamięci i *stante sessione*:

a) w każdym razie najpóźniej przy końcu rozprawy i natychmiast po ukończonej między stronami rozprawie (211), nie zaś dopiero po zamknięciu całej rozprawy;

b) w razie potrzeby, aby nie stracić poglądu na zanedbany obszerny materiał procesowy i gdy w tym celu sędzia kierujący treść przemówień

stron, ustnie wyłożył postanowił, wolno Sądowi rozkazać protokołowanie szczegółowych części rozprawy (211);

c) jeżeli rozprawa na kilka dni jest obliczona, ma być na każdej a u d y e n c y i stan sprawy protokołowany (209)

H. Postępowanie sprostawawcze urządzone w §§. 212, 444, 445.

J. Skutki spisanego protokołu.

Jest dokumentem publicznym (292) i przeto stanowi dowód zupełny na to, co zawiera (215).

W porównaniu z innymi dok. publ., przeciwko którym z reguły odwód jest dozwolony, protokół o tyle jest silniejszym, że nie ma żadnego odwołu przeciwko zapiskom, które zachowanie formalności procesowych poświadczają (215, ust. 2).

Natomiast co się tyczy przebiegu i treści rozprawy, ma protokół jedynie zwykłą moc dowodową dokumentu publicznego (215 ust. 1).

Odwód jest dopuszczony, a zwłaszcza w instancyi apelacyjnej i rewizyjnej (498 — O. XI).

Inne skutki już omówione są:

1. że wyczerpuje materiał procesowy sprawy głównej dla wszystkich instancyj pod względem żądań głównych i faktów, takowe uzasadniających;

2. że treść jego (w ogóle wszystkich protokołów) ma być zawsze z urzędu uwzględnioną.

IX. Załatwienie sprawy głównej.

Wyroki. — Uchwały.

Załatwia się sprawę główną albo

A. Ugoda (sądową), która może opiewać na warunek przysięgi, ale nigdy na warunek innego dowodu (205); albo

B. Wyrokiem.

Mamy następujące rodzaje wyroków:

1. **końcowy** (390);

2. **częściowy**, na jedno lub kilka z więcej podniesionych roszczeń albo też na część jednego roszczenia zapadły (391);

3. **pośredni**, zapadły jedynie na istnienie podniesionej wierzytelności, z pozostawieniem oznaczenia ilości tejże do wyroku końcowego; wyrok taki szczególnie zapada w razie wniesienia

skargi wpadkowej na ustalenie (393 — O. II. E. 6); dalej według prawa nowego następuje także

4. wyrok na podstawie uznania lub zrzeczenia się prawa skargi (394); potem mamy

5. wyrok na uznanie (395 — submisya);

6. wyroki zaoczne (396—403, O. VII. K.);

7. wyrok uzupełniający (423, 424.).

Układ wyroku tem się odznacza, że między wyrzeczeniem (Urtheilsspruch) a powodami rozstrzygnięcia (Entscheidungsgründe — motywa) ma być osobno i na zewnątrz widocznie pomieszczony osobny ustęp zawierający t.z. stan faktyczny wyroku (Urtheilsthatsstand).

Tą nazwą obdarzona część wyroku zawiera treściwe przedstawienie stanu sprawy, jaki z całej rozprawy wynika i jaki w tych prawidłowych przypadkach, w których protokół był sporządzony, całym protokołem jest objęty. A zatem:

1. żądania (ew. zaprotokołowane zmiany tychże);

2. fakty, które strony naprowadziły, wyjęte z tej części protokołu, który stan sprawy według przemówień stron zawiera, i wszelkie

oświadczenia stron co do tych faktów (przyznania, zaprzeczenia i t. p.);

3. ofiarowane dowody i oświadczenia stron na takowe;

3. które dowody zostały podczas rozprawy przeprowadzone, wzgl. jakie protokoły po za rozprawą przeprowadzonych dowodów zostały odczytane i jakie były ich wypadki (np. który świadek i co zeznał, jacy znawcy byli słuchani, co zeznali i t. d.)

Ten stan sprawy może być w Trybunale przez ten sam senat, który wyrok ferował, na wniosek strony i po ustnej rozprawie, sprostowany, poprawiony lub uzupełniony (420—422); ale nie ma zadnego postępowania sprostowawczego w Sądach pow. (447).

Dla motywów pozostanie ocenienie wyników przeprowadzonych dowodów, prawne ocenienie faktów i w ogóle uzasadnienie prawne wyroku.

Wyrok niezupełny, t. zn. pomijający jedno z podniesionych roszczeń lub żądanie zwrotu kosztów, może być na wniosek dodatkowym wyrokiem uzupełniony (wyrok uzupełniający — 423 i 424).

Uchwały (425—430). Wszelkie rozstrzygnięcia w sprawie nie będącej główną, zapadają

we formie uchwały. W szczególności także orzeczenia nieważności wyroków.

Wyjątkowo zapada rozstrzygnięcie w sprawie prowizoryalnej (głównej) we formie uchwały (459).

Uchwała na piśmie wydana zowie się rezolucją (427 — Bescheid)

X. Środki prawne.

Tę nazwę nadaje ustawa wyłącznie tylko tym instytucyom dochodzenia praw, które polegają na odwołaniu się do instancyi wyższej; nowe prawo zna tylko środki prawne odwoławcze. Przeto i postępowanie, jakie na wniesiony środek prawny następuje, snadnie odwoławczem nazwać wolno (Rechtsmittelverfahren).

A. Apelacya i rewizya w ogólności.

Środkami prawnymi od wszelkich wyroków są: apelacya i rewizya.

Od wyroków I. inst. zawsze dozwolona apelacya, a od wyroków II. inst. zawsze dopuszczona rewizya. Apelacya i rewizya *contra binas non conformes* mają skutki zawieszające prawomocność i egzekucyę (466, 505).

Ale osobno idą sprawy drobiazgowy. W nich jedynie apelacya dozwolona (502) i to

wyłącznie tylko dla nieważności wyroku I inst.

Tak apelacja jak rewizya idą bądź na zniesienie zaczepionego wyroku, bądź na ponowne rozstrzygnięcie *in merito*. Co się tyczy zniesienia, to ono następuje bądź dla nieważności (477, 503 l. 1), bądź dla innych przyczyn uchylających (471, 416, 496, 503 l. 2.). Atoli zniesienie wyroku może nastąpić jedynie i wyłącznie tylko z przyczyny, w ustawie wymienionej i określonej (ustawowe przyczyny apelacji, rewizyi — system zwarty).

Główne zasady sprawy apelacyjnej i rewizyjnej są:

1. W razie dostrzeżonej nieważności nieusuwalnej Sąd wyższy z urzędu wyrok unieważni (494);

2. po za tym przypadkiem rozstrzygnięcie Sąd sprawę jedynie na podstawie i w granicach żądań apelacyjnych lub rewizyjnych, które tylko za zgodą przeciwnika zmienić wolno (483, 497);

3. o ile rozechodzi się o orzeczenie *in merito* (o sprawę główną), panuje zasada tożsamości materiału procesowego, a w szczególności:

a) nie wolno w wyższej instancyi zmienić żądań w inst. niższej przedstawionych ani nawet za zgodą przeciwnika (483);

b) Sąd wyższy bada sprawę główną jedynie na podstawie faktów w niższej instancji ustalonych, o ile przez rozprawę odwoławczą nie zostały sprostowane lub uchylone, żadnych nowych faktów nie dopuszczając (482, 498, 503 i 3);

c) pod względem dowodowym wolno Sądowi jedynie: powtórzyć dowodzenie w inst. I przeprowadzone, a w szczególności też powtórzyć przesłuchanie strony, w I. inst. pod przysięgą słuchanej (ob. V. B. 5); świeżo przeprowadzić jedynie dowody, w niższej instancji bezskutecznie ofiarowane; po raz pierwszy przesłuchać stronę, która w I. inst. z przyczyny ważnej ale już nie istniejącej zeznania odmówiła (488, 489);

4. o ile się zaś rozchodzi o zniesienie wyroku, to na uzasadnienie przyczyn ruszenia (przyczyny apelacyjnej lub rewizyjnej) wolno wprowadzać nowe fakty i dowody (482, 488, 504, ob. niżej B);

5. ale tak pod względem podnoszenia przyczyn ruszenia jak pod względem faktów i dowodów na takowe zaprowadzono to formalne ograniczenie, że one tylko o tyle będą dopuszczone i uwzględnione, o ile w pismach przygotowawczych (pismo apelacyjne i rewizyjne, odpowiedź apel. i rew.) zostały zapowiedziane (468);

6. Sąd apelacyjny wydaje swe rozstrzygnięcia w kwestyi uchylecia wyroku I inst. bądź na posiedzeniu niejawnem i bez rozprawy, bądź po przeprowadzonej ustnej rozprawie, stosownie do tego, jakie załatwienie ustawa przepisuje (480); wyrok (merytoryczny) może zapaść tylko na rozprawie ustnej (497); atoli stronom zawsze wolno zrzec się ustnej rozprawy (492);

7. postęp. rewizyjny jest z reguły pisemny, ogranicza się do wymiany pism; decyzya zapada na niejawnem posiedzeniu; ale wyjątkowo może się odbyć w razie uznanej potrzeby z rozporządzenia Sądu ponowna rozprawa (510);

8. odmiennie aniżeli co do rozpraw w instancyi I, nie ma nigdy zaoczności (491);

9. Sąd decyduje *in formali* zawsze we formie uchwały.

B. Przyczyny apelacji i rewizyi.

In merito jest taką przyczyną materialną niesprawiedliwość zacepionego wyroku.

Pod tym względem ta zachodzi różnica między jednym a drugim środkiem prawnym, że gdy apelacya może być założoną dla jakiegokolwiek bądź niesprawiedliwości ze stanowiska prawcywilnych, to prawo rewizyi ogranicza się do tych dwóch przyczyn:

1. że w istotnym punkcie opiera się zaczępiony wyrok na takiej faktycznej przesłance, której się sprzeciwiają akta instancyj niższych (w tym przepisie najsilniej wypowiedziana zasada tożsamości materiału procesowego w sprawie głównej);

2. że Sąd apelacyjny pomylił się w prawnym oceniu faktów (503 l. 3 i 4).

Co się tyczy strony formalnej, to naprzód podnieść należy, że ustawa przyczyny apelacji lub rewizyi wyczerpująco wymienia, a tylko co do tych przyczyn na *nova* pozwala (wyżej A. 4.). Dzieli je ustawa na:

1. przyczyny unieważniające t. zn. zniesienia wyroku z powodu nieważności (für nichtig erklären);

2 przyczyny uchylające t. zn. zniesienia wyroku z innych powodów (aufheben).

ad 1. Spólnemi przyczynami unieważniającemi (czyli nieważności) są dla apelacji i rewizyi następujące (477, 503 l. 1.):

- a) sędzia prawnie wyłączony lub stronny;
- b) wadliwe obsadzenie Sądu;
- c) niewłaściwość nieusuwalna;
- d) przeszkoda do działania spowodowana nieprawnem postępowaniem;
- e) brak prawnego zastępstwa;
- f) niedopuszczalność drogi sądowej;

g) nieusprawiedliwione wyłączenie jawności, tndzież następujące dwie ważne i znamienne:

h) że Sąd sam protokołu nie sporządził, lecz przyjął gotowy zarys od strony lub jej pełnomocnika;

i) wadliwa redakcja wyroku.

W sprawie drobiazgowej są tylko przyczyny od *a—g* dopuszczone (501).

Ad 2. Przyczyną uchylającą dla obydwóch instancyj spólną a dla instancji rewizyjnej jedyną jest to, że postępowanie w instancji niższej cierpi na niedostatki, które mogły być przeszkodą w dokładnem zbadaniu i gruntownem ocenieniu sprawy spornej (496 l. 2., 503 l. 2.).

Obok tego są przyczynami uchylającym i ale jedynie dla instancji apelacyjnej:

a) gdy apelacya z powodu zaoczności założona na tej przyczynie się opiera, że zaoczności wcale nie było (471 l. 4);

b) gdy apelacya zaczyna zamieszczone w wyroku orzeczenie o zarzutach niedopuszczalności drogi sądowej, sprawy wiszącej lub osądzonej (471 l. 6.);

c) że wyrok końcowy nie załatwił żądań w sprawie głównej w zupełności;

d) gdy Sąd apelacyjny jest zdania, że w inst. I. nie roztrząsano wszystkich faktów stanowiących (496 l. 1. i 3.).

W sprawie drobiazgowej nie ma ruszenia wyroku z tych przyczyn uchylających (501).

C. Zniesienie wyroku połączone z orzeczeniem „in merito“.

Że Sąd wyższej instancji może w postępowaniu odwoławczem wyrok znieść a potem sam w tej sprawie, nie zwracając jej Sądowi niższemu, wydać orzeczenie merytoryczne, jest ważną i oryginalną innowacją.

Ta zasada orzekania *in merito* przez instancję uchylającą jest w postępowaniu apelacyjnym wyjątkową i znajdzie zastosowanie tylko w dwóch przypadkach:

1. na zgodne żądanie stron w razie unieważnienia wyroku (z przyczyn wyżej od 1, *a, b, c, d, g, h, i* wymienionych — 478);

2. na żądanie stron lub z własnej mocy sądowej w przypadkach uchylecia wyroku z wymienionej wyżej ad 2 wspólnej przyczyny uchylecia tudzież z przyczyn uchylających ad *c i d* (496).

W obec tego, że w tych przypadkach właściwie wyroku I. inst. nie było, to będzie wyrok apelacyjny pierwszym wyrokiem w sprawie. Ale, jak podniosłem, stanie się to w II. inst. tylko wyjątkowo.

Natomiast w instancji III. jest regułą, że Najw. Trybunał znosząc wyrok, sam potem z własnej mocy *in merito* decyduje (510) i to prawie we wszystkich przypadkach unieważnienia i uchylecia *wyroku*, bo tylko za wyjątkiem trzech (§. 477 l. 4. i 5. tudzież §. 503 l. 2)

W takich okolicznościach wyrok rewizyjny jest dopiero drugim z rzędu; rezultatem postępowania rewizyjnego jest właściwie dopiero wyrok apelacyjny. Prawodawcy byli zdania, że dwa wyroki merytoryczne powinny wystarczyć (m. r.).

D. Protokół apelacyjny i rewizyjny:

1. treść przemówień stron protokołują się jedynie o tyle, o ile odstępuje od aktów;

2. potrzeba protokołu odpada, gdy rozprawa kończy się na jednej audyencji; rzecz ad 1 ma być w takim razie w stanie faktycznym wyroku wyłożoną (493).

E. Rekurs (514—528).

Nie ma rekursu rewizyjnego *contra binas conformes* (528), a w post. drob rewizyjnego w ogóle (517); nadto w tem prawie w ogóle prawo rekursu wielce ograniczone (517).

Postępowanie rekursowe takie same pisemne jak obecne.

Ważnymi innowacjami o tyle, że to istnieje w szerszych niż u nas dotąd i w prawach obcych rozmiarach, są:

1. zakazy rekursu osobnego (np. 130, 291, 319, 349, 366, 370 i. i.);

2. bezwzględny zakaz rekursu od uchwał i zarządzeń dla kierownictwa procesu wydanych i takiej treści, że nie mogą być szkodliwymi dla sprawy lub przyznają jednej stronie korzyść procesową bez możebnej szkody dla jej przeciwnika (np. 153, 247, 256, 261, 265, 291, 319, 349, 366 i. i.).

XI. Środki zaradcze bez skutku dewolucyjnego.

A. Opozycja, którą strona wnosi przeciw zarządzeniom przewodniczącego senatu lub senatu samego, gdy nie ma rekursu; rozstrzyga ją bądź senat (186, 212 i 1.), bądź dopiero Sąd wyższy na skutek odwołania się od rozstrzygnięcia końcowego (486).

B. Naganienia (Rugen) braków podczas rozprawy ustnej potrzebne do utrzymania prawa zażalenia w odwołaniu się końcowem, gdy nie zachodzi żadna nieważność nieusuwalna (196, 462).

C. Zarzuty przeciwko nakazom w postępowaniach nakazowych. Jedyny to środek prawny przeciwko nakazom *in merito* tudzież prawie jedyny *in formali*, bo rekurs tylko od orzeczenia o kosztach dozwolony (552).

D. Restytucya ob elapsum tempus (146 i n.).

Zasada: nieprzewidziana lub nieuchronna przyczyna.

Dozwolona też po wyroku zaocznym (150).

Termin do wniesienia restytucyi nie może być odzyskanym na skutek restytucyi (151).

Od tej formalnej restytucyi należy odróżnić:

E. Usprawiedliwienie opóźnienia się z niektórymi przywodami w przypadkach przewidzianych (np. 263 ust. 2, 530 ust. końc.)

F. Skarga nieważności. Jest to formalna skarga do zwyczajnego post. kontradyktoryjnego w celu uzyskania zniesienia wyroku *prawomocnego* z powodu nieważności (formalnej niesprawiedliwości) z dwóch jedynie przyczyn dozwolona; jedną z nich jest niezdolność Sądu, a drugą niezdolność strony (529).

G. Skarga o wznowienie (530 i n.) przeciwko wyrokowi końcowemu każdej instancyi, prawomocnemu lub nieprawomocnemu, w celu tegoż uchylenia z powodu materialnej niesprawiedliwości w przypadkach prawem ściśle oznaczonych, które dadzą się podzielić na następujące grupy:

do 1-ej grupy należą te przyczyny niezgodności wyroku ważnego z prawem cywilnem,

które pochodzą z kałogodnego zachowania się uczestników sprawy lub sędziego (530 l 2, 3 i 4),

do 2 ej grupy należy przyczyna, że dokument na którym się wyrok zasadza, jest podrobionym (tz podpis udany) lub sfalszowanym (t z że dokument jest prawdziwy pod względem podpisu, ale mu nadano treści niezgodną z wola wystawcy) (530 l 1),

do 3-iej grupy należy przyczyna pochodząca z prawomocnego uchylecia wyroku karnego, na którym się zaczepiony wyrok cywilny opiera (530 l 5),

do 4-iej grupy należa przyczyny, że strona nie wniosła w procesie zaizutu sprawy osadzonej lub nie wystąpiła w nim z faktami i dowodami (restitutio ob noviter reperta — 530 l 6 i 7)

Z przyczyn pierwszych tizich grup powinno nastąpić uchylene wyroku bezwarunkowo ze względów publicznych, przyczyny grupy 4-iej będą uwzględnione tylko pod warunkiem, że strona swe opoznienie usprawiedliwi (*causa restitutionis*, 530 ust konc)

Rejestr abecadłowy.

(Objasnienie skrótów na str. 379).

A.

Adwokaci: taryfa należytości IV, likwidacya należytość V, żądanie uwolnienia od zastępstwa ubogich XXXIII, doręczenia między adwokatami 112 n., przerwa postępowania z powodu zmiany w osobie adwokata 160 n., przymus adwokacki 27., uprawnienie kandydatów adwokackich do zastępstwa 31.

Akta 218 n.

Aktoryczna kaucya 57 n.

Apelacya: dopuszczalność 461 n., ogólne postanowienia o postępowaniu apelacyjnem 463, termin apel. 464, zakładanie apelacji 465, postępowanie przed Sądem apel., postęp. wstępne 470, rozpisanie rozprawy apel. 480, ustna rozprawa apel. 482, rozstrzygnięcie apel. 494, — O X.

Audyencye 130 n., O VII B., audyencya pierwsza 230 n., O VII G., rozprawy podczas I audyencyi

239, audyencya do ustnej rozprawy kontradyktoryjnej 257, pierwsza aud w Sądzie powiatowym 440

B.

Bezsukteczność wyroków polubownych 595 n.

Biegli świadkowie 350

Braki postępowania, ich naganie 196.

C.

Cofnięcie skargi 237 n

Cywilne prawo, co znaczy? XXX

Czas oddania przedmiotu najmu lub dzierżawy 507, doręczenia 100

D.

Dokument skarga o przedłożenie spólnego dokumentu XLVIII, dowód prawdziwości 310, dok jako załączka pism 77, przejżenie dokumentu 82, dowodność VII, 292 n, przedłożenie dokumentu 298 n, 303, 308, O II C, sądowe przechowanie d 316 odnowienie d 317

Domownik — doręczenie do jego rąk 102

Doręczenie I w państwie 88 n, pełnomocnik dla doręczeń 94 n, czas doręczenia 100, miejsce doręczenia 101, doręczenie zastępcze 102, doręczenie skargi 106 n, odmówienie przyjęcia 109, dowód doręczenia 110, zmiana pomieszkania 111, doręczenie między adwokatami 112 n.,

bezpośrednie wydawanie w Sądzie 114, d. przez
publiczne oznajmienie 115, d. do rąk kuratora
116 n., d. osobom z prawem zakrajowości 119,
II. Za granicą 120 n.

Doręczne XXXIV

Dowód 266 n, O V, z dokumentów 292 n, ze świad-
ków 320 n., ze świadków biegłych 350, ze znaw-
ców 351 n., z oględzin 368 n, z wysłuchania
stron 371, ubezpieczenie dowodu 384 n

Drobiazgowość postępowania II, XXVIII, 448 n.

Drogowe XXXIV.

Dwór cesarski — skarga przeciw sługom VI.

Dzienniki streczycieli handlowych, ich dowodność 295.

Dzierżawa — termin wypowiedzenia i oddania XI,
postępowanie w sprawach dz. 560 n

E.

Edykt — o doręczeniu do rąk kuratora 117

Ewikeya XXXI

F.

Faktyczny stan sprawy w wyroku 417, sprostowanie
420.

Ferowanie wyroku 412 n

Ferye sądowe XXXVI, 222 n

Feryalne sprawy 224 n.

Formalne niedostatki pism, usunięcie ich 84 — braki
postępowania, naganienie 196.

G.

Giełdowe Sądy polubowne XIII n., zażalenie nieważności przeciw wyrokom XXIII, poi. O I.
 Gminy, o skardze przeciw g. należy zawiadomić przełożoną władzę aut. VI.
 Górnicze Sądy II.

H.

Handlowe sprawy II.
 „ księgi VII, 295.
 Hipoteczne wierzytelności, nakaz zapł. 548 n.

I. J.

Interwencya główna i uboczna 17 n., O II E 3, 4.
 Jawność rozpraw 171 n.

K.

Kandydat adwokatury, uprawnienie do zastępstwa 31.
 Kary 220
 Kaucya aktoryczna 57 n.
 Kierownictwo procesu, przez przewodniczącego 180 n.,
 przez senat 187 n.
 Kolonowie i kontadyni X.
 Kompetencyjny spór dodatni XI.
 Kontradykcyjna rozprawa, wprowadzenie jej 244 n.,
 ustna rozpr. kontr. 257 n., O VII G, K.
 Końcowy uchwała w sporach o naruszone posiadanie
 459.

Koncowy wyrok 390.

Koszta proces XXIX, 40 n., O II B, ubezpieczenie 57.

Kredytowe interesa, uchylanie nierzetelnych praktyk XI
Księgi, ich dowodność 295

Kurator, ustanowienie k. dla strony niezdolnej 8 n.,
dołączenie do rąk k 116 n., O II C

L.

Likwidacya należytosci adwokata V

M.

Maloletni, kiedy nie potrzebują prawnego zastępcy
w procesie 2

Mażeńskie sprawy VI, O I

Marszałkowski naczelnny urząd 119.

Miejsce doręczenia 101, audyencyi 132

Międzynarodowa korespondencya władz XXXV

N.

Naczelnik gminy — doręczenie do jego rak 88

Nagana za nieprzyzwoite zachowanie się 200

Naganienie brakow postępowania 196, O XI

Najem — termina wypowiedzenia i oddania XI, po-
stepowanie w spr najmu 567

Nakaz płatniczy w postep nakazowem 550, weksło-
wem 557.

Nakazowe postępowanie 548 n

- Należytosci swiadkow 346 n znawcow 365, uwolnienie od nalezytosci rzadowych i stempli 63 n
- Naruszenie posiadania zob posiadanie
- Niedziela — doręczenie 100 jako pierwszy i ostatni dzien czasokiesu 196, odpoczynek niedzielny w Sądzie 221
- Nieprzyjecie znawcy 355 n, sedziogo polubownego 586 n
- Niewaznosc, przyczyzny 529, O XI, zazalenie n przeciw wyrokowi g. 10d Sadu polub XXIII
- Niewlasciwosc zgloszenie zarzutu na pierwszej audyencyi 259
- Noc — doroczenia w nocy 100
- Notoryjne fakty 269

O.

- Obcy, cudzoziemiec XXI X 3
- Obce prawa — kiedy potrzebują dowodu 271.
- Obszar ziemski — doręczenie przez administratora 88
- Oddanie przedmiotow najmu i dzierzawy 567 n
- Odmowienie przyjecia przy doroczeniu 109 swiadcetwa 321, zeznania przez strone 381
- Odpowiedz na skarge 243
- Odroczenie czasokresow 128 n, audyencyj 134, O VII B
- Odszkodowanie za swawolne prowadzenie procesu 408
- Oględziny 368 n
- Ogłoszenie wyroku 414, w sprawach diobiazg 452

Opinia znawców 360 n.

Oznajmienie sporu 21 n., skutki zaniechania XXXI.

P.

Państwo (Inland), znaczenie wyrazu XXIX.

Pełnomocnik 26 n., procesowy 30 n., dla doręczeń
94 n., O II.

Pieniactwo — najwyższa kara za pieniactwo 220 —
kara za p. przy wniesieniu rewizji 512, O II B.

Pisarze pokątni IV.

Pisma 74 n.

Poczta — doręczenie przez pocztę 88.

Poddzierżawca, stosunek do niego 568.

Podjęcie przerwane go postępowania 16 n.

Podnajemca, stosunek do niego 568.

Policja sesyjna 197 n.

Polubowne Sądy 577 n., wydanie wyroku 592, bez-
skuteczność wyroku 595 n., giełdowe Sądy po-
lubowne XIII n.

Połączenie kilku sporów prawnych 187. O II E 2.

Poprzednika wymienienie 22 n., O II E 5.

Porównanie pism 324.

Porządkowe kary, maximum 220, za obelżywe wy-
cieczki w pismach 86, za zwłóczenie procesu
179, za nieprzyzwoite zachowanie się przy roz-
prawie 199.

- Posiadanie, rekursy w sprawach o naruszone posiadanie 518, osobne postanowienia dla postępowania na skargi o naruszone posiadanie 454.
- Postępowanie, ogólne postanow. 74 n., O VI., przed Trybunałami I inst. 226 n., przed Sądami pow. 431, przed Sądem apelacyjnym 463 n., przed Sądem rewizyjnym 509 n., na skargi o nieważność i wznowienie 533 n., w sporach wekslowych 555 n., w sprawach najmu i dzierżawy 571 n., przed sędziami polubownymi 587 n., na skargi o krzywdy prawne przez urzędników sędziowskich zadane 600 n.
- Powiatowe Sądy, postępowanie 431 n O VI D, O VII F.
- Prawdziwość, dowód prawdziwości dokumentów 310.
- Prawni zastępcy 4 n., O II A.
- Prawomocność wyroku 411.
- Prenotacya, skarga o uznanie nieistnienia prenotowanego prawa XXXII.
- Proces, zdolność procesowa 1 n., koszta procesowe 40 n., ich ubezpieczenie 57 n., kierownictwo procesu ze strony przewodniczącego 180 n., ze strony senatu 187, pełnomocnictwo procesowe 30 n.
- Prokuratorya skarbu, do niej stosują się przepisy o adwokatach XXXII.
- Protokolarne prośby 79 n.,
- Protokoły, O VIII, rozpraw 207, prot. w postęp. w Sądzie pow. 443, po za rozprawą spisane 216, ustalenia w protokole 265, prot. w postęp. drobiazg. 451.

- Prywatne dokumenty, ich dowodność 295.
 Przedawnienie XLV n.
 Przeglądanie dokumentów 82, aktów 219.
 Przemówienia stron 176 n.
 Przerwa procesu 155 n., O VII C.
 Przewodniczący, jego upoważnienia 183 n.
 Przybicie zawiadomienia o doręczeniu 104 n.
 „ — doręczenie przez przybicie na tablicy
 sąd. 115 n.
 Przygotowawcze pisma 78 n., O VII E.
 „ — postępowanie 245 n., O VII D.
 Przymus adwokacki 27., O II A, O VI.
 Przysięga — przepisy o wykonaniu XL.
 „ — wyjawienia majątku XLII.
 „ — na niemożność ubezpieczenia kosztów
 60 n.
 Przystąpienie do sporu 17 n.
 Przywrócenie do stanu poprzedniego 146 n O XI.
 Publiczne dokumenty, ich dowodność 292 n.
 Pytania podczas ustnej rozprawy 182 n., zadawanie
 pytań świadkowi 340.

R.

- Rekurs, dopuszczalność 514, wniesienie 526, postę-
 powanie przed sądem rekursowym 526 n., O X.
 Rewizya, dopuszczalność 502, wniesienie 505, postę-
 powanie przed Sądem rewizyjnym 526 n., O X.

Rozprawa kontradykt. 244 n., ustna 257 n., O VII.
 Rubryki pism 80.

S.

Skarga, treść 226 n., zmiana 235 n., O VII A.,
 doręczenie 237 n., odpowiedź na skargę 243 n.

Spoczywanie procesu 168 n., O VII C.

Spólne dokumenta 304, 308, skarga na przedłożenie
 XLIII.

Sprostowanie protokołu 212, wyroku 419, stanu fak-
 tycznego 420.

Stan sprawy wiszącej 232.

Stemple — uwolnienie od nich 63.

Stenograf — przy przeprowadzeniu dowodów 280.

Strawne XXXIV.

Stręczycieli handlowi, dowodność ich dzienników i ter-
 minatek 295, przedkładanie dzienników VII.

Strony procesowe 1 n., przemówienia ich podczas
 rozprawy 176 n., dowód z wysłuchania stron
 371 n.

Syndykalna skarga 600 n.

Szalbiercze działanie jako powód skargi o wznowienie
 530 n.

Szkoda — swobodne ocenienie ilości 273.

Ś.

Śmierć strony lub jej zastępcy prawnego przyczyną
 przerwy postępow. 155, śmierć adwokata 160.

Środki prawne: odwołanie 461 n., rewizya 502 n.,
 rekurs 514 n., O X.
 Świadczenie — oznaczenie terminu w wyroku 409.
 Świadkowie: niedopuszczalność i odmowa świadectwa
 320, ocenienie zeznań 327 n., przeprowadzenie
 dowodu przez sędziego wyznaczonego lub we-
 zwanego 328 n., zawezwanie 329, skutki nie-
 stawiennictwa 333, przesłuchanie 336, należy-
 tości świadka 346, forma postęp. 348, środki
 prawne 349, O II B., — świadkowie biegli 350.
 Święto, doręczenie 100, jako pierwszy lub ostatni
 dzień czasokresu 126.

T.

Tajna rozprawa 172 n.
 Terminatki stręczycieli handl., ich dowodność 295.
 Towarzystwo sporu 11 n., czasokresy dla towarzyszy
 sporu 127 n. O II E 1.
 Trybunał — postęp. przed Trybunałami 226 n., O VI.
 „ państwa -- dodatni spór kompetencyjny XI.

U.

Ubezpieczenie kosztów procesowych XXIX, 57 n., do-
 wodów 384 n., O II C.
 Ubodzy — prawo ubogich XXXIII, 63., O II D.
 Uchwały 425 n., uchwała końcowa w sporach o na-
 ruszone posiadanie 459, O X.
 Uchylenie dawniejszych przepisów I n., O I.

Ugody 204.

Ugodowe usiłowanie w Sądzie pow. 433.

Upadłość jako powód przerwy postępow. 159.

Uprawdopodobnienie 274.

Ustalenie — wniosek wpadkowy na ustalenie 236,
skarga na ustalenie 228, O II E 6, 7. ustalenia
w protokole ustnej rozprawy kontradykt. 265.

Ustna rozprawa 171 n., 257, O V A, O VII, apela-
cyjna 482 n.

Uznanie, wyrok na zasadzie uznania 395, O III A 4.

W.

Weksłowe sprawy II, 555 n., przedawnienie XLVI.

Wezwanie na audyencyę 131, świadka 329, pozwa-
nego w postępowaniu przed Sądem pow. 430.

Wezwawcze postępowanie XXVIII.

Węgierskie państwo — którzy obywatele wolni są od
ubezpieczenia kosztów procesowych XXIX.

Wisząca sprawa — stan sprawy wiszącej 232, zgło-
szenie zarzutu 239.

Wojskowe osoby, o skardze zawiadomić należy prze-
łożone władze VI, doręczenia 92, wezwanie na
świadków 330.

Woźny, doręczenie przez woźnego 88.

Wyjawienie majątku XLII.

Wymienienie poprzednika 22 n., O II E 6.

Wypowiedzenie pełnomocnictwa 36. kontraktu najmu
i dzierżawy 560 n.

Wyrok, O IX, końcowy 390, częściowy 391, pośredni 393, na zasadzie zrzeczenia się 394. na zasadzie uznania 395, zaoczny 396 n., treść wyroku 404 n., prawomocność 411, wydanie, ogłoszenie i doręczenie 412 n., pisemne wydanie 417, sprostowanie wyroku 419, sprostowanie stanu faktycznego 420 n., uzupełnienie wyroku 423 n., wyrok Sądu pow. 446, 447, 452.

Wyrzeczenie 417.

Wysłuchanie stron 371.

Wywiadowcze rzeczy 318.

Wywoławcza skarga XXXVIII.

Wznowienie, skarga o wznowienie 530 n., O XI.

Z.

Zabezpieczenia 56 n.

Zaczepianie czynności prawnych co do majątku dłużnika niewypłacalnego XI.

Zagraniczne władze, korespondencya Sądów z niemi XXXV.

Zakaz budowy XXXVII.

Zakrajowość, doręczanie osobom z prawem zakrajowości 119.

Zakłady kredytowe, wyjątki od powszechnych ustaw sądowiczych IX.

Załączki pism 75, 77, 81.

Zamianowanie znawców 351, sędziów polubownych 577.

Zamknięcie zamiast kary pieniężnej 220.

- Zaoczność, skutki zaoczności 144 n., O VII B, wyrok zaoczny 396 n., w Sądzie pow. 442.
- Zaprzysiężenie członków Domu cesarskiego VI, świadków 336, znawców 358, stron 377.
- Zarzut niedopuszczalności drogi sądowej, sprawy wiążącej lub prawomocnie osądzonej 239.
- Zarzuty przeciw nakazowi płatniczemu 552, w procesie wekslowym 557, przeciw wypowiedzeniu najmu i dzierżawy 562, 571, O XI
- Zasiedzenie XLVI.
- Zastanowienie czynności urzędowych w Sądzie 161.
- Zastępstwo, żądanie zastępstwa tyle co oznajmienie sporu XXXI, 21 n
- Zdolność procesowa 1 n., 158 n
- Złożenie, dołączenie przez złożenie 104, 107, 109.
- Zmiana pomieszkania podczas procesu 111.
- „ skargi 235.
- Znawcy, mianowanie, zaprzysiężenie i wysłuchanie XLIV, 351 n., skutki niestawiennictwa i opoju 354, nieprzyjęcie znawcy 355, przeprowadzenie dowodu 357, należytości 365, śródki prawne 366, O II B
- Zrzeczenie się — wyrok na zasadzie zrzeczenia się 394.

Z.

- Żandarmerya — dołączenie osobom należącym do 92.
- Żona — może być pełnomocniczką w postępowaniu drobiazgowem 449.
-

Sprostowanie pomyłek.

- W art. XVI. u. z. na str. 15, wiersz 8-my od góry, należy po wyrazach „...albo towarzystw rolniczych“ dodać: „Osoby te powinny mieszkać albo przebywać w miejscu siedziby Sądu polubownego“.*
- W art. XXII. u. z. na str. 18, wiersz 5-ty od góry, należy po wyrazach „...okazało się koniecznem“ włożyć zdanie; „albo gdyby strona, świadek lub znawca nie chcieli się poddać przesłuchaniu,...“*
- W art. XXX. u. z. na str. 24, wiersz 1-szy od dołu, należy między wyrazy „rekurs“ i „do protokołu“ włożyć słowo „ustnie“.*
- W §. 1. p. c., na str. 37, wiersz 1-szy od dołu, należy po wyrazach „ze skutkiem ważnym“ dodać: (zdolność procesowa)“.*
- W. §. 9. p. c. na str. 41, wiersz 7-my od dołu, należy do powołanego tam „§. 8“ dodać: „ust. I“.*

- W § 21. p c na str 47, wiersz 11-ty od góry, należy między wyrazami „sporu bieżącego“ i „ani przełożenia“ zamieścić „*ani przedłużenia czasokresów*“.
- W. § 111. p c. na str. 101, wiersz 2-gi od góry, należy po wyrazach „miejsce zamieszkania“ dodać; „*albo pomieszkanie*“.
- W §. 121. p. c, str. 107, wiersz 11-ty od dołu, należy po wyrazie „pośrednictwa“ dodać „*austro-węgierskiego posła albo*“.
- W §. 246, na str. 180, wiersz 1-szy od góry należy przed wyrazami „před sędzią ..“ dodać słowo „*przygotowawczego*“.
- W §. 254, na str. 185, wiersz 13-ty od dołu, należy dodać przecinek po wyrazie „wyznaczonym“.
- W §. 276, l. 2, wiersz 1-szy zamiast „rozpoznawazem“ czytaj „*przygotowawczem*“.

